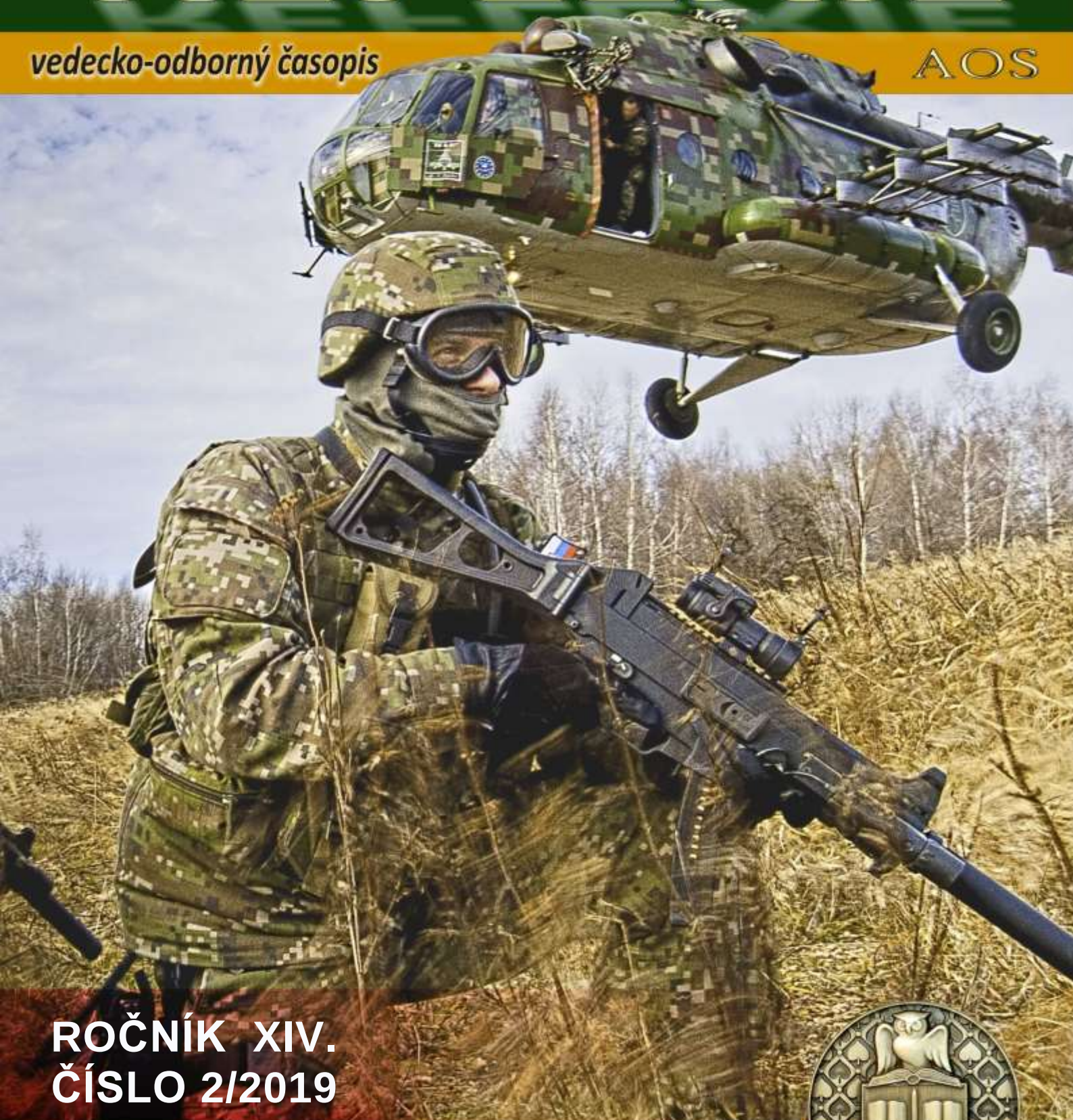

VOJENSKÉ REFLEXIE

vedecko-odborný časopis

AOS

ROČNÍK XIV.
ČÍSLO 2/2019

AKADÉMIA OZBROJENÝCH SÍL
GENERÁLA MILANA RASTISLAVA ŠTEFÁNKA

VOJENSKÉ REFLEXIE

**Akadémia ozbrojených síl
generála Milana Rastislava Štefánika**

VOJENSKÉ REFLEXIE

VOJENSKÝ VEDECKO-ODBORNÝ ČASOPIS

**ROČNÍK XIV.
ČÍSLO 2/2019**

AKADÉMIA OZBROJENÝCH SÍL GENERÁLA MILANA RASTISLAVA ŠTEFÁNICA LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

Redakčná rada / Editorial board

Predseda redakčnej rady / Chairman:

doc. Ing. Lubomír BELAN, PhD.

AOS gen. M. R. Štefánika, Liptovský Mikuláš

Podpredseda redakčnej rady / Deputy Chairman

doc. Ing. Ivan MAJCHÚT, PhD.

AOS gen. M. R. Štefánika, Liptovský Mikuláš

Členovia redakčnej rady / Members of Editorial Board

doc. Ing. Jozef PUTTERA, CSc.

Rektor AOS gen. M. R. Štefánika, Liptovský Mikuláš

generál Ing. Daniel ZMEKO

Náčelník Generálneho štábu OS SR, Bratislava

brig. gen. doc. Ing. Boris ĎURKECH, CSc.

Generálny riaditeľ Sekcie ľudských zdrojov, MO SR Bratislava

genmjr. Ing. Jindřich JOCH

Veliteľ PS OS SR

genmjr. Ing. Ľubomír SVOBODA

Veliteľ VzS OS SR

brig. gen. prof. Ing. Bohuslav PŘIKRYL, Ph.D.

Rektor Univerzity obrany, Brno, ČR

plk. Ing. Jan DROZD, Ph.D.

Dekan fakulty vojenského leadershipu, Univerzity obrany, Brno, ČR

prof. Ing. Ladislav POTUŽÁK, CSc.

Univerzita obrany, Brno, ČR

plk. gšt. doc. Ing. Ivo PIKNER, Ph.D.

Univerzita obrany, Brno, ČR

Assoc. Prof. Elitsa PETROVA, DSc.

Vasil Levski" National Military University, Veliko Tarnovo, Bulgaria

COL. Assoc. Prof. Eng. Laurian GHERMAN, PhD.

Air Force Academy "Henri Coandă", Braşov, Romania

COL Prof. Vasile CARUTASU, PhD,

Vice-Rector for Programmes and International Relations, "Nicolae Balcescu" Land Forces Academy, Sibiu, Romania

LTC General Prof. Dr. Iztok PODBREGAR

Dean Faculty of Organizational Sciences, University of Maribor, Slovenia

Assoc. Prof. Marijana MUSLADIN, Ph.D.

University of Dubrovnik, Department of Mass Media Communication, Dubrovnik, Croatia.

Prof. John M. NOMIKOS, PhD.

Director of Research Institute for European and American Studies (RIEAS), Athens, Greece

Dr. Vasko STAMEVSKI Ph.D

International Slavic University "Gavrilo Romanovich Derzhavin", North Macedonia

Prof. Darko TRIFUNOVIĆ, PhD.

University of Belgrade, Serbia

brig. gen. Ing. Ryszard PARAFIANOWICZ, PhD.

Rector War Studies University, Warsaw, PL

Col. Assoc. Prof. Tomasz JAŁOWIEC

Dean Faculty of Management and Command, War Studies University, Warsaw, PL

Dr.h.c. prof. nadzw.dr hab. Antoni OLAK, Honor. Prof.

PWSW w Przemyślu, Kierownik Zakładu Socjologii Zarządzania Kryzysowego, Przemyśl, PL

COL. Assoc. Prof. Norbert ŚWIĘTOCHOWSKI

Military University of Land Forces, Wrocław, PL

COL. prof. Klára S. KECSKEMÉTHY, CSc.

University of Public Service, Budapest, MR

MG (ret.) prof. Janos ISASZEGLI, PhD.

University of Public Service, Budapest, MR

Dr.h.c. prof. Ing. Miroslav KELEMEN, DrSc.,

MBA, LL.M. brig. gen. v. z.

Technická univerzita v Košiciach

Dr. h. c. prof. Ing. Pavel NEČAS, PhD., MBA

Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica

doc. PhDr. Rastislav KAZANSKÝ, PhD.

Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica

plk. doc. Ing. Ľubica BARIČIOVÁ, PhD.

Akadémia Policajného zboru, Bratislava

plk. gšt. v.z. Ing. Radoslav IVANČÍK, PhD. et PhD.

Akadémia Policajného zboru, Bratislava

Dr. h. c. prof. Ing. Miroslav LIŠKA, CSc.

AOS gen. M. R. Štefánika, Liptovský Mikuláš

prof. Ing. Vojtech JURČÁK, CSc.

AOS gen. M. R. Štefánika, Liptovský Mikuláš

doc. Ing. Peter SPILÝ, PhD.

AOS gen. M. R. Štefánika, Liptovský Mikuláš

doc. Ing. Pavel BUČKA, CSc.

AOS gen. M. R. Štefánika, Liptovský Mikuláš

doc. PhDr. Mária PETRUFOVÁ, PhD.

AOS gen. M. R. Štefánika, Liptovský Mikuláš

doc. Ing. Jaroslav VARECHA, PhD.

AOS gen. M. R. Štefánika, Liptovský Mikuláš

Redakcia časopisu:

Technický editor: Ing. Dušan SALÁK

Členovia redakcie: PhDr. Mária MARTINSKÁ, PhD.; Ing. Soňa JIRÁSKOVÁ, PhD.; JUDr. Tomáš MARTAUS; mjr. Ing. Miroslav MUŠINKA; kpt. Ing. Michal HRNČIAR, PhD.

Korektor v AJ: Mgr. Eva RÉVAYOVÁ

ISSN 1336-9202

Adresa redakcie / Editorial Board:

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika

Demänová 393, 031 01 Liptovský Mikuláš

tel. +421 960 423524, +421 960 422620

e-mail redakcie / e-mail board: lubomir.belan@aos.sk; ivan.majchut@aos.sk

Recenzovaný časopis Vojenské reflexie bol založený v roku 2006, je vydávaný Akadémiou ozbrojených síl, ktorá je štátnou vojenskou vysokou školou s dlhodobou tradíciou **vedeckého skúmania na poli bezpečnosti, obrany a vojenstva**.

Časopis Vojenské reflexie je určený pre prispievateľov a čitateľov z bezpečnostnej komunity, príslušníkov ozbrojených síl, akademických pracovníkov, študentov a ďalších záujemcov zo Slovenskej republiky i zo zahraničia, ktorí sa venujú oblastiam:

- **bezpečnostné a strategické štúdie,**
- **operačné umenie a taktika,**
- **ekonomika a manažment obranných zdrojov,**
- **spoločenské, humanitné a sociálne vedy,**
- **politické vedy a medzinárodné vzťahy,**
- **vojenské technológie a technologické štúdie,**
- **vojenská a policajná teória a prax,**
- **celoživotné a kariérne vzdelávanie.**

Články sú publikované v slovenskom jazyku, českom jazyku, poľskom jazyku a anglickom jazyku. Sú recenzované. Názory a postoje prezentované v publikovaných článkoch nemusia byť v zhode so stanoviskom vydavateľa a redakčnej rady časopisu. Zodpovedajú za nich autori.

Recenzenti / Reviewers

prof. Ing. Ladislav POTUŽÁK, CSc.

*Univerzita obrany
Brno, ČR*

prof. Ing. Vojtech JURČÁK, CSc.

*Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
Liptovský Mikuláš*

prof. Ing. Miroslav LÍŠKA, CSc.

*Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
Liptovský Mikuláš*

doc. PhDr. Rastislav KAZANSKÝ, PhD.

*Univerzita Mateja Bela,
Banská Bystrica*

doc. Ing. Pavel BUČKA, CSc.

*Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
Liptovský Mikuláš*

doc. PhDr. Mária PETRUFOVÁ, PhD.

*Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
Liptovský Mikuláš*

doc. Ing. Ivan MAJCHÚT, PhD.

*Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
Liptovský Mikuláš*

Ing. Stanislav MORONG, PhD.

*Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
Liptovský Mikuláš*

kpt. Ing. Milan TURAJ

*Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
Liptovský Mikuláš*

OBSAH

CONTENTS

<i>doc. Ing. Jaroslav VARECHA, PhD.,</i> <i>mjr. Ing. Miroslav MUŠINKA,</i> VPLYV POUŽITIA RÔZNYCH SPÔSOBOV TOPOGRAFICKÉHO A GEODE- TICKÉHO PRIPOJENIA NA PRESNOSŤ ÚPLNEJ PRÍPRAVY PRVKOV PRE STREĽBU DELOSTRELECKÝCH ZBRAŇOVÝCH SYSTÉMOV	6
<i>mjr. Ing. Martin BRIČOVSKÝ,</i> ŠPECIÁLNE OPERÁCIE A ICH VÝZNAM PRE SLOVENSKÚ REPUBLIKU	36
<i>plk. gšt. v. z. Ing. Radoslav IVANČÍK, PhD. et. PhD.,</i> TEORETICKY POHĽAD NA VÝVOJ MANAŽMENTU A JEHO PROFILOVANIE AKO VEDNEJ DISCIPLÍNY	71
<i>Ing. Jozef TURAC, MBA,</i> ČINITELE STABILIZUJÚCE BEZPEČNOSTNÉ PROSTREDIE PRI VZNIKU KRÍZOVÝCH SITUÁCIÍ	88
<i>RSDr. Petr ROŽŇÁK, CSc. dr. h. c.,</i> <i>doc. Ing. Karel KUBEČKA, PhD.</i> POLITICKO-ENVIRONMENTÁLNÍ BEZPEČNOST V KONTEXTU DISKUSE O PROVEDITELNOSTI VODNÍHO KORIDORU DUNAJ-ODRA-LABE	111
<i>Ing. Peter TVARUŠKA,</i> SPRAVODAJSKÁ PODPORA NA STUPNI ROTA MECHANIZOVANÝCH JEDNOTIEK	123

VPLYV POUŽITIA RÔZNYCH SPÔSOBOV TOPOGRAFICKÉHO A GEODETICKÉHO PRIPOJENIA NA PRESNOSŤ ÚPLNEJ PRÍPRAVY PRVKOV PRE STREĽBU DELOSTRELECKÝCH ZBRAŇOVÝCH SYSTÉMOV

doc. Ing. Jaroslav VARECHA, PhD.; plk. v.v.

Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika v Liptovskom Mikuláši
e-mail: jaroslav.varecha@aos.sk

mjr. Ing. Miroslav MUŠINKA

Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika v Liptovskom Mikuláši
e-mail: miroslav.musinka@aos.sk

INFLUENCE OF ADOPTION OF VARIOUS TOPOGRAPHICAL AND GEODETIC CONNECTION ON ACCURACY OF COMPLETE PREPARATION OF ELEMENTS FOR ARTILLERY WEAPON SYSTEMS FIRE

ABSTRAKT

Cieľom článku je prezentovať čiastočné výsledky výskumu v oblasti topografického a geodetického pripojenia prvkov bojovej zostavy delostreleckých jednotiek, tzn. určovania polohy pripojovaných bodov a vykonávania orientácie používaných prístrojov a ich vplyve na celkovú presnosť delostreleckej paľby na rôzne ciele, na ktoré môžu delostrelecké jednotky OS SR pôsobiť. Pozornosť je zameraná na zovšeobecnenie poznatkov o vplyve presnosti určenia polohy pripojovaných bodov a presnosti určenia smerníkov orientačných smerov na dosahovanú presnosť delostreleckej paľby. Výsledky výskumu môžu byť východiskovým podkladom na riešenie otázok akvizície nových prostriedkov na topografické a geodetické pripojovanie, ale aj pri úvahách o tvorbe organizačných štruktúr a vybavenia delostreleckých jednotiek.

Kľúčové slová: chyba výstrelu, chyba prípravy prvkov pre streľbu, koeficient presnosti prípravy prvkov pre streľbu, orientácia prístrojov, pravdepodobná chyba, určovanie polohy, účinnosť paľby, váhové číslo.

ABSTRACT

The aim of article is to present partial results of research in the field of topographical and geodetic connections of elements of combat composition of artillery units, i.e. determining of location of connection points and determining of orientation of used devices and their influence on overall accuracy of artillery fires on different objects (targets), on which artillery units of Armed forces of Slovak republic can militate. Attention is focused on generalization of knowledges about the influence of determining of connection points locations accuracy and determining of heading of orientation directions for achieved accuracy of artillery fires. The results of research could be source base for solving questions about acquisition of new devices for topographical and geodetic connection, but also for considerations about organization structures creation and about artillery units equipment.

Keywords: shot error, preparation of elements for firing error, coefficient of accuracy of preparation of elements for firing, orientation of devices, probable error, location determining, effectiveness of fire, value number.

ÚVOD

Vedecko-technický rozvoj v oblasti vojenstva si vyžaduje vývoj a výrobu nových, dokonalejších a spoľahlivejších systémov i prostriedkov, prostriedky na určovanie polohy rôznych bodov a vykonávanie orientácie prístrojov nevynímajúc. V podmienkach delostrelectva ozbrojených síl Slovenskej republiky (ďalej len OS SR) to predstavuje zavádzanie a používanie nových a dokonalejších prostriedkov, ktoré musia zabezpečiť čo najpresnejšie určenie pravouhlých rovinných súradníc a nadmorských výšok všetkých prvkov bojovej zostavy a určenie smerníkov orientačných smerov na orientáciu diel a prístrojov, ktoré sú nevyhnutné na určenie zmien podmienok streľby oproti štandardným podmienkam streľby.

Topografická a geodetická príprava je jednou z neoddeliteľných súčastí prípravy streľby delostrelectva OS SR. Skúsenosti z vedenia vojenských operácií potvrdzujú veľký význam poskytovania presných a včasných údajov o polohe vlastných objektov i cieľov protivníka, v záujme dosiahnutia požadovaného palebného účinku a to nielen pre delostrelectvo, ale aj pre iné bojové jednotky.

Keď vezmeme do úvahy fakt, že hlavnou úlohou delostrelectva je podporiť operujúce (manévrujúce) pozemné sily požadovanou paľbou a účinkami¹, potom je zrejmé, že vlastná

¹ SVD-30/Del-1. *Spoločná vojenská doktrína : palebná podpora pozemných operácií*. 2011.

paľba delostrelectva je vždy v rámci plnenia konkrétnych taktických aktivít a úloh² operujúcich (manévrujúcich) pozemných síl spájaná s dosiahnutím palebného účinku.

Očakávaný účinok delostreleckej paľby je rastúcou funkciou jej presnosti³. Preto všetky opatrenia, ktoré vedú k zmenšeniu veľkosti číselných charakteristík sústavy chýb delostreleckej paľby, majú bezprostredný vplyv na rast palebnej účinnosti i hospodárnosti paľby.

V tomto článku sa venujeme problematike presnosti delostreleckej paľby v závislosti na presnosti určenia polohy pripojovaných bodov a presnosti orientácie prístrojov. Techniky a postupy na určovanie polohy pripojovaných bodov a určovania smerníkov orientačných smerov sú predmetom topografickej a geodetickej prípravy delostrelectva⁴. Presnosť pripojenia prvkov bojovej zostavy delostrelectva a cieľov, ako aj presnosť orientácie prístrojov, priamo ovplyvňuje presnosť určenia prvkov pre streľbu a tým ovplyvňujú celkovú presnosť paľby delostreleckých jednotiek, preto tejto problematike musí byť venovaná náležitá pozornosť.

Topografická a geodetická príprava spočíva v zisťovaní východiskových topografických a geodetických údajov, ich dodávaní delostreleckým jednotkám, včasnom a presnom topografickom a geodetickom pripojení častí bojových zostáv oddielu a batérií, stanovišť, miest a postavení delostreleckých prieskumných jednotiek a kontrole topografického a geodetického pripojenia⁵. Tento proces vykonávajú topograficko-geodetické jednotky, velitelia jednotiek, rekognoskačné družstvá a pridelené topograficko-geodetické jednotky. Každý veliteľ delostreleckej jednotky je povinný pri prieskume a zaujímaní palebných postavení, pozorovateľní a stanovišť prostriedkov prieskumu uskutočniť topografické pripojenie vlastnými silami a prostriedkami. Pripojenie sa uskutočňuje na dosiahnutie pohotovosti na vedenie paľby (na vedenie prieskumu).

STRUČNÉ UVEDENIE DO PROBLÉMU

Pôsobením veľkého počtu rozmanitých rušivých vplyvov, ktorými je nevyhnutne sprevádzaný celý proces určenia prvkov pre streľbu, zamierenie dela na cieľ podľa týchto prvkov i samotný let strely na dráhe, dochádza k tomu, že bod nárazu strely na terén je odchýlený od bodu cieľa o určitú hodnotu, ktorá sa považuje za chybu výstrelu⁶. Delostrelecká paľba zo zakrytého palebného postavenia je spravidla vedená tak, že každé delo

² SPILÝ, P., HRNČIAR, M. *Vojenská taktika*, 2013.

³ VARECHA, J. *Stanovenie stupňov vyradenia pre potreby paľby delostrelectva OS SR*, 2003.

⁴ Del-6-3. *Vojenský predpis o delostreleckom prieskume*, 2012.

⁵ Del-1-2. *Vojenský predpis. Bojové použitie delostrelectva ozbrojených síl Slovenskej republiky (oddiel, batéria, čata, delo)*. 2008.

⁶ VARECHA, J. *Základy teórie chýb delostreleckej paľby*, 2017.

vystrelí určitú skupinu striel. Každý z výstrelův je pritom sprevádzaný určitou vlastnou chybou. Ich súhrn tvorí sústavu chýb delostreleckej paľby⁷.

Chyba výstrelu predstavuje rozdiel polohy skutočného nárazu strely a cieľa. Rozdiel obidvoch hodnôt môže byť spôsobený rôznymi vplyvmi. Podľa ich pôvodu a vlastností ich klasifikujeme do určitých skupín. Pri delostreleckej paľbe sa stretávame predovšetkým s hrubými chybami, systematickými chybami a náhodnými chybami⁸.

Výstrel môže byť zaťažený chybou, ktorá je väčšia, ako je požadovaná hranica presnosti použitého spôsobu určenia prvkův pre streľbu. Také veľké chyby môžu vzniknúť napríklad pri streľbe v náhlých prudkých zmenách meteorologických podmienok. V tomto prípade sa jedná o hrubé chyby.

Pri streľbe sa môžu niektoré príčiny rušivých vplyvův systematicky opakovať a tak ovplyvňovať jej výsledky, čo spôsobuje chyby, ktoré sa nazývajú systematické. Napríklad nesúhlas elevačných uhlov podľa zameriavača a kvadrantu alebo vychýlenie zámernej pri nastavení námeru, budú pri danom dele sústavne ovplyvňovať chyby výstrelu, a preto predstavujú príklad systematických chýb.

Aj keď pri streľbe vylúčime všetky systematické chyby (hrubé chyby sa vylučujú dopredu), budú sa polohy nárazův jednotlivých výstrelův od seba navzájom aj tak líšiť. Prejavia sa tak chyby, ktoré nie je možné nikdy odstrániť a ktorých smer a veľkosť závisí iba na náhode. Preto sa nazývajú náhodné chyby. Vyskytujú sa nevyhnutne pri každom výstrele, sú vzájomne nezávislé a nie je ich možné úplne eliminovať. Každá náhodná chyba vzniká náhodne vytvorenou kombináciou určitého počtu malých elementárnych chýb, ktoré môžu byť kladné alebo záporné. Veľkosť vzniknutej náhodnej chyby je teda konečná, pretože je obmedzený počet i veľkosť elementárnych chýb⁹.

Z dostupnej literatúry, v ktorej je riešená problematika sústavy chýb delostreleckej paľby i z praxe vyplýva, že najjednoduchším prípadom delostreleckej paľby je jediný výstrel.

Náhodnú chybu výstrelu $\overrightarrow{\Delta v}$ (Obrázok 1) tvoria dve skupiny náhodných chýb – náhodná chyba prípravy prvkův pre streľbu $\overrightarrow{\Delta p}$ a náhodná chyba rozptylu $\overrightarrow{\Delta r}$.

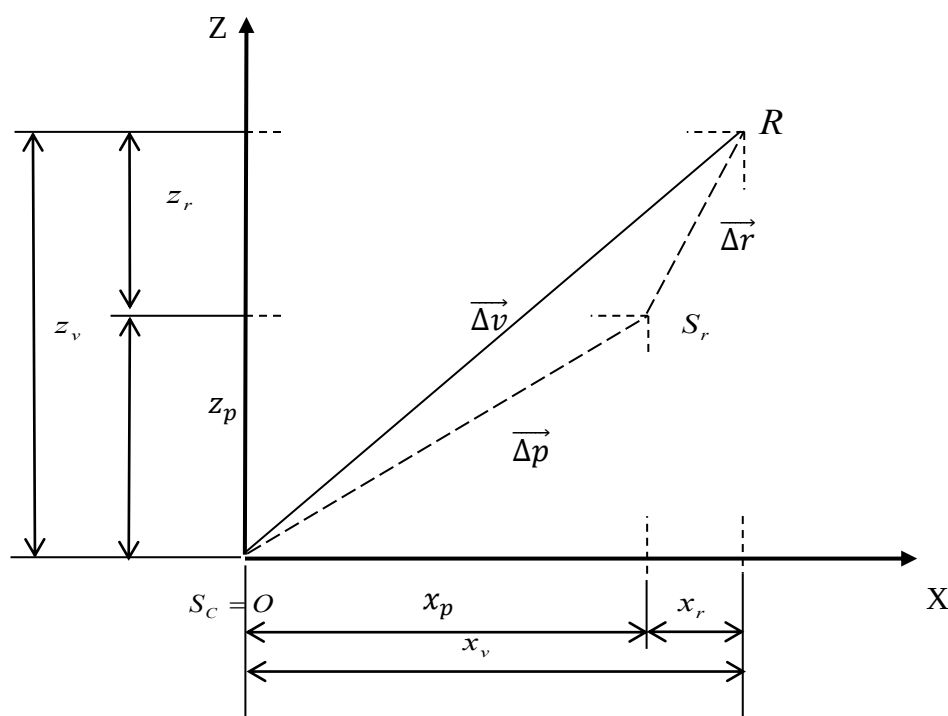
⁷ JIRSÁK, Č., KODYM, P. *Vnější balistika a teorie střelby*, 2017.

⁸ VARECHA, J. *Základy teorie chýb delostreleckej paľby*, 2017.

⁹ VARECHA, J., MAJCHÚT, I., BELAN, L. *Dosahovaná presnosť prípravy prvkův streľby delostrelectva Armády SR*, 2002.

Náhodná chyba prípravy prvkov pre streľbu $\overrightarrow{\Delta p}$ náhodne odchyľuje stred rozptylu S_r od stredu cieľa S_c v diaľke i v smere. Preto, že táto náhodná chyba má rovnaký zmysel a približne rovnakú veľkosť v skupine po sebe idúcich výstrelov, ktoré boli vystrelené s rovnakými prvkami pre streľbu v približne rovnakých podmienkach, nazýva sa opakujúcou sa náhodnou chybou.

Náhodná chyba rozptylu $\overrightarrow{\Delta r}$ náhodne odchyľuje bod doletu strely R od stredu rozptylu S_r v diaľke i v smere. Vzhľadom na to, že táto chyba má pri každom výstrele celkom náhodne sa meniaci zmysel i veľkosť, nazýva sa neopakujúcou sa náhodnou chybou.

Obrázok 1 Chyby výstrelu¹⁰

Celková náhodná chyba výstrelu $\overrightarrow{\Delta v}$ sa môže určiť zo vzťahu:

$$\overrightarrow{\Delta v} = \overrightarrow{\Delta p} + \overrightarrow{\Delta r}$$

a v jednotlivých zložkách, v smere streľby X a v smere kolmom na smer streľby Z:

$$x_v = x_p + x_r$$

$$z_v = z_p + z_r$$

¹⁰ VARECHA, J. Základy teórie chýb delostreleckej paľby, 2017.

Výsledky veľkého počtu pokusov potvrdili¹¹, že náhodné chyby prípravy prvkov pre streľbu i náhodné chyby rozptylu sa riadia zákonom normálneho rozloženia náhodnej premennej a zároveň potvrdili, že obidve skupiny náhodných chýb sú vzájomne nezávislé¹².

Vzhľadom na to, že sa náhodné chyby prípravy prvkov pre streľbu i náhodné chyby rozptylu riadia zákonom normálneho rozloženia a sú na sebe vzájomne nezávislé, riadia sa týmto zákonom aj výsledné chyby výstrelu.

Charakteristikami tohto zákona sú¹³:

- matematická nádej chyby výstrelu v diaľke m_{x_v} a v smere m_{z_v} ,
- pravdepodobné chyby výstrelu v diaľke Ex_v a v smere Ez_v ,
- korelačné koeficienty v diaľke rx_v a v smere rz_v .

Vzhľadom na to, že sa v delostreleckej praxi určujú prvky pre streľbu na cieľ (stred skupiny nového cieľa), ide o tzv. centrovanú polohu náhodnej premennej, a preto platí:

$$m_{x_v} = m_{z_v} = 0 \quad (1)$$

Veľkosť pravdepodobných chýb výstrelu v diaľke a v smere sú dané vzťahmi:

$$Ex_v = \sqrt{Ex^2 + od^2} \quad (2)$$

$$Ez_v = \sqrt{Ez^2 + oš^2} \quad (3)$$

Vzhľadom na to, že pravdepodobné chyby výstrelu v diaľke a v smere sú na sebe vzájomne nezávislé, bude platiť:

$$rx_v = rz_v = 0 \quad (4)$$

Z uvedeného je zrejmé, že na posudzovanie presnosti jednotlivých výstrelův sú postačujúcimi charakteristikami pravdepodobné chyby výstrelu v diaľke Ex_v a v smere Ez_v . Keďže veľkosť pravdepodobných chýb rozptylu v diaľke od a v smere $oš$ sú dopredu vypočítané a pre streľbu na konkrétne diaľky streľby sa uvádzajú v každých tabuľkách streľby, je potrebné zaoberať sa určovaním veľkosti pravdepodobných chýb prípravy prvkův pre streľbu v diaľke Ex a v smere Ez .

¹¹ VARECHA, J., MAJCHÚT, I., BELAN, L. *Dosahovaná presnosť prípravy prvkův streľby delostrelectva Armády SR*, 2002.

¹² NAVRÁTIL, J., SEBERA, M. *Základy teórie palebné účinnosti dělostřelectva*, 2000.

¹³ VARECHA, J. *Základy teórie chýb delostreleckej palby*, 2017.

CHYBY PRÍPRAVY PRVKOV PRE STREĽBU

Podstata úplnej prípravy prvkov pre streľbu spočíva vo výpočte opráv pre všetky zmeny podmienok streľby oproti štandardným podmienkam a v ich zahrnutí do prvkov pre streľbu. Je zrejmé, že chyby v určení ktorejkoľvek podmienky streľby ovplyvňujú celkovú chybu prípravy prvkov pre streľbu. Celková chyba prípravy prvkov pre streľbu sa posudzuje v dvoch smeroch¹⁴:

- v smere streľby, ako náhodná chyba prípravy prvkov pre streľbu v dĺžke x ,
- v smere kolmom na smer streľby, ako náhodná chyba prípravy prvkov pre streľbu v smere z .

Zdroje chýb úplnej prípravy sa zaraďujú do nasledujúcich skupín:

- chyby v určení polohy cieľa x_C, z_C
- chyby pripojenia dela x_G, z_G
- chyby zamierenia dela z_{OR}
- chyby meteorologickej prípravy x_P, z_P
- chyby balistickej prípravy x_B
- chyby technickej prípravy x_T, z_T
- chyby tabuliek streľby x_{TS}, z_{TS}
- chyby použitej metódy určenia prvkov pre streľbu x_M, z_M

Jednotliví autori, ktorí sa zaoberali teóriou streľby pozemného delostrelectva, zhodne uvádzajú, že výsledkami výskumu i výsledkami pokusov bolo potvrdené, že všetky uvedené zdroje chýb sú na sebe vzájomne nezávislé a náhodné, a preto sa celková náhodná chyba prípravy prvkov pre streľbu určuje podľa vzťahov:

- v dĺžke $x = x_C + x_G + x_P + x_B + x_T + x_{TS} + x_M$
- v smere $z = z_C + z_G + z_{OR} + z_P + z_T + z_{TS} + z_M$

Z dostupnej literatúry tiež vyplýva, že všetky jednotlivé náhodné chyby, uvedené v predchádzajúcich vzťahoch, sa riadia zákonom normálneho rozloženia náhodnej premennej, a preto sa týmto zákonom riadi aj celková náhodná chyba prípravy prvkov pre streľbu v dĺžke Ex i v smere Ez .

¹⁴ VARECHA, J. *Základy teórie chýb delostreleckej paľby*, 2017.

Ich číselnými charakteristikami sú¹⁵:

➤ *matematická nádej chýb prípravy prvkov pre streľbu:*

vzhľadom na to, že zámerný bod je totožný so stredom cieľa, s využitím vzťahu (1) bude platiť:

$$m_{x_p} = m_{z_p} = 0 \quad (5)$$

➤ *korelačné koeficienty:*

vzhľadom na to, že náhodné chyby prípravy prvkov pre streľbu v diaľke a v smere sú na sebe vzájomne nezávislé, s využitím vzťahu (4) bude platiť:

$$rx_p = rz_p = 0 \quad (6)$$

➤ *pravdepodobné chyby prípravy prvkov pre streľbu:*

$$\bullet \text{ v diaľke } Ex = \sqrt{Ex_C^2 + Ex_G^2 + Ex_P^2 + Ex_B^2 + Ex_T^2 + Ex_{TS}^2 + Ex_M^2} \quad (7)$$

$$\bullet \text{ v smere } Ez = \sqrt{Ez_C^2 + Ez_G^2 + Ez_{OR}^2 + Ez_P^2 + Ez_T^2 + Ez_{TS}^2 + Ez_M^2} \quad (8)$$

kde:

Ex_C, Ez_C pravdepodobná chyba určenia polohy cieľa v diaľke a v smere,

Ex_G, Ez_G pravdepodobná chyba pripojenia dela v diaľke a v smere,

Ez_{OR} pravdepodobná chyba orientácie dela v smere,

Ex_P, Ez_P pravdepodobná chyba meteorologickej prípravy v diaľke a v smere,

Ex_B pravdepodobná chyba balistickej prípravy v diaľke,

Ex_T, Ez_T pravdepodobná chyba technickej prípravy v diaľke a v smere,

Ex_{TS}, Ez_{TS} pravdepodobná chyba tabuliek streľby v diaľke a v smere,

Ex_M, Ez_M pravdepodobná chyba použitej metódy určenia prvkov pre streľbu v diaľke a v smere.

Pre potreby tohto článku uvedieme v nasledujúcom texte v nevyhnutnom rozsahu len charakteristiky pravdepodobných chýb pripojenia a orientácie dela a vzťahu na ich výpočet.

Pravdepodobné chyby pripojenia dela v diaľke a v smere sú dané vzťahmi¹⁶:

$$Ex_G = \sqrt{Ex_{pp}^2 + (Eh_{pp} \cdot \cot g\Theta_C)^2} \quad (9)$$

¹⁵ VARECHA, J. *Základy teórie chýb delostreleckej palby*, 2017.

¹⁶ VARECHA, J. *Základy teórie chýb delostreleckej palby*, 2017.

$$Ez_G = \sqrt{Ez_{pp}^2} \quad (10)$$

kde:

Ex_{pp}, Ez_{pp} pravdepodobná chyba určenia súradníc palebného postavenia v diaľke a v smere,

Eh_{pp} pravdepodobná chyba určenia nadmorskej výšky palebného postavenia.

Θ_C uhol doletu strely.

Veľkosť pravdepodobných chýb určenia súradníc palebného postavenia v diaľke a v smere i určenia nadmorskej výšky palebného postavenia závisia na spôsoboch, prostriedkoch a podmienkach pripojenia. Aby bola zabezpečená požadovaná celková presnosť úplnej prípravy, je dovolené určovať súradnice palebného postavenia iba určitými, dostatočne presnými spôsobmi a prostriedkami, za dodržania stanovených podmienok¹⁷. Presnosť týchto spôsobov a prostriedkov je charakterizovaná pravdepodobnými chybami, ktorých hodnoty sú uvedené v tabuľkách 1 a 2.

Tabuľka 1 Presnosť pripojenia palebných postavení¹⁸

Spôsoby topografického a geodetického pripojenia	Pravdepodobné kruhové chyby určenia súradníc palebného postavenia Ex_{pp}, Ez_{pp}		
	Mapa 1 : 25 000	Mapa 1 : 50 000	Mapa 1 : 100 000
Topografický spôsob: - pomocou mapy odhadom - pomocou mapy a prístrojov - pomocou mapy a topografického pripojovača s pochodovou osou:			
do 3 km	25 m	50 m	100 m
3-5 km	13 m	25 m	50 m
5-7 km			
7-10 km	12 m	18 m	32 m
	17 m	21 m	34 m
	21 m	25 m	36 m
	26 m	29 m	39 m
Geodetický spôsob: - pomocou teodolitu - pomocou buzoly PAB-2A	3-5 m 8-10 m		
Topografický spôsob pomocou navigačného zariadenia - MAPS - TALIN	1-2 m* 2-4 m*		

*Uvedené hodnoty boli skutočne dosiahnuté jednotkami delostrelectva OS SR.

¹⁷ Del-2-1. Vojenský predpis o pravidlách strelby a riadenia palby pozemného delostrelectva. 2010.

¹⁸ VARECHA, J. Základy teórie chýb delostreleckej palby, 2017.

Na pripojenie stanovíšť prieskumných prostriedkov možno použiť len tie metódy pripojenia, ktoré umožňujú presnosť pripojenia a orientáciu so strednou chybou v určení súradníc neprevyšujúcou 30 m a v určení smerníka orientačného smeru do 1,5 dc¹⁹.

Tabuľka 2 Presnosť určenia nadmorskej výšky z mapy²⁰

Sklon svahu v stupňoch	Pravdepodobné chyby určenia nadmorskej výšky palebného postavenia Eh_{pp}		
	1 : 25 000	1 : 50 000	1 : 100 000
2-5	1,5 m	2,9 m	5,7 m
5-7	1,9 m	4 m	8,4 m
7-10	3,2 m	7,6 m	18 m
10-20	4,1 m	9,3 m	21 m
20-30	5,8 m	12 m	25 m
30-40	7,5 m	16 m	34 m

Navigačné systémy súvisia a spolupracujú s prieskumnými systémami²¹, pričom ich dôležitosť a nezastupiteľná úloha sa prejavila už v roku 1991 v prvej vojne v Perzskom zálive, ktorá býva označovaná ako prvá „space war“²². Krátko pred jej začiatkom bola konštelácia navigačných satelitov GPS doplnená o dva vylepšené bloky, aby bolo umožnené zvýšiť presnosť navádzania a tak redukovať obeť na oboch stranách²³.

Rola prieskumných satelitov pri plánovaní či už pozemných, leteckých alebo námorných operácií je nepopierateľná. Získané informácie pomocou tejto technológie sú v novom koncepte vojny absolútne kľúčové. Podstatný je ich rýchly prenos a spracovanie podľa relevancie.

Prínos prieskumných satelitov spočíva najmä v zameriavaní nepriateľských síl a cieľov, je tiež možné vytvoriť si prehľad o pozíciách vlastných či spojeneckých jednotiek, z čoho sa následne dá do veľkých podrobností vytvoriť projekcia bojiska. Pre presne navádzanú muníciu je kľúčové, aby bola poskytnutá informácia detailná a komplexná, čo

¹⁹ Del-6-3. Vojenský predpis o delostreleckom prieskume, 2012.

²⁰ VARECHA, J. *Základy teórie chýb delostreleckej paľby*, 2017.

²¹ TURAJ, M. *Zhodnotenie aktuálneho stavu bojového použitia predsunutých leteckých navádzačov v podmienkach ozbrojených síl Slovenskej republiky*, 2018.

²² 17. január 1991, začiatok operácie Púštna búrka, je považovaný za začiatok novej éry vojenského konfliktu, v ktorom zohráva vesmírna technológia integrálnu úlohu.

²³ MOLTZ, J. C. *The politics of space security: strategic restraint and the pursuit of national interests*, 2011.

môže vytváranie snímok prostredníctvom prieskumného satelitu zabezpečiť svojou výhodnou pozíciou na orbite.

Z globálneho hľadiska využitie satelitov nedoceníťne zvyšuje efektivitu, pretože jedine pozícia na obežných dráhach umožňuje pokryť celý povrch zeme, zbierať záznamy a zameriavať rôzne časti bojiska, monitorovať zároveň pozemné, vzdušné a námorné platformy a poskytovať informácie aj o miestach, kde nie je vybudovaná žiadna informačná infraštruktúra.

Účinnosť systému bola demonštrovaná napríklad v roku 1998 v Afganistane a Sudáne, pričom boli použité známe rakety Tomahawk - v prípade Afganistanu 13 a v Sudáne 66 kusov²⁴.

Napriek tomu, že väčšina pozornosti počas prelomovej vojny proti Iraku bola zameraná na PGM²⁵, navigácia sa zaslúžila o hlavný príspevok vo vedení konfliktu. Vláda Spojených štátov sa k GPS v danej dobe nechcela veľmi vyjadrovať, ale svojou schopnosťou s vysokou presnosťou doviest' jednotky k nepriateľským pozíciám v jednotvárnej púšti, či presne naviesť námorné sily a ich strely na ciele, mal navigačný systém vysokú výpovednú hodnotu²⁶. Princíp fungovania spočíva vo veľmi efektívnom systéme, kedy navigované zariadenie prijme od satelitu informáciu o svojej aktuálnej polohe a následne ich porovná s cieľovými súradnicami. Systém tak nie je závislý na iných faktoroch²⁷.

V krátkom čase sa GPS stal masívne využívaným nielen vo vojenskej sfére, ale je prínosom na globálnej úrovni. Duálne využitie je úplne zrejmé. Tá istá technológia, čo pomáha lietadlám zostať vo vymedzenom kurze a správnom letovom pásme, je tiež nevyhnutná pre presné navádzanie munície alebo presné určovanie polohy vlastných jednotiek, či jednotiek nepriateľa²⁸. Technológia je neustále vylepšovaná. Od začiatku 90. rokov až do operácie Iracká sloboda (2003) sa zvýšila efektivita munície navigovanej cez satelity o viac ako 20 %. Jej dôležitosť je zdôraznená aj snahami Ruska (GLONASS), Európskej únie (Galileo) a Číny (BeiDou) vyvinúť vlastné navigačné konštelácie. Na obežných dráhach je už viac ako 70 satelitov týchto systémov a predpokladá sa, že pri plnom operačnom stave sa bude toto číslo pohybovať okolo 120²⁹.

²⁴ KOPLOW, D. A. Precision-Guided Munitions: the U.S. military's quest for useable weapons, s. 83.

²⁵ PGM – Precision-Guided Munitions – presne navádzaná munícia.

²⁶ KIERNAN, V. Guidance from above in the gulf war.

²⁷ KOPLOW, D. A. Precision-Guided Munitions: the U.S. military's quest for useable weapons,

²⁸ JOHNSON-FREESE, Joan. *Space as a strategic asset*, 2007.

²⁹ LI, X., ZHANG, X., REN, X., FRITSCH, M., WICKERT, J., SCHUH, H. Precise positioning with current multi-constellation Global Navigation Satellite Systems: GPS, GLONASS, Galileo and BeiDou, 2011.

Navigačné satelity v dnešnom spôsobe vedenia konfliktu plnia množstvo kľúčových funkcií, a preto sa na ne neustále zvyšujú požiadavky. Vysoká lukratívnosť navigačných technológií je zdrojom obrovských investícií do vývoja a výskumu, čo je samozrejme prínosné pre vojenskú sféru.

Topografické pripojenie pomocou navigačného zariadenia sa stalo aj v podmienkach delostrelectva OS SR realitou. V súčasnom období sú používané dva autonómne navigačné systémy. Raketometné jednotky používajú Taktický predsunutý pozemný inerciálny navigátor (TALIN – Tactical Advanced Land Inertial Navigator), ktorý umožňuje nepretržitú spôsobilosť určovať smer a polohu pre pásové aj kolesové vozidlá. Ako doplnkový prostriedok využíva prijímač GPS. Jednotky samohybného delostrelectva používajú Modulárny azimutový polohový systém (MAPS – Modular Azimuth Position System), ktorý využíva najnovšie technológie kruhových laserových gyroskopov a akcelerometrov. Ako doplnkový prostriedok tiež využívajú prijímač GPS.

V dostupnej odbornej literatúre i na webových stránkach sa môže čitateľ zoznámiť so základnými údajmi o navigačných systémoch, pričom jednou z prezentovaných hodnôt je aj stredná chyba určenia polohy pripojovaného bodu, ktorá je pre navigačné systémy MAPS a TALIN uvádzaná 20 m. V tabuľke 1 je však uvádzaná oveľa vyššia presnosť určenia polohy pripojovaného bodu. Uvedené vyplýva zo skutočnosti, že prevádzkovateľ GPS (Global Positioning System), ktorým je ministerstvo obrany USA, mal pôvodný zámer vo využití GPS len pre vojenské účely a to na realizáciu presného určovania polohy (PPS – Precise Positioning Service). Pre duálnosť využitia GPS Kongres USA neskôr schválil aj jeho využitie s určitými obmedzeniami pre civilný sektor, čo v praxi znamenalo poskytovanie štandardnej presnosti určovania polohy (SPS – Standard Positioning Service). Na získanie presných údajov o polohe je potrebné mať bezpečnostné zariadenie GPS PPS s platným kryptografickým kľúčom. Na jeho získanie je potrebný súhlas vlády USA, čo v prípade armád členských štátov NATO je realitou.

Z hľadiska súčinnosti v oblasti geodézie a kartografie³⁰ je dôležité, aby všetky polohové informácie boli vyjadrené v jednotnom spoločnom geodetickom systéme, lebo len tak je možné zabezpečiť jednotný systém velenia v rámci spoločných operácií. Z týchto dôvodov sa ozbrojené sily členských štátov NATO dohodli, že budú na odovzdávanie

³⁰ § 4 ods. 5 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 215/1995 Z.z. o geodézii a kartografii v znení neskorších predpisov.

informácií o polohe používať jednotný svetový geodetický referenčný súradnicový systém (World Geodetic System 1984, skrátene „WGS 84“).

Pravdepodobná chyba orientácie dela v smere, je daná vzťahom³¹:

$$E_{z_{OR}} = \sqrt{(0,001 \cdot D_t^C \cdot E_{OR})^2} \quad (11)$$

kde:

E_{OR} pravdepodobná chyba určenia smerníka orientačného smeru,

D_t^C topografická diaľka streľby.

Veľkosť pravdepodobnej chyby určenia smerníka orientačného smeru závisí na spôsoboch orientácie, použitých prostriedkoch a presnosti východiskových údajov. Aby bola zabezpečená požadovaná celková presnosť úplnej prípravy, je dovolené určovať smerníky orientačných smerov iba určitými, dostatočne presnými spôsobmi a prostriedkami, za dodržania stanovených podmienok³². Presnosť týchto spôsobov a prostriedkov je charakterizovaná pravdepodobnými chybami, ktorých hodnoty sú uvedené v tabuľke 3.

Tabuľka 3 Presnosť určenia smerníkov orientačných smerov

Spôsob určenia smerníkov orientačných smerov	Pravdepodobná chyba určenia smerníka E_{OR}
Gyroskopicky:	
- 1G5 (2 body reverzie)	1,5'
(4 body reverzie)	1'
- 1G17	20''
- 1G11 (2 body reverzie)	0,3 dc
(4 body reverzie)	0,2 dc
- 1G9 (2 body reverzie)	40''
(4 body reverzie)	20''
Astronomicky:	
- pomocou teodolitu	1'
- pomocou buzoly	1 dc
- pomocou azimutálneho nástavca buzoly PAB-2A	2 dc
Geodeticky:	
- pomocou teodolitu	0,2'
- pomocou buzoly PAB-2A	0,3 dc

³¹ VARECHA, J. *Základy teórie chýb delostreleckej paľby*, 2017.

³² Del-2-1. *Vojenský predpis o pravidlách streľby a riadenia paľby pozemného delostrelectva*. 2010.

Magneticky:	
- 4 až 5 km od miesta určenia opravy buzoly	2 dc
- 10 km od miesta určenia opravy buzoly	4 dc
Prenos smerníka:	
- súčasným zamierením a zaistením na nebeské teleso: - teodolitom	2'
- buzolou	2 dc

CHYBY URČENIA POLOHY PALEBNÝCH POSTAVENÍ

Veľkosť pravdepodobných chýb pripojenia palebných postavení sa v závislosti od spôsobov pripojenia a použitých prístrojov vypočítajú s využitím vzťahov (9), (10) a (11). Na preukázanie výsledkov čiastočného výskumu pri skúmaní sústavy chýb paľby delostreleckých zbraňových systémov sú v nasledujúcej časti uvedené tabuľky a grafy s číselnými charakteristikami sústavy chýb paľby 122mm húfnic D-30.

Za základ pre výpočet číselných charakteristík sústavy chýb paľby boli brané hodnoty, zodpovedajúce súčasným štandardným podmienkam vykonávania úplnej prípravy podľa Pravidiel streľby³³.

Sú charakterizované týmito hodnotami:

- pravdepodobná chyba určenia súradníc cieľa je $Ed_c = Es_c = 10\text{ m}$,
- pravdepodobná chyba určenia nadmorskej výšky cieľa je $Eh_c = 2\text{ m}$,
- pravdepodobná chyba určenia nadmorskej výšky palebného postavenia je $Eh_{pp} = 2,9\text{ m}$,
- pravdepodobná chyba orientácie prístrojov je $Ez_{OR} = 2\text{ dc}$,
- pravdepodobná chyba určenia zmeny začiatkovej rýchlosti strely je $E_{\Delta v_0} = 0,2\% v_0$,
- pravdepodobná chyba určenia teploty náplne je $E_{\Delta T_n} = 1,5^\circ\text{C}$,
- pravdepodobná chyba rektifikácie mieridiel je $E_\varphi = 0,5\text{ dc}$ a $E_\alpha = 0,6\text{ dc}$,
- skutočné zastaranie údajov meteorologickej správy je $\Delta t = 2\text{ hod.}$, vzdialenosť palebného postavenia od meteorologickej stanice je $d = 10\text{ km}$,
- na určovanie prvkov pre streľbu je použitý prístroj PUO, pravdepodobná chyba grafických prác pri mierke 1 : 25 000 je $Eg_d = 5\text{ m}$, $Eg_s = 10\text{ m}$.

³³ Del-2-1. Vojenský predpis o pravidlách streľby a riadenia paľby pozemného delostrelectva. 2010.

Pre potreby tohto článku boli premennými údaje, uvedené v tabuľke 1, v závislosti od použitého spôsobu pripojenia palebného postavenia. Pripojenie palebného postavenia bolo uvažované v týchto variantoch:

- topografickým spôsobom s využitím mapy mierky 1 : 50 000 a prístrojov, kde pravdepodobná chyba určenia súradníc palebného postavenia je $Ex_{pp} = Ez_{pp} = 25\text{ m}$,
- geodetickým spôsobom s využitím buzoly PAB-2A, kde pravdepodobná chyba určenia súradníc palebného postavenia je $Ex_{pp} = Ez_{pp} = 9\text{ m}$,
- topografickým spôsobom s využitím navigačného zariadenia TALIN, kde pravdepodobná chyba určenia súradníc palebného postavenia je $Ex_{pp} = Ez_{pp} = 4\text{ m}$,
- topografickým spôsobom s využitím navigačného zariadenia MAPS, kde pravdepodobná chyba určenia súradníc palebného postavenia je $Ex_{pp} = Ez_{pp} = 2\text{ m}$.

Výpočty sú uskutočnené pre 122mm trieštivo-trhavé strely OF-462, zapalovač KZ-88, pre topografické diaľky streľby 4; 6; 8; 10; 12; 14 a 15 km. Náplne sú určené podľa odporúčaní tabuliek streľby pre 122mm húfnicu D-30. Uhol doletu strely je určený z údajov tabuliek streľby pre 122mm húfnicu D-30 v závislosti na topografickej diaľke streľby a zvolenej náplni.

Výsledky výpočtov číselných charakteristík sústavy chýb paľby 122mm húfnic D-30 sú usporiadané do prehľadných tabuliek a na zvýšenie výpovednej hodnoty sú k jednotlivým tabuľkám s číselnými charakteristikami zostrojené grafy. V jednotlivých tabuľkách sú sledované hodnoty z pohľadu zamerania tohto článku zvýraznené farebne.

Výpočet číselných charakteristík sústavy chýb paľby 122mm húfnic D-30 bol zvolený zámerne a to z dôvodu, že v súčasnom období práve batéria 122mm húfnic D-30, ako aj mínometné jednotky OS SR, nie sú vybavené žiadnymi prístrojmi, ktoré by používali navigačné zariadenie na určovanie polohy palebných postavení a orientácie prístrojov s využitím GPS PPS. Taktiež nemajú vlastný automatizovaný systém velenia a riadenia paľby a nie sú ani napojené na automatizovaný systém velenia a riadenia paľby delostrelectva OS SR (DELOSYS).

Prezentované čiastočné výsledky výskumu poukazujú na vážnosť a nevyhnutnosť veľmi vážne sa zaoberať problematikou určovania polohy a orientácie všetkých prostriedkov nepriamej palebnej podpory OS SR, bez ktorej manévrujúce jednotky nemôžu efektívne plniť stanovené úlohy v konfliktoch rôznej intenzity.

Vojenské reflexie

Tabuľka 4 Pravdepodobné chyby výstrelu pri palbe 122mm húfnic D-30 s určovaním polohy palebných postavení topografickým spôsobom s využitím mapy a prístrojov

Zložka	Dial'ka streľby [km]						
	4	6	8	10	12	14	15
	Náplň						
	4	2	1	zm	pl	pl	pl
Ex_C [m]	11,41	11,28	10,74	10,43	10,35	10,17	10,11
Ex_G [m]	25,79	25,71	25,4	25,23	25,19	25,09	25,06
Ex_P [m]	8,79	31,63	40,08	49,9	56,74	70,2	79,19
Ex_B [m]	13,85	14,06	20,21	26,13	35,4	41,85	45,86
Ex_T [m]	5	7,5	8	7	8	5	2,2
Ex_{TS} [m]	12	18	24	30	36	42	45
Ex_M [m]	8,06	10,72	13,39	16,06	18,95	21,68	23,07
Ex [m]	36,03	49,82	59,96	71,59	83,27	98,34	108,01
Ex_V [m]	41,21	51,75	62,6	74,89	85,64	101,23	111,1
Ez_C [m]	10	10	10	10	10	10	10
Ez_G [m]	25	25	25	25	25	25	25
Ez_{OR} [m]	8	12	16	20	24	28	30
Ez_P [m]	3,04	8,45	14,96	21,58	27,89	34,94	39,78
Ez_T [m]	2,4	3,6	4,8	6	7,2	8,4	9
Ez_{TS} [m]	1,68	2,52	3,92	5,6	8,4	13,72	19,95
Ez_M [m]	10,8	11,72	12,91	14,28	15,8	17,43	18,28
Ez [m]	30,39	33,12	37,55	43,15	49,51	57,38	63,41
Ez_V [m]	30,57	33,3	37,8	43,45	49,87	57,92	64,15

Tabuľka 5 Pravdepodobné chyby výstrelu pri palbe 122mm húfnic D-30 s určovaním polohy palebných postavení geodetickým spôsobom s využitím buzoly PAB-2A

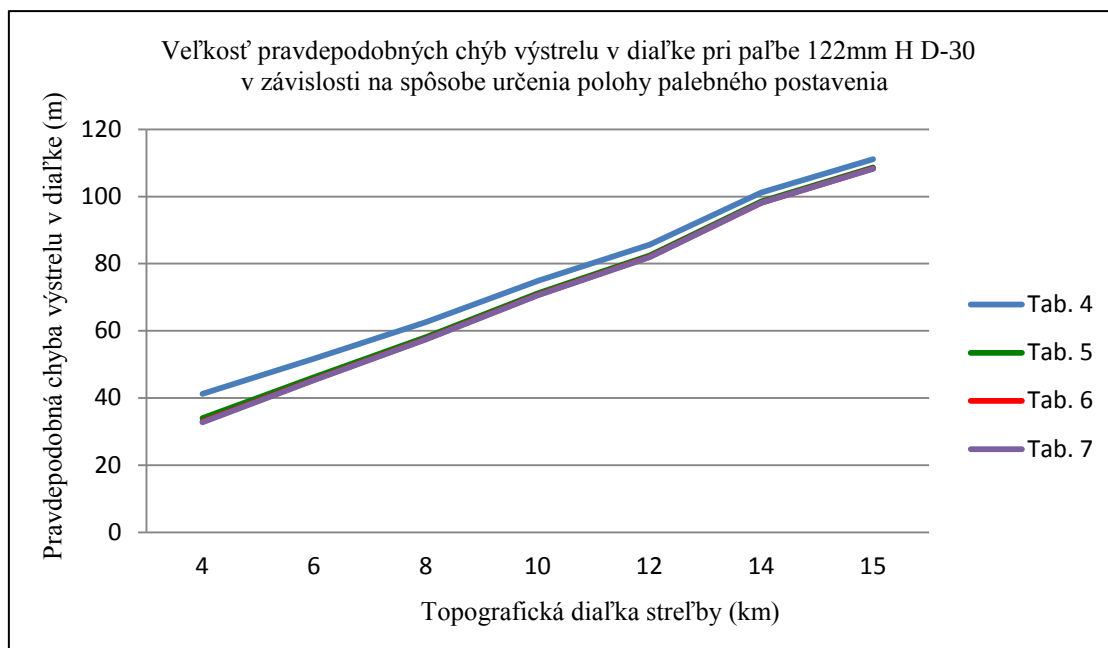
Zložka	Dial'ka streľby [km]						
	4	6	8	10	12	14	15
	Náplň						
	4	2	1	zm	pl	pl	pl
Ex_C [m]	11,41	11,28	10,74	10,43	10,35	10,17	10,11
Ex_G [m]	11	10,81	10,07	9,62	9,5	9,25	9,15
Ex_P [m]	8,79	31,63	40,08	49,9	56,74	70,2	79,19
Ex_B [m]	13,85	14,06	20,21	26,13	35,4	41,85	45,86
Ex_T [m]	5	7,5	8	7	8	5	2,2
Ex_{TS} [m]	12	18	24	30	36	42	45
Ex_M [m]	8,06	10,72	13,39	16,06	18,95	21,68	23,07
Ex [m]	27,46	44,02	55,23	67,68	79,93	95,54	105,46
Ex_V [m]	33,97	46,19	58,09	71,17	82,39	98,51	108,62
Ez_C [m]	10	10	10	10	10	10	10
Ez_G [m]	9	9	9	9	9	9	9
Ez_{OR} [m]	8	12	16	20	24	28	30
Ez_P [m]	3,04	8,45	14,96	21,58	27,89	34,94	39,78
Ez_T [m]	2,4	3,6	4,8	6	7,2	8,4	9
Ez_{TS} [m]	1,68	2,52	3,92	5,6	8,4	13,72	19,95
Ez_M [m]	10,8	11,72	12,91	14,28	15,8	17,43	18,28
Ez [m]	19,48	23,52	29,43	36,3	43,67	52,43	58,96
Ez_V [m]	19,76	23,78	29,74	36,66	44,08	53,02	59,75

Tabuľka 6 Pravdepodobné chyby výstrelu pri paľbe 122mm húfnic D-30 s určovaním polohy palebných postavení topografickým spôsobom s využitím navigačného zariadenia TALIN

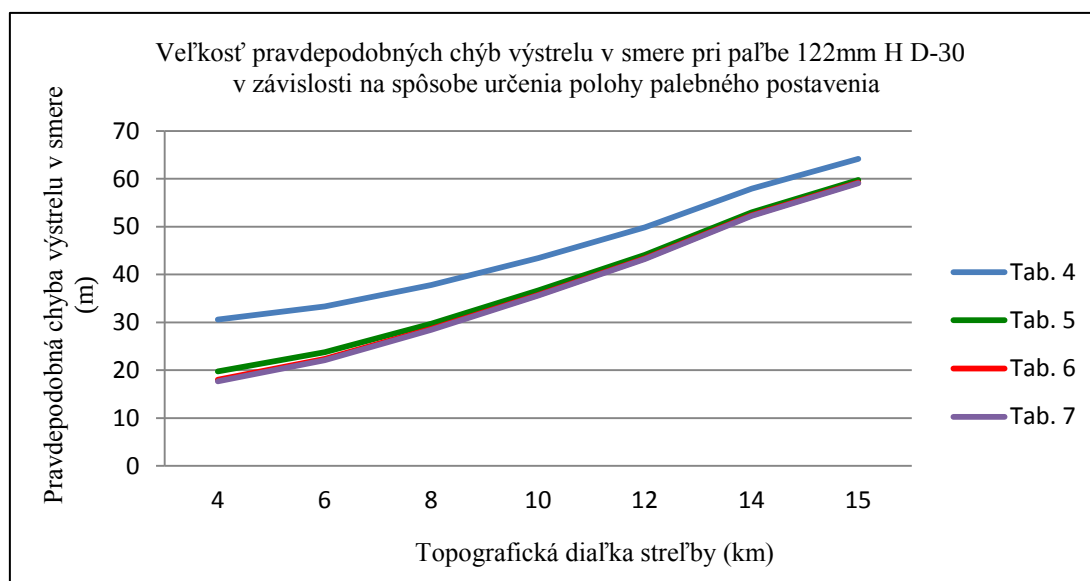
Zložka	Dial'ka streľby [km]						
	4	6	8	10	12	14	15
	Náplň						
	4	2	1	zm	pl	pl	pl
Ex_C [m]	11,41	11,28	10,74	10,43	10,35	10,17	10,11
Ex_G [m]	7,48	7,2	6,03	5,26	5,03	4,54	4,34
Ex_P [m]	8,79	31,63	40,08	49,9	56,74	70,2	79,19
Ex_B [m]	13,85	14,06	20,21	26,13	35,4	41,85	45,86
Ex_T [m]	5	7,5	8	7	8	5	2,2
Ex_{TS} [m]	12	18	24	30	36	42	45
Ex_M [m]	8,06	10,72	13,39	16,06	18,95	21,68	23,07
Ex [m]	26,25	43,27	54,64	67,2	79,52	95,2	105,15
Ex_V [m]	33	45,48	57,53	70,71	82	98,18	108,32
Ez_C [m]	10	10	10	10	10	10	10
Ez_G [m]	4	4	4	4	4	4	4
Ez_{OR} [m]	8	12	16	20	24	28	30
Ez_P [m]	3,04	8,45	14,96	21,58	27,89	34,94	39,78
Ez_T [m]	2,4	3,6	4,8	6	7,2	8,4	9
Ez_{TS} [m]	1,68	2,52	3,92	5,6	8,4	13,72	19,95
Ez_M [m]	10,8	11,72	12,91	14,28	15,8	17,43	18,28
Ez [m]	17,73	22,09	28,3	35,4	42,92	51,8	58,41
Ez_V [m]	18,03	22,37	28,62	35,77	43,34	52,4	59,21

Tabuľka 7 Pravdepodobné chyby výstrelu pri paľbe 122mm húfnic D-30 s určovaním polohy palebných postavení topografickým spôsobom s využitím navigačného zariadenia MAPS

Zložka	Dial'ka streľby [km]						
	4	6	8	10	12	14	15
	Náplň						
	4	2	1	zm	pl	pl	pl
Ex_C [m]	11,41	11,28	10,74	10,43	10,35	10,17	10,11
Ex_G [m]	6,63	6,32	4,94	3,95	3,65	2,93	2,61
Ex_P [m]	8,79	31,63	40,08	49,9	56,74	70,2	79,19
Ex_B [m]	13,85	14,06	20,21	26,13	35,4	41,85	45,86
Ex_T [m]	5	7,5	8	7	8	5	2,2
Ex_{TS} [m]	12	18	24	30	36	42	45
Ex_M [m]	8,06	10,72	13,39	16,06	18,95	21,68	23,07
Ex [m]	26,02	43,13	54,53	67,11	79,45	95,13	105,1
Ex_V [m]	32,82	45,35	57,42	70,62	81,93	98,11	108,27
Ez_C [m]	10	10	10	10	10	10	10
Ez_G [m]	2	2	2	2	2	2	2
Ez_{OR} [m]	8	12	16	20	24	28	30
Ez_P [m]	3,04	8,45	14,96	21,58	27,89	34,94	39,78
Ez_T [m]	2,4	3,6	4,8	6	7,2	8,4	9
Ez_{TS} [m]	1,68	2,52	3,92	5,6	8,4	13,72	19,95
Ez_M [m]	10,8	11,72	12,91	14,28	15,8	17,43	18,28
Ez [m]	17,39	21,82	28,09	35,23	42,78	51,69	58,31
Ez_V [m]	17,7	22,1	28,42	35,6	43,2	52,29	59,11

Graf 1 Veľkosť pravdepodobných chýb výstrelu v diaľke

Graf 2 Veľkosť pravdepodobných chýb výstrelu v smere

Čiastočný záver

Z analýzy výsledkov výpočtov číselných charakteristík sústavy chýb palby 122mm húfnic D-30 po úplnej príprave a z ich grafického znázornenia je možné urobiť nasledujúce závery:

- pravdepodobné chyby výstrelu v diaľke Ex_V a v smere Ez_V sa so zväčšujúcou vzdialenosťou streľby zväčšujú,
- uvedené tvrdenie platí aj pre veľkosť pravdepodobných chýb prípravy prvkov pre streľbu v diaľke Ex a v smere Ez ,

- z grafov 1 a 2 je zrejmé, že veľkosť pravdepodobných chýb výstrelu sa v závislosti na použitom spôsobe určenia polohy palebných postavení zmenšuje a to najmä v smere, pričom ak vezmeme do úvahy fakt, že spotreba streliva je priamoúmerná presnosti paľby, potom každé zníženie veľkosti pravdepodobných chýb výstrelu zabezpečuje zníženie spotreby streliva a tým sa zvyšuje hospodárnosť s pridelenými prostriedkami,
- na druhej strane je nutné si uvedomiť, že ak posudzujeme veľkosť pravdepodobných chýb výstrelu len podľa zmien jediného parametra, v našom prípade presnosti určenia polohy palebných postavení, potom sú určité limity, ktoré najmä pri akvizícii prostriedkov na určovanie polohy pripojovaných bodov budú zohrávať dôležitú úlohu; v našom prípade je zrejmé, že pri určovaní polohy palebných postavení topografickým spôsobom s využitím mapy a prístrojov je veľkosť pravdepodobných chýb výstrelu podstatne väčšia, ako pri použití ostatných spôsobov určenia polohy palebných postavení, pričom pri použití ostatných spôsobov určenia polohy palebných postavení je rozdiel veľkosti pravdepodobných chýb výstrelu zanedbateľne malý, preto pri akvizícii prostriedkov na určovanie polohy palebných postavení nie je nevyhnutné vyberať prostriedky, ktoré dosahujú presnosť určenia polohy pripojovaného bodu 1 m a menej, ale môžeme uvažovať s limitou, vyjadrenou hodnotou $Ex_{pp} = Ez_{pp} = 9 m$.

VÁHOVÉ ČÍSLA JEDNOTLIVÝCH CHÝB PRÍPRAVY PRVKOV PRE STREĽBU

Na posúdenie vplyvu presnosti určenia polohy palebných postavení na celkovo dosahovanú presnosť paľby nepostačuje len výpočet pravdepodobných chýb určenia polohy palebných postavení. Musí sa brať do úvahy skutočnosť, že celková pravdepodobná chyba prípravy prvkov pre streľbu v diaľke Ex a v smere Ez je tvorená pravdepodobnými chybami čiastočných zdrojov. Pri podrobnejšej analýze je nutné poznať odpoveď na také otázky, akými sú:

- Aký vplyv majú jednotlivé čiastočné chyby na celkovú pravdepodobnú chybu prípravy prvkov pre streľbu?
- Je tento vplyv na všetkých diaľkach streľby rovnaký alebo sa mení?

Odpoveď na položené otázky poskytuje analýza tzv. „váhových čísel“ čiastočných chýb prípravy prvkov pre streľbu. Váhové číslo i -tej čiastočnej chyby v diaľke a v smere j je možné vypočítať podľa vzťahu³⁴:

$$g(x_i) = \frac{Ex_i^2}{Ex^2} \quad (12)$$

³⁴ VARECHA, J. *Základy teórie chýb delostreleckej paľby*, 2017.

$$g(z_i) = \frac{Ez_i^2}{Ez^2} \quad (13)$$

kde:

$g(x_i), g(z_i)$ váhové číslo i-tej čiastočnej chyby v diaľke a v smere,

Ex_i, Ez_i pravdepodobná chyba i-teho zdroja v diaľke a v smere,

Je zrejmé, že najviac sa na celkovej chybe prípravy prvkov pre streľbu podieľa tá čiastočná chyba, ktorá má najväčšie váhové číslo. Pritom musí platiť:

$$\sum_{i=1}^n g(x_i) = 1 \quad (14)$$

a zároveň

$$\sum_{i=1}^n g(z_i) = 1 \quad (15)$$

Hodnoty váhových čísel čiastočných chýb slúžia predovšetkým na riešenie otázok zvýšenia presnosti prípravy prvkov pre streľbu. V teórii streľby to dovoľuje hľadať a navrhovať používanie takých metód, prostriedkov a techník, ktoré optimalizujú celkovú hodnotu pravdepodobnej chyby prípravy prvkov pre streľbu v diaľke Ex i v smere Ez . V praxi znalosť hodnôt váhových čísel dovoľuje delostreleckým veliteľom zamerať pozornosť na tú oblasť prípravy streľby, ktorá sa podieľa na celkovej hodnote pravdepodobnej chyby prípravy prvkov pre streľbu najviac.

Pre niektoré úvahy v oblasti všeobecnej teórie prípravy prvkov pre streľbu, predovšetkým na posudzovanie ich presnosti, je vhodnejšie vyjadrovať veľkosť pravdepodobných chýb prípravy prvkov pre streľbu v diaľke Ex nie v metroch, ale v percentách topografickej diaľky streľby D_t^C a veľkosť pravdepodobných chýb prípravy prvkov pre streľbu v smere Ez nie v metroch, ale v dielcoch. Tieto hodnoty sa nazývajú *koeficientmi presnosti prípravy prvkov pre streľbu* v diaľke a v smere, označujú sa symbolmi (ξ_d, ξ_s) a sú dané vzťahmi³⁵:

➤ koeficient presnosti prípravy prvkov pre streľbu v diaľke

$$\xi_d = \frac{Ex [m]}{D_t^C [m]} \cdot 100 \quad (16)$$

➤ koeficient presnosti prípravy prvkov pre streľbu v smere

$$\xi_s = \frac{Ez [m]}{D_t^C [km]} \cdot 0,95 \quad (17)$$

V súčasne platných odborných predpisoch delostrelectva OS SR sa týmito hodnotami určujú hranice maximálnej a minimálnej presnosti rôznych spôsobov prípravy prvkov pre streľbu. Pre jednotlivé druhy delostreleckého materiálu a podmienky úplnej prípravy sú stanovené hodnoty uvedené v tabuľke 8.

³⁵ VARECHA, J. *Základy teórie chýb delostreleckej paľby*, 2017.

Tabuľka 8 Charakteristiky presnosti úplnej prípravy³⁶

Druh delostreleckého materiálu	Pravdepodobné chyby E_x, E_z	
	v diaľke [%]	v smere [dc]
Delá	0,7 – 0,9 % D_t^C	3 – 5
Mínometry	0,8 – 1,8 % D_t^C	4 – 10
Raketometry	0,7 – 1,4 % D_t^C	5 – 6

Podľa vypočítaných pravdepodobných chýb prípravy prvkov pre streľbu uvedených v tabuľkách 4 až 7, sú pre podmienky streľby 122mm húfnic D-30 vypočítané váhové čísla jednotlivých zdrojov chýb prípravy prvkov pre streľbu a koeficienty presnosti prípravy prvkov pre streľbu, ktoré sú uvedené v nasledujúcich tabuľkách a grafoch.

Tabuľka 9 Váhové čísla jednotlivých pravdepodobných chýb prípravy prvkov pre streľbu pri určovaní polohy palebných postavení topografickým spôsobom s využitím mapy a prístrojov

Zložka	Diaľka streľby [km]						
	4	6	8	10	12	14	15
	Náplň						
	4	2	1	zm	pl	pl	pl
$g(x_C)$	10,03	5,13	3,21	2,12	1,54	1,07	0,88
$g(x_G)$	51,24	26,63	17,95	12,42	9,15	6,51	5,38
$g(x_P)$	5,95	40,31	44,68	48,58	46,43	50,96	53,75
$g(x_B)$	14,78	7,96	11,36	13,32	18,07	18,11	18,03
$g(x_T)$	1,93	2,27	1,78	0,96	0,92	0,26	0,04
$g(x_{TS})$	11,09	13,05	16,02	17,56	18,69	18,24	17,36
$g(x_M)$	5	4,63	4,99	5,03	5,18	4,86	4,56
$E_x [m]$	36,03	49,82	59,96	71,59	83,27	98,34	108,01
$\xi_d [\%]$	0,9	0,83	0,75	0,72	0,69	0,7	0,72
$g(z_C)$	10,83	9,12	7,09	5,37	4,08	3,04	2,49
$g(z_G)$	67,67	56,98	44,33	33,57	25,5	18,98	15,54
$g(z_{OR})$	6,93	13,13	18,16	21,48	23,5	23,81	22,38
$g(z_P)$	1	6,51	15,87	25,01	31,73	37,08	39,36
$g(z_T)$	0,62	1,18	1,63	1,93	2,11	2,14	2,01
$g(z_{TS})$	0,31	0,58	1,09	1,68	2,88	5,72	9,9
$g(z_M)$	12,63	12,52	11,82	10,95	10,18	9,23	8,31
$E_z [m]$	30,39	33,12	37,55	43,15	49,51	57,38	63,41
$\xi_s [dc]$	0-07,2	0-05,2	0-04,5	0-04,1	0-03,9	0-03,9	0-04

³⁶ VARECHA, J., MAJCHÚT, I., BELAN, L. *Dosahovaná presnosť prípravy prvkov streľby delostrelectva Armády SR*, 2002.

Tabuľka 10 Váhové čísla jednotlivých pravdepodobných chýb prípravy prvkov pre streľbu pri určovaní polohy palebných postavení geodetickým spôsobom s využitím buzoly PAB-2A

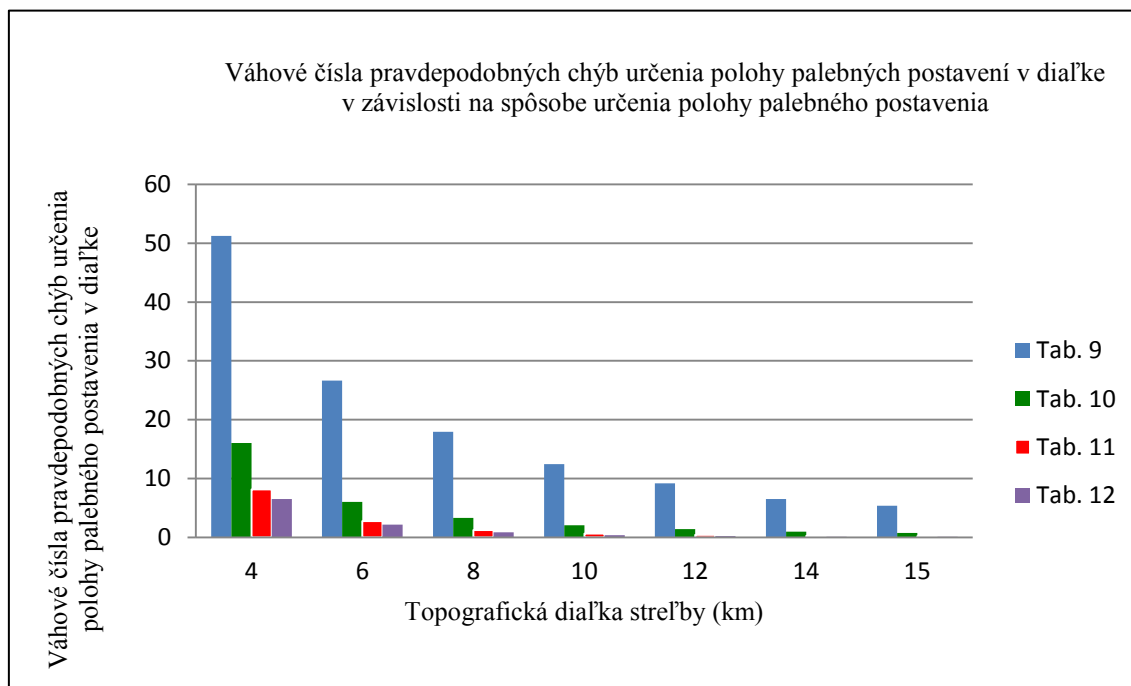
Zložka	Diaľka streľby [km]						
	4	6	8	10	12	14	15
	Náplň						
	4	2	1	zm	pl	pl	pl
$g(x_C)$	17,27	6,57	3,78	2,37	1,68	1,13	0,92
$g(x_G)$	16,05	6,03	3,32	2,02	1,41	0,94	0,75
$g(x_P)$	10,25	51,63	52,66	54,36	50,39	53,99	56,39
$g(x_B)$	25,44	10,2	13,39	14,91	19,61	19,19	18,91
$g(x_T)$	3,32	2,9	2,1	1,07	1	0,27	0,04
$g(x_{TS})$	19,1	16,72	18,88	19,65	20,29	19,33	18,21
$g(x_M)$	8,62	5,93	5,88	5,63	5,62	5,15	4,79
$Ex [m]$	27,46	44,02	55,23	67,68	79,93	95,54	105,46
$\xi_d [\%]$	0,69	0,73	0,69	0,68	0,67	0,68	0,7
$g(z_C)$	26,35	18,08	11,55	7,59	5,24	3,64	2,88
$g(z_G)$	21,35	14,64	9,35	6,15	4,25	2,95	2,33
$g(z_{OR})$	16,87	26,03	29,56	30,36	30,2	28,52	25,89
$g(z_P)$	2,44	12,91	25,84	35,34	40,79	44,41	45,52
$g(z_T)$	1,52	2,34	2,66	2,73	2,72	2,57	2,33
$g(z_{TS})$	0,74	1,15	1,77	2,38	3,7	6,85	11,45
$g(z_M)$	30,74	24,83	19,24	15,48	13,09	11,05	9,61
$Ez [m]$	19,48	23,52	29,43	36,3	43,67	52,43	58,96
$\xi_s [dc]$	0-04,6	0-03,7	0-03,5	0-03,5	0-03,5	0-03,5	0-03,7

Tabuľka 11 Váhové čísla jednotlivých pravdepodobných chýb prípravy prvkov pre streľbu pri určovaní polohy palebných postavení topografickým spôsobom s využitím navigačného zariadenia TALIN

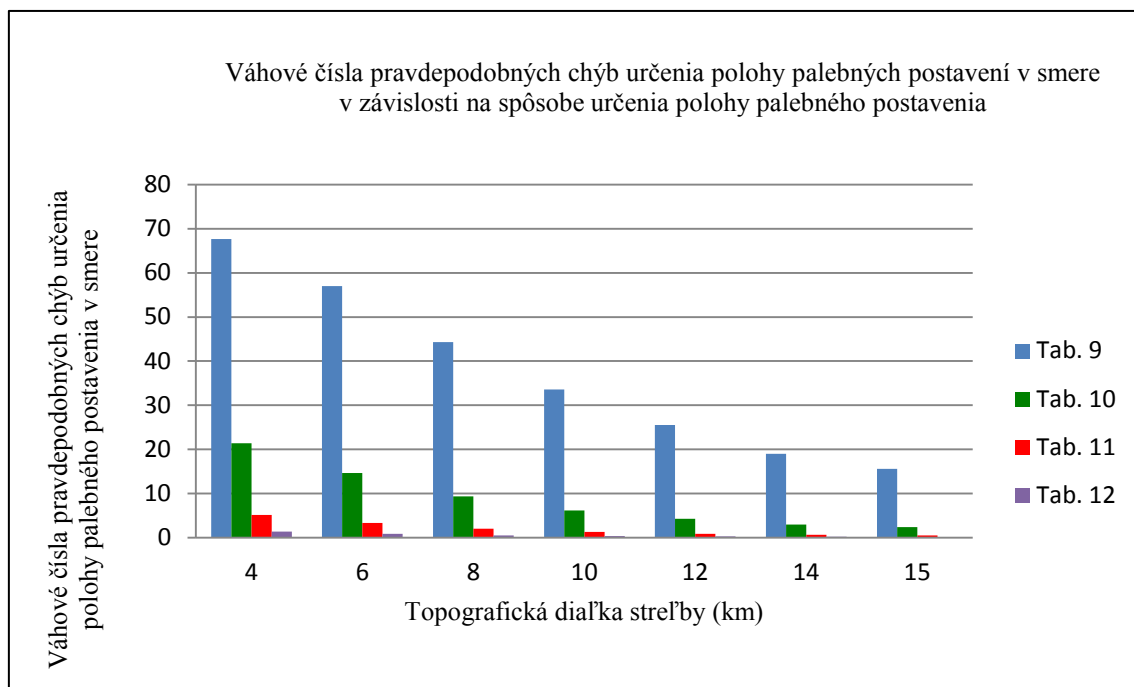
Zložka	Diaľka streľby [km]						
	4	6	8	10	12	14	15
	Náplň						
	4	2	1	zm	pl	pl	pl
$g(x_C)$	18,89	6,8	3,86	2,41	1,69	1,14	0,92
$g(x_G)$	8,12	2,77	1,22	0,61	0,4	0,23	0,17
$g(x_P)$	11,21	53,43	53,81	55,14	50,91	54,38	56,72
$g(x_B)$	27,84	10,56	13,68	15,12	19,82	19,32	19,02
$g(x_T)$	3,63	3	2,14	1,09	1,01	0,28	0,04
$g(x_{TS})$	20,9	17,3	19,29	19,93	20,5	19,46	19,31
$g(x_M)$	9,43	6,14	6,01	5,71	5,68	5,19	4,81
$Ex [m]$	26,25	43,27	54,64	67,2	79,52	95,2	105,15
$\xi_d [\%]$	0,66	0,72	0,68	0,67	0,66	0,68	0,7
$g(z_C)$	31,81	20,49	12,49	7,98	5,43	3,73	2,93
$g(z_G)$	5,09	3,28	2	1,28	0,87	0,6	0,47
$g(z_{OR})$	20,36	29,51	31,96	31,92	31,27	29,22	26,38
$g(z_P)$	2,94	14,63	27,94	37,16	42,23	45,5	46,38
$g(z_T)$	1,83	2,66	2,88	2,87	2,81	2,63	2,37
$g(z_{TS})$	0,9	1,3	1,92	2,5	3,83	7,02	11,67
$g(z_M)$	37,1	28,15	20,81	16,27	13,55	11,32	9,79
$Ez [m]$	17,73	22,09	28,3	35,4	42,92	51,8	58,41
$\xi_s [dc]$	0-04,2	0-03,5	0-03,4	0-03,4	0-03,4	0-03,5	0-03,7

Tabuľka 12 Váhové čísla jednotlivých pravdepodobných chýb prípravy prvkov pre streľbu pri určovaní polohy palebných postavení topografickým spôsobom s využitím navigačného zariadenia MAPS

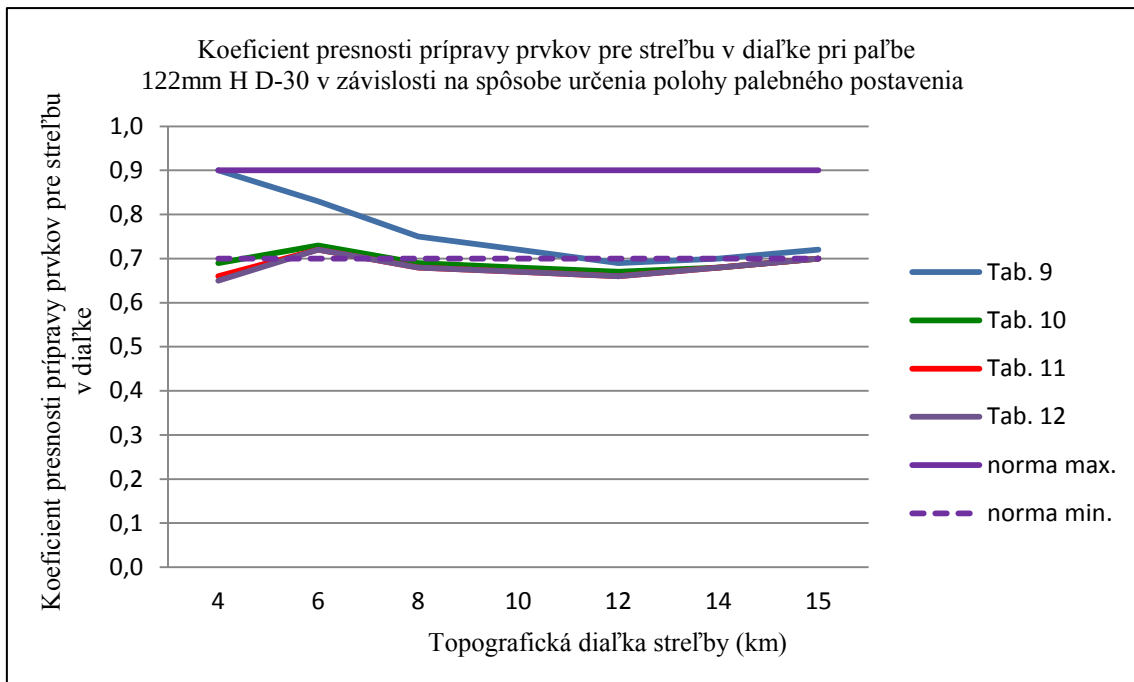
Zložka	Dial'ka streľby [km]						
	4	6	8	10	12	14	15
	Náplň						
	4	2	1	zm	pl	pl	pl
$g(x_C)$	19,23	6,84	3,88	2,42	1,7	1,14	0,93
$g(x_G)$	6,49	2,15	0,82	0,35	0,21	0,09	0,06
$g(x_P)$	11,41	53,78	54,02	55,29	51	54,46	56,77
$g(x_B)$	28,33	10,63	13,74	15,16	19,85	19,35	19,04
$g(x_T)$	3,69	3,02	2,15	1,09	1,01	0,28	0,04
$g(x_{TS})$	21,27	17,42	19,37	19,98	20,53	19,49	18,33
$g(x_M)$	9,6	6,18	6,03	5,73	5,69	5,19	4,82
$Ex [m]$	26,02	43,13	54,53	67,11	79,45	95,13	105,1
$\xi_d [\%]$	0,65	0,72	0,68	0,67	0,66	0,68	0,7
$g(z_C)$	33,07	21	12,67	8,06	5,46	3,74	2,94
$g(z_G)$	1,32	0,84	0,51	0,32	0,22	0,15	0,12
$g(z_{OR})$	21,16	30,24	32,44	32,23	31,47	29,34	26,47
$g(z_P)$	3,06	15	28,36	37,52	42,5	45,69	46,54
$g(z_T)$	1,9	2,72	2,92	2,9	2,83	2,64	2,38
$g(z_{TS})$	0,93	1,33	1,95	2,53	3,86	7,05	11,71
$g(z_M)$	38,57	28,85	21,12	16,43	13,64	11,37	9,83
$Ez [m]$	17,39	21,82	28,09	35,23	42,78	51,69	58,31
$\xi_s [dc]$	0-04,1	0-03,5	0-03,4	0-03,4	0-03,4	0-03,5	0-03,7

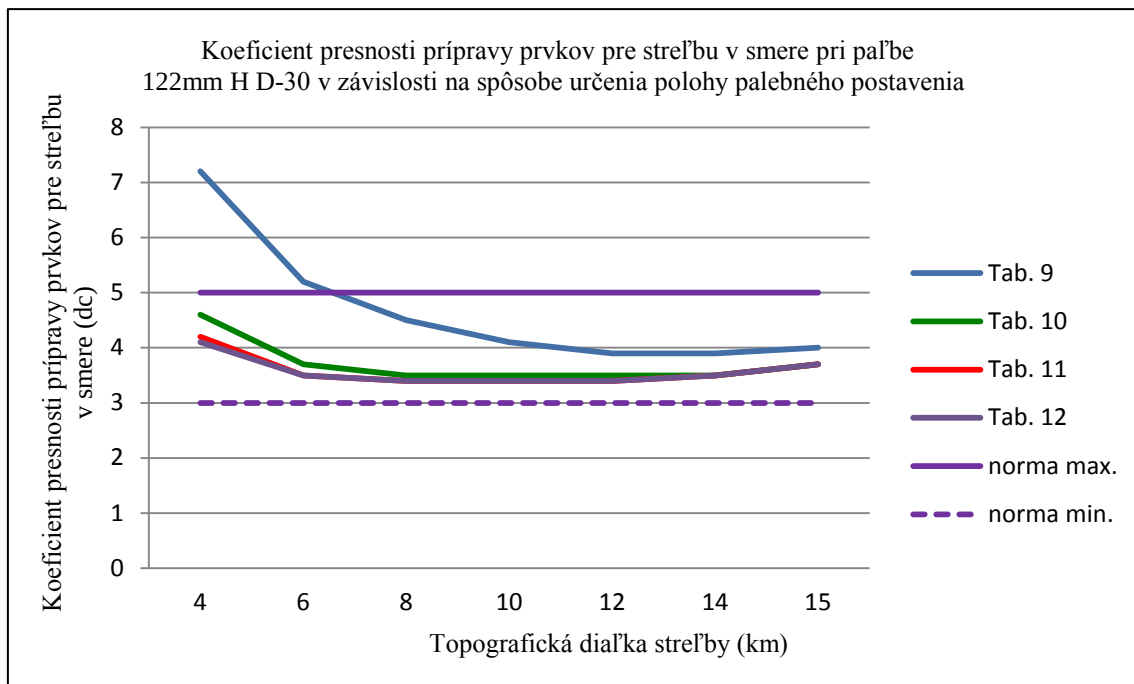
Graf 3 Váhové čísla pravdepodobných chýb určenia polohy palebných postavení v dial'ke

Graf 4 Váňové čísla pravdepodobných chýb určenia polohy palebných postavení v smere

Graf 5 Koeficient presnosti prípravy prvkov pre streľbu v diaľke

Graf 6 Koeficient presnosti prípravy prvkov pre streľbu v smere

Z výsledkov výpočtov a ich grafického znázornenia vyplýva dôležitý záver. Veľkosť pravdepodobných chýb určenia polohy palebného postavenia (graf 3 a 4) so zväčšujúcou sa topografickou diaľkou streľby klesá a to ako v diaľke, tak aj v smere. Podstatné hodnoty sú dosahované najmä do 10 km diaľky streľby. Vysoké váhové číslo je dosahované pri topografickom spôsobe určenia polohy palebných postavení s využitím mapy a prístrojov v celom rozsahu topografickej diaľky streľby, čo opäť naznačuje, že všetky delostrelecké jednotky OS SR by mali byť vybavené navigačným zariadením na určovanie polohy pripojovaných bodov.

Podľa Pravidiel streľby³⁷ je stanovených niekoľko podmienok na organizovanie prípravy prvkov pre streľbu úplnou prípravou. Jednou z týchto podmienok je aj stanovenie spôsobov určenia súradníc palebných postavení, ktoré majú zabezpečiť požadovanú presnosť prípravy prvkov pre streľbu. Výsledky výpočtov potvrdili (graf 6), že pri určení súradníc palebných postavení topografickým spôsobom s využitím mapy a prístrojov, nie je približne do diaľky streľby 6,3 km zabezpečená požadovaná presnosť palby, pretože koeficient presnosti prípravy prvkov pre streľbu v smere má vyššie hodnoty, ako je požadovaná norma (tabuľka 8).

Z uvedeného je opäť zrejmé, že všetky delostrelecké jednotky OS SR majú byť vybavené prostriedkami na určovanie presnej polohy palebných postavení a určovanie

³⁷ Del-2-1. Vojenský predpis o pravidlách streľby a riadenia palby pozemného delostrelectva. 2010.

smerníkov orientačných smerov, ktorými sa dosahuje vysoká presnosť paľby zbraňových systémov delostrelectva a to najmä na menších diaľkach streľby, ktoré sú typické pre jednotky priamej palebnej podpory. Uvedené tvrdenie potvrdzuje aj grafické znázornenie veľkosti váhových čísel chýb určenia polohy palebných postavení, uvedené na grafoch 3 a 4, kde sú porovnávané výsledky dosiahnuté pri rôznom spôsobe určenia polohy palebných postavení.

Vzhľadom na to, že jednotlivé čiastočné chyby prípravy prvkov pre streľbu pôsobia spoločne, pričom každá v inom rozsahu, nie je vhodné vyvodzovať závery len zo skúmania vplyvu jednej čiastočnej chyby, ktorou je v našom prípade pravdepodobná chyba určenia polohy palebných postavení.

Z analýzy výsledkov výpočtov a z grafických znázornení je možné urobiť pre zbraňový systém 122mm húfnicu D-30 nasledujúce závery:

- pravdepodobné chyby prípravy prvkov pre streľbu v diaľke a v smere sa so zväčšujúcou vzdialenosťou streľby zväčšujú,
- uvedené tvrdenie platí aj pre veľkosť pravdepodobných chýb výstrelu v diaľke a v smere,
- na základe rozboru váhových čísel jednotlivých chýb prípravy prvkov pre streľbu po úplnej príprave je možné prijať záver:
 - na malých diaľkach streľby majú hlavný vplyv na celkovú veľkosť chýb prípravy prvkov pre streľbu najmä chyby určenia polohy cieľa a chyby pripojenia palebných postavení, v smere aj chyby použitej metódy určenia prvkov pre streľbu,
 - na stredných diaľkach streľby majú hlavný vplyv na celkovú veľkosť chýb prípravy prvkov pre streľbu chyby meteorologickej a balistickej prípravy, v diaľke aj chyby tabuliek streľby, v smere aj chyby orientácie,
 - na veľkých diaľkach streľby majú hlavný vplyv na celkovú veľkosť chýb prípravy prvkov pre streľbu chyby meteorologickej prípravy, v diaľke aj chyby balistickej prípravy a chyby tabuliek streľby, v smere aj chyby orientácie.

Z uvedených záverov vyplýva, že otázkam zavádzania vhodných prístrojov na určovanie polohy palebných postavení jednotiek delostrelectva OS SR, najmä jednotiek ťahaného delostrelectva a mínometných jednotiek, by mala byť venovaná zvýšená pozornosť.

Čiastočné výsledky výskumu sústavy chýb paľby súčasne zavedených zbraňových systémov delostrelectva OS SR potvrdzujú, že závery doteraz uvedené v tomto článku, majú všeobecnú platnosť, najmä čo sa týka veľkosti pravdepodobných chýb určenia polohy palebných postavení a orientácie prístrojov.

Vo všeobecnosti môžeme tvrdiť, že delostrelecké jednotky OS SR sú vybavené kvalitnými zbraňovými systémami, ktoré majú kvalitné prístrojové a programové vybavenie, zabezpečujúce vysokú presnosť prípravy prvkov pre streľbu. Ako príklad je možné uviesť merač začiatočnej rýchlosti strely pri každom zbraňovom systéme 155mm ShKH vz. 2000 ZUZANA, využívanie vlastného navigačného a polohového systému, využívanie presných snímačov na meranie teploty náplní alebo programové vybavenie palubného riadiaceho systému, ktorý umožňuje určovanie prvkov pre streľbu riešením diferenciálnych rovníc pohybu striel. Takéto tvrdenie však platí len pre samohybné a raketometné jednotky. Určite to nie je možné konštatovať pre súčasné jednotky ťahaného delostrelectva a mínometné jednotky.

Na druhej strane kvalitné zbraňové systémy nemajú zodpovedajúce podporné systémy, ktoré svojou presnosťou majú zabezpečiť vysokú presnosť paľby. Medzi podporné systémy môžeme zaradiť všetky prieskumné prostriedky, ktoré sa podieľajú na určovaní presnej polohy cieľov, napríklad diaľkomery, optické prístroje na meranie uhlov, rádiolokátory, ale aj prostriedky na komplexné sondovanie atmosféry a prostriedky na prenos dát.

V ostatných 17 rokoch sa tejto problematike nevenovala dostatočná pozornosť. Na dôkaz tohto tvrdenia by bolo možné uviesť, že posledná známa štúdia, ktorá sa tejto problematike venovala, bola z roku 2002³⁸. V tejto štúdii však boli brané do úvahy zbraňové systémy, ktoré s výnimkou 122mm húfnic D-30 už nie sú vo výzbroji OS SR.

S uvedenou problematikou veľmi úzko súvisí aj určovanie noriem spotreby striel na splnenie palebných úloh delostrelectva. Tu je opäť nutné konštatovať, že súčasný vojenský predpis Del-75-1³⁹ je nepoužiteľný. V tejto súvislosti je potrebné položiť si dve zásadné otázky. Ako sa plánuje objem palebných úloh pre delostrelectvo počas operácií alebo na rôznych cvičeniach? Ako sa plánuje zásobovanie strelivom, keď nepoznáme normy spotreby striel? Východiskom z danej situácie je urýchléné riešenie úloh v oblasti výskumu a vývoja v rezorte obrany a to vypracovaním číselných charakteristík sústavy chýb paľby súčasných zbraňových systémov a vypracovaním číselných charakteristík ničivých účinkov používaných striel. Bez týchto nevyhnutných údajov nie je možné relevantne vypracovať normy spotreby striel pre delostrelecké jednotky OS SR. Získané výsledky je nevyhnutné zapracovať do súčasných vojenských predpisov a služobných pomôcok.

³⁸ VARECHA, J., MAJCHÚT, I., BELAN, L. *Dosahovaná presnosť prípravy prvkov streľby delostrelectva Armády SR*, 2002.

³⁹ Del-75-1: *Normy spotreby striel a zvláštnosti vedenia paľby v delostreleckej podpore útoku*, 1987.

ZÁVER

Cieľom článku bolo prezentovať čiastočné výsledky výskumu v oblasti topografického a geodetického určovania polohy pripojovaných bodov a zovšeobecniť ich vplyv na dosahovanú presnosť delostreleckej paľby. Čiastočné výsledky výskumu použitia rôznych spôsobov pripojenia a rôznych prostriedkov preukázali, že presnosť určenia polohy pripojovaných bodov má podstatný vplyv na dosahovanú presnosť paľby, a preto vybavenie jednotiek delostrelectva OS SR prostriedkami na určovanie polohy pripojovaných bodov a orientáciu prístrojov má byť jedným z rozhodujúcich východiskových podkladov na riešenie otázok akvizície nových prostriedkov, ale aj pri úvahách o tvorbe organizačných štruktúr a vybavenia delostreleckých jednotiek.

Sme si vedomí, že presnosť určenia polohy pripojovaných bodov a orientácie prístrojov nemôže byť jediným kritériom na výber nových prostriedkov, pretože pri výbere prostriedkov sú zohľadňované aj iné parametre, ktorými sú napríklad cena, životný cyklus prostriedkov, možnosti servisu a pod. Musíme mať na pamäti, že prípadná vyššia cena prostriedku, ktorý zabezpečí vysokú presnosť určenia polohy a orientácie, sa prejaví hospodárnosťou paľby.

Je známe, že na posúdenie hospodárnosti paľby slúži spotreba streliva, nutná na splnenie palebnej úlohy. Hospodárnou je taká paľba, pri ktorej dosahujeme maximálnu palebnú účinnosť s minimálnou spotrebou streliva. Ak vezmeme do úvahy fakt, že spotreba streliva je priamoúmerná presnosti paľby, potom každé zníženie veľkosti pravdepodobných chýb prípravy prvkov pre streľbu zabezpečuje zníženie spotreby streliva. Tento poznatok má všeobecnú platnosť pre klasické neriadené (nenavádzané) strelivo.

LITERATÚRA

Del-1-2. *Vojenský predpis. Bojové použitie delostrelectva ozbrojených síl Slovenskej republiky (oddiel, batéria, čata, delo)*. Bratislava : Generálny štáb ozbrojených síl Slovenskej republiky, 2008.

Del-2-1. *Vojenský predpis o pravidlách streľby a riadenia paľby pozemného delostrelectva (delo, čata, batéria, oddiel)*. Bratislava : Generálny štáb ozbrojených síl Slovenskej republiky, 2010.

Del-6-3. *Vojenský predpis o delostreleckom prieskume*. Bratislava : Generálny štáb ozbrojených síl Slovenskej republiky, 2012.

Del-75-1. *Normy spotreby striel a zvláštnosti vedenia palby v delostreleckej podpore útoku*. Praha : MNO, 1987, 66 s.

JIRSÁK, Č., KODYM, P. 2017. *Vnější balistika a teorie střelby*. Praha : Naše vojsko, 2017, 400 s. ISBN 978-80-206-1650-0.

JOHNSON-FREESE, J. 2007. *Space as a strategic asset*. New York: Columbia University Press, 2007. ISBN 9780231510011.

KIERNAN, V. Guidance from above in the gulf war. In. *Science (New York, N.Y.)* [online]. 1991, 251(4997) [cit. 2019-07-31]. ISSN 0036-8075. Dostupné z: <http://search.proquest.com.ezproxy.lib.vutbr.cz/docview/213552381?OpenUrlRefId=info:xri/sid:primo&accountid=17115>

KOPILOW, D. A. *Death by moderation: the U.S. military's quest for useable weapons* [online]. New York: Cambridge University Press, 2010, s. 79-103 [cit. 2019-07-31]. ISBN 9780521119511. Dostupné z: <http://ebooks.cambridge.org/ebook.jsf?bid=CBO9780511804816>

LI, X., ZHANG, X., REN, X., FRITSCHÉ, M., WICKERT, J., SCHUH, H. Precise positioning with current multi-constellation Global Navigation Satellite Systems: GPS, GLONASS, Galileo and BeiDou. In. *Scientific Reports* [online]. 2015-2-9, [cit. 2019-07-31]. DOI: 10.1038/srep08328. ISSN 20452322. Dostupné z: <http://www.nature.com/articles/srep08328>

MOLTZ, J. C. 2011. *The politics of space security: strategic restraint and the pursuit of national interests*. 2nd ed. Stanford: Stanford University Press, 2011. ISBN 9780804778589.

NAVRÁTIL, J., SEBERA, M. 2000. *Základy teorie palebné účinnosti delostřelectva*. 1. vyd. Vyškov : Vysoká vojenská škola pozemního vojska, 2000, 192 s.

SPILÝ, P., HRNČIAR, M. 2013. *Vojenská taktika*. 1. vyd. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2013. 272 s. ISBN 978-80-8040-471-0.

SVD-30/Del-1. *Spoločná vojenská doktrína : palebná podpora pozemných operácií*. Bratislava : Generálny štáb ozbrojených síl Slovenskej republiky, 2011.

TURAJ, M. 2018. Zhodnotenie aktuálneho stavu bojového použitia predsunutých leteckých navádzačov v podmienkach ozbrojených síl Slovenskej republiky. In: *Vojenské reflexie*. ISSN 1336-9202, 2018, č. 2, s. 164-174.

VARECHA, J., MAJCHÚT, I., BELAN, L. 2002. *Dosahovaná presnosť prípravy prvkov streľby delostrelectva Armády SR, úplná príprava* : Výskumná štúdia. Liptovský Mikuláš :

Vojenská akadémia, 2002. 106 s.

VARECHA, J. 2003a. *Sústava chýb palby súčasných zbraňových systémov delostrelectva Ozbromých síl SR*: Výskumná štúdia. Liptovský Mikuláš: Vojenská akadémia, 2003. 109 s.

VARECHA, J. 2003b. Zmeny v presnosti prípravy prvkov na streľbu delostrelectva Ozbromých síl SR. In: *Sborník Vojenskej vysokej školy pozemného vojska ve Vyškove*. ISSN 1210-4574, 2003, č. 2, s. 183-189.

VARECHA, J. 2017. *Základy teórie chýb delostreleckej palby*. 1. vyd. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2017. 186 s. ISBN 978-80-8040-557-1.

ŠPECIÁLNE OPERÁCIE A ICH VÝZNAM PRE SLOVENSKÚ REPUBLIKU

mjr. Ing. Martin BRIČKOVSKÝ

5. pluk špeciálneho určenia Veliteľstva Síl pre špeciálne operácie

Náčelník oddelenia plánovania

Rajecká cesta 18, 010 01 Žilina,

e-mail: martin.brickovsky@mil.sk

ABSTRAKT

Cieľom článku je identifikovať význam špeciálnych operácií pre vojenské a politické orgány Slovenskej republiky a otvoriť odbornú diskusiu, ktorá doposiaľ absentuje v Ozbrojených silách Slovenskej republiky, rezorte obrany, ale i v širšej bezpečnostnej komunite. Článok odpovedá na základné otázky ohľadom miesta špeciálnych operácií ako nástroja v bezpečnostnom systéme štátu a potreby ucelenej stratégie zameranej na využitie špeciálnych operácií. To je dosiahnuté s pomocou dvoch imaginárnych scenárov. Prvá časť článku rozvíja oba scenáre za súčasných podmienok. Prvý scenár opisuje situáciu v prípade únosu občanov Slovenskej republiky neštátnym aktérom v zlyhanom štáte. Druhý scenár opisuje situáciu pri napadnutí Slovenskej republiky cudzou mocou. V prvom prípade je výsledkom možná smrť občanov Slovenskej republiky, v druhom prípade okupácia krajiny bez možnosti klásť organizovaný odpor voči nej. Druhá časť článku rozoberá definíciu špeciálnych operácií, ich význam v súčasnom operačnom prostredí a ich charakteristiky. Zároveň sa venuje silám pre špeciálne operácie ako nositeľovi spôsobilostí špeciálnych operácií a ich strategickej užitočnosti pre vojenské a politické vedenie štátu, priamemu a nepriamemu použitiu síl pre špeciálne operácie, základným pravdám síl pre špeciálne operácie a princípom ich použitia. Táto časť je doplnená tromi skutočnými historickými príkladmi na lepšie pochopenie textu. Tretia časť uvádza alternatívne pokračovanie oboch scenárov zo začiatku článku v prípade, ak by sa Slovenská republika začala intenzívne zaoberať nastavením podmienok na vybudovanie chýbajúcich spôsobilostí síl pre špeciálne operácie a nastavenie legislatívy na riešenie uvedených scenárov.

Kľúčové výrazy: špeciálne operácie, sily pre špeciálne operácie, strategická užitočnosť, špeciálne sily, 5. pluk špeciálneho určenia, priamy prístup, nepriamy prístup,

ÚVOD

Špeciálne operácie sa stali za posledné desaťročia neoddeliteľnou súčasťou spoločných vojenských operácií. V prípadoch, že boli politickí a vojenski predstavitelia jednotlivých krajín schopní správne využiť ich potenciál, prínosom boli vždy účinky operačného a strategického charakteru, a to v plnom spektre vojenského konfliktu. Príkladom môže byť podpora odbojových hnutí v okupovanej Európe počas 2. svetovej vojny alebo operácia, ktorá skončila zabitím Usámu bin-Ládina v pakistanskom Abbotabáde v roku 2011.

Slovenská republika a jej ozbrojené sily sa od svojho vzniku zaradili ku krajinám, ktoré disponovali zložkami s potenciálom takéto operácie vykonávať. Z dôvodu nedostatku skúseností a koncepčného vákua sa však tento potenciál nemohol plne rozvíjať. Aj napriek skúsenostiam jednotlivcov, ktorí absolvovali prípravu v zahraničných výcvikových zariadeniach špeciálnych operácií, neexistoval žiadny koncepčný rámec na politickej ani na vojenskej úrovni, ktorý by špeciálne operácie dokázal adekvátne využiť.

Až od roku 2008 sa začala integrácia týchto zložiek do štruktúr riadiacich špeciálne operácie v krajinách Organizácie Severoatlantickej zmluvy (North Atlantic Treaty Organization – ďalej len NATO). V roku 2019 vzniklo s podporou náčelníka Generálneho štábu Ozbrojených síl Slovenskej republiky (ďalej len OS SR) organizačné jadro Veliteľstva Síl pre špeciálne operácie OS SR, ktoré sa má aj s podriadenými zložkami v nasledujúcich rokoch ďalej rozvíjať. Stále však na politickej úrovni i v širšej bezpečnostnej komunite neprebíha odborná diskusia, ktorá by sa špeciálnymi operáciami zaoberala. To je hlavným predpokladom, aby bol využitý ich potenciál.

Na príklade dvoch nasledovných fiktívnych scenárov je možné ukázať, ako pri súčasnom stave legislatívy a spôsobilostí Slovenská republika dokáže reagovať na uvedené hrozby. Záver článku obsahuje variant týchto scenárov, ktorý nastane za podmienky, ak Slovenská republika dokáže prijať potrebné legislatívne opatrenia a dobudovať spôsobilosti na vedenie špeciálnych operácií.

SCENÁR A (únos občanov Slovenskej republiky v zahraničí)

V zlyhanom štáte vzdialenom 4000 km od Slovenskej republiky sa stratila skupina slovenských humanitárnych pracovníkov. Tento štát je ovládaný kriminálnymi skupinami, avšak žiadna z týchto skupín nie je jeho legitímnym reprezentantom.¹

¹ Prvá časť scenára je voľnou variáciou scenára opísaného v: Major Lars H. Ehrensvärd Jensen: Special Operations - the Central Role of Air Capabilities. Copenhagen : Royal Danish Defence College, July 2014, str. 7

V priebehu 48 hodín sa ohlásí miestna teroristická organizácia, ktorej cieľom je využiť situáciu na získanie moci. Požaduje okamžitý odchod všetkých občanov Západných štátov, výkupné v hodnote 20 miliónov dolárov a odvysielanie svojho propagandistického posolstva v krajinách Organizácie NATO a Európskej únie (ďalej len EÚ). Ak sa tak nestane, vyhráža sa postupným zabitím všetkých unesených občanov Slovenskej republiky. Prvého usmrť do 72 hodín a postupne každý deň jedného. Organizácia je nevyspytateľná a usmrtila až 70 % unesených osôb aj napriek tomu, že v minulosti viaceré strany pristúpili na jej požiadavky.

I keď sa Slovenská republika už niekoľkokrát ocitla v situácii, že boli zadržaní alebo uväznení jej občania na území cudzieho štátu, doteraz sa vždy podarilo situáciu vyriešiť diplomatickou cestou. V každom prípade však bolo možné jednať s legitímne uznanými zástupcami alebo konkrétnou vládou.

Vyslanie Ozbrojených síl Slovenskej republiky (ďalej len OS SR) mimo územia krajiny vo všeobecnosti podlieha schváleniu Národnou radou Slovenskej republiky (ďalej len NR SR)². To znamená, že aj keby sa podarilo v extrémne krátkom čase (rádovo v hodinách) zvolať mimoriadnu schôdzu parlamentu, akákoľvek záchranná operácia by bola prezradená ešte pred jej samotným schválením. Dôvodom je veľký počet ľudí, ktorý by musel byť so situáciou oboznamovaný. Neúmerne sa teda zvyšuje fyzické riziko pre unesené osoby i samotnú operačnú jednotku. Okrem toho Slovenská republika v súčasnosti nedisponuje legálnymi možnosťami unilaterálnej ozbrojenej intervencie. Zákon o ozbrojených silách neposkytuje možnosť, aby vojenskú operáciu viedli OS SR samostatne, ale len pod velením medzinárodnej vojenskej organizácie³. Vláda SR môže rozhodnúť o vyslaní OS SR mimo územia republiky na účely humanitárnej pomoci, vojenských cvičení alebo mierových pozorovateľských misií do 60 dní, ak ide o plnenie záväzkov z medzinárodných zmlúv o spoločnej obrane proti napadnutiu. V takom prípade musí bezodkladne informovať NR SR⁴.

Na záchrannú operáciu nie je možné použiť Útvár osobitného určenia (ďalej len ÚOU) Prezídia Policajného Zboru SR predurčený predovšetkým na pôsobenie na vlastnom území, nie však v utajenom (clandestine) alebo skrytom (covert) móde⁵, v nepriateľskom

² Ústava Slovenskej republiky, čl. 86, písm. k)

³ Zákon o ozbrojených silách Slovenskej republiky č. 321/2002 § 11 a § 12

⁴ Ústava Slovenskej republiky, čl. 119, písm. o), p)

⁵ Utajená operácia je podporovaná alebo vedená vládnymi rezortmi alebo agentúrami takým spôsobom, aby sa zabezpečilo jej utajenie. Od skrytej operácie sa líši tým, že dôraz sa kladie na utajenie samotnej operácie. Skrytá operácia je plánovaná a vedená tak, aby sa utajila identita podporujúcej entity.

prostredí (hostile environment) alebo v neprístupnom priestore (denied area)⁶. Tieto módy a priestory sú doménou síl pre špeciálne operácie (Special Operations Forces – ďalej len SOF)⁷ ako čisto vojenského prvku. V týchto prípadoch sa na operáciách môžu podieľať policajné zložky nanajvýš v podpornej úlohe⁸.

Ministerstvo obrany (ďalej len MO) SR disponuje oddelením krízového manažmentu Vojenskej polície (ďalej len VP). Oddelenie však nie je predurčené na operácie v nepriateľskom prostredí a neprístupnom priestore v skrytom alebo utajenom móde a nie je organizované do tzv. „úderných balíkov (assault package)“ s vyčlenenými spôsobilosťami assaulter/breacher/sniper⁹. Generálny štáb OS SR disponuje 5. plukom špeciálneho určenia (5. pŠU), ktorý je doposiaľ jediným elementom v podriadenosti Síl pre špeciálne operácie (ďalej len SŠO) OS SR schopným viesť kinetické operácie. V jeho zostave však nepôsobí jednotka, ktorej organizačná štruktúra, vybavenie a výcvik by zodpovedali požiadavkám na operácie na záchranu rukojemníkov. Jednotlivé skupiny špeciálnych operácií¹⁰ sú pritom schopné pôsobenia v utajenom alebo skrytom móde v nepriateľskom prostredí alebo v neprístupnom priestore. Okrem iného disponujú aj zručnosťami na vedenie operácií strategického alebo špeciálneho prieskumu a priamej akcie, ale ich organizačná štruktúra, zameranie, vybavenie a výcvik zodpovedá viac aplikácii nepriameho prístupu pri vedení špeciálnych operácií¹¹. Tieto spôsobilosti by však mohli byť využité pri príprave operácie na získavanie a analýzu spravodajských informácií a prípravu prostredia (Preparation of Environment – ďalej len PE/PoE). V pôsobnosti MO SR a OS SR teda neexistuje jednotka typu „Special Mission Unit“ (ďalej len SMU) alebo „National Mission Unit“ (ďalej len NMU). Tá by mala byť schopná kedykoľvek a kdekoľvek na svete vykonávať citlivé špeciálne operácie na záchranu vlastných občanov, ktorí sa ocitli v pozícii rukojemníkov štátnych alebo neštátnych aktérov, prípadne viesť operácie na zabránenie v použití zbraní hromadného ničenia¹².

⁶ V nepriateľskom prostredí má protivník plnú kontrolu nad samotným prostredím a zároveň vôľu a potenciál klásť aktívny odpor činnosti vlastných síl. Neprístupný priestor je priestor pod nepriateľskou kontrolou, v ktorom vlastné sily nemôžu očakávať vedenie úspešných operácií vzhľadom na existujúce operačné obmedzenia (napr. politické) a vlastné spôsobilosti (napr. spôsobilosť infiltrácie, exfiltrácie alebo presunov vzhľadom na geografické a hydrometeorologické podmienky).

⁷ V texte článku sa bude kvôli zjednodušeniu používať len skratka SOF. V súčasnosti je v OS SR zavádzaná aj slovenská verzia (SŠO).

⁸ AJP-3.5 Allied Joint Doctrine for Special Operations, 2009, čl. 0203, písm. c., novšia verzia AJP-3.5 (A) odkazuje len na dokument MC 437/2 NATO Special Operations Policy, ktorý podlieha stupňu utajenia.

⁹ Toto rozdelenie je štandardným organizačným členením podobných jednotiek vo svete. Z dôvodu operačnej bezpečnosti je presné organizačné členenie mimo rámca tohto článku.

¹⁰ Skupina špeciálnych operácií (SkŠO) je základným operačným prvkom 5. pŠU. Je ekvivalentom amerického tímu ODA opísaného nižšie.

¹¹ Rozdiel medzi priamym a nepriamym prístupom bude opísaný nižšie.

¹² Tieto operácie vyžadujú podobný typ zručností s výnimkou potreby špecializovaného tímu predurčeného na vyhľadanie, identifikáciu a prípadné zneškodnenie takejto zbrane alebo materiálu.

Slovenská republika tak prichádza o akúkoľvek možnosť násilnej záchrany svojich občanov z územia cudzieho štátu vlastnými prostriedkami, čo je považované za národnú zodpovednosť jednotlivých krajín. Je to z dôvodu vysokej citlivosti takýchto operácií, predovšetkým v prípade neúspechu a následného rizika úmrtia rukojemníkov. Preto je aj Severoatlantická aliancia zdržanlivá ohľadom preberania zodpovednosti za riadenie takýchto operácií. Naopak, je v záujme každej krajiny, aby sa v prípade zadržiavania vlastných občanov podieľala na takejto operácii, ak to situácia dovoľuje. Operáciu by pritom viedli jednotky krajiny, na ktorej území sa incident odohráva¹³. Musel by byť ale splnený predpoklad, že nejde o zlyhávajúci alebo zlyhaný štát, krajina, v ktorej sa incident odohráva, nie je sama iniciátorom únosu, disponuje jednotkou na patričnej úrovni schopnou danú operáciu vykonať a je prístupná takejto možnosti. Spôsobilosť záchrany vlastných občanov je, samozrejme, aj otázkou národnej prestíže.

Možnosť ozbrojenej intervencie pri záchrane rukojemníkov sa síce považuje za poslednú, ale spravidla sa aktivuje ako prvá. Nikdy nie je možné dopredu vedieť, ako sa bude vyvíjať situácia, ako bude prebiehať vyjednávanie a či bude úspešné (v každom prípade sa orgány, ktoré vyjednávanie vedú, spravidla snažia získať čas). Zároveň je potrebný čas na prípravu ozbrojenej intervencie, či už na zistenie presného miesta pobytu rukojemníkov, iných potrebných spravodajských informácií, samotné naplánovanie, prípravu, nacvičenie záchranej operácie a všetkých súvisiacich činností od infiltrácie, logistiky, činnosť na objekte, bojovú podporu, až po exfiltráciu z objektu alebo priestoru a bezpečný návrat rukojemníkov a jednotky, ktorá operáciu vykoná.

Slovenská republika má len dve možnosti. Prvou je spoľahnúť sa len na diplomatické úsilie pri vyjednávaní s neistým výsledkom. Druhou možnosťou je požiadať o pomoc spriatelene krajiny. To však závisí na mnohých premenných od ochoty operáciu vykonať kvôli jej citlivosti, až po možnosť dostatočne rýchleho vykonania operácie z dôvodu prítomnosti danej krajiny v priestore alebo schopnosti v krátkom čase dosiahnuť tento priestor a úspešne ukončiť misiu. V oboch prípadoch je však riziko usmrtenia občanov Slovenskej republiky neúmerne vysoké bez ďalších možností riešenia¹⁴, ktoré by toto riziko znižovali.

Slovenská republika, ktorá sa spolieha na to, že sa všetko vyrieši „tak, ako doteraz“, nadviazala utajený kontakt s teroristickou skupinou a začala vyjednávanie, avšak nemá

¹³ AJP-3.5 Allied Joint Doctrine for Special Operations, 2009, čl. 0203, písm. c.

¹⁴ Teória strategickej užitočnosti SOF uvedená ďalej v článku hovorí aj o „rozšírení možností“ pre politické vedenie krajiny ako ich hlavnej devíze.

možnosť svoju pozíciu podložiť aj silovou možnosťou. Ďalej oslovila rôzne spojenské krajiny s prosbou o pomoc pri riešení situácie pomocou ozbrojeného zásahu. Nik zo spojencov však nie je ochotný túto operáciu vykonať. Problémom je vysoká citlivosť a nedostatočný čas na nasadenie ich jednotiek do priestoru. To všetko sa udeje v priebehu dvoch dní.

Slovenská republika stojí pred dilemou:

Ak pristúpi na podmienky teroristickej skupiny, vytvorí veľmi zlý precedens kvôli ľahkej dostupnosti výkupného za vlastných občanov a ostatných výhod pre iné teroristické skupiny kdekoľvek na svete. Okrem toho nedokáže zaručiť, že budú splnené podmienky týkajúce sa odchodu občanov iných krajín. Zároveň to stavia do nevýhodnej pozície občanov týchto krajín v regióne. V každom prípade, teroristická organizácia môže vo vlastnej propagande použiť už len fakt, že Slovenská republika pristúpila na vyjednávanie s teroristami vo veľmi nevýhodnej pozícii „slabochovo“, ktorí nedisponujú jazykom, akému podobné skupiny rozumejú najlepšie, teda „jazykom sily“. Je pravdepodobná aj situácia, že napriek splneniu podmienok naši občania budú usmrtení (takéto scenáre sú bežné napr. pri únosoch jednotlivcov v Mexiku).

Ak Slovenská republika podmienky nesplní, rukojemníci budú s najväčšou pravdepodobnosťou zabití. Slovenská republika sa tak môže javiť ako štát, ktorý nie je schopný, a možno ani ochotný, chrániť vlastných občanov. Rovnako sa teroristi nemusia cítiť ohrození jej ozbrojenými zložkami.¹⁵

Slovenská republika bude v podobnej pozícii aj v prípade, ak by niektorý zo spojencov túto operáciu úspešne vykonal. V prípade neúspechu operácie by mohla padnúť vina za smrť rukojemníkov na spojencov. Každý štát bude starostlivo zvažovať svoju účasť na tak rizikovej operácii.

Prešli 3 dni a teroristi usmrtili prvého slovenského občana...

SCENÁR B (masívny hybridný útok cudzej moci proti Slovenskej republike)

Slovenská republika po dlhé časové obdobie čelí cieľenej dezinformačnej kampani Varangie, ktorá sa snaží o rozšírenie svojej sféry vplyvu. Tú si nárokuje na základe dvoch

¹⁵ „Sila hrá stále v stratégii integrálnu časť, ale ... kontext viac nie je obmedzený len na prípady, keď je aj použitá, ale je rozšírený aj na hrozbu silou a vnímanú schopnosť predstavovať špecifickú hrozbu.“

(CPT Colflesh Khoon Liat: Whither Special Forces? The Strategic Relevance of Special Operations, Pointer, Journal of the Singapore Armed Forces, Vol. 39 No. 2, str. 33)

https://www.mindef.gov.sg/oms/content/imindef/publications/pointer/journals/2013/v39n2/_jcr_content/imindef/Pars/download/file.res/C--fakepath-V39N2%20lowres.pdf

medzinárodných zmlúv starých viac ako 100 rokov. Varangia vyvolala vojenské konflikty v niekoľkých susedných krajinách, postupne obsadila niektoré ich časti a nakoniec sa jej konvenčné jednotky zastavili až na hraniciach Slovenskej republiky.

Niečo podobné sa javilo za posledných 30 rokov ako nepredstaviteľné. Pravdepodobnosť konvenčného konfliktu však narástla a NATO posilnila svoju prítomnosť v krajinách na hranici Varangie, ktorým sa podarilo vstúpiť do Aliancie. Nikto však nečaká, že v prípade konvenčného konfliktu by viac-menej symbolická aliančná prítomnosť dokázala tieto krajiny ubrániť. Potvrdzujú to aj analýzy niektorých renomovaných korporácií.¹⁶ Miesto toho sa sústredia na prípravu vlastného obyvateľstva na situáciu, keď ich Varangia obsadí a obyvatelia budú klásť aktívny odpor vrátane gerilovej vojny.¹⁷¹⁸¹⁹ Na príprave týchto plánov a spôsobilostí sa podieľajú v mnohých prípadoch SOF týchto krajín, a niektorých spojencov z NATO. Uvedené krajiny veľmi aktívnym spôsobom dokázali čeliť informačnej a politickej vojne zo strany Varangie, takže ich obyvateľstvo ostalo vo veľkej miere rezistentné voči dezinformáciám a uchovalo si vôľu brániť sa okupácii aj napriek tomu, že veľkú časť ich obyvateľstva tvoria etnickí Varangijci.

Slovenská republika je jedným z ľahkých cieľov dezinformačnej kampane a veľká časť obyvateľstva sa stotožnila s naratívom Varangie.²⁰ Obrana krajiny nikdy nemala podporu ako vec verejná a neúčinné boli aj aktivity tzv. „prípravy obyvateľstva na obranu“, ktoré sa z veľkej časti formálne zameriavali len na propagáciu OS SR. Úplne však absentovali prvky plošného a intenzívneho vzdelávania obyvateľstva o demokratických hodnotách, občianskej zodpovednosti, občianskej statočnosti a angažovanosti. Obyvatelia neboli cielene pripravovaní na kladenie aktívneho odporu v prípade možnej okupácie, ako sa to dialo v okolitých krajinách a krajinách Pobaltia. Zároveň rapídne klesal záujem o službu v OS SR a počet personálu sa neustále znižoval. Došlo síce k tabuľkovému zvýšeniu počtov 5. pŠU, ktorého spôsobilosti by mohli byť v prípade straty územia SR využiteľné najlepšie, ale nedostatok personálu sa prejavil aj tu. Pluk nebol využitý na prípravu opatrení v prípade najhoršieho možného scenára, a síce okupácie krajiny. U niektorých štátnych úradníkov zaznievajú aj názory, že „slovenské zákony s takouto možnosťou (okupácie území)

¹⁶ David A. Shlapak and Michael W. Johnson: Reinforcing Deterrence on NATO's Eastern Flank, 2016 RAND Corporation

¹⁷ Jan Osburg: Unconventional Options for the Defense of the Baltic States, the Swiss Approach, 2016 RAND Corporation

¹⁸ <http://www.mil.ee/en/landforces/special-operations>

¹⁹ <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/modern-guerrillas-and-defense-baltic-states>

²⁰ Daniel Milo, Katarína Klingová, Dominika Hajdu: Globsec trends 2019. Bratislava : Globsec, 2019. <https://forum.globsec.org/wp-content/uploads/2019/06/GLOBSEC-Trends2019.pdf>

nepočítajú“ a ak sa to stane, tak to bude „vina OS SR“, preto nie je možné o niečom takom uvažovať²¹. Problém je však v tom, že nepriateľ zjavne naše zákony rešpektovať nehodlá. Slovenská republika sa teda spolieha na svoje konvenčné sily, ktoré sú v zlom stave a na to, že v prípade aktivácie 5. článku Severoatlantickej zmluvy „prídu spojenci“.

Varangia zatiaľ vyhodnotila Slovenskú republiku ako jeden z najslabších článkov na východnom krídle Aliancie. S Poľskom má dlhodobu nepriateľskú vzťahy a ochota Poliakov brániť krajinu bola vždy vysoká, čo dokázali po I. a v priebehu II. Svetovej vojny. Poľské ministerstvo obrany aktívne podporuje polovojenské organizácie a združenia ochotné brániť krajinu. Okrem toho rozpočet na obranu je na úrovni 2 % hrubého domáceho produktu (HDP), čo dosahujú len 4 ďalšie krajiny NATO. Maďarsko je zas chránené prítomnosťou spojeneckých vojsk na vlastnom území. Niká z týchto krajín však neráta s tým, že nemôže v prípade konvenčného útoku prísť o územie, pretože ich „zákony to nepoznajú“. To sa odzrkadľuje aj na veľkých vojenských cvičeniach, kde sa okrem konvenčného manévru stále viac precvičuje aj spolupráca vojenských a polovojenských zložiek na národnej i medzinárodnej úrovni a scenáre úplného alebo čiastočného narušenia územnej celistvosti. Na týchto cvičeniach ale i na medzinárodných konferenciách je čím ďalej, tým viac explicitne zdôrazňovaná potreba riešiť implementáciu národných hnutí odporu do obranných plánov krajín.²² Z iniciatívy United States Special Operations Command – Europe (ďalej len US SOCEUR) bola vypracovaná analýza Resistance Operating Concept, na ktorej sa podieľali krajiny Škandinávie, Pobaltia, ale i Poľsko.²³ Slovenská republika však doposiaľ na tieto fakty nereagovala. Scenár neúspechu konvenčných síl a následného narušenia územnej celistvosti zatiaľ nebol námetom žiadneho vojenského cvičenia.

V Slovenskej republike pôsobia polovojenské organizácie, ktoré skrytým, alebo menej skrytým spôsobom prejavujú ochotu spolupracovať na rozvrátení ústavného zriadenia a prípadne pomôcť v postupe konvenčných jednotiek Varangie. Nastala teda opačná situácia, ako v krajinách Pobaltia alebo v Poľsku, kde takéto skupiny sú lojálne k demokratickému zriadeniu a hodnotám a štát ich aktívne podporuje. Okrem toho Varangia testuje, kam môže zájsť pomocou provokácií, napríklad zjavným pôsobením motorkárskeho gangu v záujmových krajinách, ktorý bol založený ako frontová organizácia tajných služieb Varangie.

²¹ Autor sa s týmto vyhlásením osobne stretol.

²² Napr. cvičenie Trojan Footprint 2018 a 2019.

²³ <https://nsiteam.com/social/wp-content/uploads/2019/05/U-SMA-Brief-SOCEUR-Resistance-Operating-Concept.pdf>

S vojskami Varangie na hraniciach stačí malá zámienka... Je vyhlásený výnimočný stav. Začali sa realizovať opatrenia na prijatie vojsk NATO na vlastnom území a prvé jednotky dorazili v priebehu niekoľkých dní. Mobilizácia OS SR však viazne kvôli neochote obyvateľstva brániť krajinu. OS SR začínajú urýchlene zaujímať obranu na predpokladaných smeroch útoku Varangie. S týmto cieľom sú odsunuté veľké skupiny obyvateľstva, čo však spôsobí humanitárnu katastrofu. S využitím civilného obyvateľstva na obranu krajiny sa nepočítalo. Časť obyvateľstva sa odmieta evakuovať, nie však preto, že by chcela brániť svoje domovy. Veľmi aktívne znemožňuje OS SR zaujatie obrany a na niektorých miestach dochádza k provokáciám. Velitelia jednotiek majú extrémne sťaženú činnosť, nakoľko miesto budovania obranných postavení musia spolupracovať s Policajným zborom na udržiavaní poriadku. Potom prichádza masívny kybernetický útok na štátne i neštátne inštitúcie. Vypadáva bankový systém, stránky verejných inštitúcií sú nedostupné. Zároveň sa stupňuje dezinformačná kampaň proti Slovenskej republike a vplyvoví agenti, polovojenské skupiny a iné organizácie riadené Varangiou sa začínajú otvorene snažiť o prevzatie kontroly nad časťami územia. Do tohto procesu sú zapojené aj niektoré doteraz legitímne politické sily, ktoré neboli vnímané ako hrozba. S pomocou SOF Varangie sa darí niektorým skupinám získať kontrolu nad časťami územia, vyhlásiť autonómiu a otvorene žiadať o vojenskú intervenciu Varangiu. Časť OS SR, ktoré sú taktiež dlhodobo pod vplyvom dezinformačnej kampane, sa odmieta podieľať na opätovnom získaní kontroly nad oblasťami pod kontrolou nelegálnych skupín a niektorí jednotlivci dokonca prebiehajú na ich stranu. Opakuje sa scenár, ktorý sa odohral niekoľko rokov dozadu v susednej Zakapratii. Obrana Slovenskej republiky kolabuje a nepomáha ani nasúvanie ďalších jednotiek NATO. Tieto udalosti sa odohrávajú v priebehu dvoch týždňov.

Na iných častiach územia z neznámych dôvodov vypadávajú komunikačné siete, dochádza k narušeniu produktovodov a elektrických sietí, čo prispieva k ešte väčšiemu chaosu. Niekde sú otrávené zdroje pitnej vody, fabriky zastavujú produkciu, kolabuje doprava. Dochádza k vykoľajeniu vlakových súprav s nebezpečným materiálom. Silnejú demonštrácie, ktoré požadujú okamžité vystúpenie z NATO a ozbrojenú intervenciu Varangie. Demonštrácie zároveň blokujú pohyb vojsk NATO a toho, čo ostalo z OS SR. Akékoľvek akcie silových zložiek na ich potlačenie sú propagandou označené za boj „fašistického režimu“ proti vlastnému obyvateľstvu. V jednu noc sa po ochromení prostriedkov protivzdušnej obrany podarí pristáť na veľkých letiskách neoznačeným dopravným lietadlám aj napriek tomu, že nad Slovenskou republikou je už niekoľko dní vyhlásená bezletová zóna. Niekoľko lietadiel je zostrelených, ale tie, ktoré pristáli, dokážu vysadiť dostatočný počet neoznačeného vojenského a civilného personálu na to, aby letiská

získali pod kontrolu. V chaos, ktorý nastáva, sa jednotky Varangie pohnú cez hranicu... A pristávajú ďalšie lietadlá... Vysadzujú ďalší personál. Navyše nejakú neoznačenú techniku. Zabezpečili si aj skupinky občanov s vlajkami Varangie, ktoré sa z nejakého dôvodu v priebehu hodín masovo rozširia po celej krajine.

Nik nie je pripravený na rozsah sabotáží, ktorými je ochromená obranyschopnosť a celkové fungovanie krajiny. Veľká časť týchto sabotáží je naplánovaná a pripravená mesiace alebo roky vopred. Väčšina je vykonaná občanmi Slovenskej republiky, ktorí sú dopredu vytipovaní, indoktrinovaní a vycvičení Varangiou. Často ide o osoby, ktoré smútia za starým režimom, spiach agentov tejto moci, ktorí tu ostali po jeho páde, sily patriace k extrémnym častiam politického spektra. Niektorí boli vycvičení pod hlavičkou rôznych legálnych spolkov a organizácií. Nejde o spektakulárne teroristické útoky, ale predovšetkým o nenápadné, avšak závažné výpadky infraštruktúry, služieb a inštitúcií.

Podobné udalosti sa odohrávajú aj v Poľsku a Maďarsku. Je len otázkou času, kedy príde konvenčný útok aj z iných smerov, ako z východu.

V priebehu prvých 4 hodín od invázie je spáchaný úspešný atentát na dvoch členov vlády, ďalší je nezvestný a zvyšní boli internovaní neoznačenými osobami so zbraňami. Pri tom bolo zabitých alebo zajatých niekoľko členov Úradu na ochranu ústavných činiteľov.

Vo všeobecnosti obyvateľstvo až na pár výnimiek nekladie žiaden organizovaný odpor. Je to aj v dôsledku toho, že akákoľvek forma zapojenia obyvateľstva do ozbrojeného odporu mimo OS SR (na rozdiel od hore uvedených štátov)²⁴ bola dlhodobo väčšinovo považovaná za nelegálnu bez cielenej snahy tento stav zmeniť. Zároveň sa nepodarilo neutralizovať skupiny, ktoré si takouto formou pripravil nepriateľ. Územie SR je pod kontrolou Varangie do 72 hodín od prekročenia hraníc prvými konvenčnými vojenskými jednotkami.

Potom prichádza fáza normalizácie...

I keď sa môže zdať, že uvedené scenáre sú nereálne, nie je to celkom pravda. Únosy a zadržiavanie cudzích občanov sa v zlyhaných štátoch, ale aj v štátoch pod kontrolou nejakej formy legítimnej či nelegítimnej vlády dejú pravidelne. Raz takáto situácia môže nastať aj pre Slovenskú republiku. V skutočnosti nastala za posledné roky minimálne trikrát, z toho dvakrát

²⁴ Príklady sa však neobmedzujú len na súčasnosť, ale aj na obdobie 2. svetovej vojny. Veľká Británia sa v očakávaní výsledku leteckej Bitky o Britániu pripravovala na možnosť, že obyvatelia budú musieť viesť ozbrojený odpor voči okupácii.

v Iráne.²⁵ Našťastie nešlo o tak kritické podmienky, ako sú nakombinované v prvom scenári, preto diplomatické jednanie bolo úspešné. Na prvý scenár sa v súčasnosti hľadá odpoveď napríklad v Českej republike, kde je predpoklad zmeniť v dohľadnom čase ústavu takým spôsobom, aby bolo vyslanie vojsk na vykonanie operácie mimo územia krajiny v určitých prípadoch schvaľované priamo vládou²⁶.

Druhý scenár je síce o niečo menej pravdepodobný, avšak nie úplne. Prvky tohto scenára buď v dnešnej dobe priamo zažívame, alebo sme zažili napríklad v roku 1968. Rovnako sa vyskytli v roku 1979 v Afganistane, ale aj v roku 2008 v Estónsku, Gruzínsku a v roku 2014 na Ukrajine. Bolo by nezodpovedné myslieť si, že „nám sa to nemôže stať“, alebo dokonca: „naše zákony to nepoznajú“. Je pravdou, že ide o najhoršie možné varianty, avšak zároveň je faktom aj to, že Slovenská republika v súčasnosti nedisponuje nástrojmi na ich zvládnutie. Na druhý scenár sa pripravujú okrem iných aj pobaltské a severské štáty alebo Poľsko. Estónsko má odpoveď na takýto scenár ukotvenú priamo v obrannej stratégii²⁷.

Ak je krajina pripravená na najhoršie možné varianty, potom spravidla nie je problém vyriešiť žiadny iný variant.

Spoločným menovateľom oboch scenárov je však fakt, že pokiaľ má byť Slovenská republika schopná reagovať adekvátnym spôsobom, musia byť vytvorené podmienky na ich riešenie a zároveň musia existovať spôsobilosti, ktoré sú odpoveďou na dané scenáre. V oboch prípadoch sú to spôsobilosti špeciálnych operácií, ktorých nositeľom sú SOF. V prvom prípade by spôsobilosti špeciálnych operácií tvorili jadro silového riešenia. V druhom prípade by tvorili akési „eso v rukáve“, ak by došlo k strate území alebo okupácii celej krajiny a SOF by tvorili jadro hnutia odporu zloženého prevažne z civilného obyvateľstva žijúceho na týchto územiach. To predpokladá namiesto masovej evakuácie civilného obyvateľstva jeho prípravu na kladenie organizovaného odporu.

1 ZÁKLADNÉ POJMY

1.1. Špeciálne operácie

Súčasní autori sa rozchádzajú v tom, či je najvhodnejšie najprv definovať špeciálne operácie ako spôsobilosť a následne z nej odvodiť definíciu síl, ktoré sú jej nositeľom, alebo

²⁵ Zadržanie slovenského veľvyslanca v Etiópii v roku 2011, údajného agenta CIA a paraglajdistov v rokoch 2012 a 2013 v Iráne.

²⁶ <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/2139171-vecerni-special-vojaci-nacvicuji-zachranu-rukojmi-zasahy-v-zahranici-ale-umozni-az>

²⁷ National Defence Strategy Estonia, 2011, str. 13

naopak, najprv definovať sily pre špeciálne operácie ako „Crème de la Crème“ ozbrojených síl. Najvhodnejším sa javí prvý prístup, nakoľko definovanie elitného postavenia takýchto síl v porovnaní „elitné vs. konvenčné“ by viedlo k zvýrazneniu rozdielov v štruktúre ozbrojených síl rozličných krajín, z ktorých každé majú unikátnu štruktúru, miesto poukázania na ich spoločné vlastnosti.²⁸

Toto je jedna z nástrah, do ktorej padlo NATO pri definovaní špeciálnych operácií v AJP 3.5 a AJP-3.5 (A), ale aj v terminologickom slovníku AAP-6²⁹, kde sa najprv zameriava na to, aké sily tieto operácie vedú, a až ďalej na samotné charakteristiky takýchto operácií:

„Špeciálne operácie sú vojenské aktivity vykonávané špeciálne určenými, organizovanými, vycvičenými a vybavenými silami zloženými z vybraného personálu s použitím nekonvenčných taktík, techník a spôsobov nasadenia. Tieto aktivity sa môžu vykonávať naprieč celým spektrom vojenských operácií nezávisle alebo s konvenčnými silami na podporu dosiahnutia požadovaného koncového stavu. Politicko-vojenské faktory môžu vyžadovať utajené alebo skryté techniky a akceptovanie istého stupňa politického alebo vojenského rizika, ktoré nie je spojené s operáciami konvenčných síl. Špeciálne operácie dosahujú výsledky strategickej alebo operačnej úrovne alebo sú vykonávané tam, kde existuje značné politické riziko.“³⁰

Naproti tomu, americká spoločná publikácia Joint Publication JP 3-05 Special Operations, 2014 uvádza z pohľadu autora vhodnejšiu definíciu, ktorá vystihuje samotný charakter špeciálnych operácií:

„Špeciálne operácie vyžadujú jedinečné spôsoby použitia, taktiky, techniky, postupy a vybavenie. Často sa vedú v nepriateľskom, neprístupnom alebo politicky/diplomaticky citlivom prostredí a sú charakterizované jednou z nasledovných vlastností: časová citlivosť, utajený alebo skrytý charakter, nízka transparentnosť³¹, práca s alebo prostredníctvom domorodých³² síl, väčšie požiadavky na regionálnu orientáciu a kultúrne znalosti a vyšší stupeň rizika. Špeciálne operácie poskytujú veliteľom spoločných síl a veliteľom misií

²⁸ CPT Colflesh Khoo Liat: Whither Special Forces? The Strategic Relevance of Special Operations, Pointer, Journal of the Singapore Armed Forces, Vol. 39 No. 2, str. 31 - 32
https://www.mindef.gov.sg/oms/content/imindef/publications/pointer/journals/2013/v39n2/_jcr_content/imindef/Pars/download/file.res/C--fakepath-V39N2%20lowres.pdf

²⁹ AAP-6, NATO Glossary of Terms and Definitions

³⁰ AJP-3.5 (A) V1 Allied Joint Doctrine for Special Operations, 2013, str. 1-1

³¹ V origináli „low visibility“, čo však neznamená ich ilegálnosť, len väčší stupeň utajenia pred verejnosťou.

³² „Indigenous – domorodý“ je technický termín používaný v komunite špeciálnych operácií. Nemusí ísť len o vojenské miestne sily, ale aj polovojenské zložky alebo civilnú populáciu.

diskrétno, precízne a stupňovateľné možnosti, ktoré môžu byť synchronizované s inými interagentúrnymi partnermi na dosiahnutie cieľov vlády Spojených štátov.“³³

a ďalej:

„Tieto operácie sú organizované kultúrne citlivým spôsobom na vytvorenie okamžitých alebo dlhotrvajúcich účinkov, ktoré podporia prevenciu alebo odstránenie od konfliktu alebo na víťazstvo vo vojne. Vyhodnocujú alebo formátujú zahraničné politické a vojenské prostredie samostatne alebo s hostiteľskými krajinami, mnohonárodnými partnermi a domorodou populáciou. Hoci môžu byť vedené nezávisle, väčšinou sú koordinované s konvenčnými silami, interagentúrnymi a medzinárodnými partnermi a môžu zahŕňať prácu s domorodými, povstaleckými alebo irregulárnymi silami. Môžu sa od konvenčných operácií líšiť stupňom strategického, fyzického a politického a diplomatického rizika, operačnými technikami, spôsobmi nasadenia a závislosťou na spravodajských informáciách a domorodých zdrojoch.“³⁴

Z uvedených definícií je zrejmé, že špeciálne operácie dosahujú výsledky iným spôsobom, ako konvenčné operácie. Zasahujú ďaleko za doménu vojenských operácií, nakoľko pri správne vedenej špeciálnej operácii je dosah okrem vojenského často politický, informačný alebo ekonomický, zväčša na strategickej úrovni. Príkladom môže byť operácia Anthropoid:

Operácia ANTHROPOID

Operácia ANTHROPOID bola úspešnou operáciou s cieľom eliminovať tretieho muža Tretej ríše, Obergruppenführera SS Reynharda Heydricha, ktorý bol v tom čase ríšskym protektorom Protektorátu Čechy a Morava.

Samotná operácia bola koncipovaná Františkom Moravcom, prednostom druhého oddelenia (voj. spravodajstvo) čs. hlavného štábu v Londýne s vedomím exilového prezidenta ČSR Edvarda Beneša. Operácia mala mať demonštratívny charakter s cieľom ukázať, že československý národ (*sic*) sa s okupáciou nezmieril a je ochotný stáť po boku spojencov. Možnými cieľmi boli Obergruppenführer SS K. H. Frank, v tom čase štátny tajomník Úradu ríšskeho protektora alebo samotný ríšsky protektor Heydrich. Akcia mala vyzeráť ako skrytá (*covert*) – spontánny akt českého odboja.

³³ JP 3-05, Special Operations, 2014, str. I-1

³⁴ Ibid

Plánovanie a príprava operácie začali v lete 1941 vo výcvikových staniach Special Operations Executive (SOE) v Škótsku. Z 2000 príslušníkov exilového vojska vo Veľkej Británii vybral Moravec viac ako dve desiatky osôb, ktoré absolvovali špeciálny výcvik.

Do výcviku boli v októbri 1941 vybraní rtm. Jozef (Josef) Gabčík, rodák z Poluvsia pri Žiline a rtm. Karel Svoboda z Prahy. Plán z dôvodu utajenia poznali v Londýne len 4 osoby, niekoľko ďalších osôb poznalo jeho časti. Misia bola od začiatku považovaná za samovražednú, s čím boli vykonávatelia uzrozmieni.

Výcvik pozostával z pokročilých zručností sabotáže, ničenia vrátane improvizovaných výbušných prostriedkov, pudovej a pokročilej strelby z rôznych zbraní, výsadkového výcviku, prijímania doplnkového zásobovania vzdušnou cestou, boja zblízka, pokročilej spojovacej prípravy a topografie. Celý kurz trval 6 týždňov. Po jeho ukončení sa určení príslušníci vrátili k materským jednotkám a očakávali začiatok operácie v závislosti na možnostiach SOE. SOE zároveň pripravila niekoľko variantov plánu. Pre atentát boli vyvinuté špeciálne ručne hádzané bomby.

rtm. Svoboda sa koncom roku zranil pri zoskoku a na žiadosť Gabčíka bol nahradený rtm. Janom Kubišom z Moravy. 28. decembra 1941 bol výsadok ANTHROPOID a výsadky SILVER A a SILVER B (s odlišnými misiami v celkovom počte 7 osôb) dopravené na územie Protektorátu. ANTHROPOID pristál v blízkosti Nehvizdov pri Prahe miesto pôvodného Plzeňska, nakoľko piloti spravili chybu v navigácii. Zároveň si Gabčík pri zoskoku poranil nohu. V Prahe sa spojili s českým odbojovým hnutím a pokračovali v plánovaní atentátu v niekoľkých variantoch i napriek námietkam českého odboja kvôli obavám z represálií. Zároveň sa do príprav zapojil okrem iných aj npor. Adolf Opálka z roztrateného výsadku OUT DISTANCE a ppor. Josef Valčík z výsadku SILVER A.

27. mája 1942 v Prahe Gabčík s Kubišom za podpory Valčíka zastavili Heydrichov Mercedes a po zlyhaní samopalu bol Heydrich ranený ručne hodenou bombou. 4. júna 1942 na následky zranení zomrel.

Gabčík a Kubiš boli spolu s piatimi ďalšími príslušníkmi výsadkov s pomocou odboja ukrytí v pravoslávnom chráme sv. Cyrila a Metoda. Príslušníci odboja však boli udaní rtm. Čurdom z výsadku OUT DISTANCE, ktorý sa dobrovoľne prihlásil na Gestape. Po mučení príslušníkov odboja Gestapo zistilo miesto pobytu ukrytých vojakov a po osemhodinovom boji boli niektorí zabití a ostatní spáchali samovraždu.

Operácia ANTHROPOID je perfektným príkladom všetkých aspektov špeciálnych

operácií: utajeného i skrytého módu, nekonvenčnej bojovej činnosti i priamej akcie. Aktéri boli starostlivo vybraní, vycvičení a vybavení špeciálny materiálom, operácia mala strategicko-politický dosah a boli použité špeciálne taktiky, techniky a postupy. Vo veľkom rozsahu bola celá činnosť výsadkov podporovaná miestnym odbojom.

Účinkom prvého rádu bola eliminácia vysokopostaveného nepriateľského politického funkcionára. Účinkom druhého rádu bolo zrušenie Mníchovskej dohody zo strany spojencov. Iným účinkom druhého rádu boli však aj rozsiahle represálie, pri ktorých bolo 13.000 civilistov zatknutých a 5.000 zabitých a vypálené boli obce Lidice a Ležáky.

Najnovším filmovým spracovaním udalostí je snímka *Anthropoid* (2016) s J. Dornanom v úlohe J. Kubiša a *Muž so železným srdcom* (2017) s J. Clarkem ako predstaviteľom Heydricha. To svedčí o širokom medzinárodnom uznaní tejto operácie i po viac ako 75 rokoch od jej uskutočnenia.

Zdroj: Wikipedia³⁵³⁶

Špeciálne operácie majú aj svoje limity. Predovšetkým z dôvodu malej veľkosti nasadzovaných jednotiek, ale i SOF ako celku, je obmedzený ich rozsah. SOF nedisponujú robustnou palebnou silou a počtami, ako konvenčné sily. Preto ich nesprávne použitie znamená rýchle vyčerpanie ich jedinečných kapacít, často s katastrofickými následkami pre samotné SOF. Tie nemôžu byť rýchlo doplnené ani rozšírené kvôli zdĺhavému procesu regrutovania, výcviku a vzdelávania.³⁷

Špeciálne operácie sú teda vhodným komplementom konvenčných operácií. V žiadnom prípade konvenčným operáciám nekonkurujú, ani ich nenahrádzajú. Príkladom neúspešného pokusu o takéto nahradenie sú operácie vedené v Afganistane od roku 2001:

„US Army³⁸ zápasila s akceptovaním a vedením nekonvenčnej bojovej činnosti. Pôvodný návrh na konfrontáciu Talibanu v Afganistane pomocou nekonvenčnej bojovej činnosti bol pripravený CIA, nie US Army. Podľa prezidenta Busha armáda predložila plány s malou dávkou predstavivosti. Navyše, keď veľká Armáda prevzala vedenie od tímov Špeciálnych síl

³⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Operation_Anthropoid

³⁶ https://cs.wikipedia.org/wiki/Operace_Anthropoid

³⁷ JP 3-05, Special Operations, 2014, str. I-6

³⁸ Armáda USA ako súčasť ozbrojených síl krajiny spolu s Námorníctvom (US Navy), Vzdušnými silami (US Air Force), Námornou pechotou (US Marine Corps) a Pobrežnou strážou (US Coast Guard).

v Afganistane, „vytrhla porážku z čelustí víťazstva. Ako sa vojna postupne stávala viac nekonvenčnou, systém velenia a riadenia sa stával viac konvenčným. Systém velenia sa vyvinul do veľkej a komplexnej štruktúry, ktorá nedokázala adekvátne odpovedať na nové nekonvenčné podmienky. Byrokratizované ozbrojené sily reprodukovali svoj vlastný obraz“.³⁹

1.2. Sily pre špeciálne operácie

Teraz je možné definovať nositeľa spôsobilosti špeciálnych operácií, sily pre špeciálne operácie ako „určené sily aktívneho alebo záložného komponentu vo vojenskej službe krajiny špecificky organizované, vycvičené a vybavené na vedenie a podporu špeciálnych operácií“.⁴⁰ Z definície špeciálnych operácií NATO okrem toho vyplýva, že ide o sily, ktoré sú na špeciálne operácie priamo predurčené a samotní jednotlivci, ktorí tieto operácie vedú, sú pred zaradením do výcviku aj starostlivo selektovaní. Dôvodom je, že pri takýchto citlivých operáciách sa vyžaduje personál, ktorý okrem fyzickej zdatnosti a psychickej odolnosti disponuje aj veľkou dávkou mentálnej zrelosti, inteligenciou, schopnosťou samostatne sa rozhodnúť v nejasnej situácii a schopnosťou učiť sa. Okrem toho sa často ocitne v líderských alebo inštruktorských pozíciách, a nezriedka aj v role bojovníka – diplomata, ako jeden z mála národných predstaviteľov v niektorej krajine alebo v neprístupnom priestore.

Úspešnými príkladmi takéhoto decentralizovaného pôsobenia nad rámec vojenských operácií môžu byť programy Civilian Irregular Defense Groups vo Vientame alebo Village Stability Operations v Afganistane.

Village Stability Operations (VSO)

Program Village Stability Operations, ktorého počiatky siahali do rokov 2009 – 2010, bol svetlým príkladom snažení v operáciách proti povstaniu v Afganistane. Príslušníci komunity SOF, predovšetkým Špeciálnych síl⁴¹ aj z dôvodu svojej kultúrnej vyzretosti pochopili, že existuje rozdiel medzi vládou (government) a verejnou správou (governance) a rozdiel medzi spoločnosťou západného typu založenou na kontrakte (contract society) a spoločnosťou kmeňového typu založenou na postavení (status society).

Program bol postavený na budovaní bezpečnosti, verejnej správy a rozvoja zdola-hore so súčasným prepojením na oficiálne vládne štruktúry. Hlavnými proponentmi sa stali

³⁹ Hy S. Rothstein: Afghanistan and the Troubled Future of Unconventional Warfare, Annapolis, Md: Naval Institute Press, 2006, str. 14. In: Kraag, Andy: Forging Netherlands Maritime Special Operations Forces, Monterey, California. Naval Postgraduate School, 2012, str. 43

⁴⁰ AJP-3.5 Allied Joint Doctrine for Special Operations, 2009, LEX-5 (AJP-3.5 (A) už definíciu SOF neuvádza)

⁴¹ Pojem „Špeciálne sily“ je vysvetlený nižšie.

jednotlivé tímy Špeciálnych síl žijúce izolovane v miestnych rurálnych komunitách, ktoré popri budovaní bezpečnosti museli riešiť aj otázky rozvoja a správy. Samotným vykonávateľom všetkých aspektov sa stala miestna komunita. To zahŕňalo aj regrutovanie a výcvik miestnych nepravidelných policajných síl známych ako Afgánska miestna polícia (Afghan Local Police – ALP) a angažovanie miestnej komunity v rozvojových projektoch a výkone správy. Program teda nielen chránil miestnu populáciu, ale umožnil, aby sa chránila sama.

Aby však mohli tieto tímy začať vykonávať činnosť, museli sa najprv „nechať obkľúčiť“⁴² v prostredí ovládanom Talibanom a následne získať dôveru miestnych lídrov.

Následkom bolo vytvorenie prostredia bezpečného pre miestnu populáciu a zároveň nepriateľského pre Taliban. Postupne s rozširovaním programu boli zapájané aj iné zložky SOF, ako čaty NAVY SEALs alebo tímy MARSOC.⁴³

Program však bol z politických dôvodov ukončený pri odovzdávaní zodpovednosti Afgánskym národným bezpečnostným silám v roku 2014, takže jeho izolované výsledky nepriniesli celkový úspech. Mottom tohto zlyhania sa stalo: „Príliš neskoro, príliš málo a príliš krátko!“

Pozostatkom programu bola stále aktívna zložka ALP.

Program Village Stability Operations bol zároveň ukázkovým príkladom jednej časti **špeciálnej bojovej činnosti** opísanej nižšie, zameranej na podporu spriatelenej vlády (druhou významnou časťou špeciálnej bojovej činnosti je **nekonvenčná bojová činnosť**, ktorá je však zameraná predovšetkým proti nepriateľskej vláde alebo okupačnej mocnosti).

Podrobne sú tieto udalosti a princípy opísané v prácach One Hundred Victories od spisovateľky a analytičky Lindy Robinson a Game Changers od spolutvorcu programu VSO, pplk. Scotta Manna.^{44,45}

⁴² Mann, D. S.: Game Changers: Going Local to Defeat Violent Extremists, Tribal Analysis Center of Leesburg, Virginia, 2015

⁴³ NAVY SEALs sú jednotkou SOF amerického námorníctva, MARSOC (Marine Special Operations Command – v súčasnosti Marine Raiders) jednotkou SOF námornej pechoty. Všetky jednotky SOF armády, námorníctva, námornej pechoty a vzdušných síl patria pod funkčné spoločné veliteľstvo United States Special Operations Command.

⁴⁴ Robinson, L.: One Hundred Victories: Special Ops and the Future of American Warfare. New York : Public Affairs, 2013

⁴⁵ Mann, D. S.: Game Changers: Going Local to Defeat Violent Extremists, Tribal Analysis Center of Leesburg, Virginia, 2015

1.2.1. SILY PRE ŠPECIÁLNE OPERÁCIE ALEBO ŠPECIÁLNE SILY?

Laická, ale nanešťastie častokrát aj odborná verejnosť si voľne zamieňa pojmy „sily pre špeciálne operácie“ a „špeciálne sily“.

Čo sa týka presného rozlíšenia, v rôznych štátoch sa používa rôzna terminológia. V Spojenom kráľovstve a bežne aj v krajinách Commonwealthu sa pojmom „Special Forces“ označujú operačné jednotky SOF (Predovšetkým Special Air Service – SAS a Special Boat Service – SBS a ich ekvivalenty). Niektoré menšie krajiny (napr. Česká republika) tento úzus prevzali. V terminológii USA je pojem „Special Forces“ rezervovaný pre jednu konkrétnu jednotku – US Army Special Forces, ktorá je súčasťou Army SOF (ďalej ARSOF). Neoficiálne sa nazývajú „Zelené barety“ a ich hlavným poslaním je vedenie nekonvenčnej bojovej činnosti (Unconventional Warfare – UW)⁴⁶. Týmto spôsobom to chápe aj NATO.⁴⁷ To sa javí najvýhodnejšie aj pre OS SR, nakoľko organizačná štruktúra a čiastočne aj spôsobilosti oddielov špeciálnych operácií a skupín špeciálnych operácií 5. pŠU sa prekrývajú s poslaním Špeciálnych síl. Väčšiu množinu SOF potom okrem Špeciálnych síl tvoria ďalšie prvky predurčené na vedenie a podporu špeciálnych operácií.

Špeciálne sily sú teda podmnožinou SOF s veľmi špecifickým poslaním, nie ich synonymom.

1.2.2. SOF, PRIESKUM A VÝSADKÁRI

Ďalším bežne rozšíreným terminologickým problémom, ale aj problémom vnímanej identity zo strany iných organizačných zložiek OS SR, je voľné zamieňanie pojmov „výsadkový“, „prieskumný“ a SOF. V OS SR je 5. pŠU bežne nazývaný a chápaný v lepšom prípade ako „prieskumáci“ (*sic*), v horšom ako „bigoši de luxe“ (*sic*), alebo „výsadkári“ (*sic*). Stále teda nedošlo k pochopeniu rozdielu medzi výsadkovým vojskom, ktoré v podmienkach OS SR neexistuje, prieskumnými jednotkami a silami pre špeciálne operácie ako tromi špecifickými nositeľmi rozdielnych spôsobilostí.

Výsadkové vojsko býva spravidla organizované ako jednotky ľahkej pechoty (od 60. rokov v ZSSR aj mechanizovanej pechoty) s integrálnymi podpornými spôsobilosťami, ktoré sa do boja prepravujú pomocou padákového alebo pristávacieho výsadku. Príkladom môže

⁴⁶ Nekonvenčná bojová činnosť je vo všeobecnosti definovaná ako podporovanie hnutia odporu proti vláde alebo okupačnej mocnosti (napr. AAP-39, alebo JP 3-05)

⁴⁷ AAP-39 NATO Handbook of Land Operations Terminology, Edition B, V1, Ratification Draft 2014, str. 2-149

byť 43. výsadkový prápor Armády Českej republiky⁴⁸ alebo 6. vzdušná výsadková brigáda ozbrojených síl Poľskej republiky. Organizačná štruktúra, výzbroj aj spôsob boja je rovnaký, ako u iných ľahkých peších jednotiek. Spôsobilosť výsadku navyše poskytuje týmto jednotkám väčšiu flexibilitu a dosah aj za línie nepriateľa na krátku dobu s cieľom obsadiť a udržať kľúčové objekty do príchodu hlavných síl. Stále platí, že najmenšou samostatne nasadzovanou jednotkou je spravidla práporové zoskupenie. Vo výnimočných prípadoch je krátkodobo možné vykonať operáciu s výsadkovou jednotkou v sile zosilnenej rotý. Aj v takom prípade je však operácia plánovaná a pripravovaná na úrovni práporu.

Prieskumné jednotky sú v prvom rade určené na vykonávanie prieskumu v prospech zložky, v ktorej organizačnej štruktúre sú zaradené, v štandardne organizovaných ozbrojených silách vyspelých krajín od stupňa vševojskový prápor vyššie. Niektoré z týchto jednotiek, predovšetkým jednotky hĺbkového prieskumu, majú aj spôsobilosť padákového výsadku, to z nich však nerobí „výsadkárov“ v klasickom ponímaní. Taktiež nesmie dôjsť k ich zamieňaniu so SOF, nakoľko ich poslanie, spôsobilosti a použitie sú diametrálne odlišné.

2 STRATEGICKÁ UŽITOČNOSŤ SÍL PRE ŠPECIÁLNE OPERÁCIE

Z definície špeciálnych operácií vyplýva, že môžu dosahovať strategický účinok taktickými prostriedkami. Základným predpokladom však je, aby politické a vojenské orgány štátu, ktoré takýmto nástrojom disponujú, chápali jeho schopnosti, obmedzenia a celkovo strategickú užitočnosť (strategic utility)⁴⁹. Na jej základe môžu definovať stratégiu použitia SOF, alokovať patričné zdroje na rozvoj tohto nástroja, zabezpečiť jeho správne postavenie v systéme obrany a ozbrojených zložiek, správne a efektívne použitie a všemožnú podporu. „Ak vojenské sily nedisponujú takýmto konceptom, stávajú sa bezúčelnými, potácajú sa medzi množstvom rozporuplných a mätúcich cieľov a nakoniec trpia morálnou i fyzickou degradáciou.“⁵⁰ „Bez takéhoto strategického konceptu a z neho jasne odvodených úloh a poslania je vysoko pravdepodobné, že SOF budú zle pripravené a využívané neefektívnym spôsobom. Navyše, bez jasne definovaných rolí a poslania budú mať problém s obhájením politických a materiálnych zdrojov, ktoré sú potrebné na ich správne fungovanie.“⁵¹ Pri hlbšej analýze sa javí, že u všetkých autorov zaoberajúcich sa strategickým použitím SOF existuje myšlienkový prienik ohľadom

⁴⁸ S plánovaným zvýšením počtov na pluk.

⁴⁹ Kraag, Andy: Forging Netherlands Maritime Special Operations Forces, Monterey, California. Naval Postgraduate School, 2012, str. 43-59

⁵⁰ Tucker, D.; Lamb, C. J.: United States Special Operations Forces. New York : Columbia university Press, 2007, str. 144

⁵¹ Ibid.

strategickej užitočnosti v „rozšírení možností výberu“ pre politické vedenie⁵² a „ekonomii sily“ pre vojenské vedenie⁵³, zatiaľ, čo pre konvenčné sily je strategickou hodnotou „bezkonkurenčná sloboda činnosti dosiahnutá prostredníctvom použitia ochromujúcej sily“.⁵⁵

Je potrebné uvedomiť si, že otázka budovania SOF ako strategického nástroja štátu presahuje úroveň OS SR a MO SR. V Slovenskej republike do súčasnej doby nevznikla žiadna relevantná stratégia použitia SOF ako strategického nástroja štátu (tzv. SOF policy alebo stratégia/plán použitia SOF ako politický dokument) na medzirezortnej úrovni a neriešila sa strategická užitočnosť špeciálnych operácií, ich možnosti a obmedzenia. V širšej bezpečnostnej komunite nezačala prebiehať ani odborná diskusia o význame špeciálnych operácií. Na najvyšších stupňoch velenia OS SR sú však aj jednotlivci, ktorí sa stretli so SOF v priebehu svojho pôsobenia v OS SR a v zahraničí a intuitívne chápu ich poslanie a význam. Je nenahraditeľná úloha velenia SOF OS SR, aby poskytovalo svojim nadriadeným všetky relevantné informácie a intenzívne ich vzdelávalo v oblasti, ktorá môže mať pre ich rozhodovanie pri plánovaní ťažení, operácií, ale i navrhovaní možností politickému vedeniu rozhodujúci význam. Aby bolo možné riešiť problematiku špeciálnych operácií kompetentne aj z politickej úrovne, môže byť nevyhnutné vytvoriť minimálne na úrovni MO SR odborný poradný orgán v tejto oblasti.⁵⁶

3 PRIAMY A NEPRIAMY PRÍSTUP

V bezpečnostnej komunite často vládne mylná predstava, že SOF sú vlastne akýmsi „vylepšením“ konvenčných síl, teda elitou. Faktom je, že status elitnej jednotky môže mať ktorákoľvek konvenčná jednotka (napr. jednotky čestnej stráže), ktorá je lepšie pripravená na plnenie svojich úloh, ako sú iné jednotky rovnakej kategórie. „SOF nevykonávajú úlohy len s väčšou mierou zručnosti. Miesto toho vedú misie, ktoré konvenčné sily nedokážu vykonávať na prijateľnej úrovni rizika a nákladov. SOF sú preto odlišné nie vďaka svojej vyššej zručnosti, ale vďaka jedinečným charakteristikám ich operačného prostredia a špecifických spôsobilostí

⁵² Vid' rozšírenie o silovú možnosť v prípade situácie s rukojemníkmi alebo možnosť ozbrojeného národného odporu voči okupácii, ktoré sa nemusia zdať na prvý pohľad zjavné.

⁵³ Malé tímy s väčším utajením schopné dosiahnuť strategické účinky pomocou vyhodnocovania a formátovania operačného prostredia.

⁵⁴ CPT Colflesh Khoo Liat, Whither Special Forces? The strategic relevance of special operations, Pointer, Journal of Singapore Armed Forces, Vol. 39 No. 4, 2013

⁵⁵ Ibid, s. 35

⁵⁶ Príkladom môžu byť Spojené štáty ako líder v problematike špeciálnych operácií, keď pri vytvorení Veliteľstva špeciálnych operácií (US SOCOM) priamo podriadeného ministerstvu obrany v r. 1987 zároveň vznikol aj úrad Asistenta ministra obrany pre špeciálne operácie a konflikty nízkej intenzity (Assistant Secretary of Defense for Special Operations and Low Intensity Conflict – ASD (SO/LIC)) v počte asi 60 osôb (rôzne zdroje uvádzajú počty až do 95 – 110 tabuľkových miest vrátane vojenského personálu, ktorý tvorí asi polovicu stavu), aby bol zabezpečený civilný dohľad nad špeciálnymi operáciami z politickej úrovne.

vyžadovaných na vedenie úspešných operácií.⁵⁷ Okrem toho, SOF „dosahujú značné výsledky silami obmedzenej veľkosti mnohými spôsobmi“⁵⁸. „Zlyhanie v odlíšení jednotiek a ich misií ako špeciálnych (*sic*) zvyšuje riziko, že budú použité nevhodne na elitné, ale nie špeciálne operácie, ako by mnohí podotkli, čo sa deje v prípade, keď sú SOF používané na záchranu zostrelených pilotov.“⁵⁹ SOF sú: „nielen lepšími vojakmi v zmysle, že jadrové bomby sú len väčšie bomby, ale v skutočnosti sú úplne odlišní a mali by byť použité v súlade so stratégiou, ktorá s tým počíta.“⁶⁰

„SOF disponujú dvoma základnými okruhmi vlastností: zručnosti commando sa vzťahujú na ich kvalitné schopnosti penetrácie malými jednotkami a precíznych úderov a zručnosti bojovníka-diplomata sa vzťahujú na ich politické, kultúrne a jazykové schopnosti.“⁶¹ Ide predovšetkým o možnosť nepriameho pôsobenia „by, with and through“.⁶² „Dnes sú ... obe zručnosti ... všeobecne uznávané ako odlišujúce atribúty SOF.“⁶³ Tieto dve základné zručnosti sa prekrývajú so základnými spôsobilosťami „**špeciálnej bojovej činnosti**“, teda nepriameho prístupu a „**chirurgicky presného úderu**“, teda priameho prístupu.⁶⁴ Pri budovaní SOF je nevyhnutné, aby boli rozvíjané obe tieto spôsobilosti. V posledných desaťročiach sa tak vo vyspelých krajinách kreovali aj dva základné druhy operačných jednotiek SOF, ktoré sa v prevažnej miere zaoberajú jednou z týchto dvoch zručností, nakoľko vyžadujú odlišnú organizačnú štruktúru, vybavenie a výcvik.

Celé spektrum bojovej činnosti je možné charakterizovať ako kombináciu dvoch princípov. Na jednej strane je vojna do vyčerpania (*attrition warfare*), na druhej strane je manévrový prístup. Vojna do vyčerpania nesie relatívne nízke riziko a je vysoko nákladová, predovšetkým pre stranu s relatívne bohatými zdrojmi. Manévrový prístup využíva vnímanú slabosť nepriateľa vo fyzickej, psychologickej, technickej alebo organizačnej oblasti a je nízko-nákladový, ale riziko je extrémne vysoké. Očakávané výsledky prevyšujú náklady, ale

⁵⁷ Kraag, Andy: *Forging Netherlands Maritime Special Operations Forces*, Monterey, California. Naval Postgraduate School, 2012, str. 49

⁵⁸ CPT Colflesh Khoon Liat, *Whither Special Forces? The strategic relevance of special operations*, Pointer, *Journal of Singapore Armed Forces*, Vol. 39 No. 4, 2013, str. 33

⁵⁹ Tucker, D.; Lamb, C. J.: *United States Special Operations Forces*, New York : Columbia university Press, , 2007, str. 146

⁶⁰ CPT Colflesh Khoon Liat, *Whither Special Forces? The strategic relevance of special operations*, Pointer, *Journal of Singapore Armed Forces*, Vol. 39 No. 4, 2013, str.35

⁶¹ Kraag, Andy: *Forging Netherlands Maritime Special Operations Forces*, Monterey, California. Naval Postgraduate School, 2012, str. 50

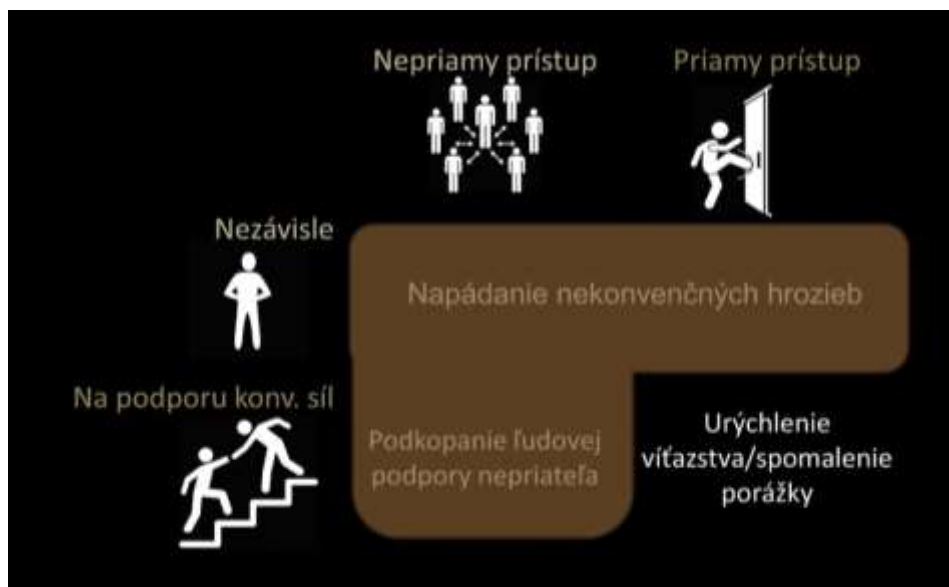
⁶² Okrem tradičnej úlohy Špeciálnych síl to ďalej (predovšetkým v USA) bývajú spôsobilosti civilno-vojenskej spolupráce – CIMIC (alebo Civil Affairs – CA) a psychologických operácií – PSYOPS (alebo Military Information Support Operations – MISO)

⁶³ Tucker, D.; Lamb, C. J.: *United States Special Operations Forces*. New York : Columbia university Press, 2007, str. 150

⁶⁴ ADP 3-05 *Special Operations*, 2012, str. 8

existuje aj možnosť rýchleho a úplného zlyhania. Vyžaduje si presnosť v identifikácii nepriateľových slabých miest a rýchlu a presnú akciu. To sa týka zručnosti commando. Zručnosť bojovníka-diplomata tiež vyžaduje presné vyhodnotenie slabých miest nepriateľa, ale výsledok sa dosahuje pomocou trpezlivosti a vytrvalosti. Riziko nemusí znamenať len fyzické nebezpečenstvo, ale aj strategické následky v prípade zlyhania misie. Špeciálne operácie nesú vo svojej podstate vysoké riziko, ale toto riziko je relatívne nízke, ak sú vykonávané silami pre špeciálne operácie miesto konvenčných síl.⁶⁵

Primárnou strategickou úlohou SOF je reakcia na nekonvenčné hrozby priamym alebo nepriamym spôsobom. V tom prípade netvorí akýsi doplnok konvenčných síl, ale preberajú vedúcu úlohu. „Zručnosti SOF poskytujú menšiu strategickú hodnotu len zvyšovaním efektívnosti konvenčných operácií priamo prostredníctvom ohrozovania väčšieho množstva cieľov a nepriamo narúšaním podpory obyvateľstva nepriateľovi. Podpora SOF konvenčným silám by teda mala byť považovaná za vedľajšiu strategickú úlohu, ktorá je dôležitá len do tej miery, do akej sú SOF nevyhnutné na podporu plánu úderu konvenčných síl. ... pri podpore operácií konvenčných síl sú nepriame misie SOF porovnateľne dôležitejšie ako spôsobilosti priamej akcie.“⁶⁶ Z toho vyplýva, že nepriame misie SOF by mali mať vo všeobecnosti prioritu a SOF by mali hrať vedúcu úlohu pri pôsobení proti nekonvenčným hrozbám.⁶⁷

Obr. 1: Porovnanie priameho a nepriameho prístupu k špeciálnym operáciám a nezávislého pôsobenia alebo pôsobenia na podporu konvenčných síl. Farebne je zvýraznený žiadúci stav.

⁶⁵ Tucker, D.; Lamb, C. J.: United States Special Operations Forces. New York : Columbia university Press, 2007, str. 150

⁶⁶ Ibid., str. 177

⁶⁷ Doterajšia tendencia v OS SR je používať prostriedky 5. pŠU súčasne na podporu konvenčných síl a priamym spôsobom, teda najmenej efektívny možný spôsob ich využitia.

Okrem vyššie uvedeného príkladu s VSO je iným takýmto príkladom aj bitka o Mazar-e Sharif.

Bitka o Mazar-e Sharif⁶⁸

Večer 19. októbra 2001 sa do Afganistanu infiltrovalo prvých niekoľko elementov Špeciálnych síl⁶⁹. 12-členný tím Operational Detachment – Alpha (ODA) 595⁷⁰ sa infiltroval do údolia Darya Suf pomocou vrtuľníka MH-47, aby sa pripojil ku generálovi Dostumovi a jeho silám v Dehi, asi 100 km na juh od Mazar-e Sharif. Tím sa v krátkom čase rozdelil na dve polovice. Jedna sprevádzala generála Dostuma na jeho veliteľstvo, druhá ostala v Dehi.

Koncom októbra 2001 sa generál Franks, veliteľ U. S. Central Command⁷¹, stretol s [ďalším] veliteľom Severnej aliancie⁷² Fahimom Khanom v Tadžikistane a spolu sa dohodli na zameraní operácií na sever, predovšetkým proti mestám Mazar-e Sharif, Taloqan a Kunduz. V čase stretnutia veliteľstvo JSOTF-N⁷³ už malo nasadené dva tímy ODA a element z veliteľstva práporu v blízkosti Mazar-e Sharif, aby pomohli Severnej aliancii obsadiť mesto.

Tím ODA 595, ktorý sa pripojil ku generálovi Dostumovi južne od mesta, nestrácal čas a prvé vzdušné údery proti pozíciám Talibanu v priestore Beshcamu asi 13 km od

⁶⁸ FM 3-18 Special Forces Operations, 2014, spracované podľa: Wright, D. P.: A different Kind of War: The United States Army in Operation ENDURING FREEDOM, October 2001 – September 2005. Fort Leavenworth, Kansas, Combat Studies Institute Press, 2010

⁶⁹ Čo sa týka Špeciálnych síl, v rámci ťaženia nasadili v priestore Mazar-e Sharif ODA 595 a 534, v provincii Bamian ODA 553, v priestore Kunduz ODA 585, v priestore Bagramu ODA 555, v priestore Farkhar ODA 586, v priestore údolia Panjshir ODA 594. Na Juhu Afganistanu boli nasadené tímy ODA 574, 572 a 583.

⁷⁰ Špeciálne sily sú organizované v 12-členných samostatných tímoch (Operational Detachment Alpha – ODA). Takýto tím je v prvom rade určený na vedenie nekonvenčnej bojovej činnosti, ale je schopný vykonávať aj zahraničnú vnútornú obranu, špeciálny prieskum alebo priamu akciu. Tímu velí kapitán, jeho zástupcom je skúsený podpráporčík (Warrant Officer) a k dispozícii majú operačného poddôstojníka, ktorý je zároveň veliacim poddôstojníkom v hodnosti nrtm. (hodnostný stupeň E-8 alebo v označení NATO OR-8), spravodajského poddôstojníka (rtm.) a po dvojici zbraňových špecialistov, ženijných špecialistov, zdravotníckych špecialistov a špecialistov na spojenie (v hodnostiach rtn. a rtm. v každej dvojici, čiže starší a mladší). Tím je schopný samostatne plánovať a viesť operácie, má všetky funkcie štábu práporu (S1 – S6), dokáže vykonávať infiltráciu po zemi, vode a zo vzduchu, organizovať, cvičiť a viesť domorodé jednotky až do veľkosti práporu, to všetko v nepriateľskom a neprístupnom priestore dlhodobo a s minimálnou podporou a velením. Šiestim ODA je nadriadený tím Operational Detachment – Bravo (ODB). Spolu tvoria jednu rotu špeciálnych síl pod velením majora. Tri roty tvoria jadro práporu. Štyri prápory sú základným stavebným kameňom Skupiny Špeciálnych síl. V OS SR sú podobne organizované Skupiny špeciálnych operácií 5. pŠU (každá má 12 členov), avšak kvôli súčasnému hodnostnému systému (napr. len 5 poddôstojníckych hodností oproti americkým deviatim) nie je možné nastaviť adekvátnu hodnostnú štruktúru, ktorá je navyše dlhodobo umelo tlačena smerom dolu na hodnosti mužstva, čo v žiadnom prípade nezodpovedá charakteru a významu predpokladaných úloh a podmienkam, za ktorých tieto úlohy majú plniť.

⁷¹ Regionálne orientované spoločné veliteľstvo orientované na Blízky a Stredný východ.

⁷² Severná aliancia zahŕňala protitalibanské sily ovládajúce sever Afganistanu. Hlavným lídrom bol Tadžik Ahmad Shah Massoud, zavraždený 9.9.2011. Ďalšími lídrami boli napr. Abdul Rashid Dostum, Fahim Khan a Mohammad Mohaqqiq.

⁷³ Veliteľstvo JSOTF-N (Joint Special Operations Task Force – North) bolo spoločným veliteľstvom pre špeciálne operácie prápornej veľkosti.

Dostumovho veliteľstva naviedol 21. októbra 2001.

Veliteľ ODA 595 kpt. Mark Nutsch potom presunul svojich mužov do Chobaki a naviedol ďalšie letecké údery proti tankom, delostrelectvu a veliteľskému stanovištu blízko Chaparal. V rýchлом slede sily Severnej aliancie získali kontrolu nad niekoľkými dedinami v okrese južne od Mazar-e Sharif za výdatnej asistencie ďalších leteckých úderov navedených ODA 595.

26. októbra kpt. Nutsch vyslal trojčlenný element k hore Omitak s cieľom napadnúť sily nepriateľa presúvajúce sa južne proti Dostumovým silám a naviesť ďalšie letecké údery. Večer 28. októbra sa infiltrovala skupina taktického leteckého navádzania, čo umožnilo kpt. Nutschovi rozdeliť ODA 595 na 4 trojčlenné elementy a veliteľskú bunku pozostávajúcu z kpt. Nutscha a spojára.

Ďalší deň prišiel veliteľský prvok 3. práporu 5. skupiny Špeciálnych síl pod velením pplk. Maxa Bowersa, aby poskytol podporu vo velení a riadení ODA 595, ODA 534 a silám Severnej aliancie generála Dostuma pri príprave na nadchádzajúcu bitku.

Počas týždňa od 29. októbra sa prvky ODA 595 rozmiestnili po regióne južne od Mazar-e Sharif a pripravovali sa na nadchádzajúci úder. 5. novembra boli Dostumovi muži pripravení vyraziť. Operácia začala na úsvite, keď lietadlo MC-130 zhodilo dve 15.000 lb bomby BLU-82 „Sekačky sedmokrások“ na pozície Talibanu v Aq Kuprok. Jeden element ODA 595 sa však dostal blízko Talibanu a talibanský veliteľ podnikol protiútok s cieľom odrezať ho. Priama vzdušná podpora, bomby JDAM a útoky kanónmi lietadiel F-14 protiútok narušili a pomohli príslušníkom SOF bezpečne uniknúť. Ostatné elementy ODA 595 mali podobný úspech pri navádzaní úderov bombardérov B-52, bezpilotných prostriedkov Predator a iných lietadiel proti kľúčovým priestorom velenia a riadenia Talibanu.

9. novembra začal Dostum konečnú ofenzívu. Pri príprave na útok vojaci z ODA 595 naviedli údery z B-52 na zákopy Talibanu na odvrátenom svahu hrebeňa mimo mesta. Neskoro popoludní sily Severnej aliancie odrazili posledné protiútoky Talibanu a pod vedením kpt. Nutscha v sedle koňa⁷⁴ obsadili hrebeň. Nasledujúci deň bojovníci Severnej aliancie obsadili mestské letisko, čo umožnilo generálovi Dostumovi a jeho poradcom zo Špeciálnych síl vstúpiť do Mazar-e Sharif, kde boli srdečne privítaní miestnou populáciou.

⁷⁴ Hlavné sily generála Dostuma tvorili jazdci na koňoch. Tím ODA 595 sa taktiež presúval na koňoch, nakoľko išlo o najbežnejší a najvhodnejší dopravný prostriedok v náročnom teréne severného Afganistanu.

Toto rýchle víťazstvo by bolo vysoko nepravdepodobné bez spojenia síl Severnej aliancie so vzdušnou mocou, ktorá bola možná vďaka ODA. Režim Talibanu dokonca v tichosti uznal úlohu vzdušnej moci, ktorú zohrala pri obsadení Mazar-e Sharif. 10. novembra spravodajské agentúry citovali predstaviťa Talibanu: „Po sedem dní nepretržite bombardovali pozície Talibanu. Použili veľmi veľké bomby.“

Príbeh prvých ODA v Afganistane bol zvečnený v knihe *Horse Soldiers*⁷⁵ a v r. 2018 bol na jej základe natočený film *12 Strong*. Na mieste Ground Zero v New Yorku bola v r. 2011 odhalená jazdecká socha príslušníka Special Forces.

4 PRAVIDLÁ BUDOVANIA A POUŽÍVANIA SOF

Politické i vojenské vedenie musí poznať základné pravidlá a princípy použitia síl a prostriedkov, ktoré má k dispozícii. To sa týka aj síl pre špeciálne operácie. Pri budovaní SOF sa aplikuje tzv. „5 právd SOF“ a pri ich použití sa vychádza z kritérií operačnej misie SOF.

4.1 5 právd SOF⁷⁶

V roku 1987 boli na základe dlhodobého pozorovania úspešných špeciálnych operácií odvodené „pravdy“ SOF. Ide o princípy, na základe ktorých musia byť SOF bezpodmienečne budované. Tieto princípy si musia osvojiť okrem veliteľov SOF aj nadriadené zložky vojenského a politického vedenia, ktoré sa na budovaní takýchto jedinečných spôsobilostí podieľajú. Bez aplikácie týchto princípov SOF totiž strácajú svoj pôvodný charakter a tým aj účelnosť použitia:

- **Ľudia sú dôležitejší, ako hardvér:** podstatný rozdiel spočíva v ľuďoch, nie vo vybavení. Správni ľudia, ktorí sú vynikajúco vycvičení a pracujú ako tím, splnia misiu s dostupným vybavením. Na druhej strane, najlepšie vybavenie na svete nemôže vykompenzovať nedostatok správnych ľudí. Filozofiou je „vybaviť bojovníka, nie obsadiť vybavenie“ (equip the warrior, not man the equipment).⁷⁷
- **Kvalita je lepšia, ako kvantita:** malý počet starostlivo vybraných, dobre vycvičených a vedených ľudí je lepší, ako veľké množstvo personálu, z ktorého časť nie je pripravená na plnenie úloh.

⁷⁵ Stanton, D.: *Horse soldiers*. New York : Scribner, 2009

⁷⁶ Friberg, J.: *SOF Truths*. <http://www.sof.news/sof/sof-truths/>

⁷⁷ Tucker, D.; Lamb, C. J.: *United States Special Operations Forces*. New York : Columbia university Press, 2007, str. 149

- **SOF nemôžu byť masovo produkované:** trvá roky, kým sa podarí vycvičiť operátorov na úroveň potrebnú na plnenie náročných a špecializovaných misií SOF. Intenzívny výcvik vykonávaný aj v školách, výcvikových strediskách a priamo na jednotke je podmienkou na integráciu kompetentných jednotlivcov do plne spôsobilých jednotiek. Tento proces nie je možné urýchliť bez degradácie samotnej spôsobilosti.
- **Kompetentné SOF nemôžu byť budované až potom, ako nastala krízová situácia:** vytvorenie kompetentných jednotiek plne pripravených na plnenie pridelených misií zaberie dlhý čas. Nasadenie plne spôsobilých SOF v krátkom čase vyžaduje vysoko vycvičené a neustále dostupné jednotky SOF už v čase mieru.
- **Väčšina operácií SOF vyžaduje podporu mimo SOF:** Operačná efektívnosť nasadených síl nemôže byť a nikdy nebola dosiahnutá bez partnerov z ostatných druhov síl.

4.2. Kritériá operačnej misie SOF

Aby sa nestalo, že SOF budú využívané v rozpore so svojim predurčením, platia pri ich použití špecifické pravidlá. Inak by mohlo dôjsť k rýchlemu premrhaniu alebo, v horšom prípade, k nenahraditeľnej fyzickej strate týchto kapacít. Naopak, ak sú SOF využívané v súlade s týmito princípmi, ich potenciál sa znásobuje. Imperatívom je, že nadriadení velitelia, ktorí budú SOF používať, musia bezpodmienečne poznať ich spôsobilosti, zručnosti a obmedzenia. Predpis ADRP 3-05 Army Special Operations Forces uvádza 5 týchto princípov.⁷⁸ Spojenecká doktrína NATO AJP-3.5 k nim pridáva šiesty, týkajúci sa legálnych aspektov⁷⁹:

- **Je misia vhodná pre SOF?** Je možné na plnenie misie použiť iné prostriedky? Misia musí mať jedinečný aspekt, ktorý vyžaduje špeciálne zručnosti a spôsobilosti SOF: To má za následok, že misia je nevhodná alebo menej vhodná pre iné spôsobilosti. SOF nie je možné používať ako náhradu za iné sily.
- **Je misia v súlade s plánom (ťaženia) hlavného veliteľa?** SOF dosahujú výsledky operačnej a strategickej úrovne. Preto by sa nemali využívať na vytváranie taktického účinku, i keď takéto ciele sa môžu na prvý pohľad zdať lukratívne. Ak misia nepodporuje plán hlavného velenia, mali by sa zvážiť vhodnejšie misie.
- **Je misia operačne uskutočniteľná?** Má dotýčný prvok SOF vhodný výcvik, zručnosti, čas na plánovanie a nácviky a kultúrne porozumenie? Okrem toho, SOF majú obmedze-

⁷⁸ ADRP 3-05 Special Operations, 2012, str. 1-13

⁷⁹ AJP-3.5 (A) V1 Allied Joint Doctrine for Special Operations, 2013, str. 1-6

nú palebnú silu a počet. Velitelia musia zvážiť zraniteľnosť SOF voči ťažším a mobilnejším jednotkám, predovšetkým v nepriateľskom prostredí.

- **Je misia udržateľná?** Sú dostupné dostatočné zdroje? Je spravodajská podpora dostatočná? Existuje adekvátna podpora na zasadenie, exfiltráciu, logistické udržiavanie, prežitie a komunikačné a informačné systémy? Nedostatok vyčlenenej podpory môže zabrániť vykonaniu operácie, i keď je cieľ vhodný, dostupný a zraniteľný pre SOF.
- **Vyvažuje očakávaný výsledok podstúpené riziko?** Velitelia by si mali byť vedomí vysokej hodnoty a obmedzených zdrojov SOF. Preto musia zabezpečiť, že prínosy očakávaného úspechu misie sú merateľné a v rovnováhe s rizikom, misii vlastným. To platí nielen pre prípad straty personálu a vybavenia SOF, ale aj pre prípad, že misia bude neúspešná.
- **Je misia legálna?** Misia musí byť v súlade s mandátom a legálnym rámcom operácie, vrátane pravidiel nasadenia (Rules of Engagement – ROE). Definované ciele musia byť dosiahnuteľné v rámci daných legálnych právomocí. Ak neboli implementované nevyhnutné ROE, musia byť vyžiadané.

NAMIESTO ZÁVERU

Z uvedených informácií vyplýva, aké je dôležité, aby najvyššie politické a vojenské vedenie štátu poznalo zásady použitia takého jedinečného nástroja, akým sú sily pre špeciálne operácie. Benefit z ich správneho použitia dokáže mnohonásobne vyvážiť podstúpené riziko a náklady. Deklarovaným cieľom článku bolo otvoriť odbornú diskusiu, ktorá doposiaľ v bezpečnostnej komunite v Slovenskej republike absentuje. Z toho dôvodu článok nemá formálny záver. Ak sa na jeho základe špeciálnymi operáciami ako relevantným nástrojom vojensko-politického aparátu štátu začnú zaoberať bezpečnostní analytici, akademická obec a v neposlednom rade orgány riadenia obrany štátu, potom splnil svoj účel.

Teraz sa pozrime, ako by scenáre zo začiatku článku vyzerali, ak by OS SR disponovali SOF schopnými plniť celé portfólio úloh prináležiacich takémuto druhu síl a boli vytvorené legislatívne a logistické podmienky na ich plnenie:

SCENÁR A (únos občanov Slovenskej republiky v zahraničí)

Okamžite po potvrdení informácie o stratených občanoch Slovenskej republiky boli spustené všetky dostupné mechanizmy na ich vyhľadanie a záchranu. To sa deje ešte pred tým, ako je jasné, že sa stali rukojemníkmi teroristickej organizácie. Tieto aktivity je zároveň možné udržať v nevyhnutnom utajení, nakoľko posledná úprava ústavy dovoľuje vláde podniknúť

potrebné kroky vrátane použitia silovej možnosti bez toho, aby musela zasadať NR SR. Diplomatické kanály sú okrem nevyhnutného vyjednávania s uvedenou organizáciou s cieľom získať čo najviac času (a spravodajských informácií) zamerané aj na okamžité uzatvorenie dohôd s krajinami a aktérmi v priestore, ktorí by mohli uľahčiť záchrannú operáciu. Ide predovšetkým o vybavenie povolení na prelety a nadviazanie spolupráce so susednými krajinami štátu, v ktorom sú rukojemníci zadržávaní, na zabezpečenie pristátia lietadiel na ich území, prekročenie hraníc a nevyhnutnú logistickú a spravodajskú podporu. Predpokladajme, že sa podarilo dojednať povolenie na využitie letiska cca 500 km od predbežného operačného priestoru.

Sily pre špeciálne operácie zatiaľ aktivovali zo svojej zostavy časť jednotky predurčenej na vykonanie takéhoto typu záchrany, ktorá je práve vo fáze pohotovosti. Tá začala potrebné plánovanie, prípravu a nácviky. Z jej zostavy bol úlohovo vytvorený tzv. „úderný balík“, ktorý je presne prispôsobený na vykonanie špecifickej operácie. To sa nezaobišlo bez nevyhnutných spravodajských informácií o priestore predpokladanej operácie, nepriateľských silách a pravdepodobnom mieste pobytu a stave rukojemníkov. Tie sú získavané z rôznych spojeneckých a vlastných zdrojov a sú spracované tak, aby poskytl príslušníkom úderného balíka čo najpresnejší obraz o situácii. Čím viac informácií je dostupných, tým lepšie je možné prispôbiť na mieru úderný balík a vykonávať samotné plánovanie a nácviky. Z toho dôvodu sú hliadky SOF (vyčlenené zo skupín špeciálnych operácií 5.pŠU a tímov ostreľovačov) dopravené do priestoru predpokladaného cieľa lietadlom C-27J Spartan, kde vykonajú zoskok HALO alebo HAHO⁸⁰ a výber a vytýčenie taktickej pristávacej plochy. Ich sekundárnou úlohou je pátranie po presnom mieste pobytu rukojemníkov. Celkový počet je do 20 osôb.

Druhý Spartan dopraví prvky riadenia a velenia na letisko, kde je vytvorená vysunutá operačná základňa. Vládny špeciál, kontrahované civilné lietadlá a vzdušné prepravné kapacity spojencov sú využité na prepravu úderného balíka (cca do 35 osôb), 12 vozidiel pre špeciálne operácie (special operations vehicle – ďalej len SOV) do hmotnosti 3,5 t, a niekoľkých štvorkoliek. Okrem toho bude potrebné prepraviť jednotky v sile 1 výsadbkovej pešej čaty až roty (Commandos) ako síl rýchlej reakcie a zabezpečenia, a ďalší personál (tlmočníci, právni poradcovia, vojenská polícia, lekári) a pozemný personál na obsluhu lietadiel a vrtuľníkov v operačnom priestore. Prvé sily je možné mať v priestore operácie do 24 hodín a pohotovosť na

⁸⁰ Zoskok HALO (High Altitude – Low Opening) je zoskokom voľným pádom z veľkej výšky s výzbrojou a výstrojom, spravidla s použitím kyslíka, pri ktorom sa padák otvára v nízkej výške nad terénom (cca 1000 m). Zoskok HAHO (High Altitude – High Opening) sa vykonáva s otvorením padáka vo veľkej výške a následným diaľkovým preletom.

vykonanie operácie do 48 hodín, teda do času, kým sa podľa scenára potvrdí informácia o mieste pobytu rukojemníkov. Vyjednávači sa zatiaľ snažia získať každú minútu navyše.

V tom istom čase bude prepravených 6 vrtuľníkov UH-60 Black Hawk, na ktoré bola nedávno obstaraná a inštalovaná adekvátne výzbroj a vybavenie vrátane palubných zbraní M134 Minigun. Po prilete síl dve lietadlá Spartan dopravlia rotačným spôsobom úderný balík na 300 km vzdialenú taktickú pristávaciu plochu. Vozidlá budú pokračovať 200 km do priestoru cieľa. Tam bude vytvorená nová taktická pristávacia plocha približne 15 km od cieľa. Odtiaľ jednotka Commandos vykoná peší presun k priestoru cieľa tak, aby sa v prípade potreby mohla zúčastniť útoku. Pristávacia plocha musí podporiť aj 6 vrtuľníkov vrátane dotankovania paliva pomocou vnútornej modulárnej nádrže v nákladovom priestore lietadla Spartan, alebo priamo z jeho nádrže.

V tom čase už hliadky nasadené na vedenie prieskumu lokalizovali presné miesto pobytu rukojemníkov a vykonávajú jeho nepretržité pozorovanie. Podarilo sa im zistiť počet teroristov, ich denný režim (Pattern of Life – PoL), ich výzbroj a ďalšie podstatné informácie. Spravodajskí analytici SOF (niektorí sú nasadení priamo v priestore, ale dôležitá je aj komunikácia so spravodajskými kapacitami v SR pomocou utajených kanálov) spolu s informáciami od ďalších zdrojov (napr. o možných posilách, ich reakčnom čase a priestoroch sústredenia) dokázali poskytnúť dostatočné spravodajské informácie údernému balíku, ktorý si môže podrobne naplánovať a nacvičiť v improvizovaných podmienkach samotnú činnosť na objekte. Účinne sú využívané taktické (organické) aj väčšie bezpilotné prostriedky (poskytnuté spojencami).

Zostáva už len vyčkať na kritické rozhodnutie najvyšších politických miest na začatie operácie...

SCENÁR B (masívny hybridný útok cudzej moci proti Slovenskej republike)

Po začatí dezinformačnej kampane a aktívnych opatrení⁸¹ (ide o pôsobenie spravodajských služieb cudzej moci nielen formou šírenia falošných informácií, ale môžu zahŕňať falšovanie dokumentov, vytváranie podvrhov na zničenie reputácie nepohodlných osôb a organizácií, vyvolávanie nepokojov, podporu opozičných, podvratných alebo gerilových skupín, sabotáže, až po únosy a vraždy politických alebo iných predstaviteľov)⁸², s cieľom rozvrátiť

⁸¹ активные мероприятия

⁸² Ďalšou formou pôsobenia spravodajských služieb je napr. "stratégia nožníc". V tomto prípade ide okrem podpory "užitočných idiotov" (sic) o vytvorenie falošných alebo infiltračných existujúcich organizácií s cieľom

politické a ekonomické prostredie, Slovenská republika okamžite prijala potrebné opatrenia na zamedzenie jej následkom. Zodpovedné politické vedenie krajiny si uvedomuje, že jedine zvýšením odolnosti obyvateľstva (resilience) voči falošným správam dokáže zabrániť, aby obyvateľstvo podľahlo často podprahovým metódam, ktoré môžu mať za následok v lepšom prípade apatiu väčšiny populácie, v horšom jej nepriateľský postoj voči ústavnému zriadeniu a demokratickému politickému systému. Politici naprieč celým spektrom si uvedomujú, že ide o spoločné úsilie všetkých štátnych inštitúcií v spolupráci s mimovládnyimi organizáciami. Jedine vzdelaný, dobre informovaný a angažovaný občan pevne ukotvený v demokratických hodnotách dokáže týmto prostriedkom odolávať. Okrem toho politické vedenie začalo masívne investovať do technických spôsobilostí kybernetickej ochrany.

Uvedomujúc si, že obrana je vec každého občana⁸³, Ministerstvo obrany prevzalo vedenie vo veciach týkajúcich sa medzirezortného úsilia na zavedenie tzv. konceptu „totálnej obrany“, ako ho poznáme z neutrálnych krajín (napr. Švédsko, Švajčiarsko, Fínsko, Singapur), ale aj od niektorých členov Aliancie (napr. pobaltských krajín)⁸⁴. Následkom dôkladného vzdelávania väčšina obyvateľstva začína brať vážne svoj podiel na obrane krajiny. Podiel obyvateľov ochotných aktívne sa podieľať na ozbrojenom odpore dosiahol takmer 40 percent, čo je porovnateľné s krajinami Pobaltia⁸⁵. Vojenské vedenie si však uvedomuje, že v možnostiach OS SR nie je možné samostatne ubrániť krajinu proti rádovo silnejšiemu nepriateľovi len konvenčnými prostriedkami. Príchod spojencov na základe čl. 5 Severoatlantickej zmluvy môže vyžadovať dlhšiu dobu a v tom prípade útok nepriateľa s použitím hĺbkových úderov, vyradením infraštruktúry a obsadením kľúčových zariadení⁸⁶ môže znamenať, že spojenecké sily nebudú mať kam prísť, pokiaľ nehovoríme o následnej oslobodzovacej operácii.

Z týchto dôvodov Ministerstvo obrany iniciovalo celý rad legislatívnych opatrení, aby umožnilo rozvoj brannosti pre aktívnych občanov a zapojilo ich do všetkých aspektov obrany od možnosti vstupu do OS SR (aktívne zálohy, dobrovoľná vojenská príprava), cez iné formy

riadiť aj opozíciu voči vlastnej agende. Príkladom je Operácia "Трест" z rokov 1921-26, ktorá mala za cieľ neutralizovať protibolševickú opozíciu vytvorením vlastnej falošnej opozičnej organizácie. Podľa tvrdení defektora Jurija Bezmenova 85-90 % činnosti sovietskych spravodajských služieb netvorilo vykonávanie špionáže, ale politická subverzia (viď.: <https://www.youtube.com/watch?v=5gnpCqsXE8g&t=54s>), ktorá využíva aj fakt, že v demokratickej krajine nie je ilegálna. Je možné predpokladať, že tento modus operandi sa za posledných 30 rokov nezmenil.

⁸³ Ústava SR, čl. 25, bod (1)

⁸⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Total_Defence

⁸⁵ <http://www.css.ethz.ch/en/services/digital-library/articles/article.html/354d2f22-8025-4065-b540-0a7d80535e84/pdf>

⁸⁶ Scenár podobný, ako v roku 1968 pri okupácii ČSSR armádami krajín Varšavskej zmluvy.

brannosti ⁸⁷. Nik sa nesnaží vyhovárať na „nelegálnosť“ uvedených foriem. Ďalším pozitívnym efektom tohto prístupu je, že skupiny, ktoré boli vytvorené a podporované cudzou mocou, boli marginalizované a z veľkej časti neutralizované.

Sily pre špeciálne operácie sa podieľajú na tomto úsilí v nemalej miere. Ráta sa s tým, že v prípade straty častí územia SR (ku ktorej v prípade veľkého konvenčného útoku nevyhnutne musí dôjsť) to budú práve skupiny špeciálnych operácií 5. pŠU, kto bude riadiacim elementom organizovaného ozbrojeného odporu obyvateľstva. S týmto cieľom je pripravená infraštruktúra a nastavené patričné mechanizmy. Vzorom sa stala spolupráca estónskych SOF s estónskou Obrannou ligou. Ostatné krajiny V4, ktoré v tomto smere vyvíjajú iniciatívu už dlhšiu dobu, dokonca požiadali o spoluprácu v tejto oblasti, takže tieto spôsobilosti je možné integrovať a ľudské siete a infraštruktúra v jednotlivých krajinách sú prepojené.

Hneď, ako je zrejmé, že sa pripravuje konvenčný útok, OS SR začínajú budovať obranné postavenia s podporou miestneho obyvateľstva. Nedochádza ani k jeho masívnej migrácii a morálka ostáva naďalej vysoká. Skupiny špeciálnych operácií pôsobia v skrytom móde na pravdepodobných smeroch útoku a dokončujú prípravy na prekročenie nepriateľskými vojskami. Zároveň majú zabezpečené potrebné ľudské siete a infraštruktúru. Hlavnou úlohou pozemných síl nie je vydržať konvenčný útok, ale získať čím viac času a vyjsť z boja s čím najmenšími stratami. Stále sú však pripravené aj na eventualitu, že sa im podarí konvenčný útok odraziť alebo zastaviť. Občania na ostatných častiach územia sa zatiaľ aktívne pridávajú k stráženiu dôležitých objektov v hlbokom tyle vlastných vojsk. To zásadným spôsobom odbremení práporu Teritoriálneho operačného zoskupenia, ktoré sa takto môžu sústrediť na mobilnejšie úlohy od podpory mechanizovaných brigád zaujímajúcich obranu až po možnosť zapojenia sa do štruktúr riadených SOF.

Masívny konvenčný útok podporovaný taktickými vzdušnými výsadbami a sabotážami proti infraštruktúre zastihne Slovenskú republiku v štádiu príprav všetkých hore uvedených opatrení. Oproti očakávaniam Varangie však existuje podstatný rozdiel. Politickým a vojenským predstaviteľom sa podarilo vytvoriť prostredie nehostinné voči subverzii. Občania z veľkej časti vedia, aká je ich presná úloha, či už v rámci úsilia civilnej ochrany, alebo pri odpore voči nepriateľským vojskám. Z toho dôvodu je väčšina nepriateľských sabotáží neefektívnych, veľkú časť sa občanom podarí odhaliť ešte v čase prípravy. Taktiež nezaberajú vo veľkej miere psychologické operácie. Výsadky sa stretávajú s aktívnym

⁸⁷ Nie všetci občania chcú alebo môžu vstúpiť do OS SR. Je však možnosť, aby sa podieľali na obrane krajiny.

ozbrojeným odporom občanov a ich úlohy sú splnené len čiastočne. Teritoriálne zoskupenie vytvorené s týmto cieľom je preto možné používať aj ako sily rýchlej reakcie.

Jediná možnosť, ktorá nepriateľovi ostáva, je využitie masívnej početnej prevahy. Pozemné sily OS SR ustupujú disciplinovane a udržiujú si vysokú morálku. Stále sa snažia narušovať tempo postupu nepriateľa lokálnymi protiútokmi a pascami. Na územiach, kde nepriateľ postupuje, naráža na tvrdý odpor ozbrojených i neozbrojených občanov. Prvosledové jednotky sú brzdené otáčaním smerníkov, výmenou názvov obcí, niektorí občania vohnali pred obrnenú techniku vlastné stáda domácich zvierat. Pri prechode obcami nevítajú nepriateľa nadšené zástupy priaznivcov, ale zápalné fľaše, improvizované výbušné prostriedky (alebo nástražné výbušné systémy) a masy protestujúcich obyvateľov. Akékoľvek represálie proti civilnému obyvateľstvu sú okamžite zdokumentované všade prítomnými žurnalistami a rádovo v desiatkach minút prezentované svetovému spoločenstvu. Obyvateľstvo nie je represáliami zastrašené, ale povzbudené ešte k zúrivejšiemu odporu. Obyvateľstvo vie, že OS SR neodišli, len zmenili formu prítomnosti na operácie typu stay-behind. Každá skupina špeciálnych operácií je spôsobilá riadiť, asistovať, vykonávať výcvik a poradenstvo a podporovať sily do veľkosti práporu. Všetko pripravovali týždne a mesiace dopredu. Sú to práve oni, kto koordinuje celé úsilie v priestoroch obsadených nepriateľom. Preto morálka obyvateľstva ostáva neuveriteľne vysoká. Ústavní činitelia vydali vyhlásenie, v ktorom jasne deklarujú, že sa nikdy nevzdáme a akákoľvek výzva na zastavenie odporu je nelegitímna a falošná.⁸⁸

Postup prvosledových jednotiek nepriateľa je veľmi pomalý, avšak stále má dostatočné tempo. Ich morálka upadá. Je nepretržite narušané ich zásobovanie pomocou malých pascí a prepádov. Vo svojom tyle sa necítia dostatočne bezpečne a akékoľvek pokusy o zavedenie nejakej formy okupačnej správy končia fiaskom kvôli nízkej spolupráci miestneho obyvateľstva. Objekty infraštruktúry, ktoré by pre nich mohli mať nejaký význam, sú zničené alebo poškodené sabotážami alebo útokmi. Sily pre špeciálne operácie v spolupráci s miestnym obyvateľstvom pripravili siete asistovanej nekonvenčnej záchrany izolovaného personálu, takže veľká časť zostrelených pilotov alebo odlúčených príslušníkov OS SR sa nedostane do nepriateľského zajatia, ale dokáže sa vrátiť do vlastnej zostavy. Ak to nie je možné, ostáva a dopĺňa rady odporu voči okupácii. Postup nepriateľa sa zastavil a zisťuje, že táto krajina bude pre neho nestráviteľnou.⁸⁹

⁸⁸ Swedish Civil Contingencies Agency: If Crisis or War Comes, 2018, str. 12

⁸⁹ Pojem krajina „nestráviteľná pre okupanta“ bol použitý inštruktormi z Joint Special Operations University v kurze Resistance in Modern Warfare na pôde 5. pŠU v roku 2017.

Skupiny špeciálnych operácií začínajú koordinovať prípravy na oslobodenie obsadených území medzi hnutím odporu a OS SR, ktoré nakoniec zastavili postup nepriateľa a sú podporené silami Aliancie...

LITERATÚRA

AAP-6, *NATO Glossary of Terms and Definitions*. Bruxelles : NATO Standardization Office, 2018.

AAP-39, *NATO Handbook of Land Operations Terminology*, Edition B, V1, Ratification Draft. Bruxelles : NATO Standardization Agency, 2014

ADP 3-05, *Special Operations*. Headquarters Department of the Army : Washington, DC, 2012

ADRP 3-05, *Special Operations*. Headquarters Department of the Army : Washington, DC, 2012

AJP-3.5, *Allied Joint Doctrine for Special Operations*. Bruxelles : NATO Standardization Agency, January 2009.

AJP-3.5, *Allied Joint Doctrine for Special Operations*, Edition A, V1. Bruxelles : NATO Standardization Agency, January 2013.

FIALA, O. C. *Resistance Operating Concept* (prezentácia) [online]. Stuttgart : Special Operations Command Europe, 2019 [cit. 2019-11-16]. Dostupné na internete: <<https://nsiteam.com/social/wp-content/uploads/2019/05/U-SMA-Brief-SOCEUR-Resistance-Operating-Concept.pdf>>.

FRIBERG, J. SOF Truths. In: *SOF News: Special Operations News from around the World* [online]. © 2019. Posledná zmena 2017-10-28 [cit. 2019-11-16]. Dostupné na internete: <<http://www.sof.news/sof/sof-truths/>>.

If Crisis or War Comes [online]. Karlstad : Swedish Civil Contingencies Agency (MSB), 2018, [cit. 2019-11-12]. Dostupné na internete: <<https://www.dinsakerhet.se/siteassets/dinsakerhet.se/broschyren-om-krisen-eller-kriget-kommer/om-krisen-eller-kriget-kommer---engelska.pdf>>. ISBN: 978-91-7383-836-8.

JENSEN, L. H. E. *Special Operations - the Central Role of Air Capabilities*. Copenhagen : Royal Danish Defence College, July 2014. ISBN: 978-87-7147-066-6.

JP 3-05, *Special Operations* [online]. Washington DC : Joint Chiefs of Staff, 2014. Dostupné na internete: <https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/jp3_05.pdf>.

KEPE. M. – OSBURG. J. *Total Defense: How the Baltic States Are Integrating Citizenry Into Their National Security Strategies* [online]. Zürich : Eidgenössische Technische Hochschule,

2017, [cit. 2019-11-12] Dostupné na internete: <<http://www.css.ethz.ch/en/services/digital-library/articles/article.html/354d2f22-8025-4065-b540-0a7d80535e84/pdf>>.

LIAT, C. K. Whither Special Forces? The Strategic Relevance of Special Operations. In *Pointer, Journal of the Singapore Armed Forces* [online]. 2013, Vol. 39, No. 2. [cit. 2019-11-11], str. 31-40. Dostupné na internete: <<https://www.mindef.gov.sg/oms/content/imindef/publications/pointer/journals/2013/v39n2/jcr-content/imindefPars/download/file.res/C--fakepath-V39N2%20lowres.pdf>>. ISSN: 2017-3956.

MANN, D. S. *Game Changers: Going Local to Defeat Violent Extremists*. Leesburg, VA : Tribal Analysis Publishing, 2015. ISBN: 978-0-9819822-9-8

MILO, D. – KLINGOVÁ, K. – HAJDU, D. *Globsec trends 2019* [online]. Bratislava : Globsec, 2019, [cit. 2019-11-16]. Dostupné na internete: <<https://forum.globsec.org/wp-content/uploads/2019/06/GLOBSEC-Trends2019.pdf>>.

National Defence Strategy Estonia, 2011 [online]. Tallinn : Public Affairs Department of the Ministry of Defence, 2011. [cit. 2019-11-11]. Dostupné na internete: <http://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/national_defence_strategy.pdf>.

Operace Anthropoid. *Wikipedia. Otevřená encyklopedie* [online]. 2006. Posledná zmena 2019-06-22, [cit. 2019-11-11]. Dostupné na internete: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Operace_Anthropoid>.

Operation Anthropoid. *Wikipedia. The Free Encyclopedia* [online]. 2005. Posledná zmena 2019-11-11, [cit. 2019-11-11]. Dostupné na internete: <https://en.wikipedia.org/wiki/Operation_Anthropoid>.

OSBURG, J. *Unconventional Options for the Defense of the Baltic States: The Swiss Approach* [online]. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2016, [cit. 2019-11-11]. Dostupné na internete: <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE100/PE179/RAND_PE179.pdf>.

ROBINSON, L. *One Hundred Victories: Special Ops and the Future of American Warfare*. New York : Public Affairs, 2013. ISBN-13: 978-1610391498

ROTHSTEIN, HY S. *Afghanistan and the Troubled Future of Unconventional Warfare*. Annapolis, Md : Naval Institute Press, 2006. ISBN-13: 978-1591147459. Zdroj: KRAAG, A. *Forging Netherlands Maritime Special Operations Forces*. Monterey, California. Naval Postgraduate School, 2012.

SHLAPAK, D. A. – JOHNSON, M. W. *Reinforcing Deterrence on NATO's Eastern Flank: Wargaming the Defense of the Baltics* [online]. Santa Monica, CA : RAND Corporation, 2016, [cit. 2019-11-11]. Dostupné na internete:

<https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1200/RR1253/RAND_RR1253.pdf>. ISBN: 978-0-8330-9298-4.

Special Operations. *mil.ee: Estonian Defence Forces* [online]. Tallin : Headquarters of the Estonian Defence Forces. Posledná zmena 2019-05-08, [cit. 2019-11-11]. Dostupné na internete: <<http://www.mil.ee/en/landforces/special-operations>>

STANTON, D. *Horse soldiers*. New York : Scribner 2009. ISBN-13: 978-1416580515

Total defence. *Wikipedia. The Free Encyclopedia* [online]. 2005. Posledná zmena 2019-09-28, [cit. 2019-11-12]. Dostupné na internete: <https://en.wikipedia.org/wiki/Total_Defence>.

TUCKER, D. – LAMB, C. J. *United States Special Operations Forces*. New York : Columbia university Press, 2007. ISBN-13: 978-0231131902

WITHER, J. K. **“Modern Guerrillas” and the Defense of the Baltic States. In *Small Wars Journal* [online]. Bethesda, MD : Small Wars Foundation, 2018.** [cit. 2019-11-11]. Dostupné na internete: <<http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/modern-guerrillas-and-defense-baltic-states>>. ISSN: 2156-227X

WRIGHT, D. P. *A different Kind of War: The United States Army in Operation ENDURING FREEDOM, October 2001 – September 2005*. Fort Leavenworth, Kansas : Combat Studies Institute Press, 2010. ISBN: 978-0-9823283-1-6. Zdroj: FM 3-18, *Special Forces Operations*. Headquarters Department of the Army : Washington, DC, 2014

Zákon č. 321/2002 Z. z. o ozbrojených silách Slovenskej republiky.

Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava SR.

Video:

Operace Lukrecia: Záchrana rukojmí. In *90'* [televízny dokument]. ČT24, 2.6.2017, 21:00. Dostupné na internete: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/2139171-vecerni-special-vojaci-nacvicuji-zachranu-rukojmi-zasahy-v-zahranici-ale-umozni-az>>.

Yuri Bezmenov: Psychological Warfare Subversion & Control of Western Society (Complete). In: *Youtube* [online]. 2011-02-23 [cit. 2019-11-12]. Dostupné na internete: <<https://www.youtube.com/watch?v=5gnpCqsXE8g&t=54s>>.

TEORETICKÝ POHĽAD NA VÝVOJ MANAŽMENTU A JEHO PROFILOVANIE AKO VEDNEJ DISCIPLÍNY

plk. gšt. v. z. Ing. Radoslav IVANČÍK, PhD. et PhD.

Akadémia Policajného zboru, Sklabinského 1, 835 17 Bratislava,

e-mail: radoslav.ivancik@minv.sk

THEORETICAL VIEW OF THE DEVELOPMENT OF MANAGEMENT AND ITS PROFILING AS A SCIENTIFIC DISCIPLINE

ABSTRACT

The gradual development of human civilization, the discovery, conquest and need of management and administration of new territories, the deepening of organized collective effort and social division of labor, the development of military and operational arts, as well as the expansion of regional and especially international trade and political, economic and social relations, caused gradual development and improvement of not only practical but also theoretic knowledge from the field of management. Therefore, the author's aim is, with the use of relevant methods of scientific research, to point out the development of management and its profiling as an independent scientific branch within social scientific disciplines, although with a strong interdisciplinary character.

Key words: Management, historical context, evolution, scientific discipline.

ÚVOD

Koniec druhého a začiatok tretieho milénia je charakteristický ďalším zrýchľovaním vývoja ľudskej civilizácie a dynamickými zmenami prebiehajúcimi takmer vo všetkých sférach spoločnosti. Situácia v sociálno-ekonomickom, politickom či bezpečnostnom prostredí nie je taká stabilná ako predtým, naopak, je veľmi rýchlo sa vyvíjajúca a meniac sa. Pod vplyvom prehľbujúcej sa globalizácie rastie nielen vzájomná prepojenosť jednotlivých aktérov, ale rastie aj komplexnosť a previazanosť prebiehajúcich procesov a javov. Takýto vývoj prináša na jednej strane mnohé pozitíva, ale na druhej strane taktiež početné problémy a z toho vznikajúcu nestabilitu, neurčitnosť a viaceré riziká.

Z hľadiska manažmentu všetky tieto zmeny, javy a procesy so sebou prinášajú nové požiadavky na úspešné fungovanie organizácií a efektívny výkon manažerskej práce. Nekoranec a kol. v tejto súvislosti, predovšetkým s rýchlosťou a dynamikou prebiehajúcich zmien, uvádzajú, že: „*To čo platilo dnes, zajtra stráca opodstatnenie.*“¹ V dôsledku takéhoto vývoja ľudskej spoločnosti sa manažment organizácií neustále mení a je zrejmé, že ak chcú manažéri v 21. storočí uspieť, musia sa stať majstrami zmien. Zrýchlenie vývoja a zvýšenie konkurencie akcelerujú natoľko, že organizácie musia neustále inovovať a veľmi pružne reagovať na zmenenú situáciu, ak chcú byť úspešné a nechcú zaniknúť.

Riadenie jednotlivých procesov v takomto turbulentnom prostredí a často meniacich sa ekonomických podmienkach, ktoré sa uskutočňujú v globálnom konkurenčnom prostredí, kde základné funkcie manažmentu ako plánovanie, organizovanie, vedenie a kontrola ľudí sa uskutočňujú nielen v národnom, ale čoraz častejšie aj multinárodnom prostredí,² si vyžadujú neustále zvyšovanie kvality manažmentu organizácií, a to bez ohľadu na to či ide o štátne alebo súkromné organizácie, ziskové či neziskové, národné či medzinárodné, alebo civilné či vojenské organizácie, a pod. Manažment sa tak postupne čím ďalej tým viac stáva kľúčovým faktorom úspešnosti všetkých typov organizácií.

Z hľadiska historického vývoja je potrebné uviesť, že manažment sa medzi ľudskými aktivitami v žiadnom prípade neobjavil len tak náhodou. Naopak, potreba usmerňovať a koordinovať individuálne úsilie na dosiahnutie kolektívnych cieľov sa postupne s vývojom ľudskej spoločnosti stala pre človeka nevyhnutnou. Nutnosť plánovať, organizovať, riadiť, motivovať, vzdelávať, ale aj kontrolovať ľudí bezprostredne súvisí so vznikom spoločenskej del'by práce a rozvojom ekonomických procesov v spoločnosti. Riadenie (manažovanie) týchto aktivít sa postupne stalo v spoločnosti jednou z najdôležitejších ľudských činností.

Už v staroveku by sa bez správneho manažovania jednotlivých aktivít nikdy nepostavili pyramídy v Egypte alebo v Mexiku, veľký múr v Číne, visuté záhrady v Babylone, rodoský kolos či maják v Alexandrii alebo mauzóleum v Halikarnasse. V stredoveku by sa nepostavili nádherné paláce, zámky a hrady či rozsiahle mestské stavby a rovnako tak v novoveku by sa bez dôsledného manažovania jednotlivých ľudských aktivít nikdy nevybudoval panamský alebo suezský prieplav, transsibírska magistrála, eurotunel pod

¹ NEKORANEC, J. – BELAN, L. – PETRUFOVÁ, M. 2013. *Manažérske kompetencie – základný potenciál organizácie*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2013. 234 s. ISBN 978-80-8040-478-9, s. 9

² Tamtiež.

Doverskou/Calaiskou úžinou, obrovské vodné diela na svetových veľtokoch alebo do neba sa týčiace mrakodrapy v mnohých mestách sveta.

Bez dobrého velenia, vedenia a výcviku, ale aj manažovania personálneho, materiálneho a finančného zabezpečenia by Alexander Macedónsky alebo Džingischán nikdy nezvíťazili v toľkých bitkách a nedobyli tak rozsiahle územia v Európe, Afrike a Ázii. Podobne, rímski cisári a vojvodcovia by nikdy nevybudovali také obrovské impérium a ani ruskí cári a ich vojvodcovia by si nikdy nepodmanili toľko národov a národností a nevybudovali najväčší štát sveta. Bez manažmentu, založeného na vtedajšiu dobu na vyspelej legislatíve, administratíve, úzkom prepojení štátneho a vojenského aparátu, organizácii hospodárskych a politických vzťahov, atď., by nedokázali ani tak dlho ovládať a spravovať získané územia.

S postupným vývojom ľudskej civilizácie, objavovaním, dobývaním a spravovaním nových území, prehlbovaním organizovaného kolektívneho úsilia a spoločenskej deľby práce, rozvojom vojenského a operačného umenia, ako aj rozmachom regionálneho a hlavne medzinárodného obchodu a politických, hospodárskych a spoločenských vzťahov, postupne dochádzalo k súbežnému rozvoju a zdokonaľovaniu nielen praktických, ale aj teoretických poznatkov z oblasti manažmentu. Zároveň sa v rámci spoločenských vedných disciplín začal manažment profilovať ako samostatný vedný odbor s výrazným interdisciplinárnym charakterom.

1 VÝVOJ MANAŽMENTU V HISTORICKOM KONTEXTE

Vývoj ľudskej civilizácie je neoddeliteľne spätý nielen s rozvojom spoločenských a ekonomických vzťahov, vývinom a zdokonaľovaním výrobných techník a postupov, vývojom a zavádzaním nových technológií a materiálov, ale aj s prehlbovaním spoločenskej deľby práce, kolektívneho úsilia a rozvojom schopností riadiť, koordinovať a usmerňovať ľudí za účelom dosiahnutia vytýčených spoločných cieľov. Od doby, keď ľudia začali vytvárať skupiny a spoločne pracovať na dosiahnutí cieľov, ktoré nemohli dosiahnuť ako jednotlivci, sa riadenie takýchto skupín stalo nevyhnutné pre zabezpečenie koordinácie individuálnych úsilií. Čím viac sa začala spoločnosť spoliehať na skupinové úsilie a čím viac sa zväčšovali organizované skupiny, tým viac narastal význam riadenia a riadiacich zamestnancov.³

³ BELAN, L. – PETRUFOVÁ, M. – VARECHA, J. 2018. *Manažment vo vojenstve*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2018. 220 s. ISBN 978-80-8040-565-6, s. 10

Riadenie (manažment), ako praktická činnosť, je tak úzko spojené s organizovanou prácou vykonávanou ľudskými kolektívami. Datuje sa od začiatku histórie ľudskej civilizácie, je teda rovnako staré ako samotné ľudstvo. Dôkazom starobylej schopnosti ľudstva riadiť (manažovať) už od svojich počiatkov sú predovšetkým pozoruhodné architektonické diela pochádzajúce zo starovekého Egypta, Ríma alebo Grécka. Monumentálne pyramídy v Gíze, maják v Alexandrii alebo chrámy v Abú Simbel, Karnaku či Luxore, rímske Koloseum, Forum Romanum, Panteón, paláce, chrámy, kúpele, akvadukty alebo cesty, ako aj Akropola a Partenón alebo chrám Atény Niké v Aténach, Diov chrám v Olympii či ďalšie grécke chrámy, paláce, divadlá a amfiteátre neboli v žiadnom prípade dielom momentálnej šťastnej zhody náhod, ale výsledkom umenia, schopností a spôsobilostí ľudí systematicky riadiť, viesť, plánovať, organizovať, koordinovať, usmerňovať, motivovať a kontrolovať tisíce ľudí a zároveň aj činnosti a procesy nevyhnutne potrebné na vznik uvedených i množstva ďalších na tú dobu neobyčajných a rozsiahlych diel.

Význam schopnosti a potreby riadiť (manažovať) s vývojom ľudskej spoločnosti, najmä v súvislosti so vznikom štátov a potrebou ich riadenia, spravovania, ako aj v súvislosti so vznikom veľkých armád a rozvojom vojenstva, vojenského umenia, stratégie a taktiky, postupne narastal. Jeho význam ešte viac rástol s postupným rozvojom priemyselnej výroby, prehlbovaním hospodárskych vzťahov, nárastom ekonomických subjektov a nástupom industriálnej spoločnosti, ktorá sa odlišuje od historicky predchádzajúcich typov spoločností najmä racionálnou deľbou práce a zmenou charakteru spoločenských vzťahov.

K zrodu a vývoju moderného manažmentu ako špecifickej riadiacej činnosti dochádza práve v súvislosti s nástupom industriálnej spoločnosti, prudkým rastom priemyselnej, najmä strojárnej výroby a s ňou súvisiacej infraštruktúry a rozvojom nových foriem deľby práce v druhej polovici devätnásteho storočia. K ďalšej akcelerácii vývoja moderného manažmentu dochádza v dvadsiatom storočí. V hrubých rysoch možno vývoj manažmentu rozdeliť do troch hlavných etáp. Míľnik pre zavŕšenie prvej a nástup druhej etapy predstavuje svetová hospodárska kríza z konca dvadsiatych a začiatku tridsiatych rokov dvadsiateho storočia a zmeny vyplývajúce z jej prekonania. Za míľnik oddeľujúci druhú a tretiu etapu možno považovať sedemdesiate roky minulého storočia s dvomi rodnými šokmi avizujúcimi nástup veku diskontinuity.^{4, 5}

⁴ BLAŽEK, L. 2014. *Management. Organizování, rozhodování, ovlivňování*. Praha : Grada Publishing, 2. rozšírené vydanie, 2014. 224 s. ISBN 978-80-247-4429-2, s. 19

2 PREDKLASICKÝ A KLASICKÝ MANAŽMENT

Zrýchľovanie vedeckého a technického pokroku vo vyspelých krajinách, najmä v Spojených štátoch amerických, koncom devätnásteho storočia a jeho využitie vo výrobe sa stáva javom dovtedy bezprecedentným. Kým v úvodných dekádach devätnásteho storočia miera ročného rastu produktivity práce dosahovala úroveň 0,3 %, koncom storočia sa tempo rastu produktivity práce zvýšilo šesťnásobne. Výroba železa sa v posledných troch dekádach storočia zvýšila dvojnásobne, výroba ocele dvadsaťnásobne, expandovala textilná výroba, výroba strojov a ďalších produktov. Stúpali investície do výroby a prudko sa rozvíjala železničná doprava a telegrafná sieť.

Nová infraštruktúra umožňovala vo vyspelých krajinách koncentráciu výroby do stále väčších podnikov a distribúciu výrobkov stále väčšiemu počtu zákazníkov (spotrebiteľov). Zvyšovanie výroby, zväčšovanie podnikov, vznik korporácií a prehľbovanie del'by práce na základe špecializácie bolo dôvodom prečo namiesto techniky ako faktora určujúceho ďalšie rozširovanie výroby a zvyšovania jej efektívnosti razantne nastúpil nový, dovtedy nie príliš si uvedomovaný, ale vysoko dôležitý faktor – riadenie (manažment).

S postupným vývojom kapitalizmu vzrástla zložitosť a význam riadenia natoľko, že tradície a zvyklosti už nestačili na to, aby jednotlivci a skupiny pomocou nich zabezpečili efektívne fungovanie firiem.⁶ Postupne sa začal presadzovať názor, že podobne ako je tomu vo výrobe, do ktorej sa zavádzajú nové technické prostriedky na základe nových vedeckých poznatkov z technických vied, musí sa aj riadenie (manažment), ak má zodpovedať požiadavkám doby, opierať o nové teoretické poznatky. S prvými odbornými prácami i ich praktickými aplikáciami, veštiacimi zrod moderného manažmentu, sa možno stretnúť v druhej polovici devätnásteho storočia. Začiatok systematického rozvoja moderného manažmentu sa

⁵ *Poznámka autora:* Pojem diskontinuita zaviedol do manažmentu Peter F. Drucker, keď v roku 1968 vydal knihu "Vek diskontinuity". Samotný pojem "**diskontinuita**" má pritom korene vo filozofii a v geológii. Filozoficky je mienená nespojitosť či nesúvislosť ako opak spojitosti či súvislosti. V geológii ide o nespojitosť zemskej kôry. Zemské dosky sa dosky pohybujú po tekutom jadre asi ako kryhy po vode. V prípade, že do seba dosky narazia, dochádza k zemetraseniu. Ak chápeme organizáciu ako budovu na povrchu zeme a okolie organizácie si predstavíme ako geologické podložie, potom následkom diskontinuity dosiek a ich stretu môže dôjsť k zemetraseniu. To môže ohroziť stabilitu budovy a poškodiť ju alebo dokonca úplne zničiť. Drucker hovorí, že kontinuita v zmysle *spojitosť, nadväznosť* či *nepretržitosť* v spoločnosti aj v ekonomike skončila a nastáva obdobie zlomov, zmien a nespojitosti. Trendy v podnikaní i v živote spoločnosti sa začnú rýchlo meniť a bude ťažké, ak nie nemožné ich predvídať.

⁶ SEDLÁK, M. 2008. *Základy manažmentu*. Bratislava : Iura Edition, 2. vyd., 2012. 330 s. ISBN 978-80-8078-455-3, s. 44

však viaže až k prvým dekádam dvadsiateho storočia,⁷ kedy viacerí jednotlivci dospeli k presvedčeniu, že v riadení (v manažmente) je nevyhnutné prejsť od empirie k vede, resp. prejsť od riadenia podľa oka k vedeckému riadeniu.⁸

2.1 Predklasický manažment

Za prvé vývojové štádium manažmentu sa v súlade s chronológiou jeho vzniku považuje predklasický manažment. Časovo sa viaže k obdobiu druhej polovice devätnásteho storočia. Za autora prvého manažérskeho textu je považovaný James Montgomery, ktorý vo svojej práci *The Carding and Spinning Master's Assistance* priniesol prvý praktický návod na organizačné usporiadanie továrne, rozmiestnenie strojov, ľudí, plánovanie a kontrolu ich činností. Anglický matematik Charles Babbage, ktorý vynášiel kalkulačku a bol považovaný za otca informatiky a kybernetiky, zasa vo svojom diele *On the Economy of Machinery and Manufactures* vyzdvihol význam deľby práce a využívanie matematických metód na zlepšenie využiteľnosti zariadení a materiálov.

Z ďalších významných britských predstaviteľov predklasického manažmentu možno vyzdvihnúť najmä Roberta Owena a Henryho R. Towna. Owen ako jeden z prvých pochopil význam a dôležitosť ľudských zdrojov pre fungovanie organizácie (továrne). Snažil sa zlepšiť pracovné i sociálne podmienky svojich zamestnancov, zredukoval detskú prácu, skrátil pracovný čas a zaviedol stravovanie zamestnancov. K uplatňovaniu týchto princípov nabádal aj ostatných priemyselníkov a majiteľov tovární, čo však nemalo veľký úspech. Jeho názory a princípy práce sa ale stali základom teórie manažmentu ľudských zdrojov. Town, ktorý sa sám vypracoval z inžiniera na prezidenta veľkej a významnej spoločnosti, vo svojej knihe *Inžinier ako ekonóm* zdôrazňoval nutnosť širokej škály vedomostí potrebných pre úspešné riadenie firmy.

Z amerických predstaviteľov predklasického manažmentu je potrebné spomenúť najmä Henryho V. Poora a Daniela C. Mc Calluma, ktorí si svoje vedomosti a skúsenosti z plánovania, organizovania a odborného riadenia sami overovali v praxi. Poor sa sám považoval za autora, ktorý ako prvý definoval pojem manažment.

Predklasický manažment nemal ešte ambíciu ani predpoklady stať sa ucelenou školou, resp. vedeckou disciplínou. Napriek tomu zohral vo vývoji teórie manažmentu dôležitú úlohu.

⁷ BLAŽEK, L. 2014. *Management. Organizování, rozhodování, ovlivňování*. Praha : Grada Publishing, 2. rozšírené vydanie, 2014. 224 s. ISBN 978-80-247-4429-2, s. 20

⁸ SEDLÁK, M. 2008. *Základy manažmentu*. Bratislava : Iura Edition, 2. vyd., 2012. 330 s. ISBN 978-80-8078-455-3, s. 44

K tým, ktorí prispeli k formovaniu tejto vývojovej etapy manažmentu svojimi myšlienkami a praktickými skúsenosťami, patrili najmä priemyselníci, vlastníci tovární a riadiaci pracovníci, ktorí sa snažili svoje poznatky a skúsenosti z praxe formulovať do podoby platných návodov, teórií a postupov. K najvýznamnejším poznatkom predklasického manažmentu, ktoré položili základy vedy o manažmente, patria:

- poznatky o primeranosti dĺžky pracovnej doby a starostlivosti o zamestnancov ako základného prvku ovplyvňujúceho rast produktivity práce,
- polozenie základov systému odmeňovania, vrátane odmeňovania za nové užitočné nápady,
- uvedomenie si skutočnosti, že pre zvládnutie riadenia firmy sú potrebné znalosti z rôznych oblastí, napríklad z ekonómie, matematiky, psychológie, atď.
- poznanie vplyvu deľby práce a špecializácie na zvyšovanie výkonnosti zamestnancov a využívanie uvedených poznatkov pri zavádzaní hromadnej výroby,
- pokusy o definovanie pojmu manažment a jeho základných súčastí.⁹

2.2 Klasický manažment

Rýchly rozvoj priemyselnej výroby sprevádzaný dostatkom prírodných zdrojov na jednej strane, ale nedostatkom kvalifikovaných pracovníkov na strane druhej podnietil ďalší vývoj v oblasti manažmentu. Začiatkom 20. storočia, ktoré možno z pohľadu skúmania problematiky historického vývoja manažmentu nazvať ako obdobie formovania integrovanej teórie manažmentu, vznikli tri základné smery, ktoré sa dnes označujú ako klasické alebo tradičné školy manažmentu:

- a) vedecký manažment,
- b) byrokratický manažment,
- c) administratívny manažment.

2.2.1 Vedecký manažment

Označenie vedecký manažment vychádza zo snahy jeho hlavných predstaviteľov – Frederica W. Taylora, Henryho L. Gantta a manželov Gilbrethovcov o zvýšenie produktivity a efektívnosti výroby cestou aplikácie vedeckých metód.

⁹ KOKAVCOVÁ, D. a kol. 2012. *Manažment I. Ako plánovať, organizovať a rozhodovať*. Bratislava : Iura Edition, 2012. 160 s. ISBN 978-80-8078-513-0, s. 18

Frederik Winslow Taylor, ktorý je považovaný za otca vedeckého manažmentu, publikoval vo svojej práci *The Principles of Scientific Management* základné princípy riadenia. Podstatu vedeckého prístupu k riadeniu vyjadrujú podľa neho nasledujúce štyri princípy:

- vytvorenie vedeckého základu pre každú pracovnú úlohu a nahradenie doterajších empirických pravidiel a poznatkov → vytvorenie skutočnej vedy o riadení;
- výber podľa vedeckých zásad a následné vycvičenie, vyškolenie a zdokonalenie robotníka → vedecký výber a progresívny rozvoj pracovníka;
- úprimná a otvorená spolupráca s robotníkmi, aby bolo isté, že sa všetka práca bude robiť v súlade s prijatými zásadami → čo najpriateľskejšia spolupráca robotníkov s ich vedúcimi;
- práca a zodpovednosť sa delí takmer rovnakým dielom medzi vedenie a robotníkov → del'ba práce a zodpovednosti.

Prínos Henryho L. Gantta, ktorý bol Taylorovým spolupracovníkom v oceliarniach, do teórie manažmentu spočíval najmä v rozvoji spôsobov odmeňovania a prémiovania za prekročovanie plánovaných výkonov a v rozpracovaní metód a postupov plánovania pracovných operácií. Je autorom známeho Ganttovho diagramu používaného ako základného nástroja obsahovej a časovej analýzy pracovnej úlohy.

Prínos manželov Liliany a Franka Gilbrethovcov spočíval v snahe racionalizovať výkon práce, t. j. vykonať určitú prácu s čo najmenším počtom pohybov, ako aj v aplikácii princípov psychológie najmä pri výbere, umiestňovaní a školení pracovníkov. Ako prví použili filmový záznam na analýzu a hodnotenie časových a pohybových štúdií práce robotníka.¹⁰

2.2.2 Byrokratický manažment

Byrokratický manažment kladie dôraz na nutnosť fungovania presne vymedzenej formálnej organizácie, princípov, ktorých základom je jednoznačné hierarchicky usporiadané využívanie právomocí. Za hlavného predstaviteľa byrokratického manažmentu je považovaný nemecký sociológ Max Weber, ktorý sformuloval základné princípy ideálnej byrokracie:

¹⁰ KOKAVCOVÁ, D. a kol. 2012. *Manažment I. Ako plánovať, organizovať a rozhodovať*. Bratislava : Iura Edition, 2012. 160 s. ISBN 978-80-8078-513-0, s. 19

- del'ba práce → každá organizačná zložka, každý pracovník má presne vymedzené úlohy; práca je rozdelená do jednotlivých etáp a operácií, špecializuje sa na jednoduché, rutinné a jednoznačne definované operácie a úkony;
- hierarchia → celá činnosť v organizácii je zabezpečovaná v zostupnej hierarchii, každý nižší článok podlieha hierarchicky vyššiemu, nadriadenému článku (stupňu), ktorý má rozhodovacie a kontrolné právomoci;
- pravidlá a smernice → činnosť organizácie je riadená sústavou pevne stanovených organizačných noriem, pravidiel, smerníc a postupov, ktorých dodržiavanie je prísne kontrolované;
- súlad kvalifikácie a nárokov na pracovné miesto → jednotlivé pracovné miesta sú obsadzované len pracovníkmi s príslušnou kvalifikáciou a zručnosťami, pričom pracovníci majú zaručený postup na základe úspešnosti a odpracovaných rokov;
- objektívnosť, spravodlivosť, neosobnosť, nestrannosť → vedúci pracovníci riadia svojich podriadených bez využitia prvkov empatie, osobného prístupu a zhovievavosti;
- dôsledná byrokracia – najvyššia efektívnosť → vytvorenie systému na základe uvedených princípov zabezpečí maximálnu efektívnosť fungovania organizácie.¹¹

2.2.3 Administratívny manažment

Administratívny manažment položil základy celostného prístupu k riadeniu organizácie. Kým vedecký manažment sa zameriaval hlavne na riadenie menších organizačných jednotiek – dielní, prax riadenia firiem si vyžadovala komplexnejšie odporúčania, postupy a pravidlá. Tie pri svojej práci aplikoval jeden z hlavných predstaviteľov administratívneho manažmentu – Henry Fayol, ktorý vychádzal najmä zo svojich bohatých praktických skúseností získaných počas práce v bansko-hutníckej spoločnosti. Jeho prínos k teórii manažmentu možno zhrnúť nasledovne:

- fungovanie firmy rozdelil do šiestich základných oblastí činností → technické (technologické, výrobné), obchodné, finančné, ochranné, účtovnícke a správne (organizačné);
- definoval funkcie manažmentu → predvídanie, organizovanie, prikazovanie, koordinácia a kontrola; toto členenie predstavuje v rôznych modifikáciách dodnes základ funkčného (funkcionalistického) prístupu k manažmentu;

¹¹ KOKAVCOVÁ, D. a kol. 2012. *Manažment I. Ako plánovať, organizovať a rozhodovať*. Bratislava : Iura Edition, 2012. 160 s. ISBN 978-80-8078-513-0, s.20

- sformuloval a manažérom odporúča dodržiavať štrnásť princípov efektívneho riadenia → deľba práce, právomoc, disciplína, jednota prikazovania, jednota riadenia, podria-denie individuálnych záujmov spoločným, odmeňovanie, centralizácia právomocí v rámci vedenia a kontroly, skalárny reťazec (jednoznačná hierarchia nadriadených a podriadených), poriadok, spravodlivé zaobchádzanie so zamestnancami, stabilita zamestnancov, podpora pracovnej iniciatívy, korporatívny duch.¹²

3 BEHAVIORISTICKÝ MANAŽMENT

V odbornej literatúre sa možno stretnúť aj s označením neoklasická teória manažmentu alebo teória medziľudských vzťahov. Podstatou behavioristického manažmentu je huma-nistický pohľad na riadenie, ktorý sa podstatne odlišuje od predchádzajúcej mechanistickej orientácie klasického manažmentu. Zdôrazňuje význam psychologických a sociálnych faktorov a ich vplyv na výsledky práce ľudí, na ich vzájomné vzťahy a postoje. Vznik behaviorizmu je spojený s rozvojom priemyselnej psychológie.¹³ Za zakladateľa behavioristického manažmentu je považovaný nemecký psychológ Hugo Münsterberg. Ďalšími významnými predstaviteľmi tohto prúdu sú Mary Parkerová Follettová, Elton Mayo, Abraham Maslow a Douglas McGregor.

Americká sociologička Mary Parkerová Follettová, ktorá napriek tomu, že žila a pracovala v období klasického manažmentu, inklinovala k sociálno-psychologickej manažérskej škole. Vo svojich prácach zdôrazňovala význam partnerských vzťahov medzi nadriadenými a podriadenými, vyzdvihovala skupinovú etiku pred individualizmom, koordináciu a harmonizáciu kolektívnych záujmov pred individuálnymi záujmami.

Elton Mayo svoj výskum zameriaval na pôsobenie rôznych faktorov na výkon robotníkov. Medzi skúmané faktory patrili napríklad zmeny osvetlenia, zmeny doby odpočinku, pracovnej doby a rôzne stimulačné systémy. Po mnohých rokoch prišiel k záveru, že pôsobenie uvedených technických faktorov nie je rozhodujúce pre zvyšovanie efektivity práce. Priamy vplyv na produktivitu a výkon robotníka majú psychologicko-sociálne faktory, predovšetkým úroveň medziľudských vzťahov v skupine. Kľúčovými determinantami správania sa jedinca v skupine sú sociálne faktory danej skupiny.

¹² KOKAVCOVÁ, D. a kol. 2012. *Manažment I. Ako plánovať, organizovať a rozhodovať*. Bratislava : Iura Edition, 2012. 160 s. ISBN 978-80-8078-513-0, s. 20

¹³ KOONTZ, H. – WEIHRICH, H. 1993. *Management*. Praha: Victoria Publishing, 1993. 664 s. ISBN 80-85605-45-7, s. 50

Prínos Abrahama Maslowa k rozvoju manažmentu ako vednej disciplíny spočíval najmä vo vytvorení teórie motivácie, podľa ktorej hybnými silami motivácie ľudí sú najmä ich potreby a snaha o ich uspokojovanie. Konkrétne poznanie týchto potrieb umožňuje ich využitie ako hnacích motorov pre cieľovo orientované správanie jednotlivcov. Potreby ľudí Maslow hierarchicky zoradil do piatich úrovní známych ako Maslowova pyramída potrieb:

- 1) fyziologické potreby,
- 2) potreby existenčnej istoty a bezpečia
- 3) sociálne istoty,
- 4) potreby uznania osobnosti a uspokojenia z práce,
- 5) potreby seberealizácie.¹⁴

Douglas McGregor, americký profesor priemyselného manažmentu, je autorom teórie X a Y, ktorá predpokladá dva hraničné pohľady na podriadených pracovníkov a z toho vyplývajúcu potrebu používania primeraných motivačných a vodcovských nástrojov a praktík. Teória X predpokladá, že pracovníci nemajú radi svoju prácu, považujú ju len za prostriedok zabezpečenia obživy, vyhýbajú sa pracovným povinnostiam a nie sú k svojej zamestnávateľskej organizácii lojálni. Riadenie takýchto ľudí musí byť preto založené na adresnom a autoritatívnom rozdeľovaní a kontrole úloh, dodržiavaní formálnych pravidiel a používaní motivačnej techniky „cukru a biča“. Teória Y, v protiklade s teóriou X, predpokladá, že pracovníci majú „vrodenú lásku“ k práci, sú schopní sebakontroly, sú kreatívni, stotožňujú sa s poslaním a cieľmi zamestnávateľskej organizácie, majú snahu uplatniť sa, nie sú riziko i zodpovednosť. Pri riadení takýchto pracovníkov je potrebné uplatňovať demokratický štýl vedenia a umožniť im podieľať sa na riadení a rozhodovaní.¹⁵

4 MODERNÝ MANAŽMENT (MATEMATICKÁ A SYSTÉMOVÁ ŠKOLA)

Toto obdobie vývoja manažérskej teórie je charakteristické roztrieštenosťou a množstvom rôznych škôl a prúdov, ktoré sa objavovali pod tlakom jednej zo základných požiadaviek tej doby – robiť všetko jednoducho a krátko, označovanej ako KISS (Keep it Simple and Short). Medzi najvýznamnejšie školy (prúdy) tohto obdobia možno zaradiť:

- rozhodovaciu školu,

¹⁴ MCGURIE, K. J. 2012. *Maslow's hierarchy of needs. An introduction*. Green Verlag, 2012. 150 s. ISBN 978-36-5623-365-7, s. 7

¹⁵ KOKAVCOVÁ, D. a kol. 2012. *Manažment I. Ako plánovať, organizovať a rozhodovať*. Bratislava : Iura Edition, 2012. 160 s. ISBN 978-80-8078-513-0, s. 22

- systémovú školu,
- školu operačnej analýzy.

Základným predpokladom vzniku rozhodovacej školy bol názor, že rozhodujúcim prvkom manažmentu nie je riadenie, ale rozhodovanie. Rozhodovanie bolo zároveň chápané ako synonymum pojmu manažment. Zdokonaľovanie manažmentu bolo podľa tohto názorového prúdu založené na zefektívňovaní procesov na základe rozhodnutia o výbere riešenia z niekoľkých ponúkaných variantov. Najvýznamnejším predstaviteľom rozhodovacej školy v rámci moderného manažmentu bol prvý nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu Herbert Simon, ktorý modeloval procesy rozhodovania s využitím výpočtovej techniky pomocou matematicko-štatistických a kybernetických metód.

Za zakladateľa systémovej školy je považovaný rakúsky biológ Ludwig van Bertalanffy, tvorca všeobecnej teórie systémov, ktorý zdôrazňoval využívanie univerzálne platných postupov v teórii i praxi manažmentu, najmä komplexné chápanie manažérskych javov a procesov. Vychádzal z toho, že všetko so všetkým súvisí a že pre správne manažovanie nejakého objektu je nutné poznanie jednotlivých častí objektu a vzťahov medzi nimi, nakoľko tieto vytvárajú celistvosť daného objektu.¹⁶ Systémový prístup ďalej rozpracoval a do praktickej roviny preniesol Norbert Wiener, podľa ktorého kybernetika je vedou o spojení živých organizmov a strojov v procese riadenia.

Rozvoj školy operačnej analýzy sa spája s armádnym prostredím a potrebou riešiť strategické vojenské úlohy. Pre túto manažérsku školu je charakteristické využívanie matematických modelov. Jej prínos spočíva najmä v snahe o veľmi dôsledný až vedecký presný prístup a usporiadanosť poznatkov v manažmente. Niekedy je v odbornej literatúre označovaná aj ako kvantitatívny prístup v manažmente. Medzi základné metódy, ktoré táto škola využíva patria hlavne: štruktúrna analýza, dynamické programovanie, sieťové modely, teória hier, modelovanie zásob, počítačové simulácie a prognózovanie s využitím regresných modelov. Medzi nevýhody alebo obmedzenia tohto manažérskeho prúdu patrí najmä vysoká matematická náročnosť, nízka zrozumiteľnosť a malá možnosť využitia jednotlivých modelov v praxi. Podľa Koontza a Weihricha totiž mnohé prvky riadenia nie je možné presne modelovať. Takýmto prvkom sú hlavne ľudia. Ich správanie, spôsob reakcie na určité situácie alebo riešenie problémov v stresovom a konfliktnom prostredí nie sú lineárne, nie je možné

¹⁶ Blížšie pozri: BERTALANFFY, L. 1976. *General System theory: Foundations, Development, Applications*. New York : George Braziller, revised edition, 2015. 296 s. ISBN 978-0-8076-0015-3.

ich s určitostí predvídať.¹⁷ Preto je praktická využiteľnosť modelov, ktoré táto škola ponúka, značne limitovaná.

5 EMPIRICKÝ MANAŽMENT (PRAGMATICKÁ ŠKOLA)

Základom empirického (pragmatického) manažmentu je analýza, zhodnotenie, porovnanie a zovšeobecnenie poznatkov a skúseností manažérov z praxe. V rámci tohto manažérskeho prúdu, ktorý časovo spadá do obdobia sedemdesiatych až osemdesiatych rokov dvadsiateho storočia až po súčasnosť, nie je možné jednoznačne definovať prvky a procesy, na ktoré sa zameriava. Jeho orientácia smeruje hlavne na efektívny výkon manažérskych procesov a funkcií a ďalšie šírenie a zdokonaľovanie „dobrej praxe“ (Best Practices).

Empirický manažment sa označuje ako pragmatický preto, že vychádza z filozofického smeru pragmatizmu, ktorého názov je odvodený od gréckeho slova *pragma* = činnosť, konanie. Ústrednou myšlienkou pragmatizmu je tvrdenie, že pravdivé, objektívne je to, čo je užitočné, to znamená (preložené z jazyka filozofie do manažérskeho jazyka), že pri riadení je potrebné využívať poznatky a aplikovať také metódy a prístupy, ktoré sa osvedčili, ktoré už niekde úspešne fungujú a ktoré prinášajú výsledok v podobe zvýšenej produktivity, zisku a efektivity. Aj preto sa v tomto období formujú manažérske teórie a koncepcie, ktoré majú charakter všeobecne platných a overených modelov.¹⁸

Jeden z hlavných predstaviteľov tejto školy a súčasne jeden z najvýznamnejších teoretikov v oblasti manažmentu, Peter F. Drucker, sformuloval podstatu manažmentu do nasledujúcich princípov:

- manažment sa týka ľudí, jeho úlohou je umožniť ľuďom kolektívnu výkonnosť, dosiahnuť, aby ich prednosti boli efektívne využité a ich nedostatky sa stali bezvýznamnými;
- manažment sa zaoberá integráciou ľudí do spoločných projektov a je hlboko zakorenený v kultúre → manažéri v Nemecku, Francúzsku, USA či v Japonsku alebo v Brazílii robia rovnakú prácu, ale spôsob akým ju robia, sa môže diametrálne líšiť;
- každá organizácia vyžaduje angažovanosť pre spoločné ciele a hodnoty, bez nej žiadna podniková organizácia nemôže existovať, bol by to len chaotický dav, preto organizá-

¹⁷ KOONTZ, H. – WEIHRICH, H. 1993. *Management*. Praha: Victoria Publishing, 1993. 664 s. ISBN 80-85605-45-7, s. 55

¹⁸ KOKAVCOVÁ, D. a kol. 2012. *Manažment I. Ako plánovať, organizovať a rozhodovať*. Bratislava : Iura Edition, 2012. 160 s. ISBN 978-80-8078-513-0, s. 24

cie musia mať vytýčené jednoduché, zreteľné a zjednocujúce zámery a poslanie organizácie musí byť dostatočne jasné, aby vytváralo spoločnú víziu;

- manažment musí organizácii a každému z jej členov umožňovať rast a rozvoj v súlade s meniacimi sa potrebami a príležitosťami, preto by mala každá organizácia zabezpečovať alebo sprostredkúvať vzdelávanie a výcvik;
- ani množstvo produkcie, ani výsledky účtovnej uzávierky nie sú samy o sebe dostatočným kritériom výkonnosti podniku a jeho manažmentu, ale postavenie na trhu, inovačné aktivity, produktivita, rozvoj zamestnancov, kvalita a finančné výsledky sú ukazovatele životne dôležité pre výkonnosť organizácie a jej ďalšie prežitie;
- to najdôležitejšie, na čo je potrebné pri hodnotení organizácie pamätať, je skutočnosť, že výsledky existujú len vo vonkajšom prostredí → výsledkom činnosti organizácie je spokojný občan, zákazník, spotrebiteľ, napríklad výsledkom činnosti nemocnice je vyliečený pacient, výsledkom činnosti školy je vzdelaný študent; vnútri organizácie existujú len náklady.¹⁹

Napriek mnohým preukázateľným pozitívam a prínosom má empirický (pragmatický) manažment aj svojich odporcov, ktorí argumentujú hlavne nedostatočnou vedeckosťou využívaných princípov a ich nepodloženosť vedeckým výskumom. Empirický manažment však poskytuje veľmi širokú základňu poznatkov a skúseností, z ktorých vychádzajú a na ktorých stavajú nové moderné manažérske koncepcie a prúdy.

ZÁVER

Manažment, podobne ako iné vedné disciplíny, prešiel dlhým historickým vývojom veľmi úzko spojeným s celkovým vývojom ľudskej civilizácie, kým sa vyprofiloval na samostatnú vedeckú disciplínu v rámci spoločenských vied. Napriek tomu, že je taký starý ako ľudstvo samo, jeho profilovanie ako samostatného vedného odboru trvalo dlhšie ako tomu bolo u viacerých iných vedných odborov z oblasti spoločenských alebo prírodných či technických vied, ako sú napríklad psychológia, sociológia, ekonómia, matematika, fyzika, chémia, geológia, biológia, resp. architektúra alebo mechanika.

Profilácia manažmentu ako samostatnej vednej disciplíny bola výrazne ovplyvnená tým, že prvé teoretické práce a písomne formulované východiská z oblasti manažmentu sa začali objavovať až koncom devätnásteho a začiatkom dvadsiateho storočia. Kontinuálne

¹⁹ DRUCKER, P. F. 2004. *To nejdůležitější z Druckera v jednom svazku*. Praha : Management Press, 2004. 304 s. ISBN 978-80-7261-242-0, s. 21-22

s dynamickým rozvojom priemyselnej výroby, spoločenskej deľby práce i spoločenských a hospodárskych vzťahov a procesov však dochádza k nielen k zhromažďovaniu nových poznatkov a skúseností z praxe, ale aj k ich triedeniu, sumarizovaniu a zovšeobecňovaniu. Zároveň, s využívaním poznatkov z iných vedných disciplín, napríklad z matematiky, štatistiky, psychológie či sociológie, sa objavujú nové manažérske prístupy, metódy a techniky. Postupne tak dochádza k významnému rozvoju manažérskej teórie, prehĺbovaniu seriózneho vedeckého výskumu, rozvoju manažérskych konceptov a škôl a v neposlednom rade aj k profilovaniu manažmentu ako samostatného vedného odboru.

Ďalší rozvoj manažmentu a teórie manažmentu z vývojového hľadiska je časovo spojený s obdobím zahŕňajúcim koniec dvadsiateho a začiatok dvadsiateho prvého storočia, ktoré prináša množstvo významných zmien vo všetkých sférach ľudskej spoločnosti. Zároveň dochádza k premene industriálnej spoločnosti na znalostnú spoločnosť, v ktorej kľúčovými činiteľmi ďalšieho rozvoja sú najmä intelektuálny kapitál a vzdelaní ľudia. Pokiaľ v predchádzajúcich etapách vývoja bol hospodársky rast založený na rozvoji hmotných výrobných faktorov, využívaní nových technológií, zvyšovaní investícií a raste inovácií, dnes sú to predovšetkým znalosti, informácie a komunikačno-informačné technológie, ktoré predstavujú rozhodujúce činitele ďalšieho ekonomického rastu a vývoja spoločnosti.

Výrazné zmeny v globálnom ekonomickom prostredí²⁰ pod vplyvom prehlbujúcej sa globalizácie spolu s fundamentálnymi zmenami v globálnom bezpečnostnom²¹ a geopolitickom prostredí²² po páde bipolarity mali a aj v súčasnej dobe majú podstatný vplyv na vývoj manažmentu, manažérskej teórie i praxe. Uvedené zásadné zmeny, ako aj turbulentnosť, nepredvídateľnosť a premenlivosť súčasného vývoja ľudskej spoločnosti sa veľmi promptne prejavili aj na zmenách v manažmente organizácií, na vzniku nových manažérskych teórií a škôl a zavádzaní nových manažérskych rolí, prístupov a metód, ktorými organizácie a riadiaci pracovníci reagujú na prebiehajúce zmeny. Nezaostáva ani veda a jednotliví výskumníci a autori, resp. výskumné či autorské tímy ponúkajú naozaj

²⁰ Bližšie pozri: STANĚK, P. 1999. *Globalizácia svetovej ekonomiky*. Bratislava : Epos, 1999. 221 s. ISBN 978-80-8057-109-2, príp.: MEZŘICKÝ, V. 2011. *Perspektívy globalizace*. Praha : Portál, 2011. 232 s. ISBN 978-80-7367-846-3.

²¹ Bližšie pozri: UŠIAK, J. – NEČAS, P. 2010. *Nový prístup k bezpečnosti štátu na začiatku 21. storočia*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2010. 167 s. ISBN 978-80-8040-401-7, príp.: KAZANSKÝ, R. 2011. *Bezpečnostná politika - teória konfliktov*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, 2011. 126 s. ISBN 978-80-557-0250-6.

²² Bližšie pozri: VOLNER, Š. 2010. *Geopolitika*. Bratislava : Iris, 2010. 495 s. ISBN 978-80-8925-657-0, príp.: DODDS, K. 2014. *Geopolitics: A Very Short Introduction*. Oxford : Oxford University Press, 2014. 157 s. ISBN 978-0-19967-678-1.

široké spektrum nových teórií a pohľadov na manažment a jeho ďalší vývoj. Manažment sa tak aj na základe vyššie uvedených skutočností ďalej vyvíja a profiluje ako jedna z najexponovanejších vedných disciplín v oblasti spoločenských vied.

POUŽITÁ LITERATÚRA A ZDROJE

BARIČIČOVÁ, Ľ. 2006. Niekoľko poznámok k výučbe predmetov skupiny manažmentu. In *Zborník "Didaktiky výučby predmetov na Akadémii PZ v Bratislave"*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru - Katedra verejnej správy a verejných financií, 2006. s. 87-89.

BELAN, L. – PETRUFOVÁ, M. – VARECHA, J. 2018. *Manažment vo vojenstve*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2018. 220 s. ISBN 978-80-8040-565-6.

BERTALANFFY, L. 1976. *General System theory: Foundations, Development, Applications*. New York : George Braziller, revised edition, 2015. 296 s. ISBN 978-0-8076-0015-3.

BLAŽEK, L. 2014. *Management. Organizování, rozhodování, ovlivňování*. Praha : Grada Publishing, 2. rozšírené vydanie, 2014. 224 s. ISBN 978-80-247-4429-2.

DODDS, K. 2014. *Geopolitics: A Very Short Introduction*. Oxford : Oxford University Press, 2014. 157 s. ISBN 978-0-19967-678-1.

DONNELLY, J. – GIBSON, J. – IVANCEVICH, J. 1992. *Management*. Praha : Grada Publishing, 1997. 821 s. ISBN 978-80-7169-422-3.

DRUCKER, P. F. 2004. *To nejdůležitější z Druckera v jednom svazku*. Praha : Management Press, 2004. 304 s. ISBN 978-80-7261-242-0, s. 21-22

IVANČÍK, R. 2019. Teoretické východiská pre štúdium manažmentu. In *Vojenské reflexie*, 2019, roč. 14, č. 1, s. 34-58. ISSN 1336-9202.

KAZANSKÝ, R. 2011. *Bezpečnostná politika - teória konfliktov*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, 2011. 126 s. ISBN 978-80-557-0250-6.

KOKAVCOVÁ, D. a kol. 2012. *Manažment I. Ako plánovať, organizovať a rozhodovať*. Bratislava : Iura Edition, 2012. 160 s. ISBN 978-80-8078-513-0.

KOONTZ, H. – WEHRICH, H. 1993. *Management*. Praha: Victoria Publishing, 1993. 664 s. ISBN 80-85605-45-7.

- MAJTÁN, M. a kol. 2003. *Manažment*. Bratislava : Sprint, 2003. 432 s. ISBN 80-89085-17-2.
- McGURIE, K. J. 2012. *Maslow's hierarchy of needs. An introduction*. Green Verlag, 2012. 150 s. ISBN 978-36-5623-365-7, s. 7
- MEZŘICKÝ, V. 2011. *Perspektívy globalizace*. Praha : Portál, 2011. 232 s. ISBN 978-80-7367-846-3.
- MURDZA, K. 2006. *Sociológia: Úvod do všeobecnej sociológie a sociologického výskumu*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2006. 110 s. ISBN 80-8054-381-X.
- NEKORANEC, J. – BELAN, L. – PETRUFOVÁ, M. 2013. *Manažérske kompetencie – základný potenciál organizácie*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2013. 234 s. ISBN 978-80-8040-478-9.
- PICHANIČ, M. 2004. *Mezinárodní manažment a globalizace*. Praha : C. H. Beck, 2004. 176 s. ISBN 80-7179-886-X.
- SEDLÁK, M. 2008. *Základy manažmentu*. Bratislava : Iura Edition, 2. vyd., 2012. 330 s. ISBN 978-80-8078-455-3.
- STANĚK. 1999. *Globalizácia svetovej ekonomiky*. Bratislava : Epos, 1999. 221 s. ISBN 978-80-8057-109-2.
- UŠIAK, J. – NEČAS, P. 2010. *Nový prístup k bezpečnosti štátu na začiatku 21. storočia*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2010. 167 s. ISBN 978-80-8040-401-7.
- VOLNER, Š. 2010. *Geopolitika*. Bratislava : Iris, 2010. 495 s. ISBN 978-80-8925-657-0.
- WILKINSON, A. – ARMSTRONG, S. J. – LOUNSBURY, M. 2017. *The Oxford Handbook of Management*. Oxford : Oxford University Press, 2017. 750 s. ISBN 978-0-19870-861-2.

ČINITELE STABILIZUJÚCE BEZPEČNOSTNÉ PROSTREDIE PRI VZNIKU KRÍZOVÝCH SITUÁCIÍ

Ing. Jozef TURAC, MBA

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika
doktorand externého štúdia Katedry bezpečnosti a obrany
Demänová 393, 031 06 Liptovský Mikuláš 6
e-mail: jozef.turac@gmail.com

FACTORS STABILIZING SECURITY ENVIRONMENT WHEN CRISES EMERGE

ABSTRAKT

Cieľom nášho príspevku je zhodnotiť súčasný stav využívania dobrovoľných občianskych združení pri riešení krízových situácií ponímaných ako možnú formu aktivizácie sa občanov pri zaisťovaní bezpečného prostredia – teda lokálneho bezpečnostného prostredia v urbanizovanom prostredí.

Kľúčové slová: bezpečnostné prostredie, krízový manažment, Integrovaný záchranný systém, občianske združenie

ABSTRACT

The aim of our contribution is to evaluate the current state of use of voluntary civic associations in solving crises situations conceived as a possible form of activation of citizens in ensuring a safe environment - ie a local security environment in urbanized environment.

Keywords: Security Environment, Crisis Management, Integrated Rescue System, Civil Association

ÚVOD

Udalosti posledného desaťročia ukázali, že rozvoj ľudskej spoločnosti nezabezpečuje len zvyšovanie blahobytu a kvality života, ale je zdrojom aj rôznych nebezpečenstiev, ohrození a rizík prírodného, technologického a sociálneho charakteru, ktoré sprevádzajú každodenný život modernej spoločnosti a môžu vyústiť do prírodných, technologických, ekonomických, hospodárskych a sociálnych kríz.

Existencia spomínaných rizík a ohrození vyúsťujúcich do možných kríz s negatívnymi dopadmi na spoločnosť, bude čoraz častejšie vyžadovať použitie síl a prostriedkov tvoriacich Integrovaný záchranný systém¹ – teda policajtov, hasičov, záchranárov, príslušníkov rôznych bezpečnostných služieb a armády (ozbrojených síl), ktoré niektorí autori súhrne nazývajú disponibilné skupiny,² organizované na profesionálnom základe alebo tiež v občianskych združeniach, fungujúcich na báze dobrovoľnosti.

Ministerstvo vnútra v snahe dôsledne naplniť zámery vlády Slovenskej republiky, ktoré sú obsiahnuté v „Konceptii pre rozvoj občianskej spoločnosti na Slovensku“, schválenej uznesením vlády Slovenskej republiky³ a „Akčného plánu“ na najbližšie obdobie, rešpektujúc pritom hodnotu dobrovoľníctva, aktivít a cieľov realizovaných mimovládnyimi neziskovými organizáciami, smeruje svoje aktivity k napĺňaniu cieľov tejto spolupráce – profesionálne a dobrovoľnícke zbory.

Vnímajúc silné stránky štátnej správy, samosprávy a dobrovoľníckeho sektora môžeme konštatovať, že vznikla jedinečná možnosť spoločne hľadať efektívne riešenia rýchleho naplnenia potrieb občanov, nachádzajúcich sa v stave ohrozenia, či akútnej krízy prírodného, technologického a sociálneho charakteru. Tieto udalosti prinášajú množstvo akútnych potrieb zasiahnutého obyvateľstva, ktorých naplnenie nie je zo zákonných, ekonomických, alebo kapacitných dôvodov v možnostiach štátu a samosprávy. Ich napĺňaniu sa na profesionálnej úrovni venujú viaceré subjekty spomedzi dobrovoľných neziskových organizácií, s ktorými Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky aktívne spolupracuje, čo považuje za významnú súčasť svojej činnosti.

DEFINOVANIE BEZPEČNOSTNÉHO PROSTREDIA

Proces definovania bezpečnostného prostredia sa podľa profesora Hofreitera⁴ začal prijatím dokumentu *Základné ciele a zásady národnej bezpečnosti Slovenskej republiky*.⁵ V tomto dokumente ešte nebolo bezpečnostné prostredie presnejšie vymedzené, no boli v ňom

¹ *Integrovaný záchranný systém* nie je organizáciou alebo inštitúciou, ale je zoskupením zložiek, ktoré sa podieľajú na riešení mimoriadnej udalosti, pričom zriaďovatelia týchto zložiek sú rôzni. Zo zákona je „... *Integrovaný záchranný systém ... koordinovaný postup jeho zložiek pri zabezpečovaní ich pripravenosti a pri vykonávaní činností a opatrení súvisiacich s poskytovaním pomoci v tiesni*.“ § 2 ods. 1 zákona č. 129/2002 Z. z. o integrovanom záchrannom systéme

² Pozri: MACIEJEWSKI, J.: *Grupy dyspozycyjne* (Analiza socjologiczna). Wrocław: WUW. 2012. ISBN 978-83-229-3253-7 a tiež: MATIS J., MACIEJEWSKI J.: *Sociologická analýza disponibilných skupín*. L. Mikuláš: AOS. 2017. 200 p. ISBN 978-80-8040-559-5

³ *Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 68 z 22. Februára 2012*

⁴ Pozri bližšie: HOFREITER L.: *Bezpečnostné prostredie súčasného sveta*. Zlín: Radim Bačuvčík – VeRBuM. 2016. s. 12. ISBN 978-80-87500-79-8

⁵ Dokument bol schválený NR SR 21.06. 1996.

uvedené vonkajšie a vnútorné faktory, ktoré významne ovplyvňujú národné záujmy Slovenskej republiky.

Dokumenty, ktoré v podstate obsahujú hodnotenie bezpečnostného prostredia a analýzu bezpečnostných výziev, rizík a ohrození z globálneho, európskeho a tiež stredoeurópskeho pohľadu sú: *Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky* z roku 2001, v súčasnosti ešte stále platná *Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky* z roku 2005 a znej vychádzajúca *Obranná stratégia Slovenskej republiky* prijatá tiež v roku 2005, v ktorých sa už Slovenská republika identifikuje ako súčasť euroatlantického priestoru a svoje národné bezpečnostné prostredie deklaruje ako jeden geografický celok.⁶

V týchto dokumentoch však absentuje vymedzenie vonkajšieho a vnútorného rozmeru bezpečnostného prostredia Slovenskej republiky, čo sa usilujú napraviť ďalšie dva dokumenty a to: *Koncepcia spôsobilosti budúcich ozbrojených síl Slovenskej republiky*⁷ a tiež *Doktrína ozbrojených síl Slovenskej republiky*⁸. Okrem definície bezpečnostného prostredia ako miesta, ktoré je vymedzené vonkajšími a vnútornými hrozbami a rizikami, dominancia vonkajšieho prostredia, ktoré sa nachádza mimo územia Slovenskej republiky, je obsahom predovšetkým *Koncepcie spôsobilosti budúcich ozbrojených síl Slovenskej republiky*. V tomto dokumente sú bez podrobnejšieho vysvetlenia uvedené tiež pojmy strategické a operačné prostredie.⁹ Daný nedostatok odstraňuje druhý dokument *Doktrína ozbrojených síl Slovenskej republiky*, ktorý zahŕňa aj analýzu strategického prostredia o dimenzie, ovplyvňujúce nasadenie ozbrojených síl do operácii v danom prostredí a to: politicko-právnu, ekonomicko-sociálnu, vojensko-strategickú a napokon fyzikálnu dimenziu.¹⁰

Na možnú definíciu bezpečnostného prostredia ako základnej podmienky vypracovania bezpečnostnej a obrannej politiky je veľa pohľadov. Pokúsili sme sa stručne zhrnúť najmä prístupy slovenskej a českej bezpečnostnej komunity ako možné východiska pre náš pohľad: V. Kmec chápe bezpečnostné prostredie krajiny geograficky, teda za lokálne bezpečnostné prostredie považuje prostredie vymedzené štátnymi hranicami danej krajiny, regionálne bezpečnostné prostredie určujú teritória susedných alebo ďalších štátov a za globálne prostredie považuje štáty

⁶ HOFREITER L.: *Bezpečnostné prostredie súčasného sveta*. Zlín: Radim Bačuvčík – VeRBuM. 2016. s. 12. ISBN 978-80-87500-79-8

⁷ Pozri: *Koncepcia spôsobilosti budúcich ozbrojených síl Slovenskej republiky*. Bratislava: GŠ OS SR. 2006.

⁸ Pozri: *Doktrína ozbrojených síl Slovenskej republiky* (B). Bratislava: GŠ OS SR. 2005.

⁹ HOFREITER L.: *Bezpečnostné prostredie súčasného sveta*. Zlín: Radim Bačuvčík – VeRBuM. 2016. s. 13. ISBN 978-80-87500-79-8

¹⁰ HOFREITER L.: *Bezpečnostné prostredie súčasného sveta*. Zlín: Radim Bačuvčík – VeRBuM. 2016. s. 14. ISBN 978-80-87500-79-8

sveta, ktoré majú vplyv na bezpečnosť celej planéty.¹¹ F. Škvrnda predstavil trojdimenzionálny pohľad k vymedzeniu bezpečnostného prostredia a to v rozmere: regionálnom, kontinentálnom a globálnom (celosvetovom), ktorý neskôr spresnil o rozmer: globálny, kontinentálny a transkontinentálny, subregionálny, národný, regionálny a lokálny.¹² M. Korba,¹³ J. Lasicová,¹⁴ P. Nečas¹⁵ a J. Ušiak¹⁶ vymedzujú bezpečnostné prostredie tiež podľa geografických charakteristík, no tieto charakteristiky odvodzujú od analytických rovín vymedzujúcich bezpečnosť predstaviteľmi tzv. Kodanskej školy (predstavitelia Kritických bezpečnostných štúdií z Kodanského inštitútu pre výskum mieru združení okolo B. Buzana¹⁷).

Bezpečnostné prostredie ako pôsobenie štátnych a neštátnych aktérov medzinárodných vzťahov, ktorých narastajúci počet spôsobuje jeho neustálu fragmentáciu, čo spôsobuje jeho komplikovanosť a nestabilitu, vymedzuje M. Kohút.¹⁸ Pomerne vážnym nedostatkom jeho prístupu je skutočnosť, že v ňom neberie do úvahy pôsobenie aj iných činiteľov, ktoré vplývajú na charakter bezpečnostného prostredia. Bezpečnostné prostredie ako časť reálneho sveta (príroda a spoločnosť) účelovo vyčlenenú k vykonaniu bezpečnostných analýz, vymedzujú R. Židek a S. Cibáková.¹⁹ Ich prístup („účelový mentálny model“) predstavuje podľa prof. L. Hofreitera určitým subjektivismom.²⁰

¹¹ KMEC M.: Bezpečnosť Slovenskej republiky a integrácia do NATO a EÚ. Bratislava: IVO. 2002. s. 10-11. ISBN 80-88935-31-8

¹² ŠKVRNDA F.: Súčasné chápanie bezpečnosti ako teoretický rámec bezpečnostno-politických analýz. In: Tarasovič, V. a kol.: *Hodnotenie bezpečnostného prostredia (východiská a perspektívy)*. Bratislava: IOB MO SR, 2004. s. 319-328

¹³ KORBA M.: Teória bezpečnostných štúdií a bezpečnostné prostredie. In: Tarasovič, V., et al. 2004. *Hodnotenie bezpečnostného prostredia (východiská a perspektívy)*. Bratislava, IOB MO SR, 2004.

¹⁴ LASICOVÁ J.: Bezpečnosť. Bezpečnostná agenda súčasnosti. FPVMV UMB Banská Bystrica, 2006. ISBN 80-8083-352-4.

¹⁵ NEČAS P., UŠIAK J.: Nový prístup k bezpečnosti štátu na začiatku 21. storočia. Liptovský Mikuláš, AOS, 2010. ISBN 978-80-8040-401-7

¹⁶ LASICOVÁ, J., UŠIAK, J.: *Bezpečnosť ako kategória*. Bratislava : Veda, 2012, s. 230. ISBN 978-80-224-1284-1.

¹⁷ Nový prístup poňatia bezpečnosti Kodanskou školou za základné atribúty takzvanej všeobecnej bezpečnosti považuje: *rozvoj, multidimenzionalnosť a viacvrstvosť bezpečnosti, nárast významu nevojenskej bezpečnosti a počtu bezpečnostných aktérov a napokon nedeliteľnosť a asymetriu bezpečnosti – symetriu a disymetriu moci*. (Pozri bližšie: ŠKVRNDA F.: Sociálno-ekonomické aspekty bezpečnosti v postmodernej spoločnosti globalizujúceho sa sveta. In: *Sociálna a ekonomická núdza – bezpečnosť jedinca a spoločnosti*. (Zborník príspevkov). Bratislava: VŠZaSP sv. Alžbety. 2009. s. 248–258. ISBN 978-80-89271-63-4)

¹⁸ KOHÚT M.: *Stav bezpečnostného prostredia a bezpečnostné hrozby*. dostupné na internete: http://www.eac.sk/docs/Kohut,M_BPpBH.pdf

¹⁹ ŽÍDEK R., CIBÁKOVÁ S.: *Bezpečnosť štátu*. Liptovský Mikuláš, AOS, 2009. ISBN 978-80-8040-375-1.

²⁰ HOFREITER L.: *Bezpečnostné prostredie súčasného sveta*. Zlín: Radim Bačuvčík – VeRBuM. 2016. s. 19-20. ISBN 978-80-87500-79-8

Obdobný pohľad na bezpečnostné prostredie má aj *V. Dolinec*, v ktorom ho redukuje iba na bezpečnostné prostredie štátu a vymedzuje ho len ako subjektívne vnímaný obraz,²¹ my sa ale prikláňame k názoru, že prostredie a z neho vyčlenené bezpečnostné prostredie má oveľa zložitejšiu štruktúru a väzby jeho činiteľov.

R. Laml vymedzuje bezpečnostné prostredie ako rámec a priestor realizácie bezpečnostnej politiky, ktorá je vyjadrením: schopnosti reflektovať realitu (poznávacia úroveň) a spôsobu túto realitu najvhodnejšie formovať v prospech národných záujmov. Jeho vymedzenie má čo najpresnejšie charakterizovať široko dimenzionálny bezpečnostný priestor, v ktorom sa daný subjekt nachádza a identifikovať tie výzvy, rizika a hrozby, s ktorými sa bude musieť vyrovnávať.²²

L. Frank vymedzuje bezpečnostné prostredie len ako prostredie vonkajšie, v ktorom sa realizujú a stretávajú záujmy štátu so záujmami iných aktérov systému medzinárodných vzťahov, ako miesto, kde dochádza k ohrozovaniu národných záujmov. Z geografického aspektu ho diferencuje na: bezprostredné (susedia a regionálne integračné zoskupenia), blízke (európske štáty a veľké integračné zoskupenia) a tiež vzdialené (oblasti záujmu svetových a európskych mocností).²³

V. Karaffa vychádza pri vymedzení bezpečnostného prostredia z jeho vzťahu k prostrediu strategickému a operačnému. Bezpečnostné prostredie chápe vo vzťahu k *bezpečnostným záujmom* danej krajiny či koalície, ktorý je vždy konkrétny a geograficky vyjadriteľný.²⁴

Z geografického aspektu vymedzujú bezpečnostné prostredie aj *V. Galatík* a *A. Krásný*, ktorí ho diferencujú na bezpečnostné a operačné prostredie. Bezpečnostné prostredie chápu ako politickú kategóriu, tvoria ho štáty, medzinárodné a nadnárodné organizácie a pod., ktorých vzájomné pôsobenie sa dotýka bezpečnosti štátu. Operačné prostredie chápu

²¹ DOLINEC V.: Faktory vplývajúce na vnímanie bezpečnostného prostredia štátu. In: *Bezpečnostné fórum '09*. Banská Bystrica, FPVMV UMB, 2009. ISBN 978-80-8083-790-7

²² LAML R.: *Niekoľko poznámok k definícii bezpečnostného prostredia v Bezpečnostnej stratégii SR*. Dostupné na: <http://www.mepoforum.sk/bezpecnostna-politika/analzyz/niekoľko-poznamok-k-definicii-bezpecnostneho-prostredia-v-bezpecnostnej-strategii-sr/>

²³ Pozri bližšie: FRANK L.: *Bezpečnostní prostředí*. In: Zeman P. et. al: Česká bezpečnostní terminologie. Brno, 2002 tiež: FRANK L.: *Bezpečnostní prostředí České republiky*. In: Obrana a strategie č.1/2003 a napokon aj: HLAVÁČEK P., FRANK L.: Budoucí bezpečnostní prostředí ČR. In: Galatík, V.(ed.): *Principy obrany České republiky „2030“*. Brno, UO, 2008. ISBN 978-80-7231-513-0

²⁴ KARAFFA, V. *Operační prostředí a charakter budoucích operací*. In: *Vojenské rozhledy*, č.4/2005, s.26-27

ako kategóriu vojenskú, ako súbor činiteľov, podmienok, okolností a vplyvov, určujúcich rysy prostredia, v ktorom sa uskutoční vojenský zásah (operácia).²⁵

Z geopolitického aspektu môžeme bezpečnostné prostredie vymedziť v rovine binárnej, marginálnej a regionálnej, pričom: a) *binárna rovina* vyjadruje dualizmus odvekého antagonizmu „telurokracie“ (suchozemskej moci – Land Power) a „talasokracie“ (morskej moci – Sea Power) – geopolitická mapa sveta zostavená podľa *Harolda Mac Kindera*;²⁶ b) *marginálny rovina* je charakteristická presadzovaním pobrežnej oblasti (tzv. Rimland) za hlavné centrum svetovlády – za kľúčovú považuje Euroáziu, kto ju ovláda, ten ovláda celý svet (hlavný predstaviteľ *N. Spykman*) a napokon c) *regionálna* (pásmová) *rovina*²⁷ je založená na geopolitickej škole *K. Haushofera*, vymedzujúcej panregióny: Pan-Ameriku; Euro-Afriku, Pan-Rusko (Perzia a britská India) a Australáziu (Ďalekovýchodná sféra).²⁸

Z aspektu bezpečnostných komplexov môžeme bezpečnostné prostredie vymedziť ako prostredie, v ktorom hlavní aktéri sú štáty a vzťahy medzi nimi (priateľské – nepriateľské, dobré – zlé a pod.), od ktorých sa odvíja bezpečnostná závislosť, ktorá závisí od blízkosti susedstva a to aj napriek globalizácii. Preto je treba skúmať najmä regionálne bezpečnostné prostredie cez: *regionálne* (B. Buzan a O. Waever)²⁹ a *energetické* (M. Palonkorpi)³⁰ *bezpečnostné komplexy* a *cez komplexy konfliktov* (P. Walensteen, M. Marshall)³¹.

Z aspektu teórie *Svetového systému* (Svetový systém ako model vytvoril I. Wallerstein) je potrebné bezpečnostné prostredie chápať v dvoch rovinách (štruktúrach): a) *hospodárskej*, ktorá sa ďalej člení na jadro, perifériu a semiperifériu a b) *politickej*, ktorá delí krajiny sveta podľa

²⁵ GALATÍK V., KRÁSNÝ A.: Pravděpodobné budoucí operační prostředí, operační požadavky a schopnosti ozbrojených sil ČR. In: GALATÍK, V. (ed.) : *Principy obrany České republiky „2030“*. Brno: 2008. ISBN 978-80-7231-513-0

²⁶ Geopolitická mapa sveta je tvorená tromi oblastami: *axiálnou*, *vnútornou* (okrajový polmesiac) a *vonkajšou* (ostrovný polmesiac) *oblastiou*. Pozri prácu: HOFREITER L.: *Bezpečnostné prostredie súčasného sveta*. Zlín: Radim Bačuvčík – VerBuM. 2016. s. 24. ISBN 978-80-87500-79-8

²⁷ *S. B. Cohen*, autor teórie geostrategických a geopolitických regiónov, diferencuje georegióny na geopolitické a geostrategické, pričom geopolitické regióny predstavujú nižšiu úroveň a sú podriadené regiónom geostrategickým. Pozri prácu: HOFREITER L.: *Bezpečnostné prostredie súčasného sveta*. Zlín: Radim Bačuvčík – VerBuM. 2016. s. 25. ISBN 978-80-87500-79-8

²⁸ Každý z týchto panregiónov sa ešte vnútorne diferencuje na dominujúci Sever a Juh, pričom konfrontácia sa uskutočňuje na osi Sever – Juh. Pozri prácu: HOFREITER L.: *Bezpečnostné prostredie súčasného sveta*. Zlín: Radim Bačuvčík – VerBuM. 2016. s. 25. ISBN 978-80-87500-79-8

²⁹ Pozri: BUZAN B., WAVER O., DE WILDE J.: *Bezpečnost : Nový rámec pro analýzu*. 1. vydanie. Brno: Centrum strategických studií. 2005. ISBN 80-903333-6-2.

³⁰ Pozri: PALONKORPI M.: *Matter over Mind? Securitizing Regional Energy Interdependencies*. Dostupné na: <http://www.lsa.umich.edu/UMICH/ceseuc/Home/Academics/Research%20Projects/Energy%20Security%20in%20Europe%20and%20Eurasia/Matter%20Over%20Mind%20-%20Palonkorpi.pdf>

³¹ WALENSTEEN P.: *Understanding Conflict Resolution*. Second Edition London: SAGE Publications. 2007. ISBN 978-1473902114

miery a stupňa ich suverenity a podľa výsledkov ich súperenia o pozíciu hegemóna vo svetovom systéme. V rovine hospodárskej môžeme za príčinu nestability bezpečnostného prostredia považovať najmä snahu krajín periférie (chudobný prevažne Juh) zmeniť svoje postavenie vo svete a krajín jadra (najmä bohatý Sever) svoju pozíciu udržať. V politickej rovine je najrizikovejším obdobím udržanie si suverenity danej krajiny a tiež udržanie pozície svetového hegemóna ak už bol vyčerpaný potenciál a krajina je donútená používať svoju vojenskú silu.³²

Civilizačný prístup k vymedzeniu bezpečnostného prostredia je možný z dvoch pohľadov: a) aspektu *teórie konfliktu civilizácií* (S. P. Huntington)³³ a tiež b) aspektu *vlnovej teórie konfliktov* (A. Toffler, H. Tofflerová).³⁴ Teória konfliktu civilizácií je založená na tom, že najväčšou príčinou narušenia bezpečnosti bude stret medzi národmi rôznych kultúrnych entít, ktoré sa integrujú do európskej, africkej, čínskej, japonskej, latinskoamerickej, kresťanskej, pravoslávnej, islamskej, hinduistickej civilizácie. Vlnová teória konfliktov delí svetové bezpečnostné prostredie na základe dominujúcich civilizačných vln a to: vlny prvej – agrárnej, vlny druhej – industriálnej a napokon vlny tretej – informačnej.

Na základe analýzy základných bezpečno-politických, bezpečnostno-strategických, tiež bezpečnostno-operačných dokumentov a prístupov najmä slovenskej a českej bezpečnostnej komunity sa môžeme stotožniť s názormi, ktoré tvrdia, že :

- bezpečnostné prostredie je v prevažnej miere vnímané ako vonkajší priestor štátu (koalície štátov), vymedzený potrebou a možnosťou realizácie jeho bezpečnostných záujmov,
- bezpečnostné prostredie je v prevažnej miere stotožňované len s priestorom pôsobenia štátnych alebo neštátnych aktérov medzinárodných vzťahov,
- sústredenie sa na vonkajšie bezpečnostné prostredie v podstate neumožňuje identifikovať zdroje možných hrozieb vo vnútornom prostredí štátu (koalície štátov),
- hodnotenie bezpečnostného prostredia v podstate neodráža celé spektrum analytických rovín, sfér, oblastí a sektorov bezpečnosti.³⁵

³² Pozri bližšie: HOLUBEC S.: *Válka a moderní světový systém*. In: Holubec, S. (ed.): *Válka, mír a politická moc*. Praha: Svoboda servis. 2009. ISBN 978-80-86320-59-5

³³ Pozri: HUNTINGTON, S.P. *Střet civilizací. Boj kultur a proměna světového řádu*. Rybka Publishers.2001.

³⁴ Pozri bližšie práce: TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, H.: *Utváranie novej civilizácie. Politika tretej vlny*. Open Windows Bratislava, 1996. ISBN 80-85741-15-6, tiež: TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, H.: *Nová civilizace (Třetí vlna a její důsledky)*. Praha: Dokořán. 2001. ISBN 80-86569-00-4 a napokon tiež: TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, H.: *Válka a antiválka (Jak porozumět dnešnímu globálnímu chaosu)*. Praha: Dokořán. 2002. ISBN 80-86569-16-0.

³⁵ Podľa: HOFREITER L.: *Bezpečnostné prostredie súčasného sveta*. Zlín: Radim Bačuvčík – VeRBuM. 2016. s. 38. ISBN 978-80-87500-79-8 a HOFREITER L.: *Systémový přístup k skúmaniu bezpečnostného prostredia*.

Môžeme teda konštatovať, že ak prostredie vo všeobecnosti predstavuje súbor všetkých podmienok a vplyvov, v ktorom sa daný objekt nachádza a ktoré sú schopné ovplyvňovať alebo meniť podmienky jeho bytia, potom prostredie (blízke – vymedzené ako *prostredie*, alebo vzdialené – vymedzené ako *okolie*), v ktorom sú podmienky existencie a vývoja daných objektov, ich činnosti, vzťahy a záujmy determinované v prvom rade bezpečnosťou, môžeme vymedziť ako *bezpečnostné prostredie*.³⁶

Pre potreby príspevku postačuje také vymedzenie *bezpečnostného prostredia*, podľa ktorého bezpečnostné prostredie predstavuje časť prírodného (neživé, teda anorganické zložky – voda, pôda, ovzdušie, horniny a živé, teda organické zložky – fauna a flóra) a kultivovaného (materiálno-bio-technické – kultivovaná príroda a vytváraná technika; spoločenské – politická, ekonomická, kultúrna a sociálna sféra a napokon skupinové – národ, komunita, sociálna skupina) *prostredia*, kde v danom čase a priestore (časopriestore) vzniká v dôsledku vzájomného ovplyvňovania sa daných aktérov a vplyvu konkrétnych determinánt a činiteľov zodpovedajúca bezpečnostná situácia.

Pre naše potreby stačí diferencovať bezpečnostné prostredie najmä z georafického aspektu a to z dôrazom na vnútorné prostredie štátu a vonkajšie prostredie, ktoré väčšina autorov člení na globálne, kontinentálne a regionálne bezpečnostné prostredie, považujeme za dôležitý faktor, ktorý významne ovplyvňuje bezpečnostné prostredie našej krajiny – Slovenskej republiky. Pri vymedzovaní vnútorného bezpečnostného prostredia Slovenskej republiky kladieme v práci dôraz nielen na teritórium ohraničené štátnou hranicou, ale aj na jej nižšie regióny (kraje) a subregióny (okresy), mestá a obce.

Dnes už ani mestá a obce nepredstavujú základnú jednotku pre vymedzenie lokálneho bezpečnostného prostredia a čoraz viac sa presadzujú jednotlivci alebo malé sociálne skupiny, ktorí zdôrazňujúc potrebu bezpečnosti definujú požiadavky na *bezpečné prostredie* a sami ho vytvárajú. Štát tak postupne stráca dominantnú pozíciu aktéra sekuritizácie. Narastá význam lokálneho bezpečnostného prostredia v urbanizovanom prostredí – bezpečného prostredia. Faktor strachu a pocit ohrozenia spôsobili ďalšiu atomizáciu tohto prostredia.

In: Ušiak J., Lasicová J., Kollár D.: *Bezpečnostné fórum 2014* (Zborník vedeckých prác). B. Bystrica: Vyd. UMB – Belianum. 2014. s. 205. ISBN 978-80-557-0677-1

³⁶ Pozri práce: HOFREITER, L. *Bezpečnosť, bezpečnostné riziká a ohrozenia*. Žilinská univerzita v Žiline/EDIS – vydavateľstvo ŽU, Žilina 2004. ISBN 80-8070-181-4, tiež: HOFREITER, L. *Securitológia*. L. Mikuláš: AOS. 2006. ISBN 80-8040-310-4 a napokon tiež: HOFREITER L.: *Bezpečnostné prostredie súčasného sveta*. Zlín: Radim Bačuvčík – VerBuM. 2016. ISBN 978-80-87500-79-8

Keďže cieľom nášho príspevku je zhodnotiť súčasný stav využívania dobrovoľných občianskych združení pri riešení krízových situácií ponímaných ako možnú formu aktivizácie sa občanov pri zaisťovaní bezpečného prostredia – teda lokálneho bezpečnostného prostredia v urbanizovanom prostredí, potrebujeme stručne charakterizovať miesto, vymedziť funkcie krízového manažmentu.

CHARAKTERISTIKA KRÍZOVÉHO MANAŽMENTU

V rámci titulu článku vychádzame z toho, že proces zaisťovania bezpečnosti – vytvárania bezpečného prostredia, je od začiatku 21. storočia charakterizovaný oslabovaním silových konfrontačných prístupov a ich postupným nahradzovaním prístupmi kooperačnými. Zároveň sa tento proces vyznačuje veľkým nárastom nevojenských hrozieb, ktorých negatívne pôsobenie na spoločnosť je potrebné komplexne riešiť. Týka sa to aj bezpečnosti štátu, ktorej zaistenie chápeme ako účelné prepojenie roviny politickej (vojenskej), ekonomickej, kultúrnej a sociálnej, ako aj úseku vnútorného poriadku a ochrany obyvateľov v akejkol'vek krízovej situácii. Priestor vytvára a zásady, prostredníctvom ktorých je zabezpečovaná ochrana obyvateľov pred negatívnymi dopadmi akýchkoľvek krízových javov stanovuje základný dokument bezpečnostnej politiky štátu Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky, ktorý objasňuje aj príčiny a zákonitosti priebehu prevažnej väčšiny kríz a krízových situácií. Je ale potrebné zobrať do úvahy skutočnosť, že sa presnejšie predvídajú v technogénnom prostredí (priemyselné havárie) než v prostredí spoločenskom alebo prírodnom (krízy).

Priemyselné havárie môžeme zväčša nielen podrobne popísať ale môžeme predpokladať aj ich následky a v zhode s experimentmi i reálnymi krízami stanoviť spôsoby likvidácie, čo v spoločenských a prírodných vedách nie je možné, pretože základné predpoklady a závery majú skôr heuristický význam. Uvedomujeme si, že túto skutočnosť odrážajú aj odlišné základné pojmy, ktoré popisujú stav a úroveň bezpečnosti v spoločenskom a technickom prostredí, pričom: v spoločenských procesoch sú používané pojmy: riziko (potencionálne nebezpečenstvo), ohrozenie (aktuálne nebezpečenstvo) a kríza (krízová situácia, krízový stav) a v technických (technologických) procesoch pojmy: nebezpečenstvo, ohrozenie, riziko a tiež mimoriadna udalosť (kríza, krízová situácia, krízový stav).

Sme si vedomí toho, že ani poznanie zdrojov a zákonitostí kríz nezabráni ich vzniku, ale preventívne opatrenia a vytváranie účinných mechanizmov môžu do značnej miery straty a škody minimalizovať. Existuje teda potreba konštituovať osobitný manažment, ktorý by sa uvedenými problémami komplexne zaoberal. Vo svete sa označuje ako *krízový manažment* (Crisis Management) alebo tiež ako *záchranný manažment* (Emergency Management), či

manažment katastrof (Disaster Management). Časť úloh, spojených najmä s predchádzaním kríz a hľadaním ciest na minimalizáciu rizík, rieši *manažment rizík* (Risk Management).³⁷

Prikláňajúc sa k názoru profesora Šimáka môžeme *krízový manažment* definovať ako:

- a) súhrn činností daných inštitúcií, ktoré sú spoločnosťou (štátom) určené na analýzu bezpečnostných rizík a ohrození, na monitorovanie rizikových determinánt a činiteľov, na prevenciu vzniku krízových situácií a na plánovanie, organizovanie, uskutočňovanie a kontrolu zásahových činností (činnosti, vytvárajúce podmienky na riešenie krízových javov).³⁸
- b) interdisciplinárny vedný odbor, zaoberajúci sa riadením ako cieľavedomou činnosťou ľudí, ktorého poslaním je vytvoriť metodológiu riadenia s dôrazom na dosiahnutie efektívnosti tejto činnosti vo vzťahu k ochrane ľudských a materiálnych hodnôt pred účinkami kríz.
- c) druh činnosti alebo sústava aktivít, ktorými manažéri dosahujú vyššiu efektivitu činnosti vo vzťahu k ochrane ľudských a materiálnych hodnôt pred účinkami kríz. Má koordinačný charakter, zjednocuje a usmerňuje ľudí rôznych profesií.
- d) riadiacu činnosť ľudí, plniacich manažérske funkcie v špecifickom prostredí odlišnom od bežného administratívno-správneho a výrobného prostredia.
- e) umenie riešiť konkrétne krízové javy a voliť zodpovedajúce prístupy v konkrétnych podmienkach a prostredí.

Termín *krízový manažment* môžeme chápať z troch základných aspektov: *funkcionálneho* (špecifická činnosť manažmentu riadeného subjektu alebo sústavy, zameraná na riešenie vzniknutého krízového javu), *inštitucionálneho* (sústava inštitúcií, zaoberajúcich sa riešením vzniknutého krízového javu) a *teoretického* (usporiadaný systém poznatkov o krízových javoch, ich príčinách a dôsledkoch).³⁹ Môžeme rozlišovať päť úrovní krízového manažmentu, ktoré sa navzájom líšia obsahom a rozsahom plnených úloh, rozsahom právomocí a tiež možnosťami použitia síl a prostriedkov, ako aj vzťahom k jednotlivým

³⁷ Podľa: NOVÁK, L.: *Plánovanie zdrojov na riešenie krízových situácií*. Žilina: VŠEaMVS v Bratislave. 2010. s. 10. ISBN 978-80-970272-4-7

³⁸ Pozri bližšie: ŠIMÁK, L. a kolektív autorov: *Prehľad základných pojmov na úseku krízového riadenia*. FŠI ŽU, Žilina 2004. ISBN 80-88829-75-5

³⁹ Podľa: ŠIMÁK, L.: *Krízový manažment vo verejnej správe*. FŠI ŽU v Žiline, 2001, ISBN 80-88829-13-5.

druhom krízových javov a to: *nadnárodnú* (medzinárodnú), *národnú* (štátnu), *regionálnu* (krajskú, okresnú), *miestnu* (mesto, obec, organizácia, inštitúcia) a *individuálnu* úroveň.⁴⁰

Zo Zákona o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu vyplýva, že štruktúra krízového manažmentu v Slovenskej republike je v rovine horizontálnej i vertikálnej rozsiahla. Pokrýva celú štátnu správu, samosprávu, ozbrojené sily, bezpečnostné a záchranné zbory (na profesionálnom i dobrovoľnom základe) a tiež vybrané podnikateľské subjekty (výroba a služby). Orgány krízového riadenia sú zriadené podľa dikcie tohto zákona v štruktúre ústredných orgánov štátnej správy (Úrad vlády SR, jednotlivé ministerstvá a tiež ostatné ústredné orgány štátnej správy), miestnych orgánov štátnej správy (okresné úrady, úrady špecializovanej miestnej štátnej správy), v orgánoch regionálnej a miestnej samosprávy (úrady samosprávnych krajov, samosprávy miest a obcí), ako aj vo výrobných podnikoch a podnikoch služieb, ktoré sú subjektmi hospodárskej mobilizácie a v ich výkonných prvkoch.⁴¹

Medzi hlavné úlohy krízového manažmentu môžeme zaradiť: vykonávanie preventívnych opatrení s cieľom predchádzať vzniku krízových javov, vytváranie predpokladov na riadenie vzniknutých krízových javov prostredníctvom adekvátnej reakcie na vzniknutú krízu a tiež nepretržitú pripravenosť riadiacich a výkonných zložiek krízového manažmentu na okamžitý zásah na všetkých svojich úrovniach a pripravenosť na efektívne a účinné riešenie krízového javu (kríz a priemyselných havárii).⁴²

Takto vymedzené úlohy krízového manažmentu, majú síce na jednotlivých stupňoch riadenia a v jednotlivých obdobiach riešenia krízového javu odlišný charakter, rozsah a tiež význam, preto si je potrebné uvedomiť, že sa plnia v troch etapách (obdobiach): v prípravnom a realizačnom (vykonávacom) období a napokon období po skončení krízových javov.⁴³

Aj keď je na preventívne opatrenia a analýzu možného priebehu a vývoja krízových javov kladený najväčší dôraz, sily a prostriedky krízového manažmentu na všetkých stupňoch sú predurčené predovšetkým na okamžitý zásah. Musia byť preto schopné zasiahnuť: *okamžite na konkrétnom mieste* (hneď po získaní informácie o vzniku krízového javu a v akomkoľvek prostredí – osídlené alebo neosídlená oblasť, voľná príroda, výrobný komplex, nebezpečné prostredie a pod.), *s potrebnou kapacitou ľudí a techniky* (pohotovostná služba – prostriedky,

⁴⁰ Pozri : ŠIMÁK, L.: *Krízový manažment vo verejnej správe*. FŠI ŽU v Žiline, 2001, ISBN 80-88829-13-5.

⁴¹ Zákon č. 387 /2002 Z.Z. Zákon o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu. Dostupné na: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2002-387>

⁴² ŠIMÁK, L.: *Krízový manažment vo verejnej správe*. FŠI ŽU v Žiline, 2001. s. 37. ISBN 80-88829-13-5.

⁴³ ŠIMÁK, L.: *Krízový manažment vo verejnej správe*. FŠI ŽU v Žiline, 2001. s. 124. ISBN 80-88829-13-5.

ktoré sú v trvalej pohotovosti zasiahnuť a doplnkové sily), *so zodpovedajúcou technológiou a technikou* (podľa druhu a charakteru krízového javu a tiež podľa rozsahu negatívnych dôsledkov na ľudí, životné prostredie a materiálne hodnoty), *s kompetenciami umožňujúcimi zásah v akomkoľvek prostredí* (objekty fyzických a právnických osôb a priestory s osobitným režimom - objekty ozbrojených síl, policajného zboru, justície a pod.).

Chceme zdôrazniť, že výkonné prvky krízového manažmentu musia byť tak organizované, personálne a materiálno-technicky zabezpečené a vycvičené (pripravované), aby boli schopné vždy účinne a efektívne zasiahnuť. Príslušníci výkonných síl krízového manažmentu musia byť schopní plniť úlohy s vysokým stupňom profesionality (od náročných, vyžadujúcich vysokoškolské vzdelanie, až po jednoduché manuálne práce, ktoré vyžadujú predovšetkým fyzickú silu a manuálne zručnosti).

V orgánoch, inštitúciách a výkonných zložkách, plniacich konkrétne úlohy počas kríz pôsobia nielen *profesionálni pracovníci* (záchranných a špecializovaných jednotiek a tiež organizácií, ozbrojených síl, právnické osoby, ktorých činnosť a profesijné zameranie má obdobnú odbornú náplň ako pracovníci príslušných organizácií krízového manažmentu), ale tiež *neprofesionálni pracovníci* (dobrovoľníci a povolanci – pracovná povinnosť nariadená podľa osobitného zákona).

Väčšina profesionálov, pôsobiacich vo výkonných orgánoch, inštitúciách a jednotkách krízového manažmentu sú v podstate štátnymi zamestnancami, na ktorých sa počas pôsobenia v týchto systémoch vzťahujú osobitné legislatívne normy. Ich pôsobnosť a úlohy vymedzujú zákony, ktoré nie sú navzájom dostatočne previazané a pri spoločnom nasadení na riešenie kríz spôsobujú celý rad problémov (kompetencie pri nasadení a riadení činnosti).

Uvedený problém bolo potrebné riešiť novou právnou normou, prostredníctvom ktorej by mohla byť činnosť záchranných zložiek koordinovaná. Za takúto právnú normu považujeme Zákon o integrovanom záchrannom systéme,⁴⁴ ktorý v ďalšej časti dizertačnej práce bližšie objasníme s dôrazom na vymedzenie miesta, úloh a činností záchranných zložiek, tvorených dobrovoľnými príslušníkmi.

⁴⁴ Pozri bližšie: Zákon č. 129/2002 Z. z. Zákon o integrovanom záchrannom systéme. Dostupné na: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2002-129>

INTEGROVANÝ ZÁCHRANNÝ SYSTÉM

Vychádzame z toho, že plnenie náročných úloh, schopnosť včas koordinovane, účinne a efektívne zasiahnuť vyžaduje, aby sa výkonné zložky krízového manažmentu integrovali a to už na národnej úrovni, do jednotného národného záchranného systému – Integrovaného záchranného systému, ktorý nie je organizáciou alebo inštitúciou, ale je zoskupením zložiek, ktoré sa podieľajú na riešení mimoriadnej udalosti alebo kríz, pričom zriaďovatelia týchto zložiek sú rôzni.

V zákone je Integrovaný záchranný systém vymedzený ako: „... *koordinovaný postup jeho zložiek pri zabezpečovaní ich pripravenosti a pri vykonávaní činností a opatrení súvisiacich s poskytovaním pomoci v tiesni.*“⁴⁵ Podľa dikcie tohto zákona pod týmto pojmom rozumieme záchranný systém, ktorý zabezpečí rýchlu informovanosť, aktivizáciu, efektívne využívanie a koordináciu síl a prostriedkov záchranných subjektov pri poskytovaní neodkladnej pomoci v tiesni – t. zn. vtedy, keď je ohrozený život, zdravie a majetok, alebo životné prostredie, či ak hrozí nebezpečenstvo vzniku mimoriadnej udalosti.

V Slovenskej republike zabezpečuje Integrovaný záchranný systém služby obyvateľstvu v oblasti záchranných činností, v ktorom pôsobia:

- a) *základné záchranné zložky*, ktoré poskytujú neodkladne odbornú, zdravotnú, technickú a ďalšiu potrebnú pomoc v tiesni na základe pokynu koordinačného strediska, alebo svojho operačného strediska tiesňového volania. Vykonávajú organizačné, technické a ďalšie opatrenia na poskytovanie pomoci v tiesni. Tieto zložky tvorí: hasičský a záchranný zbor; záchranná zdravotná služba; kontrolné chemické laboratória civilnej ochrany; horská a banská záchranná služba;
- b) *ostatné záchranné zložky*, ktoré poskytujú odbornú, zdravotnú, technickú a ďalšiu potrebnú pomoc v tiesni. Oznamujú koordinačnému stredisku základné údaje o vlastných silách a prostriedkoch, ktoré môžu poskytnúť na zásah a údaje o spôsobe svojej aktivizácie pre potreby plánovania poskytnutia pomoci a pre prípad vyzvania na zásah. Vykonávajú opatrenia súvisiace s ich začlenením do informačnej a komunikačnej siete integrovaného záchranného systému, vrátane zabezpečovania spojovacích prostriedkov. Tieto zložky tvoria: vyčlenené sily a prostriedky ozbrojených síl Slovenskej republiky; obecné (mestské) hasičské zbory; závodné hasičské útvary a zbory; pracoviská vykonávajúce štátny dozor alebo činnosti podľa osobitých predpisov; jednotky civilnej ochrany; obecná polí-

⁴⁵ Pozri bližšie: § 2 ods. 1 zákona č. 129/2002 Z. z. o integrovanom záchrannom systéme. Zákon č. 129/2002 Z. z. Zákon o integrovanom záchrannom systéme. Dostupné na: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2002-129>

cia; Slovenský Červený kríž; iné právnické a fyzické osoby, ktorých predmetom činnosti je poskytovanie pomoci pri ochrane života, zdravia a majetku občanov;

- c) *útvary Policajného zboru Slovenskej republiky*, ktoré majú v integrovanom záchrannom systéme osobitné postavenie. V rozsahu plnenia úloh Policajného zboru sa podieľajú na poskytovaní neodkladnej pomoci v tiesni. Vykonávajú organizačné, technické a ďalšie opatrenia súvisiace s ich pôsobením v integrovanom záchrannom systéme. Na tento účel sú vybavené technickými a vecnými prostriedkami.

Základom organizačnej štruktúry tohto systému na Slovensku sú koordinačné strediská integrovaného záchranného systému, zriadené od 1. júla 2003 na okresných úradoch. Ich prioritnou úlohou je koordinácia činností účastníkov integrovaného záchranného systému, pôsobiacich v územnej pôsobnosti kraja pri poskytovaní pomoci v tiesni. Preto je na tento účel na koordinačných strediskách, v súlade s rozhodnutím Európskeho parlamentu a Rady 91/396/ES, zriadené jednotné európske číslo tiesňového volania 112.⁴⁶ Činnosť týchto koordinačných stredísk personálne zabezpečujú operátori – z radov Hasičského a záchranného zboru Slovenskej republiky, záchrannej zdravotnej služby a zamestnancov okresného úradu. Z materiálno-technickej stránky sú koordinačné strediská vybavené systémom podpory riadenia a spracovania informácií v komunikačnej a informačnej infraštruktúre integrovaného záchranného systému, ktorý umožňuje spracovanie tiesňového volania, vrátane identifikácie volajúcej stanice a lokalizácie volajúceho. Koordináčne stredisko, ako centrálny zdroj informácií tak zabezpečuje aktuálnosť a komplexnosť toku informácií od miesta krízovej udalosti až po orgány krízového riadenia.

V rámci integrácie operačných stredísk tiesňového volania z okresnej na krajskú úroveň, bol počet operačných stredísk tiesňového volania zredukovaný na 8 krajských operačných stredísk. Pozitívom tejto zmeny je zjednotenie zásahových obvodov Policajných zborov a Hasičského a záchranného zboru SR s územnosprávnym členením Slovenska na krajskej úrovni. Došlo k zefektívneniu výkonu operačného riadenia a zároveň k posilneniu výkonu záchranných činností v mieste udalosti. Upravili sa zásady spolupráce a koordinácie zúčastnených subjektov veliteľom zásahu na taktickej úrovni, koordinačným strediskom integrovaného záchranného systému na operačnej úrovni. Odborná príprava operátorov koordinačných stredísk integrovaného záchranného systému je orientovaná tak,

⁴⁶ Smernica európskeho parlamentu a Rady 2002/21/ES zo 7. marca 2002 o spoločnom regulačnom rámci pre elektronické komunikačné siete a služby (rámcová smernica) Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:02002L0021-20090702&from=EN>

aby boli schopní zorganizovať pre postihnutých adekvátnu odbornú a rýchlu pomoc. Koordináciu a riadenie súčinnosti na strategickej úrovni vykonávajú orgány krízového riadenia. Dôležitá je previazanosť tohto systému so systémom civilnej ochrany a systémom krízového riadenia.

Novým prvkom v integrovanom záchrannom systéme je centrálna monitorovacia a riadiaca stredisko, zriadené Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky, ktoré monitoruje funkčnosť komunikačných a informačných technológií integrovaného záchranného systému, činnosti operátorov a tiež informačné toky o núdzových, krízových udalostiach. Pôsobia v ňom zástupcovia Prezídia Policajného zboru Slovenskej republiky,⁴⁷ Prezídia Hasičského a záchranného zboru Slovenskej republiky,⁴⁸ operačného strediska záchrannej zdravotnej služby⁴⁹ a Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Vytvorené Stredisko je kontaktným miestom pre Monitorovacie a informačné centrum Európskej únie (EÚ), Euroatlantické centrum pre koordináciu pomoci pri katastrofách pri Severoatlantickej aliancii (NATO), Organizáciu spojených národov (OSN) a iné medzinárodné organizácie.

Reštrukturalizácia integrovaného záchranného systému je významným opatrením, ktoré bezprostredne ovplyvňuje možnosti zvýšenia funkcionality systému. Zásadným spôsobom sa na procese skracovania oneskorenia integrovanej odozvy jednotlivých zložiek integrovaného záchranného systému podieľa najmä spôsob spracovania prvotnej informácie od autora tiesňového volania – účastníka núdzovej, krízovej udalosti, vrátane úrovne automatizácie pri identifikácii účastníka tiesňového volania a lokalizácii miesta núdzovej, krízovej udalosti.

Hlavnú úlohu v tomto procese zohráva spôsob využívania globálnych pozičných systémov a geografických informačných systémov. Rozhoduje hlavne úroveň presnosti globálnych pozičných systémov – teda to, s akou presnosťou umožňujú lokalizovať volajúceho a to nielen v zastavanom území, ale aj v členitom terénnom reliéfe, ktorý je typický pre podstatnú časť územia Slovenskej republiky.

⁴⁷ Činnosť Policajného zboru upravuje zákon č. 171/1993 Z.z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

⁴⁸ Je organizačným útvarom Ministerstva vnútra Slovenskej republiky a plní úlohy na úseku ochrany pred požiarom v zmysle zákona NR SR č. 314/2001 Z. z. o ochrane pred požiarom v znení zákona 438/2002 Z. z. a č. 315/2001 Z.z. o Hasičskom a záchrannom zbore

⁴⁹ Zriadené 15. 07. 2005 ako štátna rozpočtová organizácia s právnou subjektivitou za účelom riadenia a koordinácie záchrannej zdravotnej služby na území Slovenskej republiky podľa § 3 odst. 1 zákona č. 579/2004 Z. z. o záchrannej zdravotnej službe a doplnení niektorých zákonov a podľa ust. § 21 odst. 5 písm. b) zákona č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Pri geografických informačných systémov rozhoduje to, aké funkcie, z týchto základných, môže daný systém plniť: a) vizualizácia územia zvoleného rozsahu s požadovaným obsahom; b) situačná pasportizácia a servisné služby vybraných objektov významu a záujmu pre potreby krízového riadenia a tiež c) priestorové a logické analýzy daného územia, ktoré umožňujú integrovať grafické (mapové) a popisné (databázové) informácie o jednotlivých prvkoch, či súčastiach územia do jedného celku. Dané systémy integrovaného záchranného systému presne lokalizujú miesta krízových udalostí, čo umožňuje nasadiť zodpovedajúce množstvo síl a prostriedkov na ich odstránenie. Došlo tak nielen k zjednoteniu zásahových obvodov (ich koordinačných stredísk), ale aj k poklesu ich počtu.

Taktiež oblasť personálneho zabezpečenia bola v rámci novej koncepcie integrovaného záchranného systému v Slovenskej republike, výrazne reštrukturalizovaná. Boli stanovené jednotné kritériá na psychické a vzdelanostné predpoklady, zručnosti a schopnosti operátorov záchranných zložiek, ktoré sú bezpodmienečne požadované na obsadenie a vykonávanie jednotlivých pracovných pozícií záchranných zložiek.

Na základe uvedeného môžeme trochu zjednodušene konštatovať, že hlavnou výkonnou zložkou integrovaného záchranného systému, schopnou zaistiť včasnú koordinovanú, účinnú a efektívnu intervenciu sú **hasičské jednotky**. Pôsobnosť hasičských jednotiek legislatívne upravujú predovšetkým zákon č. 314/2001 Z. z. o ochrane pred požiarmi a zákon č. 315/2001 Z. z. o Hasičskom a záchrannom zbore v znení neskorších predpisov, ktoré sú ešte doplnené vyhláškou Ministerstva vnútra SR č. 611/2006 Z. z. o hasičských jednotkách a tiež ďalšími internými predpismi o podrobnosti ako organizovať, riadiť a vykonávať odbornú prípravu, o úlohách a dokumentácii hasičských jednotiek.⁵⁰

Slovenská legislatíva rozlišuje nasledovné druhy hasičských jednotiek: Hasičský a záchranný zbor (HaZZ), závodný hasičský útvar (ZHÚ), závodný hasičský zbor (ZHZ) a dobrovoľný hasičský zbor obcí (DHZO), ktorý je zložený z fyzických osôb, činnosť vykonávajú členovia dobrovoľných hasičských zborov obcí.

⁵⁰ Na základe normy ISO 8421-8: 1990 sa rozlišuje: a) súkromná hasičská jednotka (*private fire brigade*): „*Hasičská jednotka zriadená a financovaná v rámci organizácie na zabezpečenie protipožiarnej ochrany svojho majetku a personálu.*“ a b) verejná hasičská jednotka (*public fire brigade*): „*Hasičská jednotka zriadená zákonom, ktorá vykonáva požiarné zásahy, záchrany osôb a iné núdzové služby a v niektorých prípadoch požiarno-preventívne služby v danom spoločenstve.*“ Pozri bližšie: ISO 8421-8: 1990, Fire protection. Vocabulary. Part 8: Terms specific to fire-fighting, rescue services and handling hazardous materials. 8.1.1.14 fire brigade private: „*Fire brigade established and financed within an organization to provide fire protection to its own assets and personnel.*“ Slovenský preklad citovaný podľa STN ISO 8421-8 (92 0002): 2001, Požiarna ochrana. Slovník. Časť 8: Termíny pre hasenie požiarov, záchranné služby a zaobchádzanie s nebezpečnými materiálmi.

Legislatívna úprava sa vzťahuje aj na hasičské jednotky ozbrojených síl Slovenskej republiky, ozbrojených zborov, ozbrojených bezpečnostných zborov a tiež bezpečnostných služieb. U týchto hasičských jednotiek platia také isté ustanovenia ako pri hasičských jednotkách právnických a fyzických osôb.⁵¹

Hasičský a záchranný zbor (HaZZ) je profesionálny hasičský a záchranný zbor Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Bol zriadený 1. 4. 2002 zákonom č. 315/2001 Z. z. o Hasičskom a záchrannom zbore. Medzi jeho hlavné povinnosti patrí ochrana pred požiarmi, vykonávanie štátneho požiarneho dozoru, vykonáva záchranné práce pri haváriách, živelných pohromách a iných udalostiach, ochranu zdravia, majetku a životného prostredia. Pôsobí tiež v oblasti prevencie, vzdelávania a doplňovania technického zabezpečenia. Tvorí základnú zložku integrovaného záchranného systému. Má približne 4400 hasičov, z toho 3200 zasahujúcich.

Pri plnení svojich úloh spolupracuje nielen so štátnymi orgánmi, s orgánmi samosprávy, právnickými osobami, občianskymi združeniami a fyzickými osobami, ale tiež s príslušnými orgánmi iných štátov a s medzinárodnými organizáciami. Poskytuje pomoc aj iným štátom a to v rozsahu medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná.⁵²

Právnická osoba a fyzická osoba (podnikateľ) môže zriadiť na zabezpečenie protipožiarnej ochrany svojho majetku a personálu *závodný hasičský útvar (ZHÚ)* alebo *závodný hasičský zbor (ZHZ)*. O povinnosti zriadiť tieto hasičské jednotky rozhoduje Ministerstvo vnútra SR alebo tiež Krajské riaditeľstvo Hasičského a záchranného zboru (HaZZ) na základe analýzy nebezpečenstva vzniku požiaru v objektoch právnickej osoby alebo fyzickej osoby, pričom zároveň určí minimálny počet zamestnancov a základné materiálno-technické vybavenie. Zriadenie hasičskej jednotky právnickej osoby a fyzickej osoby (podnikateľa) sa nevyžaduje, ak na základe písomnej dohody medzi právnickými

⁵¹ Pozri bližšie: § 30 odsek 2 písm. a) a b) zákona č. 314/2001 Z. z. o ochrane pred požiarmi v znení neskorších predpisov. Dostupné na: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2001-314>

⁵² Pozri: Zákon č. 314/2001 Z. z. o ochrane pred požiarmi v znení neskorších predpisov a Zákon č. 315/2001 Z. z. o Hasičskom a záchrannom zbore v znení neskorších predpisov, pričom:

- Zákon č. 314/2001 Z. z. o ochrane pred požiarmi v znení neskorších predpisov ustanovuje podmienky na ochranu života a zdravia fyzických osôb, majetku a životného prostredia pred požiarmi a ustanovuje pôsobnosť orgánov štátnej správy a obcí na úseku ochrany pred požiarmi a hasičských jednotiek pri vykonávaní záchranných prác pri nežiaducich udalostiach. Dostupné na: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2001-314>
- Zákon č. 315/2001 Z. z. o Hasičskom a záchrannom zbore v znení neskorších predpisov ustanovuje zriadenie, postavenie, úlohy, organizáciu a riadenie Hasičského a záchranného zboru, ako aj štátnu službu príslušníka Hasičského a záchranného zboru a právne vzťahy, ktoré súvisia so vznikom, zmenami a so skončením služobného pomeru príslušníka Hasičského a záchranného zboru. Hasičský a záchranný zbor je jednotne organizovaným zborom, ktorý plní úlohy v rozsahu a za podmienok ustanovených zákonom č. 315/2001 Z. z. a osobitnými predpismi. Dostupné na: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2001-315>

osobami alebo fyzickými osobami (podnikateľmi) hasičská jednotka jednej zo zmluvných strán bude plniť jej úlohy aj pre ostatné zmluvné strany. Na platnosť takejto dohody je potrebný súhlas krajského riaditeľstva. Právnická osoba a fyzická osoba - podnikateľ môže zrušiť hasičskú jednotku alebo znížiť početný stav jej zamestnancov alebo členov iba po predchádzajúcom súhlase krajského riaditeľstva.

Závodný hasičský útvar sa zriaďuje právnickou osobou a fyzickou osobou (podnikateľom) na zabezpečenie protipožiarnej ochrany svojho majetku a personálu alebo na poskytovanie služieb v rámci koncesovanej živnosti „prevádzkovanie závodného hasičského útvaru“, na ktorú je potrebné oprávnenie vydané Ministerstvom vnútra SR.⁵³ Závodné hasičské útvary sú zriaďované predovšetkým pri rafinériách, chemických a hutníckych továrňach, železniciach, letiskách, prístavoch a pod. Príslušníci závodných hasičských útvarov vykonávajú činnosť v jednotkách ako svoje zamestnanie.

Závodný hasičský zbor sa právnickou osobou a fyzickou osobou (podnikateľom) zriaďuje v prípade, ak sa nevyžaduje zriadenie závodného hasičského útvaru a na vykonanie zásahu nepostačuje zriadenie protipožiarnej hliadky. Členovia Závodného hasičského zboru sú tiež zamestnancami právnickej osoby alebo fyzickej osoby, avšak činnosť v týchto jednotkách vykonávajú len ako vedľajšiu pracovnú úlohu a to v prípade vyhlásenia poplachu – na rozdiel od príslušníkov vyššie popisovaných závodných hasičských útvarov, ktorí ju vykonávajú ako svoje zamestnanie.

Obce (mesta) zriaďujú *obecný alebo mestský hasičský zbor* – hasičské jednotky, plniace úlohy súvisiace so zdolávaním požiarov a vykonávaním záchranných prác pri živelných pohromách a iných mimoriadnych udalostiach.

Obec (mesto) nemusí zriaďovať obecný hasičský zbor, ak počet obyvateľov obce je menší ako 500 alebo ak na základe dohody medzi obcou a Hasičským a záchranným zborom alebo právnickou osobou, či fyzickou osobou (podnikateľom) so sídlom v obci (meste) bude plniť aj úlohy obecného (mestského) hasičského zboru Hasičský a záchranný zbor alebo hasičská jednotka právnickej osoby alebo fyzickej osoby (podnikateľa).

⁵³ Podľa: Príloha č. 2 k zákonu č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov VIAZANÉ ŽIVNOSTI skupina 214 por. č.: 84. Prevádzkovanie závodného hasičského útvaru oprávnenie na zriaďovanie a prevádzkovanie závodného hasičského útvaru § 17 ods. 1 písm. n) zákona č. 314/2001 Z.z. Dostupné na: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2001-314>

Obciam zo zákona vyplýva povinnosť zriadiť *dobrovoľný hasičský zbor obce* (DHZO)⁵⁴ na plnenie úloh súvisiacich s likvidáciou požiarov a vykonávaním záchranných prác na území obce (príp. zriadiť spoločný hasičský zbor obcí na základe dohody s okresným riaditeľstvom HaZZ). Obec nemusí zriadiť dobrovoľný hasičský zbor obce, ak počet obyvateľov obce je menší ako 500 alebo ak na základe dohody medzi obcou a Hasičským a záchranným zborom, právnickou osobou alebo fyzickou osobou – podnikateľom so sídlom v obci alebo občianskym združením zaradeným do celoplošného rozmiestnenia síl a prostriedkov bude plniť aj úlohy dobrovoľného hasičského zboru obce Hasičský a záchranný zbor, hasičská jednotka právnickej osoby alebo fyzickej osoby – podnikateľa alebo občianske združenie zaradené do celoplošného rozmiestnenia síl a prostriedkov.

Výjazd príslušníkov Hasičského a záchranného zboru je do jednej minúty od ohlásenia udalosti, avšak z dôvodu pomerne členitého územia Slovenskej republiky, je čas dojazdu do niektorých odľahlejších oblastí neúmerne dlhý (viac ako 20 minút, v niektorých oblastiach dokonca viac ako 40 minút). Znamená to, že sa silami Hasičského a záchranného zboru nedarí zabezpečiť poskytnutie pomoci občanovi v núdzi na celom území Slovenskej republiky najneskôr do 20 minút, čo je v ideálnom prípade potrebné.

Súčasný počet príslušníkov Hasičského a záchranného zboru na hasičských staniaciach všetkých typov, nedostatočne napĺňajú tzv. koeficient ich zálohy zaisťujúci zastupiteľnosť riadiacich a špeciálnych funkcií z dôvodu účasti na školení, čerpania dovolení, dlhodobej pracovnej neschopnosti a pod., čím vznikajú často problémy s akcieschopnosťou.

Vzhľadom na uvádzané skutočnosti je potrebné na území Slovenskej republiky postupne zapájať tiež dobrovoľné hasičské zbory obcí do systému celoplošného rozmiestnenia síl a prostriedkov hasičských jednotiek. Do celoplošného rozmiestnenia síl a prostriedkov môže byť zaradené aj občianske združenie, ktoré spolupracuje s Hasičským a záchranným zborom a ktoré disponuje špeciálnou hasičskou technikou pre nasadenie pri rozsiahlych, zložitých a časovo náročných zásahoch.

ZÁVER

Ak sa vrátíme k téme príspevku, môžeme tvrdiť, že bezpečnostné prostredie a krízový manažment spolu súvisia a to predovšetkým vo vzťahu k udržiavaniu stabilného vnútorného bezpečnostného prostredia. V praktickom živote to znamená, že štát musí zaisťovať bezpečnosť jeho

⁵⁴ §33 odst. 1 – 4 zákona č. 314/2001 Z.z. o ochrane pred požiarom v znení zákona č. 37/2014 Z. z. o dobrovoľnej požiarnej ochrane Slovenskej republiky a o zmene niektorých zákonov.

obyvateľov, fyzických i právnických osôb a chrániť ich majetok. V poslednom období sme však svedkami vzniku stále častejších mimoriadnych situácií (živelné pohromy, havárie, katastrofy, ohrozenie zdravia alebo teroristický útok), ktoré narušujú stabilitu vnútorného bezpečnostného prostredia. Pri vzniku mimoriadnych, krízových situácií sa vyžaduje rýchly zásah záchranných a bezpečnostných zložiek s cieľom zachrániť ľudské životy a minimalizovať škody na majetku. Krízové situácie vyžadujú upustiť od stereotypného riadenia a použiť mimoriadne, krízové riadiace postupy a použiť krízové nástroje na ich riešenie. Pre tento účel je vytvorený bezpečnostný systém, ktorého súčasťou je integrovaný záchranný systém. Ten disponuje takýmito spôsobilosťami a nástrojmi. Hlavnou výkonnou zložkou integrovaného záchranného systému, schopnou zaistiť včasnú, koordinovanú, účinnú a efektívnu pomoc sú hasičské jednotky. Pôsobnosť hasičských jednotiek legislatívne upravujú predovšetkým zákon č. 314/2001 Z. z. o ochrane pred požiarmi a zákon č. 315/2001 Z. z. o Hasičskom a záchrannom zbore v znení neskorších predpisov, ktoré sú ešte doplnené vyhláškou Ministerstva vnútra SR č. 611/2006 Z. z. o hasičských jednotkách a tiež ďalšími internými predpismi o podrobnosti ako organizovať, riadiť a vykonávať odbornú prípravu, o úlohách a dokumentácii hasičských jednotiek. Rozhodujúcim prvkom pri záchrane ľudských životov a ich majetku je čas. Aj keď výjazd príslušníkov Hasičského a záchranného zboru je do jednej minúty od ohlásenia udalosti, avšak z dôvodu pomerne členitého územia Slovenskej republiky, je čas dojazdu do niektorých odľahlejších oblastí neúmerne dlhý (viac ako 20 minút, v niektorých oblastiach dokonca viac ako 40 minút). Znamená to, že sa silami Hasičského a záchranného zboru nedarí zabezpečiť poskytnutie pomoci občanovi v núdzi na celom území Slovenskej republiky najneskôr do 20 minút, čo je v niektorých prípadoch životne dôležité.

Súčasný počet príslušníkov Hasičského a záchranného zboru na hasičských staniciach všetkých typov, nedostatočne naplňajú tzv. koeficient ich zálohy zaisťujúci zastupiteľnosť riadiacich a špeciálnych funkcií z dôvodu účasti na školení, čerpania dovolení, dlhodobej pracovnej neschopnosti a pod., čím vznikajú často problémy s akcioskopnosťou. Vzhľadom na uvádzané skutočnosti je potrebné na území Slovenskej republiky postupne zapájať tiež dobrovoľné hasičské zbory obcí do systému celoplošného rozmiestnenia síl a prostriedkov hasičských jednotiek. Do celoplošného rozmiestnenia síl a prostriedkov môže byť zaradené aj občianske združenie, ktoré spolupracuje s Hasičským a záchranným zborom a ktoré disponuje špeciálnou hasičskou technikou pre nasadenie pri rozsiahlych, zložitých a časovo náročných zásahoch. Toto je praktický návod, ako zaistiť stabilnejšie bezpečnostné prostredie, ako zaistiť bezpečie občanov štátu a ako ochrániť ich majetok pri vzniku mimoriadnych, krízových situáciách.

LITERATÚRA

BUZAN B., WAVER O., De WILDE J.: *Bezpečnost : Nový rámec pro analýzu*. 1. vydanie. Brno: Centrum strategických studií. 2005. ISBN 80-903333-6-2.

DOLINEC., V. (2009): Faktory vplývajúce na vnímanie bezpečnostného prostredia štátu. In: *Bezpečnostné fórum '09*. Banská Bystrica, FPVMV UMB, 2009. ISBN 978-80-8083-790-7

Dostupné na: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2002-387>

FRANK L.: *Bezpečnostní prostředí*. In: Zeman P. et. al: Česká bezpečnostní terminologie. Brno, 2002 tiež: FRANK L.: *Bezpečnostní prostředí České republiky*. In: Obrana a strategie č.1/2003

GALATÍK, V., KRÁSNÝ, A. (2008): Pravděpodobné budoucí operační prostředí, operační požadavky a schopnosti ozbrojených sil ČR. In: GALATÍK, V. (ed.) : *Principy obrany České republiky „2030“*. Brno: 2008. ISBN 978-80-7231-513-0

HLAVÁČEK P., FRANK L.: Budoucí bezpečnostní prostředí ČR. In: Galatík, V.(ed.): *Principy obrany České republiky „2030“*. Brno, UO, 2008. ISBN 978-80-7231-513-0

HOFREITER, L. (2016): *Bezpečnostné prostredie súčasného sveta*. Zlín: Radim Bačuvčík – VeRBuM. 2016. s. 24. ISBN 978-80-87500-79-8

HOFREITER,L., MATIS,J.: *Komplexná metodika hodnotenia bezpečnostného prostredia*. Priebežná výskumná správa. L. Mikuláš: AOS. 2010. s.83

HOLUBEC S.: Válka a moderní světový systém. In: Holubec, S. (ed.): *Válka, mír a politická moc*. Praha: Svoboda servis. 2009. ISBN 978-80-86320-59-5

HUNTINGTON, S.P. *Střet civilizací. Boj kultur a proměna světového řádu*. Rybka Publishers.2001.

JURČÁK, V. a kol. (2009) Analýza bezpečnostného prostredia, rizík a možnosti eliminácie hrozieb. In: Priebežná správa o riešení vedeckého projektu AGMO 5. Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, Liptovský Mikuláš, 2009. S. 29.

KARAFFA, V. (2005): *Operační prostředí a charakter budoucích operací*. In: Vojenské rozhledy, č.4/2005, s.26-27

KMEC M.: Bezpečnosť Slovenskej republiky a integrácia do NATO a EÚ. Bratislava: IVO. 2002. s. 10-11. ISBN 80-88935-31-8

KOHÚT M.: *Stav bezpečnostného prostredia a bezpečnostné hrozby*. dostupné na internete: http://www.eac.sk/docs/Kohut,M_BPpBH.pdf

KORBA M.: Teória bezpečnostných štúdií a bezpečnostné prostredie. In: Tarasovič, V., et al. 2004. *Hodnotenie bezpečnostného prostredia (východiská a perspektívy)*. Bratislava, IOB MO SR, 2004.

LAML R.: *Niekoľko poznámok k definícii bezpečnostného prostredia v Bezpečnostnej stratégii SR*. Dostupné na: <http://www.mepoforum.sk/bezpecnostna-politika/analzy/niekolko-poznamok-k-definicii-bezpecnostneho-prostredia-v-bezpecnostnej-strategii-sr/>

LASICOVÁ J.: Bezpečnosť. Bezpečnostná agenda súčasnosti. FPVMV UMB Banská Bystrica, 2006. ISBN 80-8083-352-4.

LASICOVÁ, J., UŠIAK, J.: *Bezpečnosť ako kategória*. Bratislava : Veda, 2012, s. 230. ISBN 978-80-224-1284-1

NEČAS P., UŠIAK J.: Nový prístup k bezpečnosti štátu na začiatku 21. storočia. Liptovský Mikuláš, AOS, 2010. ISBN 978-80-8040-401-7

NOVÁK L.: *Plánovanie zdrojov na riešenie krízových situácií*. Žilina: VŠEaMVS v Bratislave. 2010. s. 10. ISBN 978-80-970272-4-7

PALONKORPI M.: *Matter over Mind? Securitizing Regional Energy Interdependencies*. Dostupné na: <http://www.lsa.umich.edu/UMICH/ceseuc/Home/Academics/Research%20Projects/Energy%20Security%20in%20Europe%20and%20Eurasia/Matter%20Over%20Mind%20-%20Palonkorpi.pdf>

POLONSKÝ D.: Metodologická analýza bezpečnostného prostredia a bezpečnostnej politiky štátu. In: Hamaj, P.(ed.) : *Bezpečnostná veda a bezpečnostné vzdelávanie*. L. Mikuláš, AOS, 2006. ISBN 80-8040-302-3

Smernica európskeho parlamentu a Rady 2002/21/ES zo 7. marca 2002 o spoločnom regulačnom rámci pre elektronické komunikačné siete a služby (rámcová smernica) Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:02002L0021-20090702&from=EN>

ŠIMÁK, L. a kolektív autorov: *Prehľad základných pojmov na úseku krízového riadenia*. FŠI ŽU, Žilina 2004. ISBN 80-88829-75-5

ŠIMÁK, L.: *Krízový manažment vo verejnej správe*. FŠI ŽU v Žiline, 2001. s. 124. ISBN 80-88829-13-5.

ŠKVRNDA F.: Súčasné chápanie bezpečnosti ako teoretický rámec bezpečnostno-politických analýz. In: Tarasovič, V. a kol.: *Hodnotenie bezpečnostného prostredia (východiská a perspektívy)*. Bratislava: IOB MO SR, 2004. s. 319-328

TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, H.: *Nová civilizace (Třetí vlna a její důsledky)*. Praha: Dokořán. 2001. ISBN 80-86569-00-4.

TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, H.: *Utváranie novej civilizácie. Politika tretej vlny*. Open Windows Bratislava, 1996. ISBN 80-85741-15-6.

TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, H.: *Válka a antiválka (Jak porozumět dnešnímu globálnímu chaosu)*. Praha: Dokořán. 2002. ISBN 80-86569-16-0.

WALENSTEEN P.: *Understanding Conflict Resolution*. Second Edition London: SAGE Publications. 2007. ISBN 978-1473902114

WALLERSTEIN I.: *Úpadek americké moci. USA v chaotickém světě*, Praha: SLON. 2005. ISBN 80-86429-44-X

Zákon č. 129/2002 Z. z. Zákon o integrovanom záchrannom systéme. Dostupné na: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2002-129>

Zákon č. 387 /2002 Z.Z Zákon o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnoveho stavu.

zákona č. 314/2001 Z. z. o ochrane pred požiarimi v znení neskorších predpisov. Dostupné na: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2001-314>

ŽÍDEK R., CIBÁKOVÁ S.: *Bezpečnosť štátu*. Liptovský Mikuláš, AOS, 2009. ISBN 978-80-8040-375-1.

POLITICKO-ENVIRONMENTÁLNÍ BEZPEČNOST V KONTEXTU DISKUSE O PROVEDITELNOSTI VODNÍHO KORIDORU DUNAJ-ODRA-LABE.

POLITICAL-ENVIRONMENTAL SECURITY IN THE KONTEXT OF DISKUSION ON THE FEASIBILITY OF THE DANUBE-ODER-ELBE WATER CORRIDOR.

Petr Rožňák¹, Karel Kubečka²

ABSTRAKT

K napsání této stati nás přimělo veřejné slyšení Senátu ČR na téma: „Potřebuje Česká republika vodní koridor Dunaj-Odra-Labe?“ A následná, naše účast na odborném semináři organizovaném komisí pro životní prostředí Akademie věd ČR slibující odbornou diskusi ke studii proveditelnosti (SP) za účelem prokázání společenské, hospodářské a bezpečnostní přínosnosti nedávno dokončené SP D-O-L s tím, aby bylo dosaženo proveditelnosti alespoň větve Dunaj-Odra (DO). SP D-O-L je natolik nadčasové environmentální bezpečnostní téma, jež si zaslouhuje nanejvýše pozornost všech zemí „trojmoří“, kterých se dotýká, přednostně pak zemí Visegrádu.

Klíčová slova

Environmentální sektor bezpečnosti, politicko-environmentální bezpečnost, vodní koridor D-O-L.

ABSTRACT

We were prompted to write this paper by a public hearing of the Senate of the Czech Republic on the topic: „Does the Czech Republic Need the Danube-Oder-Elbe Water Corridor?“ And subsequently, our participation in workshop organized by the Environmental Commission of the Academy of Science of the Czech Republic promising a professional discussion on the feasibility study (SP) to demonstrate the social, economic and security benefits of the recently completed SP D-O-L in order to achieve feasibility at least (TO). SP

¹ RSDr. Petr Rožňák, CSc. dr.h.c., Pedagogický a vědecký pracovník, Poradce pro činnost k získání akreditace, p Katedra bezpečnosti a práva, Vysoká škola regionálního rozvoje a Bankovní institut - AMBIS, a.s., Lindnerova 575/1, 180 00 Praha 8 - Libeň, Česká republika, e-mail: petr.roznak@ambis.cz.

² Doc. Ing. Karel Kubečka, Ph.D., Ing.-Paed.-IGIP, Pedagogický a vědecký pracovník, katedra ekonomie a managementu, Vysoká škola regionálního rozvoje a Bankovní institut - AMBIS, a.s., Lindnerova 575/1, 180 00 Praha 8 - Libeň, Česká republika, e-mail: karel.kubecka@ambis.cz.

D-O-L is so timeless environmental a security issue that deserves the most attention of all countries “Three Seas” concerned, preferably the Visegrad countries.

KEY WORDS

Enviromental security sector, political-enviromental security, water corridor D-O-L.

ÚVOD

OSN nedávno vydala zprávu, podle níž budou do deseti let čelit čtyři miliardy lidí ze 48 zemí akutnímu nedostatku vody, a do roku 2030 bude na světě o 40 procent méně vody, než potřebujeme. Množství vody je přitom na světě neměnné. Jde o to, že průměrné srážky např. na území ČR se v podstatě nemění, nebo jen velmi málo. Mění se však sezonní chod. U nás například potřebujeme, aby v zimě napadl sníh, táním zásobil půdu a propojil tak horní vodní horizont s tím spodním, aby půda nevyschla. Také potřebujeme mrholení, kdy voda ze suchého místa neodteče, ale téměř všechna se vsákne. Jenže tahle distribuce vody se v Evropě změnila, jak se zdá, výrazně změnila už někdy kolem roku 2000. (CÍLEK, 2018). I proto některá místa vysychají, přestože vody úhrnem neubývá, a naopak jsou stále častější záplavy.³ Je nanejvýše potřebné se problematikou environmentální, ekonomické a politické bezpečnosti států trojmoří⁴ v dalších dekádách 21. století, zaobírat. Možným řešením je vybudování vodního koridoru Dunaj-Odra-Labe. Negativní reakce části politiků, starostů obcí na Přerovsku, Olomoucku a Novojičínsku⁵, za vydatné mediální antikampaně⁶, abstrahující od analýz Ministerstva dopravy, Ministerstva životního prostředí a odborníků SWECO Hydroprojektu⁷ je důkazem toho, jak je studie proveditelnosti tohoto projektu v České republice zpolitizované téma.

³ VODA A BEZPEČNOST: za masovou migraci může nedostatek vody. A bude prý ještě hůř. Rozhovor o vodě a migraci s Václavem Cílkem, geologem Geologického ústavu věd. In: <http://euro.e15.cz/>.

⁴ Trojmoří tvoří 12 členských států EU ležících mezi Baltským, Jaderským a Černým mořem. V zemích trojmoří žije 112 milionů obyvatel a zabírají plochu 1 218 975 km².

⁵ <https://moravskoslezsky.denik.cz/z-regionu/kanal-nehceme-memorandum-proti-d-o-l-podepsaly-desitky-obci-20191015.html>, <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/kanal-dunaj-odra-labe-obcim-i-mestum-vadi-40300356>

⁶ <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/taktika-ministru-jak-se-vlichotit-prezidentu-zemanovi-predstirat-ze-chteji-splnit-jeho-budovatelsky-sen-80882>

⁷ Společnost SWECO Hydroprojekt je vedoucím sdružení proveditelnosti projektu D-O-L. Studii proveditelnosti zpracovala její divize hydrotechniky, ekologie a odpadového hospodářství. SWECO Hydroprojekt plánuje a navrhuje komunity a města budoucnosti. Výsledky jeho práce jsou udržitelné budovy, funkční infrastruktura a přístup k čisté vodě. Se 14 500 zaměstnanci v Severní Evropě nabízí zákazníkům tu pravou odbornost pro každý projekt. Ročně realizuje projekty v 70 zemích po celém světě. SWECO Hydroprojekt je evropským lídrem v architektuře a inženýrském poradenství s obratem o objemu 16,9 miliard SEK (1,8 miliardy EUR). Firma je kotovaná na burze NASDAQ OMX Stockholm AB. Více: <https://www.sweco.cz/>

1. Potřebuje Česká republika a další země Visegrádu z bezpečnostního hlediska vodní koridor Dunaj-Odra-Labe?

Idea bezpečnosti, je jako celek mimořádně kontroverzním a co více, zpolitizovaným problémem. Nejčastějším průvodním jevem, ať již jakékoliv tváře bezpečnosti (ekonomické, vojenské aj.) je její politizace, přelévání bezpečnostních témat do sektorů jiných (nejčastěji sektoru politického). Podstatou ekonomické bezpečnosti jsou dosud nevyřešené a vysoce zpolitizované diskuse o ekonomii a stavu hospodářství. Přetrvávající soupeření mezi podstatou tržního prostředí charakterizovaného ekonomickou nestabilitou bezpečnosti trhu a vysokými nároky na stabilitu a vlastní bezpečnost. Je zřejmé, že podstata politicko-environmentální bezpečnosti se bude projevovat v několika rovinách. Předně, v rovině, kdy ekonomická bezpečnost je součástí státní (národní), bezpečnosti a hospodářský úspěch je chápán jako hra s nulovým součtem. Za druhé, kdy ekonomická bezpečnost je výsledkem hospodářské výkonnosti a v rovině, kdy ekonomické vztahy jsou hrou s pozitivním součtem, ve které mohou získat všichni. Za třetí, kdy ekonomika formuje strukturu společnosti a státy mají za úkol hospodářské síly zkrotit ve jménu sociálních a politických cílů. V sektoru ekonomické bezpečnosti se současný ekonomicko-bezpečnostní diskurs primárně zaměřuje na problémy nestability a nerovnosti. Převažuje obava z generelní vize a investice do ní. Za rozumnější se považuje zůstat „při zdi“ a nejt do „rizik“, „neutrácet“. A tak, než například, vybudovat vodní koridor D-O-L, je přeci snadnější vybudovat síť rybníků či zasadit aleje stromů. Diskuse se záměrně ohýbá jiným směrem, jehož podstatou je tvrzení, že jde „megalomanský projekt“. Přičemž, „strážci“ absolutně abstrahují od toho nejpodstatnějšího (totiž dostatečných státních rezerv vody), tak nezbytné pro naši bezpečnost. Přitom, voda v souvislosti s bezpečností životního prostředí (dále, BŽP) je v popředí zájmu od roku 1972, kdy proběhla mezinárodní konference věnovaná světovému životnímu prostředí (UNCED). BŽP bývá charakterizována: za prvé, jako „nejvyšší forma bezpečnosti“, ale také za druhé, jako „zanášení pojmu bezpečnost nepatřičným obsahem“. Na tuto kategorii bezpečnosti se nahlíží dvojí optikou, a to: vojensko-politickou anebo jako například v článku 130 R Smlouvy o fungování EU, jako kategorii socio-ekonomickou. Jde o pozoruhodný sektor bezpečnosti, díky existenci dvou svébytných agend: vědecké a politické. Tato skutečnost se v plné své síle promítá do diskuse proveditelnosti či neproveditelnosti vodního koridoru D-O-L. Pro politickou agendu není ústřední otázkou, zdali se jedná o prostou spekulaci, nýbrž jestli environmentální požadavek a jeho naléhavost vytváří politické téma, s nímž politik, politická strana či jiný politický subjekt, může hrát své mocenské hry (havárie jaderné elektrárny, povodně a záplavy rozsáhlých rozměrů, tajfun, tsunami, nedostatek vodních zdrojů, lesů,

kůrovec, apod.) Je jistě zajímavé, že nejúčinnějším politickým žolíkem není vzniklá katastrofa, ale předpoklad vzniku katastrofy (předpověď, že k ní dojde). To umožňuje dramatickou rétoriku, omezovat finanční zdroje, hrát roli „pečlivého a zodpovědného hospodáře“, hovořit o udržitelném rozvoji a v tomto směru také podnikat potřebné politické kroky a bezpečnostní opatření, otevření řady pestrých relevantních témat (například: každý přece vidí, jak jsme závislí na správě zemědělské půdy [přitom, za posledních 22 let bylo v ČR zastavěno 10,6 % vysoce kvalitní zemědělské půdy a vytvořeno, 4,5 milionu m² skladových ploch], lesů, ovzduší, není žádný důvod se domnívat, že se klima nezmění, podívejte, co nám už teď dělá za paseku asijský tesařík, říční krab, křídlatka japonská,...atd., atp.) A realizace D-O-L, no to je přeci utopická vize, nákladná, nerealizovatelná, neefektivní. Konec století pro některé regiony může být katastrofální, upozorňuje Michel Jarraud, generální tajemník Světové meteorologické organizace.⁸ Odůvodňuje to koncentrací skleníkových plynů (oxidu uhličitého a dalších skleníkových plynů) jež v atmosféře dosáhla nového rekordu. Zrychlující se trend komplikuje udržení globálního oteplování pod dvěma stupni Celsia ve srovnání s dobou před průmyslovou revolucí. Odsud lze snadno vyvodit, pokud tento trend bude pokračovat, že průměrná teplota na Zemi bude na konci tohoto století o 4,6 stupně Celsia vyšší, než byla ve druhé polovině 19. století, což by mělo za následek značné klimatické změny na Zemi (**JARRAUD, 2014**). Klimatičtí alarmisté, klimatické změny z hlediska jejich dopadu přirovnávají ke zbraním hromadného ničení. Možný katastrofický scénář předpokládá, že případné prudké oteplování a zvýšení hladin moří, přežije 1/3 světové populace. Pouze 1% vody na zemi je k pití a její množství se přirovnává k čajové lžičce oproti vědru vody mořské. Výsledkem by byla nekonečná válka o pitnou vodu v děsivém „vodním světě“.⁹ A tak se otevírá prostor pro hysterii a ekologický fanatismus aktuálně reprezentovaný šestnáctiletou švédskou aktivistkou **Grétou Thunbergovou**.¹⁰

⁸ Světová meteorologická organizace je specializovanou agenturou Spojených národů od roku 1951. Poskytuje vědecké informace o stavu atmosféry, zdrojích pitné vody a otázkách klimatu. Nabízí služby v oblasti předpovědi počasí a sledování globálního vývoje počasí, umožňuje rychlou výměnu informací o počasí a z oblasti hydrologie. Realizuje řadu významných programů týkajících se klimatu, atmosféry, aplikované meteorologie, životního prostředí a vodních zdrojů. Tyto programy jsou základem pro systém včasného varování pro nepříznivé klimatické vlivy a hrozby, jako jsou tropické cyklony, El Niño, záplavy, sucha a jiné přírodní katastrofy. Věnuje se i jiným souvisejícím otázkám, např. ubývání ozonové vrstvy, globální oteplování či ubývání zdrojů pitné vody. WMO má 187 členů (181 států a 6 teritorií), z nichž všichni disponují vlastními meteorologickými a hydrologickými službami. Řídicím orgánem WMO je Světový meteorologický kongres, který se schází jednou za čtyři roky. Výkonná rada WMO má 37 členů a schází se jednou za rok. WMO má 213 zaměstnanců a její rozpočet pro období 2004-2007 činí 253,8 milionu USD.

⁹ *Megakatastrofy I.(7.)* [online]. TV PRIMA, 2013 [cit. 2013-11-20]. Dostupné z: <http://play.iprima.cz/nejvetsi-katastrofy/megakatastrofy-i-7>.

¹⁰ Zdroj: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/greta-thunbergova-rusko-putin-manipulace-media.A191003_093433_zahranicni_jhr

Environmentální bezpečnostní témata jsou dělena na: a) Globální; b) Ekonomická; c) Morální.

Environmentální bezpečnost má jednoznačně a převážně globální dopad, postihuje každého člověka a environmentální ohrožení lze zvládat jedině na základě široké spolupráce (kontrola klimatických změn a emisí, množství skleníkových plynů, ochranou ozónové vrstvy, ochranou výjimečných regionů – Antarktida, Amazonie, péče o dna moří, ochrana oceánů). Pokud provedeme sumarizaci sektoru bezpečnosti životního prostředí, pak tvrdíme (nejen se zastánci Kodaňské školy), že environmentální sektor bezpečnosti charakterizuje:

- Sekuritizace dvojím směrem: politickým a vědeckým;
- Politizace environmentálních témat se zvyšuje;
- Regionální režimy upravující spolupráci, např. proti znečišťování moří, jsou efektivnější než globální opatření;
- Existence nepřeberného množství environmentálních tematických oblastí;
- Nestejnorodost původců a strůjců environmentálních škod na životním prostředí a jeho bezpečnosti;
- Soubor aktérů bezpečnosti životního prostředí v jednom regionu a jejich vysoká vzájemná bezpečnostní závislost (zemědělská politika, uprchlíci (imigranti) před hladem, ochrana ohrožených zvířecích druhů (klaun mořský a mořské sasanky), globálním oteplováním, ekologickými katastrofami);
- Přesun lokálních (regionálních) problémů bezpečnosti životního prostředí do pozice (ne)bezpečnosti s globálním obsahem – dosahem. Tendence čekat, až lokální problémy přerostou, vyústí v problém globální (přičemž není třeba čekat na nějaké globální řešení). (JUŘÍČEK, ROŽŇÁK 2014).

2. Jaké výhody má realizovat vodní koridor D-O-L ?

Výhod je celá řada: propojení Dunaje, Odry a Labe by vedlo bezpochyby k zásadnímu růstu ekologičtější a nejlevnější lodní dopravy, turismu. Strukturálně postižená území by dostala nový impuls. Vše by samozřejmě muselo být budováno za existence přísných ekologických pravidel, protože – ruku na srdce – řada staveb v České republice byla budována tak, že příroda byla spíše zátěží než motivem. I proto je debata o propojení tří řek a moří často zbytečně vyhraněná. Všechny tyto nastolované otázky a myšlenky měly a mají jedno společné: využít

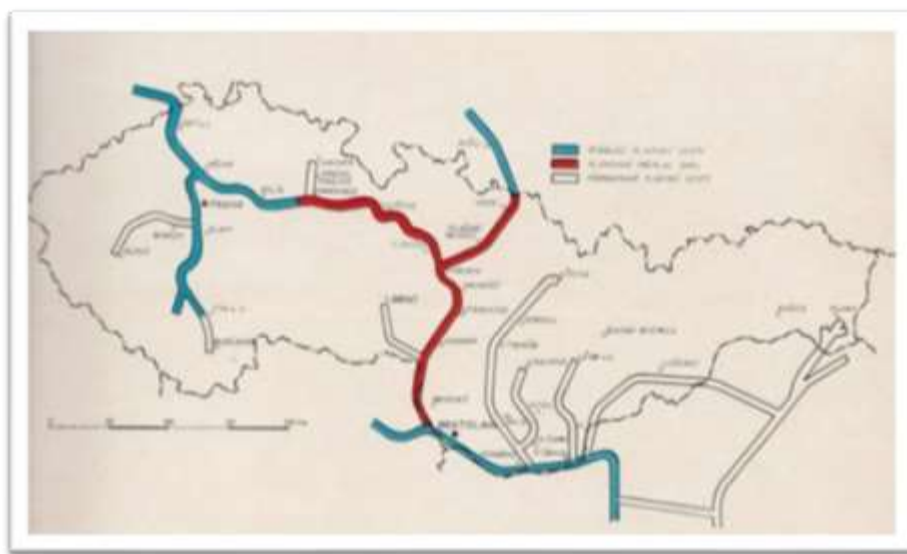
potenciál naší vodní soustavy k hospodářskému rozvoji země i jednotlivých regionů a míst; k ochraně před povodněmi, k revitalizaci krajiny i jako zdroj energie. Samozřejmě, jako všechno, co je dobré, nové a odvážné, má své zastánce a příznivce, ale také hloupé odpůrce a iracionální pravdaře, usilujícími o absolutní znemožnění realizace projektu vodního koridoru. Jeden příklad za všechny: „Stalin na Letné vyšel levněji než by stál Zemanův kanál. Kanál Dunaj – Labe – Odra svojí nesmyslností přesahuje svěží myšlenku uspořádat v Praze olympiádu,“ pronesl v televizní předvolební debatě 4. října 2013, za všechny odpůrce, místopředseda TOP 09 **Miroslav Kalousek**. Zcela přitom abstrahuje od faktu, že v případě splavnění řeky Odry všechny hutní a strojírenské společnosti v Ostravě budou mít daleko jednodušší pozici. Skutečnost, že tato iracionální kampaň je založena převážně na zarážející neznalosti koncepce a funkce záměru, není omluvou. Odpůrcům projektu se podařilo vytvořit obraz stavby, která je ničivým monumentem. Nic, ovšem není vzdálenější pravdě. Je neuvěřitelné nepochopení významu tohoto projektu. Je to dáno jeho univerzálností. Právě tato jeho přednost, je zároveň příčinou jeho nepochopení. Vždy se srovnává pouze s jedním segmentem jeho přínosů. Buď se srovnává rychlost přepravy, nebo jednostranné zásahy do přírody, aniž by se uvedly nezpochybnitelné ekologické přednosti vodní dopravy.

Úplně mimo pozornost je, že:

- nemyslíme na zajištění energetické bezpečnosti státu,
- existuje možnost přepravy strategických surovin v tankerech po vodě,
- jsme jedinou z 28 zemí Evropské unie i V4, která není přímo nebo kvalitní vodní cestou napojena na moře,
- státy, které nemají vodní dopravu, jsou minimálně o 5 % chudší, než státy přímořské,
- dostavba dálniční sítě, představuje více než dvojnásobek ceny dokončení celého vodního koridoru D-O-L,
- řešíme povodně protipovodňovými opatřeními, ale zapomínáme na mimořádný protipovodňový přínos vodního koridoru D-O-L,
- řešíme období sucha, ale odkládáme jednání s okolními státy o odebírání dunajské vody, kterou bychom snadně přečerpali do vodohospodářsky deficitních oblastí jižní a střední Moravy právě vodním koridorem D-O-L. (**PODZIMEK, FORMAN, KOLAŘÍK, 2018**).

Faktem je, že projekt D-O (o celkové délce vodního toku 330 km) je v současnosti největším uvažovaným projektem, neboť jeho plánovaná hodnota je tři sta miliard, D-O-L (o celkové délce vodního toku 480 km) cca pět set miliard korun českých. Politici „projeli“

skvělou příležitostí nabízející se v roce 2013, který byl rozhodující pro zařazení projektu do finančního plánu EU. Po tomto roce nastala doba přednostního financování velkých evropských plánů. A takovýmto projektem je i vodní koridor. Euro-unijní rozpočet s výdaji na vodní dopravu počítá. Je faktem, že v Evropě není významnější projekt vodních cest, než právě D-O-L, a není vodní cesty, která by tak komplexně plnila další funkce ve prospěch území, kterým je vedena. Byly nové volby do EP je nová „evropská generalita“. Opětovně se nabízí čerpat až 85 % z plánované částky 8 miliard € z Fondu soudržnosti EU. Autoři této stati pocházejí z Uherského Brodu a Ostravy, a velmi dobře vědí, co by znamenala realizace projektu D-O-L pro Uherskobrodsko resp. Uherskohradištsko, Ostravu a Ostravsko. Proto také tento projekt podporují. Vždyť tato stavba může v dlouhodobém horizontu plnit funkci nejvýznamnějšího protikrizového opatření s výrazným dlouhodobým nárůstem pracovních míst ve střední Evropě s těžištěm v České republice. Podle doby výstavby (14 – 27 let) se jedná o 40 až 80 tisíc pracovních míst. Přitom v poslední době u projektu Dunaj – Odra – Labe stále více převládají jeho mimo dopravní, zvláště vodohospodářské funkce. Vždyť protipovodňová funkce projektu k ochraně rozsáhlých přilehlých území České republiky je dominantní. Úloha D-O-L (v délce 480 km) pro zajištění dostatku vody do vodohospodářsky deficitních oblastí střední a jižní Moravy zadržením vody na našem území a přečerpáváním vody z veletoku Dunaje v rozsahu 2m³/á sekundu, po vzoru průplavu Rýn – Mohan – Dunaj, je nezastupitelná. Nejpřesvědčivěji o výhodnosti tohoto projektu vypovídá mapa vodního koridoru D-O-L v kontextu napojení na hlavní vodní a námořní cesty Evropy.

Obrázek 1 Vodní koridor Dunaj - Odra – Labe. Zdroj: VODNÍ CESTY A PLAVBA. Wasserstrassen und Binnenschiffahrt. Waterways and Inland Navigation. Praha: Nadace vodních cest. s. 39, ISSN 1211-2232.

Nevyužít současné doby a již uzavřených mezinárodních dohod, přístupové smlouvy ČR do EU, znamená posunout se do doby, kdy se s vodou bude obchodovat jako s emisemi či televizními kanály nebo rozhlasovými frekvencemi. Nezanedbatelný je i přínos vodního koridoru D-O-L pro výrobu obnovitelných zdrojů energie v průtočných a přečerpávacích elektrárnách. Pozitivní vliv vodního koridoru D-O-L na ochranu životního prostředí je nezpochybnitelný. Vždyť vodní doprava je ze všech druhů přeprav k životnímu prostředí nejšetrnější. Dále, jde o významný krajinnotvorný prvek, stále více je také preferované bydlení u vody, sportovní a rekreační vyžití. Nelze než souhlasit s prezidentem České republiky upozorňujícím, že „Analýzy zcela jasně ukazují, že vodní koridor Dunaj-Odra-Labe by po dobu patnácti let zaměstnával šedesát tisíc pracovníků a mohl by být, podobně jako francouzský průplav Seina–sever, většinově financován z prostředků Evropské unie. Vodní koridor D-O-L zdaleka nebude sloužit jenom pro dopravní účely, ale i pro účely energetické, vodohospodářské, samozřejmě i rekreační, bude sloužit jako ochrana proti povodním.“ (ZEMAN. 2013) Je zjevné, že vybudování těchto novodobých obchodních cest [ať již vysokorychlostní železnice anebo vodního koridoru] má nezastupitelný význam jak z hlediska blahobytu, tak naší bezpečnosti.

3. Projektová rizika a přístup k jejich posouzení

Pokud budeme přistupovat k otázkám plánování, výstavby a provozu projektu D-O-L je naprostou nezbytností analyzovat strukturu celého systému i dějů (procesů), které v tomto projektu probíhají. Tím je myšleno komplexní posouzení projektu ze všech pohledů při stanovení variant scénářů nebezpečí. Některá kritéria budou dominantnější než jiná, ale s tímto se analýza rizik umí dobře vyrovnat a zohledni je.

V aplikaci na přípravu a realizaci projektů spojených s výstavbou je analýza a navazující syntéza spojována nejčastěji s hledáním optimální varianty struktury projektem realizovaného díla (např. stavby, v našem případě D-O-L) i optimální varianty postupu jeho realizace. Analyzovány mohou být nejrůznější systémové struktury, které lze na projektu jako objektu zkoumání definovat. Že se bude jednat o velice náročnou a složitou analýzu, má-li maximálně odpovídat následné realitě, je naprosto zřejmé. Otázka managementu¹¹ rizika je proto dominantní nejen ve fázi příprav projektu, ale i v následných fázích. Bude potřeba

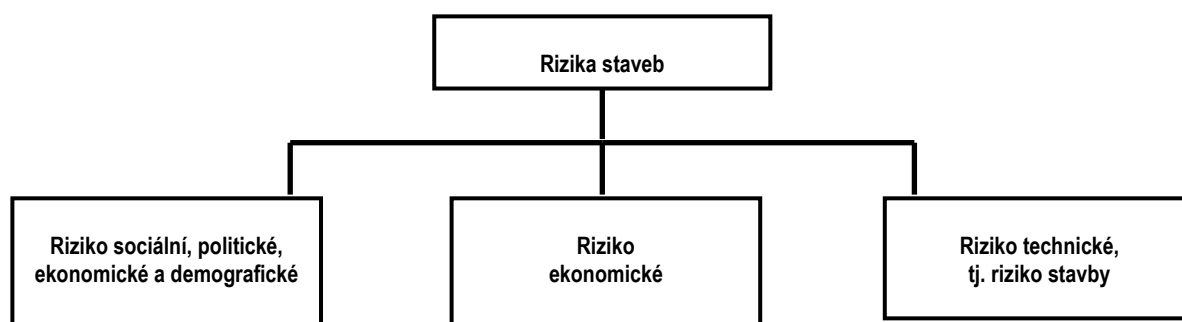
¹¹KUBEČKA, K., Rizika staveb, příčiny vzniku poruch, důsledky poruch a způsob hodnocení: autoreferát habilitační práce pro jednání Vědecké rady FAST VŠB-TU Ostrava, dne 20. února 2009. In Vědecké publikace Fakulty stavební Vysoké školy báňské - Technické univerzity Ostrava. Doktorské disertační, habilitační a inaugurační spisy. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava, 2009. 50 s. Vědecké publikace Fakulty stavební Vysoké školy báňské. ISBN 978-80-248-1800-9.

provést přesnou analýzu časového rozvrhu, přičemž ta sama o sobě bude závislá na podkladech a to jak z oblasti projektové přípravy (například průzkumných prací), tak z oblasti zahrnující otázky životního prostředí s dominantním vlivem na ovlivnění zdrojů podzemních vod. Očekává se samozřejmě zlepšení bilance množství podzemních vod v nejbližším okolí díla. Takto lze vyjmenovat další desítky proměnných, z nichž je každá reprezentována mnoha proměnnými kritérii. Jen namátkově lze vyjmenovat další části celkové analýzy:

- zdrojová analýza (analýza zdrojů hmotných, lidských, finančních, potřebných pro realizaci projektu),
- analýza rizik (spojených s realizací projektu nebo určité jeho varianty),
- analýza dosažené hodnoty (v průběhu realizace projektu),
- analýza vývoje nákladů (finanční analýza projektu). ...a mnoho dalších.

Riziková analýza je tak procesem, který shromažďuje a zpracovává informace pro následný management rizik, přičemž každá lidská činnost je zatížena určitým stupněm rizika¹².

V činnosti souhrnně nazývanou jako „stavebnictví“ (přičemž vlastní výstavba, tedy stavební činnost, je jedna z dominantních částí projektu D-O-L) se potýkáme s celou řadou rizik¹³. Tato rizika (viz obrázek 2) vyplývají například ze sociálních podmínek daného regionu, demografického složení obyvatelstva regionu apod.

Obrázek 2: Základní dělení rizik

¹²KUBEČKA, K., JONOV, D., KREJSA, M., Technická rizika staveb – kategorizace potencionálních rizik – dílčí výzkumná zpráva za rok 2007, CIDEAS – Centrum integrovaného navrhování progresivních stavebních konstrukcí, FAST VŠB TU Ostrava 15.1.2008, ISBN 80-01-03487-9.

¹³KUBEČKA, K. Rizika staveb - Rozdělení rizik ve stavebním procesu a vliv na škody a vady staveb. Dílčí výzkumná zpráva za rok 2005. Centre for integrated Design of advanced structures. VŠB-TU Ostrava, FAST, 15.1.2006.

V současném stavitelství se čím dál více hovoří o skutečnosti, že „žádnou větší stavbu nelze dnes realizovat bez relevantního posouzení rizik“ a to nejen z pohledu technického, ale zejména z pohledu jejího financování v kontextu efektivnosti, návratnosti investice a také vztahu ke krajině a životnímu prostředí. Riziková analýza se tak stává nástrojem podpory především financování – úvěrování staveb a nástrojem záruky provádění v daných podmínkách včetně vlivu na životní prostředí.

Z výše uvedené úvahy se jeví jako zřejmé, že podrobnější analýza rizik daného projektu zahrnující všechny jeho fáze (1) bude nezbytná a také klíčová pro úspěšné provedení, dokončení a provoz díla D-O-L.

$$R_s \equiv (R_{s_1}; R_{s_1}; \dots R_{s_n}) \quad (1)$$

Obecně portfolio rizik je (2) vyjádřeno součinem vzniklé škody a pravděpodobností jejího vzniku (pravděpodobnost realizace scénáře nebezpečí):

$$R_s = \sum_{i=1}^n (Dm_i \cdot \bar{P}_i) \quad (2)$$

i vyjadřuje jednotlivé situace (scénáře), které jsou zkoumány jako jednotlivá rizika

R_s je riziko, jehož výše je stanovena v penězích (v určité měně),

P je bezrozměrná veličina, vyjadřující pravděpodobnost¹⁴, s jakou k ději podle daného scénáře a tím také ke škodě „D“ dojde, od nuly, tj. nulového rizika, až po jedničku, kdy jde o stoprocentní pravděpodobnost, tedy jistotu, nikoliv riziko,

D je škoda vyjádřená v penězích (v určité měně), ke které dojde, pokud se bude realizovat příslušný scénář nebezpečí.

Pokud se jedná o volbu vhodné metody pro provedení relevantní analýzy rizik, pak je vhodné použít osvědčených metod a zkušeností a provést toto hodnocení pomocí analýzy¹⁵ UMRA [Universal Matrix of Risk Analysis]. Tato metoda je smíšenou verbální a logicko-numerickou expertní metodou, při které se nejprve identifikují ohrožené segmenty projektu, zdroje nebezpečí ohrožujících projekt a souběhy zdrojů se segmenty, tyto souběhy jsou následně ohodnoceny podle závažnosti. Metoda dokáže zpracovat odpovědi expertů

¹⁴Konkrétně z technického pohledu jako pravděpodobnost dosažení některého z relevantních mezních stavů.

¹⁵TICHÝ M.: Ovládání rizika, analýza a management, Beckova edice ekonomie, C.H.Beck v Praze roku 2006, první vydání, ISBN: 80-7179-415-5.

s různým stupněm znalostí o projektu a s různou hladinou vnímání nebezpečí. Princip této metody je podobný jako u FMEA.¹⁶

Postup v alternativách s příkladem řešení je uveden v odborné literatuře¹⁷.

ZÁVĚR

Současné klimatické extrémy ukazují, že země „trojmoří“ a Visegrádské čtyřky, na ně nejsou připraveny. Klesají hladiny podzemní vody a stavby nových vodních nádrží jsou z hlediska environmentální bezpečnosti opět ve hře. Abychom se připravili na příští kritická léta, nebude stačit jen revitalizovat malé vodní toky nebo mokřady. Vodní koridor Dunaj-Odra-Labe může při správném zapojení do vodohospodářské soustavy plnit významnou úlohu jak při zadržení vody, tak při její distribuci, Vodní koridor D-O-L by plnil funkci nárazníku proti kritickým výkyvům počasí. Není pochyb o tom, i přes možná rizika, že D-O-L je vodní cesta, významným bezpečnostním prvkem zásadního charakteru, nejen pro Českou republiku, která má do vyprahlé krajiny přinést vodu a život. Nedostatek vody znamená nedostatek potravin. Nedostatek potravin přivádí lidi do zoufalé situace a k hledání řešení přežití. Celé to vede ke katastrofám a válkám regionálním, kontinentálním.

ZDROJE A PRAMENY

JUŘÍČEK, Ludvík a Petr ROŽŇÁK. Bezpečnost, hrozby a rizika v 21. století. Ostrava: Key Publishing, 2014, 323 s. ISBN 978-80-7418-201-3.

KRÁL, Miroslav a Svatopluk MATULA, ed. Institucionální rámec vodního hospodářství v České republice: EUROWATER-CEC vertikální zpráva. Praha: Česká zemědělská univerzita, 1998. ISBN 80-213-0553-3.

KUBEČKA, Karel. Rizika staveb, příčiny vzniku poruch, důsledky poruch a způsob hodnocení: autoreferát habilitační práce pro jednání Vědecké rady FAST VŠB-TU Ostrava,

¹⁶FMEA (Failure Mode and Effect Analysis) je metoda používaná zejména v předvýrobních etapách na preventivní odstranění možných závad a chyb. Tato metoda pomáhá identifikovat nejkritičtější a nejpravděpodobnější chyby ve výrobku nebo v procesu. Metoda FMEA umožňuje rozeznat v různých fázích návrhu výrobků nebo procesů co nejdříve možnosti vzniku poruch, určit jejich možné následky, ohodnotit rizika a bezpečně jim předejít. FMEA jako analyticko-systematická metoda se nepoužívá izolovaně, ale je součástí strategie plánování kvality a plánování prověrek kvality. Náklady na realizaci analýz jsou vyváženy jistotou, že se udělalo vše pro bezproblémový náběh sériové výroby. Dá se tak předejít mnohým nepříjemným a nákladným zkušenostem ve výrobě a v provozu výrobku. Podívejte: <https://www.svetproduktivity.cz/slovník/FMEA-Analyza-pricin-a-dusledku.htm>

¹⁷KUBEČKA, Karel. Využití metod analýzy rizika ve forenzních vědách: aplikace metod analýzy rizik v oceňování nemovitostí a hodnocení škod a vad. Vydání první. Brno: KEY Publishing s.r.o., 2017. 179 s. monografie. ISBN 978-80-7418-281-5.

dne 20. února 2009. In Vědecké publikace Fakulty stavební Vysoké školy báňské - Technické univerzity Ostrava. Doktorské disertační, habilitační a inaugurační spisy. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava, 2009. 50 s. Vědecké publikace Fakulty stavební Vysoké školy báňské. ISBN 978-80-248-1800-9.

KUBEČKA, Karel. Využití metod analýzy rizika ve forenzních vědách: aplikace metod analýzy rizik v oceňování nemovitostí a hodnocení škod a vad. Vydání první. Brno: KEY Publishing s.r.o., 2017. 179 s. monografie. ISBN 978-80-7418-281-5.

PODZIMEK, Josef, Petr FORMAN a Tomáš KOLAŘÍK. O dokončení vodního koridoru Dunaj - Odra - Labe. Praha: Plavba a vodní cesty, 2018. ISBN 978-80-270-2958-7.

PIRUNČÍK, Petr. Summit Iniciativy tří moří ve Slovinsku. In: Vodní cesty a plavba: Wasserstrassen und Binnenschiffahrt. Waterways and Inland Navigation. Praha: Nadace vodních cest. s. 8-9, ISSN 1211-2232.

ROŽŇÁK, Petr, Karel KUBEČKA a kolektiv. Země Visegrádu a migrace: Fenomén procesu migrace, integrace a reintegrace v kontextu bezpečnosti zemí V4. Ostrava: KEY Publishing, 2018, 468 s. monografie. ISBN 978-80-7418-292-1.

ROŽŇÁK, Petr. Mechanismy fungování Evropské unie.: In quorum gratiam?. Ostrava: KEY Publishing, 2015, 330s. ISBN 978-80-7418-237-2.

TICHÝ, Milík. Ovládání rizika, analýza a management, Beckova edice ekonomie, C.H.Beck v Praze roku 2006, první vydání, ISBN: 80-7179-415-5.

VODNÍ CESTY A PLAVBA: Wasserstrassen und Binnenschiffahrt. Waterways and Inland Navigation. Polsko chce splavnit řeku Odru do Česka do roku 2030. Praha: Nadace vodních cest. s. 12-13, ISSN 1211-2232.

SPRAVODAJSKÁ PODPORA NA STUPNI ROTA MECHANIZOVANÝCH JEDNOTIEK

Ing. Peter TVARUŠKA

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
doktorand externého štúdia Katedry bezpečnosti a obrany,
Demänová 393, 031 01 Liptovský Mikuláš 1,
email: petertvaruska@hotmail.com

COMPANY INTELLIGENCE SUPPORT FOR MECHANISED UNITS on COMPANY LEVEL

ABSTRAKT

Cieľom príspevku je popísať koncepciu spravodajskej podpory veliteľov manévrových jednotiek na stupni rota s využitím ich vlastných personálnych a materiálnych zdrojov. Príspevok popisuje možnosti spravodajskej podpory rôť manévrových jednotiek a taktiež ako zvýšiť efektivitu zberu a spracovania informácií získaných pri plnení taktických úloh manévrovými rotami. V prvej kapitole je pojednané o spravodajskej podpore na taktickej úrovni so zameraním na stupeň rota. Druhá kapitola pojednáva o koncepte spravodajskej podpory manévrových rôť s využitím tímov spravodajskej poddry vytvorenými samotnými manévrovými rotami.

Kľúčové slová: spravodajstvo, rota, podpora, veliteľ, COIST

ABSTRACT

The aim of the article is to describe the concept of intelligence support of commanders of maneuver units at the company level using their own personnel and material resources. The article describes the possibilities of intelligence support of companies from maneuver units and also how to increase the efficiency of collecting and processing information obtained in conducting tactical tasks by maneuver companies. The first chapter discusses the intelligence support at the tactical level, focusing on the company level. The second chapter discusses the concept of intelligence support for maneuvering companies using the intelligence teams created by the maneuver companies themselves.

Key words: intelligence, company, support, commander, COIST

ÚVOD

Informácie sú faktor, ktorý rozhoduje o úspechu a neúspechu operácie na každom stupni. Kto má viac informácií a má ich včas, ten má vyššiu pravdepodobnosť úspechu na bojisku. Súčasné možnosti umožňujú dodať obrovské množstvo dát a informácií rôzneho charakteru a formátu. Tento objem informácií, ktoré sú veliteľovi k dispozícii niekedy svojím rozsahom ani neumožňuje ich relevantné a použiteľné spracovanie a následnú implementovanie. Preto je nutné preto mať personál a materiál, ktorý dokáže riadiť zber informácií, vykonať selekciu informácií a spracovať ich do použiteľnej formy pre ďalšiu analýzu a podporu rozhodovania veliteľa v aktuálnej situácii. Na úrovni práporu pracuje s týmito cieľmi a v prospech veliteľa a štábu predovšetkým spravodajská skupina (S-2), no manévrové jednotky plniace rozhodujúce úlohy takúto priamu podporu nemajú a v súčasných konfliktoch kedy je informačná prevaha určujúca, je to zásadné znevýhodnenie. Jedným z možných riešení ako veliteľovi na taktickej úrovni do stupňa roty znížiť toto znevýhodnenie, je zväziť aplikovanie systému spravodajskej podpory už na úrovni rota a to vytvorením tímu spravodajskej podpory na stupni rota (COIST - Company Intelligence Support Team) v rámci manévrových práporov. Ten by v úvodnej fáze svojej realizácie zahŕňal vyčlenenie organického personálu roty, jeho vyškolenie a ktorý by následne bol k dispozícii veliteľovi v oblasti spravodajskej podpory. Nároky na takýto personál sú o to väčšie, lebo ich primárna úloha v rámci roty sa nijak nezmenší. V práci boli použité nasledovné metódy expertný rozhovor s veliteľmi mechanizovaných rôt a analýzu domácich a zahraničných odborných dokumentov a literatúry.

1 SPRAVODJSKÁ PODPORA NA TAKTICKEJ ÚROVNI

Manévrové jednotky v súčasnosti operujú aj v konvenčnom a konzistentnom prostredí tak ako aj prostredí asymetrických hrozieb. Jednotky o sile rota, prápor operujú nie len ako súčasť väčších celkov, ale musia byť schopné plniť úlohy aj samostatne alebo v rámci úlohových zoskupení. V závislosti od úlohy a prostredia, v ktorom jednotka pôsobí, samostatné plnenie úloh je vždy zásadná výzva v súvislosti s využívaním dostupných zdrojov, spôsobu velenia a riadenia a samotného plnenia taktických úloh.

Efektívne a funkčné spravodajstvo bolo vždy jednou z kritických požiadaviek na úspešné vedenie operácie na každom stupni velenia. Je však možné aplikovať spravodajský cyklus komplexne aj na takom stupni ako je rota? Taktická úroveň je špecifická tým, že je to neustále hľadanie vyváženosti medzi komplexnosťou transformácie získaných informácií v spravodajské informácie a rýchlosťou akou musí byť daná spravodajská informácia dostupná veliteľovi pre jeho rozhodovací proces. Jeden zo základných princípov spravodajstva a to včasnosť je

v dynamickej bojovej činnosti kľúčový. Jednotlivé časti a úkony v rámci spravodajského cyklu sú vykonávané odborne pripraveným a na to určeným personálom. Na úrovni rota, môžeme konštatovať, že jednotlivé časti spravodajského cyklu prebiehajú intuitívne v rámci taktických aktivít manévrových jednotiek, no zber informácií, vysielanie jednotiek, či posúvanie informácií ďalej, nie je ešte koordinovaný spravodajský cyklus a spravodajstvo. Takto získané informácie ešte nie sú na tejto úrovni transformované na hodnotné spravodajstvo. To si vyžaduje odborné úsilie zamerané na spoľahlivé potvrdenie, interpretáciu a distribúciu získaných informácií. Optimálne by jednotka mala mať spravodajskú skupinu, ktorá by zlučovala informácie získané od vlastných zdrojov a taktiež od nadriadeného stupňa a tým vytvárala situačné povedomie o priestore zodpovednosti a podporovala rozhodovací proces svojho veliteľa. Túto spravodajskú skupinu, budeme v súlade s aktuálnou terminológiou nazývať tím rotnej spravodajskej podpory - COIST (Company Intelligence Support Team) tím.

1.1. SPRAVODAJSTVO A SPRAVODAJSKÁ PODPORA

Spravodajská podpora pre vojenskú jednotku pri taktických aktivitách v rámci vojenskej operácie predstavuje organizované úsilie veliteľa zamerané na získavanie informácií, ochranu vlastných síl a klamanie nepriateľa. Má svoj nezastupiteľný význam vo všetkých druhoch vojenských aktivít: ofenzívnych, defenzívnych, umožňujúcich a stabilizačných. Jej cieľom je pochopenie zámerov nepriateľa, jeho celkových možností vykonávať operácie, zistenie jeho možných variantov činnosti (COA - Course of Action) a určenie geografických, meteorologických, demografických a ďalších podmienok vedenia vojenských aktivít.¹

Spravodajstvo podporuje vykonávanie operácií poskytovaním spravodajských informácií o identifikácii a potvrdení cieľov, umiestnení a výsledkoch analýzy aktivít možných cieľov, s cieľom stanoviť ich hodnotu a dôležitosť ako cieľa a možné slabé miesta pre potencionálne pôsobenie voči týmto cieľom a to letálnym alebo neletálnym spôsobom. Spravodajstvo zabezpečí, že veliteľ dostane spravodajské informácie potrebné k úspešnému dosiahnutiu stanovených cieľov operácie. Okrem priamej podpory rozhodovacieho procesu veliteľa spravodajstvo včasnou distribúciou vyhodnotených spravodajských informácií musí podporiť aj varovný systém operácie na všetkých stupňoch velenia a predovšetkým ničenie cieľov.²

Práca sa zaoberá spravodajskou podporou na úrovni rota, preto je nutné uviesť a definovať niekoľko termínov, ktoré sú nosnou myšlienkou celej práce a konceptu

¹ SPG 2-1/ Sprav Spravodajstvo, prieskum a sledovanie v pozemných silách, 2008.

² AJP 2.1 Allied joint doctrine for intelligence procedures, 2016.

spravodajskej podpory na stupni rota. A to bude pojem spravodajstvo a spravodajská podpora. Spravodajstvo je činnosť, ktorá zahŕňa použitie rozličných aktivít, metód, senzorov a spôsobov práce v rámci získavania informácií od zdrojov a použitia technických prostriedkov na transformáciu informácií do použiteľnej spravodajskej informácie v jednotlivých fázach spravodajského cyklu a predstavuje v každom druhu operácií organizované úsilie veliteľa na získavanie informácií o podmienkach vedenia operácií a o nepriateľovi/hrozbe, v procese plánovanie, riadenia operácií a pre potreby ochrany vlastných síl. Cieľom spravodajskej činnosti je poskytnúť odpovede na otázky týkajúce sa informácií o priestore spravodajskej zodpovednosti, s dôrazom na situáciu protivníka a zámery jeho činnosti, ktoré veliteľ potrebuje bezpodmienečne vedieť pre riadenie operácie.

Spravodajská činnosť a spravodajstvo ako také neexistuje samo pre seba, ale generuje výstupy pre veliteľa operácie. Hovoríme, že ho podporuje, respektíve, že veliteľ dostáva podporu, v našom prípade spravodajskú podporu na stupni rota, kde COIST tím sprostredkúva informácie pre podporovaného veliteľa roty. Túto delíme na:

- a) spravodajskú podporu zo strany podriadených spravodajských prvkov, zahŕňajúca prieskumné a spravodajské sily a prostriedky, ktoré sú organicky v podriadenosti určitého veliteľa,
- b) spravodajskú podporu zo strany pričlenených spravodajských prvkov,
- c) spravodajskú podporu zo strany podporných spravodajských prvkov.

Cieľom spravodajskej podpory je prognóza činnosti nepriateľa a poskytovanie spravodajských informácií veliteľovi v rámci tak plánovania operácie ako aj počas jej riadenia. Vo fáze prípravy operácie bude účelom spravodajskej podpory pochopenie zámerov nepriateľa, jeho celkových možností vykonávať operácie a určenie geografických a ďalších podmienok pre vedenia operácie, vrátane počasia so špeciálnym zreteľom na nevojenské faktory a charakteristiky prostredia.³

1.2 SPRAVODAJSKÁ PODPORA NA ÚROVNI ROTA

Veliteľ roty bude potrebovať tím ľudí, ktorý dokáže kreatívne myslieť v intenciách ako udržať iniciatívu, operačné tempo, správne chápať, čo sa deje na bojisku, čo robí nepriateľ a čo znamená jeho aktivita a taktiež navrhnúť možné opatrenia. Bude potrebovať vstupy, ktoré mu umožnia rozhodnúť sa tak, aby splnil pridelené úlohy, aby udržal úroveň

³ SVD 20-01 Spoločná doktrína pre plánovanie a vykonávanie spravodajskej činnosti, 2005.

ochrany vlastných síl a zároveň sa vyhol riziku, ktoré nie je nevyhnutné podstupovať. Tento tím je spomínaný rotný spravodajský podporný prvok. Na úrovni rota musia byť procesy plánovania a prvotnej analýzy jednoduché a ľahko pochopiteľné a to z toho dôvodu, že personál nie je prioritne spravodajský a preto lebo v podmienkach manévrovej roty je veľká časť procesov vykonávaná v strohých improvizovaných podmienkach a často pod časovým tlakom. Plnenie úloh spravodajskej podpory v operácií môže pozostávať z týchto troch fáz:

1. Fáza:

- prevzatie priestoru zo spravodajského hľadiska spolu s informáciami získanými v predchádzajúcom období,
- potvrdenie a zosumarizovanie, toho čo je známe o nepriateľovi v danom priestore,
- identifikovanie informačných požiadaviek,
- analýza dostupných prostriedkov využiteľných na zber informácií, preverenie tokov na nadriadený stupeň v rámci spravodajskej architektúry,
- spravodajská príprava pred operáciou/taktickou úlohou.

2. Fáza:

- potvrdenie cieľov, pozície nepriateľa, predný okraj jednotiek nepriateľa (FLET),
- integrovanie iných zdrojov informácií. (predovšetkým od nadriadeného stupňa, alebo zdroje pridelené),
- sumarizácia indikátorov pre potvrdenie dôležitých cieľov vysokej hodnoty,
- plnenie taktických aktivít s primárnou alebo sekundárnou úlohou zberu informácií a napĺňanie prioritných požiadaviek na informácie,
- identifikovanie cieľov.

3. Fáza

- podpora pôsobenia na ciele,
- analýza a spracovanie získaných informácií počas a po operácií,
- zhodnotenie a distribúcia spravodajskej informácie,
- spätné zhodnotenie z úrovne S-2.

Manévrová rota je pre veliteľa manévrového práporu a pre spravodajskú skupinu práporu (S-2) jeden z najdôležitejších prvkov zberu informácií, ktoré ma štandardne k dispozícii. S-2 sa musí ubezpečiť, že velitelia rôť pochopili informačné požiadavky a priority zberu. COIST tím je adhoc vytváraná skupina profesionálnych vojakov (nie tabuľkové funkcie) z vlastnej jednotky pre spravodajskú podporu veliteľa roty. COIST tím pomáha S-2 držať požiadavky na zber stále v „zornom poli“, veliteľa jednotky. COIST tím je

dôležitý prvok, ktorý dáva S-2 spätnú väzbu o relevantnosti produktov vytváraných S-2, pochopiteľnosti spravodajských úloh a užitočnosti distribuovaných informácií.

Celková úloha COIST tímu je:

1. Podporiť veliteľove rozhodnutia poskytnutím spravodajskej perspektívy o situácií na stupni rota.
2. Poskytnúť veliteľovi primárnu spravodajskú podporu.
3. Zabezpečiť pre spravodajskú skupinu práporu (S-2) tok spravodajských informácií z najnižšej taktickej úrovne v súlade s Plánom zhromažďovania informácií a veliteľovi roty naopak sprostredkovať (odovzdať) v požadovanej forme spravodajské informácie od S-2

1.3 ÚLOHA A MIESTO ROTNÉHO PODPORNÉHO SPRAVODAJSKÉHO PRVKU

Úloha COIST tímu ako poskytovateľa podpory je na základe podkladov od spravodajskej skupiny popísať efekt počasia, terénu, nepriateľa a civilných aspektov prostredia na vlastnú operáciu s cieľom znížiť úroveň neistoty a podporiť plánovací a riadiaci proces veliteľa.

Velitelia rôť musia v súčasnosti pracovať s množstvom informácií a dennodenne ich vyhodnocovať, spracovávať a určovať ich relevantnosť vo vzťahu k vlastnej taktickej aktivite.⁴

Len malým príkladom informácií, ktoré musí veliteľ vyhodnotiť sú súhrnné spravodajské hlásenia od nadriadeného, situačné hlásenia od vlastných jednotiek, rozkazy, výsledky pozorovaní od vlastných jednotiek atď., ktoré je následne nutné vyhodnotiť a zapracovať do vlastných rozhodnutí. COIST tím je vtedy veľmi užitočným filtrom a medzistupňom, ktorý spracuje informácie o cieľoch, pozorovaniach a prieskume, vykoná potrebné poučenia, brífingy a debriefingy pred a po plnení taktických úloh a je zároveň pripravený ako prvok veliteľa pre prvotnú prácu so zajatcami, inými osobami či získaným materiálom z bojovej činnosti. COIST tím poskytuje veliteľovi v operácii nepretržite primárnu podporu v rámci spravodajstva, prvotnú analýzu, tvorbu hlásení a distribučnú funkciu pre stanovený systém hlásení, aktualizáciu hodnotenia všetkých častí operačného prostredia a nepriateľa. Poskytovaním základnej spravodajskej podpory veliteľ získava informácie rozširujúce jeho situačné chápanie taktickej situácie a zároveň možnosti ako

⁴ Handbook 10-20, Company intelligence support team, 2010

využiť potencionálne identifikované slabiny nepriateľa. Spravodajská podpora v oblasti analýz, riadenia prieskumného úsilia a spracovávaní informácií sa sústreďuje na oblasť priestoru operácie roty. Priestor spravodajskej zodpovednosti je teda zhodný s priestorom zodpovednosti resp. operačným priestorom. Správne riadená a využitá spravodajská podpora na úrovni rota umožňuje veliteľovi ovplyvňovať vývoj na bojisku počas všetkých druhov taktických aktivít. Ďalším benefitom, ktorý prináša spravodajská podpora na úrovni rota je kvalitnejšia súčinnosť s prvkami palebnej podpory a to organickej ako aj pridelenej. Veľká časť aktivít COIST tímu v oblasti identifikovania a vyhodnocovania cieľov je vykonávaná v úzkej spolupráci s prvkami palebnej podpory roty. Celkovo môžeme predpokladať, že COIST tímy môžu podporiť plnenie taktických úloh všetkých prvkov bojovej zostavy roty.

COIST tím je súčasťou veliteľského stanovišťa veliteľa roty a zodpovedá za:

- popisovanie vplyvu počasia, nepriateľa, terénu a miestnej populácie na vlastné operácie s cieľom znížiť neistotu, neinformovanosť a pomôcť plánovaciemu a rozhodovaciemu procesu veliteľa roty,
- poskytovanie nepretržitej analytickej, spracovateľskej a distribučnej schopnosti/podpory na stupni rota, ktorá dáva veliteľovi možnosti lepšie odhaliť silné a slabé stránky nepriateľa,
- analytické vstupy sprav. informácií v rámci rotného priestoru zodpovednosti so zameraním na slabosti nepriateľa a poukázať na ich využitie, snažiť sa odhaliť na možné vzory správania sa nepriateľa,
- udržiavanie taktického situačného prehľadu v priestore zodpovednosti roty,
- súčinnosť s prápornou spravodajskou skupinou,
- zabezpečovanie narábania s utajovanými dokumentami,
- vykonávanie brífingov pre jednotky vysielané na plnenie taktických úloh,
- vytváranie hlásení spravodajského charakteru,
- poskytovanie situačný prehľad v každej situácii,
- poukazovanie (identifikovanie) na slabé miesta vlastných síl,
- prispievanie do plánu klamaní,
- zabezpečovanie toku spravodajských informácií smerom k nadriadeným, podriadeným a susedným jednotkám,

JENSKÉ REFLEXIE

- uľahčiť výmenu a šírenie spravodajských informácií medzi rotou a nadriadenou spravodajskou skupinou S-2 práporu zo spracovávaných spravodajských súhrnných hlásení.⁵

Hlavným cieľom týchto plnených úloh bude:

- Zabezpečiť tok dôležitých informácií okamžite a/alebo v stanovených intervaloch smerom k S-2 a smerom k podriadeným jednotkám.
- Uistiť sa, že jednotky, patroly, jednotlivci, úlohové tímy atď. chápu priority a požiadavky na informácie.
- Všetky získané informácie budú zapracované do celkového obrazu pre vytvorenie čo najúplnejšieho situačného prehľadu.
- Všetky informácie sú vstupom do analýz s cieľom identifikovať, predpovedať s istou úrovňou pravdepodobnosti činnosť nepriateľa a identifikovať dôležité ciele.
- Poskytnúť odporúčania a podporu veliteľovi v oblastiach spojených so spravodajstvom ako je:
 - o vykonávanie spresnenia spravodajskej prípravy bojiska (IPB - Intelligence Preparation of the Battlefield) a taktických analýz priestoru pre potreby operácie roty (OCOKA – Observation/pozorovanie/, Cover and Concealment /krytie a maskovanie/, Obstacles /prekážky/, Key Terrain /kľúčové terénne prvky/, Avenues of Approach /prístupové smery/),
 - o situačné povedomie veliteľa a chápanie toho, čo sa deje v priestore operácie roty,
 - o navrhovať veliteľovi roty požiadavky na informácie, a držať ich celkový prehľad na všetkých stupňoch vrátane toho, to aké sú požiadavky na informácie nadriadeného veliteľa,
 - o poskytovať veliteľovi vstupy pre tvorbu plánov klamaní a to predovšetkým v kontexte možností a schopností nepriateľa, jeho zbraňových systémov a pohľadu na vlastné sily z perspektívy nepriateľa.
 - o poskytnúť veliteľovi na vyžiadanie situačné hlásenie o aktivitách nepriateľa/hrozby.
- Navrhovať a následne riadiť využitie prvkov jednotky so spôsobilosťou sledovania a vykonávania prieskumu. Na základe informačných požiadaviek od veliteľa jed-

⁵ Handbook 10-20, Company intelligence support team, 2010.

notky a nadriadeného veliteľa, navrhnúť spôsob zberu informácií s využitím dostupných možností jednotky a taktiež predložiť požiadavky na ISR v prospech roty na nadriadený stupeň.

2 TÍM SPRAVODAJSKEJ PODPORY NA STUPNI ROTA

Všetky druhy operácií obsahujú v sebe aj úlohy spojené so spravodajstvom a zberom informácií minimálne pozorovaním. Primárnym a najpočetnejším senzorom pre každého veliteľa je vojak samotný. Vojak ostáva pre veliteľa jednotky stále nepostrádateľný zdroj informácií. Vojaci plniaci taktické úlohy prinajmenšom vykonávajú zber informácií vizuálnym pozorovaním a to spravidla podľa veliteľových kritických požiadaviek na informácie. Jedna zo základných schopností každého vojaka by mala byť schopnosť hlásiť, čo spozoroval s využitím relevantných pomenovaní, v stanovenom formáte a pridať stručné a presné zhodnotenie, toho čo vidí. Na to aby bol dosiahnutá tato spôsobilosť u vojakov v rámci jednotiek, je nutné k tomu prispôbiť výcvik a výcvikové scenáre. Pozorovania jednotlivých individuálnych vojakov sú štandardne posúvané ďalej štruktúrou velenia. Úlohou veliteľov a štábov je zabezpečiť, to aby získané informácie boli vyhodnotené a integrované do celkového systému spravodajstva a prešli spravodajským cyklom. Všetky takto získané informácie, ak budú použité a použité efektívne, prispievajú ku presnejšiemu a kvalitnejšiemu spravodajstvu a tým aj podpore veliteľa v jeho rozhodovaní naprieč celou architektúrou spravodajstva.⁶

Riziko pri množstve informácií je, ak vojaci budú pravidelne hlásiť všetky zistené informácie na stupeň rota a ďalej na prápor, následne prvky riadenia operácie a spravodajská skupina budú veľmi rýchlo zahľtené množstvom informácií rôznej relevantnosti a priority. V prípade, ak S-2 nedisponuje množstvom vycvičeného personálu a technickou podporou, môže dôjsť k prehliadnutiu, alebo neskorému vyhodnoteniu dôležitých informácií. Tímy spravodajskej podpory môžu napomáhať znížiť zaťaženie štábu a predovšetkým spravodajskej skupiny a tento koncept ponúka riešenie ako s minimálnymi zdrojmi zefektívniť spravodajstvo na taktickej úrovni a pripraviť základ pre možné systémové riešenie spravodajskej podpory na tejto úrovni.

2.1 VÝCVIK A ŠTRUKTÚRA TÍMU ROTNEJ SPRAVODAJSKEJ PODPORY

Úvod výcviku by mal nadväzovať na spravodajskú prípravu so zameraním na pochopenie úloh, prínosu a dôležitosti spravodajskej podpory všetkými príslušníkmi jednotky a následne na schopnosť pozorovať a hlásiť informácie príslušníkmi jednotky a to

⁶ FM 2-19.4 Brigade Combat Team Intelligence Operations, 2008.

v minimálnom rozsahu správy formátu SALUTE. Velitelia na všetkých stupňoch velenia v rámci roty musia pochopiť princíp spravodajskej podpory, ako ich podporuje, jej cyklus a ako oni môžu prispieť do spravodajského cyklu, taktiež by mali byť schopný vyjadriť svoj názor na situáciu v priestore AOR a prispieť do analýzy situácie. Tieto vstupy budú tvoriť dôležitú časť informácií, s ktorými bude spravodajský podporný tím pracovať. Táto príprava vytvorí základ pre ďalšiu prípravu už vybraných príslušníkov jednotky pre plnenie úloh spravodajskej podpory.

Mať efektívny podporný tím, vyžaduje vyčleniť pre neho dlhšie slúžiaci personál na jednotke s perspektívou ďalšej služby u jednotky minimálne dva a viac rokov. V súčasných podmienkach rotný spravodajský podporný prvok nie je obsadený personálom a vybavený materiálom prislúchajúcim k na to vytvoreným tabuľkám roty. Úlohy COIST tímu sú plnené vybraným personálom, ktorý pracuje s materiálom jednotky a využíva postupy, ktoré sú vlastné jednotke pri plnení pridelených taktických úloh. Podporuje veliteľa vo všetkých fázach operácie, od plánovania, riadenia, cez koordináciu, po kontrolu jednotiek a taktických úloh až do skončenia pridelenej úlohy pre rotu a jej vyhodnotenie.

Roty nemajú a nedostanú špecializovaný personál a využívajú svoj predurčený organický personál, ktorý má tým pádom dvojitú funkciu, mimo svojej organickej funkcie. V závislosti na obsadení a vycvičenosti tohto personálu, prebieha spravodajský cyklus na stupni rota s cieľom poskytovať veliteľom v rámci roty relevantné, presné, včasné informácie a umožňovať veliteľovi svojou podporou prijímať rozhodnutia na efektívne riadenie svojich zdrojov smerom k úspešnému splneniu úlohy.

Keďže COIST tím je rotný prvok, jeho efektivita je závislá na jeho schopnosti pracovať s informáciami prichádzajúcimi z priestoru zodpovednosti roty a spolu s informáciami z priestoru zodpovednosti nadriadeného stupňa a susedných jednotiek vypracovávať ucelený situačný obraz, ktorý bude nápomocný veliteľovi v jeho rozhodovaní a riadení procese. Kvalita a formát informácie, ktorá prichádza z tohoto tímu má dosah na úspech aj nadriadenej jednotky nie len samotnej roty, preto manažment a riadenie musí byť synchronizované na prápornom stupni. V optimálnom prípade by práporná spravodajská skupina mala mať určeného dôstojníka/poddôstojníka, ktorý bude zodpovedať za kontakt s COIST tímami v rámci práporu.

Rozhodujúcou autoritou vo všetkých aspektoch aktivít roty je veliteľ roty. V prípade kreovania tímu COIST má rozhodujúce slovo, čo do vyčlenených počtov osôb a materiálu tak aj do jeho obsadenia. Racionálnym uplatnením týchto právomocí môže veliteľ roty zásadným

JENSKÉ REFLEXIE

spôsobom ovplyvniť kvalitu tímu a tým pádom aj jeho fungovanie. V rámci svojej právomoci môže veliteľ zvýšiť kvalitu tímu ešte týmito jednoduchými opatreniami:

- Personál vyčlenený na COIST stabilizovať aspoň v rámci roty.
- Umožňovať tímu vzdelávať sa podľa pokynov S-2.

Personál do COIST tímu by mal byť vybraný na základe určitého kľúča zohľadňujúceho tieto kritéria:

- Mať bezpečnostnú previerku alebo predpoklad dostať bezpečnostnú previerku.
- Mať analytické myslenie.
- Mať schopnosť jasne a zrozumiteľne sa vyjadrovať.
- Zvládať základnú prácu s PC a MS nástrojmi.
- Chápať spravodajský systém na úrovni prápor a všeobecne.
- Mať skúseností z operácií, cvičení a podobne.
- Je príslušníkom jednotky dlhšiu dobu.
- Mať taktické myslenie.⁷

Ako odporúčané funkcie určené do pozície veliteľa tímu je zástupca veliteľa rot, veliaci poddôstojník roty alebo čaty, do funkcie členov tímu funkcie spojár alebo veliaci poddôstojníci čiat vrátane čaty palebnej podpory. Optimálny počet je 2-4 profesionálni vojaci, v každom prípade by mal zabezpečovať plnenie úloh v systéme 24/7. Tento tím by mal byť vnútorne rozdelený na dve časti a to časť riadiacu a časť analytickú. S ohľadom na to, je preto odporúčaný počet aspoň 4 profesionálni vojaci. V prípade menších tímov, nebudeme hovoriť o rozdelení na podčasti tímu, ale o prerozdelení úloh.

Riadiaca časť zodpovedá za:

- Aktualizáciu situácie nepriateľa, prostredia, terénu.
- Riadenie úloh zberu informácií a prieskumu v rámci roty.
- Zhromaždenie požiadaviek na informácie.
- Vytvorenie priestoru a času pre analýzu.
- Plnenie styčných úloh s S-2.
- Analýze úlohy v oblasti spravodajská príprava bojiska.
- Vykonávanie brífingov.
- Distribúciu a zdieľanie dát.

⁷ Handbook 10-20, Company intelligence support team, 2010

Analytická časť zodpovedá za:

- Pripravovanie spravodajských produktov a hlásení.
- Evidovanie a zaznamenávaní informácií. (všetkých dát)
- Vyhodnocovanie informácie a ich úvodný filter.
- Asistovanie pri aktualizácii situácie..
- Spracovanie dokumentácie zajatcov, získaných dokumentov a materiálu.
- Podieľať sa na analýze úlohy.
- Spracovanie analýzu prostredia a nepriateľa.
- Spracovaní informácií z brífingov.

2.2 PODPORA ZO SPRAVODAJSKEJ SKUPINY PRÁPORU S-2

V prípade, že systém rotnej spravodajskej podpory pracuje správne, odbremeňuje S-2 práporu od filtrovania, spracovávaní prvotných informácií a umožňuje spravodajskej skupine pracovať priamo so spravodajskými informáciami, zamerať sa na ich analýzu, vyhnúť sa informačného presýteniu a tým celkovo posunúť úroveň spravodajských produktov na vyššiu úroveň.

Na správne fungovanie systému rotnej spravodajskej podpory z pohľadu práporu ale aj brigádneho stupňa je potrebné naplniť a vykonávať tieto aktivity:

- výcvik a odbornú spravodajskú prípravu,
- spracovať a používať štandardné operačné postupy,
- riadiť tímy rotnej spravodajskej podpory a usmerňovať ich,
- vyžadovať spätnú väzbu a vyhodnocovať ich činnosť.

a. Výcvik a odborná príprava. Príslušníci jednotky plniacej úlohy spravodajskej podpory veliteľa s najväčšou pravdepodobnosťou nebudú mať spravodajské vzdelanie. Celá príprava je tak v rukách prápornej spravodajskej skupiny. Výcvik všeobecne je potrebné v súlade s už skôr spomenutým zamerať na:

- základné analytické metódy,
- spôsoby analýzy terénu, základy spravodajskej prípravy bojiska,
- popis a tvorbu variantov činnosti nepriateľa,
- brífingové a debriefingové postupy,
- narábanie s ukoristeným materiálom a zadržanými osobami,

- taktiku a technicko-taktické údaje zbraňových systémov nepriateľa (podľa potreby a konkrétnej situácie)
- spôsobilosti ISR(TA) systémov, ktoré pôsobia alebo môžu pôsobiť v prospech jednotky.

b. Spracovať a používať SOP. Pre potreby štandardizovania postupov v rámci práporu a tímov COIST je odporúčaný rozsah štandardných operačných postupov nasledovný:

- obsah a podmienky vykonávania brífingu a debriefingu,
- narábanie s ukoristeným materiálom, dokumentami, výzbrojou a zadržanými osobami,
- úlohy počas plánovania a riadenia operácie,
- obsadenie personálom a jeho povinnosti,
- systém velenia a riadenia,
- štruktúra a formáty hlásení.

c. Odborne riadiť tímy COIST

Veliteľ práporu nemá k dispozícii veľa organických prieskumných prostriedkov s výnimkou prieskumnej čaty, manévrová rota je jeho najsilnejší nástroj na zbieranie informácií, ktorým disponuje. Rota bude taktiež veľmi často priamo úlohovaná napĺňaním informačných požiadaviek napr. prostredníctvom plánu na zber informácií. Keďže informačné požiadavky na úrovni prápor môžu byť z pohľadu roty široké alebo komplikované, je dôležité aby S-2 spolu s S-3 veľmi detailne a konkrétne rozpracovali priradenie požiadaviek ku zdrojom a taktiež časť hovoriacu o špecifických rozkazoch a požiadavkách (SOR - specific orders and requests). Pridelením úloh sa práca Spravodajskej skupiny nekončí a musí sa ubezpečiť, že jednotlivé roty pochopili, aké informačné požiadavky sa ich týkajú, či ich majú ich rozpracované a transformované do odvodených úloh. V tejto oblasti bude interakcia S-2 a COIST tímu kľúčová a sústredená na dosiahnutie včasného a efektívneho naplnenia a distribúcie informácie.

d. Spätná väzba a vyhodnocovanie. Spravodajská skupina, vo vlastnom záujme, by mala vykonávať pravidelné spätné vyhodnotenie činnosti a produktov rotných tímov spravodajskej podpory. Vyhodnotenie je štandardná súčasť procesu vojenských aktivít a taktiež, je dobré, keď rotné tímy spravodajskej podpory vidia, aký význam mali ich informácie a ako prispeli k celkovému nie len spravodajskému úsiliu práporu. Ako veľmi vhodná forma vyhodnotenia môže byť diskusia v rámci osobného stretnutia medzi S-2 a rotnými tímami spravodajskej podpory zameraná na vyhodnotenie informácií od rôť smerované na S-2 za určité časové obdobie, kvalitu spracovaných hlásení a status napĺňania PIR, SIR. Kvalitná spätná väzba

napomôže lepším výsledkom a činnosti rotných tímov spravodajskej podpory v prospech rôť a celého práporu.

2.3 ČINNOSŤ COIST TÍMOV POČAS JENDOTLIVÝCH FÁZ A DRUHOV OPERÁCIÍ

Rotný tím spravodajskej podpory má svoj praktický prínos v každej fáze operácie. Od plánovania cez samotné vykonanie operácie. Počas plánovania všetkých druhov operácií vykonáva tím tieto aktivity:

- drží prioritné požiadavky na informácie veliteľa práporu v maximálnej pozornosti VR,
- rozpracuje informačné požiadavky veliteľa roty a zabezpečí ich distribúciu,
- pripraví vstupy do plánovacieho procesu z rozkazu nadriadeného za oblasti nepriateľ, dôležité ciele, podpora targetingu,
- vykoná analýzu priestoru operácie so zameraním terén, počasie, nevojenské aspekty priestoru a vplyvy týchto faktorov,
- podieľa sa na príprave terénnych modelov,
- simuluje nepriateľa počas vojnovnej hry,
- spracuje časti rozkazu veliteľa roty týkajúce sa prostredia, nepriateľa, činnosti so získaným materiálom, dokumentami, zajatcami a pod,
- ochrana informácií,
- podieľa sa pri tvorbe plánu ISR resp. použití prvkov roty pri získavaní informácií sledovaním a prieskumom, (ak také úlohy rota plní)
- spracováva požiadavky na spravodajskú podporu,
- udržiava stály kontakt s S2 a tým aj nepretržitý tok najaktuálnejších informácií.

COIST tím pomáha veliteľovi roty v priebehu jednotlivých fáz plánovacieho procesu veliteľa (TLP – troop leading procedures). Po prijatí úlohy a počas jej analýzy COIST tím pomáha s analýzou úlohy so zameraním na popísanie toho, čo je známe o nepriateľovi, teréne, počasí a stave civilných aspektov priestoru, a ich vplyvov na taktické aktivity jednotky. Počas prípravy predbežného/prvotného plánu, COIST tím spresňuje produkty práporu na podmienky roty, čím vytvára detailnejší prehľad o situácií a udalostiach. Pri tvorbe variantu činnosti roty, COIST poskytuje možné a pravdepodobné nepriateľské reakcie spolu s vplyvmi terénu a počasia na akcie vlastných a nepriateľských síl.

Počas vykonávania operácií COIST tím analyzuje informácie a vytvára spravodajské informácie, ktoré pomáhajú veliteľovi roty pri rozpoznávaní a interpretácii indikátorov nepriateľských zámerov a cieľov. Prvotná analýza sa zameriava na potvrdzovanie alebo nepotvrdzovanie aktivít nepriateľa, poskytuje informácie o pozíciách síl a prostriedkov

nepriateľa, vysvetľuje aktivity nepriateľa vo vzťahu k operáciám roty a poskytuje odhad účinnosti boja vedeného nepriateľskými jednotkami. Počas riadenia operácie typu stabilizačná operácia je základný zoznam činností rotných tímov spravodajskej podpory nasledovný:

- Brífing jednotiek pred vyslaním na plnenie úlohy.
- Príprava EPA plánov.
- Aktualizácia situácie v priestore zodpovednosti roty. – Situačný prehľad.
- Koordinácia v otázkach SERE (survival, evasion, resistance, escape).
- Spracováva požiadavku na spravodajskú/prieskumnú podporu.
- Aktuálne hrozby.
- Aktualizuje spravodajskú prípravu bojiska a udržiava prehľad o počasí na nasledujúcich 72 hodín.
- Zameranie na zber konkrétnych informácií.
- Kontakt na HUMINT (human intelligence) a CI (counterintelligence) jednotky.
- Vykonávanie základných HUMINT aktivít (bez školeného HUMINT personálu), školenie personálu.
- Zabezpečuje zber, prvotné zhodnotenie a odoslanie ukoristených dokumentov a materiálu.
- Zabezpečiť zasielanie hlásení a aplikovať informácie z hlásení od S-2 do situačného prehľadu.
- Udržiava stály kontakt s S2 a tým aj nepretržitý tok najaktuálnejších informácií.

Počas riadenia defenzívnej operácie navyše:

- určuje zameranie sledovania,
- spracováva požiadavku na spravodajskú/prieskumnú podporu,
- návrh použitia a riadenie odstrelovačov,
- brífovanie a debriefovanie pozorovacích hliadok a odstrelovačov,
- zber informácií od jednotiek v obrannej línii po kontakte s nepriateľom,
- zameranie na zber konkrétnych informácií,
- výber cieľov,
- aktualizuje spravodajskú prípravu bojiska a udržiava prehľad o počasí na nasledujúcich 72 hodín,
- aktualizácia situácie v priestore zodpovednosti roty (situačný prehľad),
- dohľad na činnosť s vojnovými zajatcami, porovnanie so zoznamom vysoko hodnotných cieľov (HVTL – high value target list) a podobne,

JENSKÉ REFLEXIE

- zabezpečiť zasielanie hlásení a aplikovať informácie z hlásení od S-2 do situačného prehľadu,
- zabezpečuje zber, prvotné zhodnotenie a odoslanie ukoristených dokumentov a materiálu,
- udržiava stály kontakt s S2 a tým aj tok najaktuálnejších informácií.

Počas riadenia ofenzívnej operácie:

- návrh použitia a riadenie odstrelovačov,
- spracováva požiadavku na spravodajskú/prieskumnú podporu,
- zber informácií od jednotiek po kontakte s nepriateľom,
- zameranie na zber konkrétnych informácií,
- aktualizácia situácie v AOR (situačný prehľad),
- výber cieľov,
- dohľad na činnosť so zajatcami, porovnanie so zoznamom dôležitých cieľov a podobne,
- aktualizuje spravodajskú prípravu bojiska a udržiava prehľad o počasí na nasledujúcich 72 hodín,
- zabezpečiť zasielanie hlásení a aplikovať informácie z hlásení od S-2 do situačného prehľadu,
- zabezpečuje zber, prvotné zhodnotenie a odoslanie ukoristených dokumentov a materiálu,
- udržiava stály kontakt s S2 a tým aj tok najaktuálnejších informácií.

Vedenie konvenčnej operácie vysokej intenzity často spôsobí, že veliteľské stanovište roty je zahltené množstvom informácií prichádzajúcich od podriadených aj nadriadených prvkov a zároveň veliteľ musí riadiť boj. Predurčený personál pre spravodajskú podporu nie je schopný plnohodnotne zabezpečovať tento druh podpory, čo má za následok znižovanie efektivity pri určovaní cieľov, vyhodnocovaní aktivít nepriateľa a nezodpovedaní požiadaviek na informácie týkajúcich sa nepriateľa.⁸

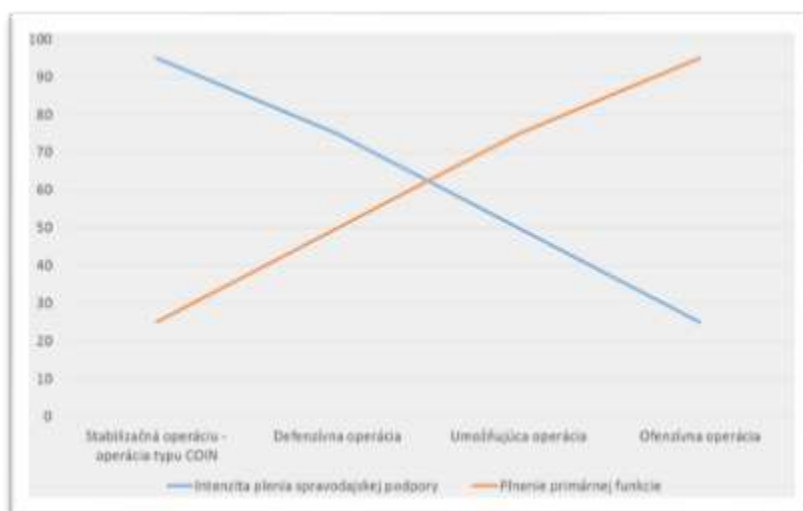
2.4 INTENZITA VYUŽITIA COIST TÍMOV V SÚČASNOSTI V PODMIENKACH MANÉVROVÝCH JEDNOTIEK

V závislosti od druhu operácie majú tímy spravodajskej podpory roty rôzny priestor z pohľadu dostupného času a možnosti na plnenie úloh spravodajskej podpory veliteľa roty.

⁸ The role of the Company Intelligence Support Team in full spectrum operations, 2014.

Veľkosť tohto priestoru závisí od množstva taktických úloh, nasadení vyčleneného personálu priamo v manévri a v type operácie v ktorej jednotka plní svoju taktickú úlohu.

V situácií, kedy podporné tímy sú tvorené personálom vyčleňovaným z štandardných funkcií mechanizovanej rot, predovšetkým jej velenia, prípadne velenia čiat, je ich plnenie úloh v tomto tíme obmedzené potrebou plnenia prioritnej funkcie. Ako vidíme na grafickom znázornení, najviac priestoru na poskytovanie spravodajskej podpory je pri stabilizačných operáciách so zmenou na manévrovú operáciu a predovšetkým so stúpajúcou intenzitou operácie, priestor týchto funkcií vyčlenených pre podporu klesá, čo je ale prirodzené, keďže bojová úloha je prioritou. V tejto situácii ale potreba veliteľa disponovať spravodajskými informáciami o prostredí a nepriateľovi určite neklesá a taktiež ani potreba spravodajskej skupiny práporu po aktuálnych a včasných informáciách o nepriateľovi získaných počas plnenia taktických úloh rotou. Absencia personálu venujúceho sa tejto stránke taktickej úlohy zásadne ovplyvňuje množstvo a kvalitu spravodajských informácií plynúcimi obojsmerne medzi stupňom prápor a rota.

Obr. 1 Spravodajská podpora vs primárna funkcia personálu COIST

Zdroj: Vlastné

ZÁVER

Rotné spravodajské tímy poskytujú veliteľovi jednotky spravodajské informácie a spravodajstvo ako také šité presne na úlohy a objekty taktických úloh manévrovej rot. Spravodajské produkty z vyššieho stupňa tento tím spracuje do takej podoby a s takým množstvom informácií, ktoré sú potrebné pre danú jednotku a svojou aktivitou prispievajú to riadiaceho procesu na stupni rota počas všetkých jeho fáz.

Pochopenie systému rotných tímov spravodajskej podpory a spravodajskej podpory ako takej na nižších taktických úrovniach ako stupeň rota je stále na nízkej úrovni a v začiatkoch procesu aplikácie tohto systému. U jednotiek 2.mechanizovanej brigády je tento koncept skúšaný a praktické výstupy a skúsenosti sú zapracované v tejto práci predovšetkým v jej druhej kapitole.

V expertných rozhovoroch s veliteľmi rôť boli identifikované zásadné skutočnosti, ktoré bránia plnému využitiu tohto konceptu. Medzi hlavné negatívne skutočnosti patrí častá fluktuácia personálu v tímoch určených pre poskytovanie spravodajskej podpory, nízka podpora zo strany veliteľov, z dôvodu množstva úloh, ktoré sú kladené na jednotky. Hlavný faktor, ktorý má vplyv na úspech a neúspech tohto konceptu je spôsob zaradenia personálu na tieto úlohy vytvorením tabuľkových miest alebo pridelením personálu z už existujúcich funkcií. Zaťažovanie personálu ďalšou spôsobilosťou, vyžadujúcou si čas na prípravu a vykonávanie obmedzuje primárne úlohy vyčlenených profesionálnych vojakov predovšetkým počas bojovej činnosti, čo má zásadný vplyv na kvalitu plnenia úloh spravodajskej podpory. Vyčleňovanie personálu z už existujúcich funkcií môže byť dočasné riešenie, no musí smerovať k vytváraniu nových funkcií v rámci jednotiek.

Neexistuje okamžitý efekt, je to proces a pozitívny výsledok môže byť často neviditeľný, keďže zanikne v celkovom výsledku jednotky pri plnení úlohy, preto je pochopiteľné že veliteľ roty nemusí byť veľmi presvedčený, prečo by mal dávať ďalšiu prácu 2-3 už aj tak vyťaženým podriadeným. Spravodajská skupina je ten prvok štábu práporu, ktorý vidí úplný spravodajský obraz na bojisku a najlepšie chápe prínos rotných tímov spravodajskej podpory k jeho tvorbe. S-2 musí dokázať obhájiť existenciu a samotný prínos tohto druhu podpory primárne pre veliteľa roty a sekundárne pre prápor ako celok. Pri spravodajstve, kde veľká časť informácií ide smerom zdola hore, je prínos rotných tímov spravodajskej podpory nezastupiteľný. S-2 ako garant v oblasti spravodajstva, sledovania a prieskumu na stupni prápor sa musí podieľať na príprave veliteľov v tejto oblasti v rámci ktorej poukázať na prínos tohoto systému pre vedenie operácie rotou.

LITERATÚRA

FM 2-19.4 Brigade Combat Team Intelligence Operations, 2008. U.S. Army Intelligence Center. 2008. 192 s.

Handbook 10-20, 2010. Company intelligence support team, Center for Army Lessons Learned 2010. 72 s.

SPG 2-1/ Sprav. Spravodajstvo, prieskum a sledovanie v pozemných silách, 2008

SVD 20-01. Spoločná doktrína pre plánovanie a vykonávanie spravodajskej činnosti, 2005.

AJP 2.1 Allied joint doctrine for intelligence procedures, 2016.

The role of the Company Intelligence Support Team in full spectrum operations.. (n.d.) >*The Free Library*. (2014). Retrieved Oct 01 2019 from <https://www.thefreelibrary.com/The+role+of+the+Company+Intelligence+Support+Team+in+full+spectrum...-a0291617523>

Informácie pre autorov:

Uzávierka pre prijímanie článkov do časopisu na rok 2020:

- do **15. apríla** sa prijímajú články, ktoré budú uverejnené **v čísle 1** príslušného kalendárneho roka.
- do **15. októbra** sa prijímajú články, ktoré budú uverejnené **v čísle 2** príslušného kalendárneho roka.

Vzor článku SJ, ČJ, PL, AJ - <http://vr.aos.sk/index.php/sk/pre-autorov-vr.html>

VOJENSKÉ REFLEXIE

AOS

VOJENSKÉ REFLEXIE

Vojenské vedecko - odborné periodikum

Vydavateľ: Akadémia ozbrojených síl
generála Milana Rastislava Štefánika
v Liptovskom Mikuláši

Demänovská cesta č. 393
031 01 Liptovský Mikuláš

Počet strán: 142

Náklad: elektronický časopis uverejnený na internete:
www.aos.sk

Vydané: december 2019, ročník XIV, č. 2/2019

Foto obálka: Mgr. Mário PAŽICKÝ

Obálka: Ing. Dušan SALAK

ISSN 1336-9202

AKADÉMIA OZBROJENÝCH SÍL
GENERÁLA MILANA RASTISLAVA ŠTEFÁNICA